6
3-C
5

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
3 H
37

x Bibliotheca
ori Coll. Rom.
Societ. Jesu

74
C
12

Digitized by Google

Digitized by Google

DE CORONIS ET TONSVRIS PAGANORVM, IVDÆORVM, CHRISTIANORVM, LIBRI TRES,

Ad Lucem Hiſtoriæ Sacrę & Profanæ.

AVCTORE

P. F. PROSPERO STELLARTIO

Ordinis Sancti Auguſtini per Inferiorem Germaniam Viſitatore Primario.

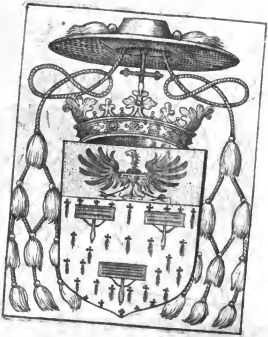
Bibliothecæ Coll. Rom.

BIBLIOTECA NAZIONALE ROMA

DVACI,

Typis BALTAZARIS BELLERI ſub Circino Aureo. ANNO 1625.

Cum Gratia & Priuilegio.

ILLV.^mo ET REVER.^mo

DOMINO D.

FRANCISCO
VANDER BVRCH,

ARCHIEPISC. ET DVCI CAMER.
PRINCIPI SACRI IMPERII,
COMITI CAMERACESII &c.

ECCLESIASTICÆ ET MONAST. DISCIPLINÆ,
ADSERTORI ET VINDICI MAXIMO,

TRES HOSCE LIBELLOS
DE CORONIS ET TONSVRIS
Rem Eccleſiaſticam & Monaſticam
Illuſtrantes,
DO, DICO, CONSECRO
Cliens Humillimus

F. PROSPER STELLARTIVS.

EIDEM IMITVS ANIMITVSQVE
VOVENS

CORONAM VITÆ,

QVAM REPROMISIT DEVS
DILIGENTIBVS SE.

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE ROMA

VENERABILIS BEDA, DE GESTIS ANGLORUM.
lib. 5. cap. 22.

Oportet eos, qui vel MONACHI votum, vel gradum CLERICATVS habentes arctioribus neceſſe habent, pro Domino, ſe continentiæ funibus adſtringere, formam quoque CORONÆ, quam ipſe in paſſione ſua ſpineam portauit, ſuo quemque in capite per TONSVRAM perferre: vt ſe etiam irriſiones & opprobria pro illo libenter ac prompto animo ſufferre, ipſo etiam frontiſpicio doceant.

LECOT-

Digitized by Google

Lectori Beniuolo.

TRES HOSCE

DE CORONIS LIBELLOS

AD HISTORIÆ LVCEM CONSCRIPTOS,
TIBI LVCIQ; COMMITTIMVS.

PRIMVS

PAGANORVM TONSVRAS PERPENDET.

SECVNDVS

IVDÆORVM CAPILLITIA COMPLECTETVR.

TERTIVS

CLERICORVM AC MONACHORVM
CORONAS DISQVIRET.

IN SINGVLIS HAVD PAVCA
MISCELLANEA INSERVI, QVÆ
TE SEV REGVLAREM IVVENT,
SEV SECVLAREM OB-
LECTENT.

Nouatores ipſos huc adpello, non ſine fructu
VISVROS, AVT INVISVROS
TAM ANTIQVAS ANTIQVITATES
S. R. E.

HVIVS TE PRÆMONITVM VOLVI,
MI LECTOR; NVNC
LEGE, FAVE, VALE.

Digitized by Google

SYLLABVS
AVCTORVM QVIBVS VSI SVMVS.

ALexander ab Alexandro.
Amalaricus.
D. Ambroſius.
Anaſtaſius Bibliothecarius.
Anaſtaſius Epiſco. dictus ſynaita.
Antoninus.
Appianus.
Apuleius.
Arnoldus Wyon.
Artemidorus.
A. Gellius.
Aurel. Auguſtinus.
Aurelius Victor.
Baronius.
Beda.
Bellarminus.
D. Bernardus.
Breſſarion Cardinal.
Biblia Sacra.
Carolus Magnus.
Celſus.
Cicero.
Clemens Alexandrinus.
Cœlius Rhodiginus.
Columella.

Cōcilia { Carthaginenſe. Nicenum. Toletanum.
Cornelius Tacitus.
Cyprianus.
Cyrillus Alexandrinus.
Dionyſius Areopagita.
Dionyſius Alexandrinus.
Durandus.
Ennodius.
Eraſmus.
Euſebius.
Euthymius.
Florus.
Genebrardus.
Georgius Pachimenes.
Germanus.
Gloſſa ordinaria.
Gregorius Magnus.
Gregorius Nazianzenus.
Gregorius Turonenſis.
Herodotus.
S. Hieronymus.
Hieronymus Platus.
Horatius.
Hugbaldus Monachus Elnonenſis.
Hugo de S. Victore.

Ioachi-

Ioachimus Perionius.
Ioannes Bapt. Mātuanus.
Ioannes Bap. Grāmayus.
Ioan. Carpenteius.
Ioan. Chryſoſtomus.
Ioan. Caſsianus.
Ioan. Cognatus.
Ioan. Damaſcenus.
Ioan. Marques.
Ioan. Molanus.
Ioan. Patriarcha Hieroſ.
Ioan. Picus Mirandula.
Ioan. Tardinus.
Ioan. Trithemius.
Ioan. Tytz.
Ioan. Zonaras.
Ioſephus à Coſta.
Ioſephus Iudæus.
Iſidorus.
Iuſtus Lipſius.
Lactantius.
Laurentius Surius.
Laurentius Valla.
Liberatus Afer.
Lipomanes.
L. A. Seneca.
Liuius.
Lucanus.
Lucianus.
Ludouicus ab Angelis.
Marcilius Ficinus.
Martialis.
M. SS. varia.
Maximus.
Munſterus.
Næuius.
Nicolaus Nicolai.
Nonius.
Optatus Mileuitanus.
Ouidius.
Palladius.
Paulinus.
Petronius Arbiter.
Petrus Faber.
Petrus Lanſſelius.
Petrus Paludanus.
Philoſtratus.
Platus.
Plautus.
Plinius Secundus.
Plutarchus.
Proſper Aquitanicus.
Pſeudo-Prochorus.
Pontifices aliquot in diplom. & decret.
Rabbi Ioſeph Mourdakay.
Q. Curtius.
Saluianus.
Sangrinus.
Seruius.
Sidonius Apollinaris.
Sigonius.
Spartianus.
Statius.
Strabo.
Suetonius.
Suidas.
Simeon Metaphraſtes.
Tertullianus.
D. Thomas.
Valerius Maximus.
Virgilius.
Vſuardus.

Digitized by Google

SYLLABVS CAPITVM.

Notet hic Lector Beniuolus, neſcio quo caſu factum eſſe, vt numeri capitum huius primi libri pænè omnes malè fuerint ſignati. Itaque nos pagellarum numeros iiſdem etiam addidimus; quos Lector certius ſequatur.

LIBRI PRIMI

Capvt I. pag. 1.

D*Icturus de tonſura capitis, quædam de ipſo capite prælibo: partes eius delineo & dilaudo.*

Cap. 2. pag. 8. *Capillorum, barbæ, & ſuperciliorum ciliorumque ratio varia, & eorum encomia paucula ac vera.*

Cap. 3. pag. 11. *Capita barbarorum antiquorũ diuerſimodè tonſa, ſemi-tonſa, intonſa, calamiſtrata, coloribus infecta.*

Cap. 4. pag. 15. *Romani olim intonſi, quãdo primùm tonſi: rurſumque quando ex imberbibus barbati eſſe cœperint.*

Cap.5.pag.18. *Gentiles olim dijs ſuis cælitibus aut Manibus capillos offerebant.*

Cap.6.pag.21. *Libera diſſertatio de Veſtalibus paganorum ſacrimonialibus, quæ etiam pſeudo-numini ſuo diſſectum crinem vouebant.*

Cap.7.pag. 32. *Romani mœrentes, olim, capillum & barbam demittunt: barbari contra demetunt & dimittunt.*

Cap.8.pag.33. *Barbaris capillum ponere in ſignum luctus, olim ſolenne.*

Cap.9. pag.35. *Feminæ Romanæ & barbaræ capillos in luctu funeſto deponunt & ſepulchris ſuperponunt. Lex* XII. *Tabularum diſcuſſa & explicata.*

Cap.10.pag.38. *Capitis abraſio ſceleratorum pœna apud Romanos. Illa etiam multimoda & varia: Apollonius Romæ raſus ab Domitiano & quâ cauſſâ atque exitu.*

Cap.11.pag. 42. *S. Ioannes Euangeliſta num forſitan adtonſus? Item an dolio, vel potius ſolio olei impoſitus à præfato Domitiano?*

Cap.12. pag 44. *Rei, cauſſam Romæ dicturi, capillum barbamque promittebant.*

Cap. 13. pag. 47. *De Ergaſtulis libera ac diffuſa Lypſij collectanea. forma moduſque quo miſeri illi habiti, nempè vincti, inſcripti ſemi-raſi, ſemi-ieiuni.*

Cap.14.pag. 69. *Seruorum manumittendorum capita radi ſolita, apud Romanos. Locus Iuuenalis & alius Plauti declaratus.*

Cap.

CAP.15.pag. 73. *Non licuiſſe antiquis capillos in naui, ſine piaculo deponere, docuit Petronius hiſtoriâ ſubſequente, rem noſtram haud parum illuſtrante.*

CAP.16.pag.90.*Diuerſæ Religioſorum ſectæ apud Turcos: eorum capillatura & tonſura iconibus illuſtrata.*

CAP.17.pag.99. *Religioſi Mexicani cultibus idolorum deuoti, adtondebantur in coronam. Virgines item Peruanæ, ſanctimoniales & clauſtrales idolorū, crinem etiam tondebāt.*

LIBRI SECVNDI

CAPVT I. pag. 102.

DE Nazaræis Hebræorum Religioſis: eorum diſtinctio & nomen: item quanti apud Deum & homines.

CAP. 2.pag. 104. *Regula vota & tonſura Nazaræorum per Moyſen inſtituta.*

CAP.3.p.107.*Ioſephi Nazareatus; qualis.*

CAP.4. pag.109. *Sanctus Paulinus, erudito poëmatio, docet pueros educandos eſſe exēplo Samſonis Nazaræi; quo quidem, ſuper crinibus, moralia complectitur.*

CAP.5.pag.111.*Illuſtrantur loca ſcripturæ Leuit.cap.19.verſ.27.cap. 21.verſ.5. & Iere. cap.9.verſ.26.cap.25.verſ.23.c.29.verſ.32.*

CAP.

CAP.6.pa.112. *De tonſura S. Iob, eiuſdem Sterquilinium quid & quale: ſuper hoc variè certatum, & præter opiniones vulgares, quædam adſerta.*

CAP.7.pag.116. *Analogia Nazaræorum Iudæorum, & Monachorum Chriſtianorum.*

CAP.8.pag.120. *Locum Auguſtini, ſuper Simeonis coronâ, mihi non intellectum, viris eruditioribus propono.*

CAP.9 pag.121. *Agrippa Iudæus Tiberio reus, agens Romæ, capillum demittit, quem, à Caio Caligula liberatus demetit, & tondet.*

CAP.10.pag.125. *S. Paulus, raſo capite Nazaræorum munus implet, & quare: eiuſdē Apoſtoli forma & ſtatura qualis.*

CAP.11.pag.131. *Crinium comarumque luxibus iritatus Deus, Iudæis mulieribus caluitium interminatur. Vltiones diuinæ eâ de cauſſâ variæ.*

CAP.12.pa.145. *Diuinum Moyſis edictum de Leproſis: capillitij & barbæ eorum luſtrationes & analogia. Item de quodam eorundem inſtituto monaſtico noſtrate.*

CAP.13.pag.155. *De Elia Thesbite, Propheta, religioſo Nazaræo, piloſo, comato, monachorum Patre & Ordinis à ſe denominati fundatore, eiuſque diſcipulo Eliſeo.*

CAP.14.pa.162. *Legati regis Dauidis ab Ammonitarum rege male habiti, minutis ignominioſè veſtibus, & barba ſemiraſi pellūtur.*

CAP.

CAP. 15. pag. 164. *Tropologica quædam de capillitio Abſalonis.*

LIBRI TERTII

CAPVT I. pag. 168.

COrona clericalis & monaſtica, vnde & quare inſtituta. Item corona Chriſti, qualis, iuncea an ſpinea.

CAP. 2. pag. 172. *Sancti Petri Apoſtoli effigies & corona vel adtonſio, quales.*

CAP. 3. pag. 174. *Geolfridus Abbas, ſententiam ſuam ſuper eccleſiaſtica corona rogatus, mittit Regi Pictonum, qui ſeptētrionales Britanniæ plagas inhabitabant.*

CAP. 4. pag. 180. *Quid ſyncerè ſentiendum ſit de præfato Geolfridi abbatis ſcripto, à Beda literis commendato, in coronam. Itemque de Corona S. Petri.*

CAP. 5. pag. 182. *Tonſuram monaſticam primo ſeculo vſitatam docemus auctoritate S. Dionyſij Areopagitæ; cuius ſenſum aduerſum Nouatores defenſamus.*

CAP. 6. pag. 194. *Iſidorus & Durandus, quidnam ſenſerint de Eccleſiaſtica Tonſura.*

CAP. 7. pag. 202. *Raſura Clericorum ac Monachorum, alia in Oriente, alia in Occidente.*

CAP.

CAP. 8. pag. 206. *Monachi à clericis tonſura diſtincti: & qualiter ad cutem raſi. Item de ſemi-tonſis Chriſtianis ad metalla dãnatis.*

CAP. 9. pag. 212. *Expenduntur miſeria deglabratorum in ſeruitute Turcica (noſtris etiam temporibus) Chriſtianorum.*

CAP. 10. pag. 223. *Tonſura olim frequens clericis & monachis; raſura verò vix cognita: noſtris verò temporibus indiſcretus vſus inualuit.*

CAP. 11. pag. 225. *Clericos olim, monachorum more fere ſuiſſe adtonſos; non vana coniectura eſt.*

CAP. 12. pag. 227. *De tonſura clericali, vt eſt diſpoſitio ad ſacros ordines.*

CAP. 13. pag. 228. *Africorona monaſtica deriſores VVandalorum flagellis dirè vapulant, & pœnas luunt.*

CAP. 14. pag. 231. *Imperatores, reges & magnates, ab hoſtibus victi, tonſi, raſi & monaſterijs incluſi.*

CAP. 15. pag. 235. *Virgines Deo dicatæ, etiam olim, in monaſterijs amputato capillitio, tonſæ. Eam in rem hiſtoria producta ſanctimonialis fatuitatem ſimulantis.*

CAP. 16. pag. 240. *Conſtitutio Sixti V. Pont. de tonſura per clericos ſeu milites Græcos, beneficia ſiue penſiones, obtinentes, deferẽda; & pœnis contra inobedientes inflictis, publicata Romæ die xviii. Ian. an.* 1579.

CAP.

CAP. 17. pag. 246. *Gallorum iam Chriſtianorum antiquæ leges, capillitij tonſione ſuos plectebant.*

CAP. 18. pag. 248. *Sanctiſsimus Pater noſter Auguſtinus, an barbatus, an coronatus. diſceſſum ab opinione iconographorum noſtrorum.*

CAP. 19. pag. 250. *Vtrum monachorum nouitij, olim in coronam adtonſi: hiſtoria S. Placidi Ordinis Benedictini producitur, & aliquot locis obſcurioribus elucidatur.*

CAP. 20. pag. *Trium librorum præcedẽtium Anacephaleoſis, & quædam in eis prætermiſſorum additamenta.*

LICEN-

Licentia Superioris.

NOs Fr. IOANNES ANGHEMIVS Ord. Eremitarum S. P. N. Auguſtini per Inferiorem Germaniam Vice-Prouincialis & Prior Bruxellenſis, Reuerendo P. F. PROSPERO STELLARTIO præfatæ noſtræ Prouinciæ Viſitatori Primario necnon exorientis noſtri Conuentus Duacenſis Priori, facultatem damus mandandi typis, & in lucem emittendi *Tres libros de Coronis & Tonſuris Paganorum, Iudæorum, & Chriſtianorum*, quos à Doct. Theol. probatos & Regio munitos eſſe Priuilegio ſatis nobis conſtat. Datum Bruxellæ XIX. Iunij Anno ∞. IↃ. XXV.

CENSVRA.

HOc opus *De Coronis & Tonſuris Paganorum, Iudæorum, & Chriſtianorum* à R. P. F. PROSPERO STELLARTIO Ordinis S. Auguſtini compoſitum, & vno volumine digeſtum in tres libellos, iucundè à viris doctis lectum & perlectum, quia nihil continere inuenitur regulis ſanctæ fidei catholicæ repugnans, ſed multigenam ex antiquitatibus doctrinam potius continere, ad communem omnium vtilitatem poterit lucem videre. Actum Duaci die 18. Iulij 1625.

IACOBVS POLLET S. T. D. & Regius Ordinariuſque Profeſſor.

TRes hi libri *De Coronis & Tonſuris*, quos perlegi, auctore R. P. F. PROSPERO STELLARTIO Ordinis Eremitarum S. Auguſtini per Inferiorem Germaniam Viſitatore Primario, lucernam egregiè redolent, antiquitates varias enucleant & Tonſuram ſiue Clericalem, ſiue Monaſticam ab Nouatorum dicterijs fideliter vindicant. Datum Duaci VIII. Iunij Anno M. DC. XXV.

IOANNES GALLEMART S. T. Doctor & Profeſſor.

Summa Priuilegij Regis Catholici.

PHilippus Dei gratia Rex Hiſpaniarum &c. Diplomate ſuo ſanxit, ne quis P.F. PROSPERI STELLARTII per Inferiorem Germaniam Ordinis Eremitarum S. Auguſtini Viſitatoris Primarij Libros *De Coronis & Tonſuris*, præter ipſius voluntatem intra ſex annos imprimat, aut alibi terrarum impreſſos in Belgium importet, venaleſve habeat. Qui ſecus faxit, præter confiſcationem librorum, ſex florenorum illatione pro ſingulis exemplaribus mulctabitur. Vti latiùs patet in literis datis Bruxellæ XIIX. Iunij ∞. D. C. XXV.

Signat.

LE COMTE.

BALTAZARI BELLERO *huius Vniuerſitatis Duacenæ Typographo permitto, vti meos* De Coronis & Tonſuris *libros tres Typis ſuis excudat & diuulget. Ac ne quis in Belgio noſtro alibi impreſſos habeat, caueo ex lege quam Rex Catholicus dixit & indixit.*

Fr. Proſper Stellartius.

F. P. PROSPERI STELLARTII

DE

CORONIS ET TONSVRIS

PAGANORVM

LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

Dicturus de tonſura capitis, quædam de ipſo capite prælibo: partes eius delineo & dilaudo.

SVMMVS ille rerum omnium plaſmator Deus humanum CAPVT, velut ædificij culmē, ſuis organis ſic decorandum cenſuit, vt μικρόκοσμος & admirandorum eius ἐπιτομὴ meritò nuncupari valeat. Et hinc diuinè philoſophans Plato, CAPVT haud *principale* dumtaxat, ſed etiam TOTVM vocitauit. Galenus verò *rationalis animæ ſedem* indigetat, quoniam

Caput hominis epitome mirabilium Dei.

Plato in Tymao.

A inibi

inibi reperiatur animalium membrorum necnon cerebri conceptaculum: organa videlicet principiaque virtutis animalis, tam apprehendentis, quàm eligentis, ſeu voluntariè mouentis; quibus potiſſimùm conſtat animalium inter ſe diſparatio.

Hanc autem cœli portionem, eiuſdem quâdam ſimilitudine, *ſublimem* poſſidemus, iuxta Ariſtotelis interpretamen: qui Capvt eum obtinuiſſe locum ſcribit, quaſi membrum maximè diuinum, à quo etiã *ſternutamenta* proueniant, quæ maioribus noſtris ſacrum augurium præbuere.

Sternutamenta ſacrum augurium.

Honoris ergo, caput aperimus: & quare.

Inde quoque obrepſiſſe Chriſtianorum moribus opinor, vt quibus exhibeatur reuerentiæ cultus, ijs caput aperiamus. Nec aliâ forſitan ratione, decentiſſimum mortis genus fuiſſe capitis reſectionem, adnotauit auctor eloquentiſsimus Xenophon *ἀνάβάσ.* ſecundo.

Decens mortis genus capitis reſectio.

Adorantur capita principum ære ducta.

Si caput circumſpexeris, hominem ex templò agnoueris: & ſola marmore vel ære ducta principum capita adorantur. Sed & in antiquorum monimentis adnotare licet, plecti ſolitos qui per caput Regis deieraſſent.

Deierare in caput Regis piaculum.

Caput, mẽbrorum numen.

Membrorum omnium princeps eſt Capvt, cui cætera famulantur, & veluti numen aliquod ſeruili circumferunt geſtamine: quæ cenſoriâ quâdam poteſtate,

quò

Digitized by Google

quò collibuerit, dirigit; vt non ſine cauſſâ ſenſus omnes in eo conlocare, velut in ſpeculo, ad circumſpectum omnimodum, naturæ placitum fuerit.

Addam inſuper, figuram eius ſphæricam, quam ſolam eſſe mentis capacem adſeuerant eruditorum nonnulli: quò reſpexiſſe potuerunt etiam auctores CORONÆ Monaſticæ in orbem ac ſphæram adtonſæ. Nunc ad partes capitis penicillum conuertamus. *Capitis forma ſpharica.*

FRONS ecce nobis primò ſuis coloribus pingenda. Aſt quibus lineamentis eius artificem fabricam exprimere valebo? Quâ ſapientiâ Deus hanc homini contribuit, triſtitiæ, hilaritatis, clementiæ, ſeueritatis indicem? Fuêre qui ex eius ſignis potiſſimùm vaticinia quibuſdam aucuparentur: quos inde *metopoſcopos* dixere. Nam quibus ſit ſtriata rugoſiorque frons, magna animo verſare eſſeque melâcholicos: quibus verò erugata exporrectiorque fallaces dictitabant. Nec ſcio an eâ de cauſſâ *oſculi* religionem quandam hâc parte conſtituerint veteres. *Frontis deſcriptio.* *Antiqui frontem oſculati.*

OCVLI fulgentia microcoſmi ſidera; coſmi ſpeculatores. Animum in oculis habitare ab prudentiſsimis dictum eſt: quoniam, ardere, incendi, humectare, conniuere ac loqui per eos videatur. *Oculorum deſcriptio.*

minùs fouetur animus, quàm per aures intellectus. Sternutamentum eâdem agitur parte, ſignum augurale & vnum è ſpiritibus ſacrum, quo ſuaues halitus inſpirantur, expirantur.

Labiorum deſcriptio. Labia, nonne & ipſa in homine præſignem ab cæteris rationem habent? In brutis quippe dentium modo hæc tegumenta ſunt, & veluti quædam proceſtria: at nobis etiam in loquendi neceſſitate, mirabile ſuggerunt adiumentum; indeque mollia carnoſaque natura finxit. Sicut enim humana lingua duplici munere fungitur, animi conceptus enunciando, & vim ſaporum præſentiendo, propterea que ab cæteris diſparatur, nec ſimilis eſt; ita nec in labijs ſimplex functio eſt, ſed dentes quidem decorè contegunt, locutionemque magis articulatam præſtant. Ea namque conflatur ex literis, quarum enunciatio plurimùm obturbata, detruncata, nec intelligibilis præſtaretur, nî ad hanc rationem labra linguamque conformaſſet artificis infinita prouidentia.

Linguæ vtilitas. Lingva, donum prorſus incomparabile; in quo inæſtimabili munificentiâ, nos, vt legitimos filios ſuos, amplexatur Deus. Quid enim in tot tantiſque corporis dotibus, æquâ penſandum librâ? Huius ſiquidem facultate, poſt mentem quæ nos ex

æquo

æquo ferè cum cœlitibus conſtituit, conſtat præcipuè illa (vt à Sophocle dictum eſt) Regina rerum eloquentiâ: quâ (ſicuti loquitur ipſe M. Tullius) *cohortamur, perſuademus, perterritos à timore abducimus, geſtientes comprimimus, cupiditates, iras reſtinguimus; hac nos iuris, legum, vrbium ſocietate deuinxit; hac nos à vitâ immani & ferâ ſegregauit.* Cicero de Oratore.

Eximium eſt quod ab eâ profluit emolumentum, parturiente ſemper animo quę vel obſeruaris intentiſſimè, vel ſummo excogitaris ingenio. Neſcire malumus magna pars, quàm in his tantis laboribus & curis profeciſſe, vt abdita illatebrataque velut in ſanctuarijs aut ſepulchro potiùs tam pretioſæ ſupellectilis munera ſupprimamus. Quid illa in calamitatibus, tanquam oneris præmoleſti adleuatio, cum amicis communicatio? Quid ſecundis in rebus incredibilis & geſtiens ille ardor animi, eiſdem impertiendi boni? Denique vt rei pretium intelligamus, ingenioſæ ac plauſibiliter mihi feciſſe videntur, qui linguam plectro ſimilem prodidere, chordis verò dentes, nares cornibus quîs canenti accinitur. Nam & magnus ille Mediolanenſium Antiſtes, loquentis linguam plectrum facit.

Hæc verò ſuprafata omnia miro modo,

diuinę maieſtatis recinunt amplitudinem, & ſapientiam eius tubâ clariùs inſonant, ingeruntque malè gratis ac periniquis tantorum munerum æſtimatoribus. Nos profectò minùs ingrati eadem Dei munera *coronamus*, & ipſo capillitij circo caput ambientes, eius artificem quanti faciamus, vtcumque demonſtramus.

CAPVT XI.

Capillorum, Barbæ, & Superciliorum Ciliorumque ratio varia, & eorum encomia paucula ac vera.

Capilli laudati.

DElineato vtcumque capite, paucula de capillorum, barbitij atque ſuperciliorum ratione ſunt ſubiūgenda. Capillorum igitur materiam putant eruditi fumidum vaporem, craſſum, humectum, glutinoſum: efficiens verò frigiditas eſt tum intima in cute ac oſſibus capitis, tum extima aëris nos ambientis, quę vaporem ab imo ſcandentem ac in poris meatibuſque cutis retentum, diutiùs cogit denſeſcere. Eorum autem ratio non eſt quidem in decore præcipua, vtcumque tamen ſpecioſiſſima ſpectatur cæſaries, reuerenda in ſenibus, veneranda in Religioſis, in bellatoribus terribilis, decora in adoleſ-

Eorum materia.

centibus,

centibus, in mulieribus compta, dulcis in pueris.

BARBA mirum eſt quantum ad dignoſcendam corporum maturitatem & ſexus conferat diſcernicula, aut ad decorem etiamnum roboris. Certè enim barbam quaſi virilitatis inſigne à Deo donatam eſſe nemo non confitetur. Diogenes eam ſe ideo geſtare iactitabat, vt ſe virum eſſe ſubinde recordaretur. Artemidorus filios tantum ornamenti patribus afferre dixit, quantum ori barba decoris addit. Cynycus quoque apud Lucianum tam deforme putauit ornatum barbæ viris auferre quàm Leoni iubas. Theſeum perhibent tondere barbam voluiſſe nunquam, vt virtutem ipſe ſuam eo profiteretur indicio. Laco quidam interrogatus cur prolixam adeò barbam aleret, *vt canos meos videns*, reſpõdit, *nihil ijs indignum in me admittam.* *Barba deſcripta.* *Barba virilitatis inſigne.*

Ouidius Polyphemũ tyrannum, virum vafrum & qui politicæ prudentiæ oculum fronte geſtaret, verùm inhoſpitalem & aduenarum exactorem egregium, in fabularum ſuarum theatro productum, loquentem ſic inducit: *Polyphemus quis & qualis.*

Nec mea quod duris horrent denſiſſima ſetis
Corpora, turpe puta: turpis ſine frondibus arbor; Ouid. Metam.

Turpis

Turpis equus niſi colla iubæ flauentia velent:
Pluma tegit volucres, ouibus ſua lana decori eſt:
Barba *viros, hirtaque decent in corpore ſetæ.*

Plutarchus auctor eſt Lacones comam barbamque alere ſolitos, Licurgi memorantes dictum, qui pilos eiuſmodi formoſis pulchritudinem augere, deformes verò terribiliores hoſtibus reddere pronunciaſſet.

Superciliorum ratio. Svpercilia, quàm artifici ingenio ſuperpoſita oculis, vt demanantes aliorsùm corriuarent humores? In ijs, ſicut in oculis, animæ quoque pars eſt: ſiue negemus, ſiue adnuamus, hæc indicant maximè. Faſtus aliubi conceptaculum, hîc ſedem habere videtur, in corde naſcitur, huc ſubit, hic pendet.

Supercilia Iunoni Lucinæ ſacra. Svpercilia Iunoni Lucinæ à mulieribus fuiſſe adtributa, Varroni credimus: ibi enim maximè collocari Lucina debuit, vbi ab Dijs (vt eorum ore non ſenſu loquar) lux datur oculis.

Ciliorum vtilitas. Cilia verò quæ palpebris prominent, nonne & ipſa vtilitate mirabili ſunt conſtituta? ea namque minutarum rerum ad oculos incurſum, tanquam ſtipatores quidam, repellunt, ſimulque viſiuum dirigũt ſpiritum, vel etiam ab oculis promicantes radios, quibus videndi rationem præcipuè

conſtare

conſtare, perſuaſiſſimum Platonicis eſt. Quid, quod pilorum illa nigrities lumen egregiè fouet atque contemperat. Adeò ne in minimis quidem deficit diuinæ prouidentiæ cura. Sed ingratitudinis vitio magna pars, lance vel iniquiſſimâ beneficam penſamus clementiam, ne intelligentes quidem ignorantiæ nubilo obuoluti, quâ quid ratione ſit cõparatùm. Nam quotuſquiſque aduertit hoſce pilos nunquam ferè iuſto plus increſcere, ne inde præpediatur viſus: imò verò ne fieret, ſummo ſtudio cauiſſe naturam? propterea feſtiuiſſimè Galenus ab creatore cilijs iniunctum ſcribit, æqualem ſeruare magnitudinem: illa verò diuinum verita mandatum omninò extra præſcriptum non vagari.

Hominis cæcuties in demirãdis Dei muneribus.

CAPVT III.

Capita barbarorum antiquorum diuerſimodè tonſa, ſemitonſa, intonſa, calamiſtrata, coloribus infecta.

ARabes, Abantes & Myſij ne in conflictu belli hoſtibus præda forent, anteriorem capillum raſitarunt: qui etiam puellarem comam in rotundum tondebant tempora ſubradentes.

Arabes. Abantes. Myſij.

Ferunt Curetas & Ætolos pariter cùm à fronte

Curetæ. Ætoli.

Turpis equus niſi colla iuba flauentia velent:
Pluma tegit volucres, ouibus ſua lana decori eſt:
BARBA *viros, hirtaque decent in corpore ſetæ.*

Plutarchus auctor eſt Lacones comam barbamque alere ſolitos, Licurgi memorantes dictum, qui pilos eiuſmodi formoſis pulchritudinem augere, deformes verò terribiliores hoſtibus reddere pronunciaſſet.

Superciliorum ratio. SVPERCILIA, quàm artifici ingenio ſuperpoſita oculis, vt demanantes aliorsùm corriuarent humores? In ijs, ſicut in oculis, animæ quoque pars eſt: ſiue negemus, ſiue adnuamus, hæc indicant maximè. Faſtus aliubi conceptaculum, hîc ſedem habere videtur, in corde naſcitur, huc ſubit, hic pendet.

Supercilia Iunoni Lucinæ ſacra. SVPERCILIA Iunoni Lucinæ à mulieribus fuiſſe adtributa, Varroni credimus: ibi enim maximè collocari Lucina debuit, vbi ab Dijs (vt eorum ore non ſenſu loquar) lux datur oculis.

Ciliorum vtilitas. CILIA verò quæ palpebris prominent, nonne & ipſa vtilitate mirabili ſunt conſtituta? ea namque minutarum rerum ad oculos incurſum, tanquam ſtipatores quidam, repellunt, ſimulque viſiuum dirigũt ſpiritum, vel etiam ab oculis promicantes radios, quibus videndi rationem præcipuè

conſtare

conſtare, perſuaſiſſimum Platonicis eſt. Quid, quod pilorum illa nigrities lumen egregiè fouet atque contemperat. Adeò ne in minimis quidem deficit diuinæ prouidentiæ cura. Sed ingratitudinis vitio magna pars, lance vel iniquiſſimâ beneficam penſamus clementiam, ne intelligentes quidem ignorantiæ nubilo obuoluti, quâ quid ratione ſit côparatùm. Nam quotuſquiſque aduertit hoſce pilos nunquam ferè iuſto plus increſcere, ne inde præpediatur viſus: imò verò ne fieret, ſummo ſtudio cauiſſe naturam? propterea feſtiuiſſimè Galenus ab creatore cilijs iniunctum ſcribit, æqualem ſeruare magnitudinem: illa verò diuinum verita mandatum omninò extra præſcriptum non vagari. *Hominis cæcuties in demirãdis Dei muneribus.*

CAPVT III.

Capita barbarorum antiquorum diuerſimodè tonſa, ſemitonſa, intonſa, calamiſtrata, coloribus infecta.

ARabes, Abantes & Myſij ne in conflictu belli hoſtibus præda forent, anteriorem capillum raſitarunt: qui etiam puellarem comam in rotundum tondebant tempora ſubradentes. *Arabes. Abantes. Myſij.*

Ferunt Curetas & Ætolos pariter cùm à fronte *Curetæ. Ætoli.*

inibi reperiatur animalium membrorum necnon cerebri conceptaculum: organa videlicet principiaque virtutis animalis, tam apprehendentis, quàm eligentis, ſeu voluntariè mouentis; quibus potiſſimùm conſtat animalium inter ſe diſparatio.

Hanc autem cœli portionem, eiuſdem quâdam ſimilitudine, *ſublimem* poſſidemus, iuxta Ariſtotelis interpretamen: qui Capvt eum obtinuiſſe locum ſcribit, quaſi membrum maximè diuinum, à quo etiã *ſternutamenta* proueniant, quæ maioribus noſtris ſacrum augurium præbuere.

Sternutamenta ſacrum augurium.

Inde quoque obrepſiſſe Chriſtianorum moribus opinor, vt quibus exhibeatur reuerentiæ cultus, ijs caput aperiamus. Nec aliâ forſitan ratione, decentiſſimum mortis genus fuiſſe capitis reſectionem, adnotauit auctor eloquentiſsimus Xenophon ἀναβάσεως ſecundo.

Honoris ergo, caput aperimus: & quare.

Decens mortis genus capitis reſectio.

Si caput circumſpexeris, hominem ex templò agnoueris: & ſola marmore vel ære ducta principum capita adorantur. Sed & in antiquorum monimentis adnotare licet, plecti ſolitos qui per caput Regis deieraſſent.

Adorantur capita principum ære ducta.

Deierare in caput Regis piaculum.

Membrorum omnium princeps eſt Capvt, cui cætera famulantur, & velutinumen aliquod ſeruili circumferunt geſtamine: quæ cenſoriâ quâdam poteſtate,

Caput, mẽbrorum numen.

quò

quò collibuerit, dirigit; vt non ſine cauſſâ ſenſus omnes in eo conlocare, velut in ſpeculo, ad circumſpectum omnimodum, naturæ placitum fuerit.

Addam inſuper, figuram eius ſphæricam, quam ſolam eſſe mentis capacem adſeuerant eruditorum nonnulli: quò reſpexiſſe potuerunt etiam auctores CORONÆ Monaſticæ in orbem ac ſphæram adtonſæ. Nunc ad partes capitis penicillum conuertamus. *Capitis forma ſpharica.*

FRONS ecce nobis primò ſuis coloribus pingenda. Aſt quibus lineamentis eius artificem fabricam exprimere valebo? Quâ ſapientiâ Deus hanc homini contribuit, triſtitiæ, hilaritatis, clementiæ, ſeueritatis indicem? Fuêre qui ex eius ſignis potiſſimùm vaticinia quibuſdam aucuparentur: quos inde *metopoſcopos* dixere. Nam quibus ſit ſtriata rugoſiorque frons, magna animo verſare eſſeque melâcholicos: quibus verò erugata exporrectiorque fallaces dictitabant. Nec ſcio an eâ de cauſſâ *oſculi* religionem quandam hâc parte conſtituerint veteres. *Frontis deſcriptio.* *Antiqui frontem oſculati.*

OCVLI fulgentia microcoſmi ſidera; coſmi ſpeculatores. Animum in oculis habitare ab prudentiſsimis dictum eſt: quoniam, ardere, incendi, humectare, conniuere ac loqui per eos videatur. *Oculorum deſcriptio.*

Galenus.

Galenus medicorum, cum Hipocrate, princeps, eoſdem nunc *organum lucidum* vocat, nunc *Solarem animalis particulam*; *diuinum* quoque *membrum*: quia ſit eius præcipuè inexplicabilis ac mira ſubtilitas, ſi quid aliud in animantium naturâ. Stoici, viſum, *Dei* appellatione cohoneſtare non ſunt veriti: ſicut Theophraſtus OCVLVM, *hominis formam* vocabat; quoniam eo exuta facies, euadat informis. Hinc illa naturæ cautela, quæ ſtudio inenarrabili aduerſus occurſantia, ſinuoſâ veluti conualle eoſdem recondidit, prominentibus illinc ſupercilijs & fronte, tanquam vallo, obſepiente; hinc, malis protuberantibus atque ex imo coorientibus, ceu cliuis ad propugnacula partium toto corpore prætioſiſſimarum. Hi profectò, lucis vſu, vitam ab tenebris & morte diſcernere mihi videntur.

Oculi ſunt forma hominis.

Oculorum munimenta.

Aurium delineatio.

AVRES, quarum iudicium, vt auctores celeberrimi dixere, ſuperbiſſimũ eſt, quia ſonum recipiunt, qui naturâ in ſublime fertur. Nonne ſummâ ſapientiâ ſunt in prominenti ac principe corporis parte cõſtitutæ? In ijs, quàm varijs meandris natura luſit?

Rectus ſimplexque meatus primùm, euadit mox tortuoſus: inde iuxta cerebrum in multa ac tenuia foramina diducitur, per

quæ

quæ facultas audiendi eſt. Quin & in propinquo duo paruuli quaſi ſinus ſunt, ſuperque eos finitur os, quod tranſuerſum à genis tendens, ab inferioribus ſuſtinetur oſſibus.

Eſt autem in aure imâ, dicatus *memoriæ locus*, nato inde more, vt rapturi in ius aduerſarium, teſtes facerent, auriculæ contactu, dicentes: *Eſto memor*. aliàs, iniectio manûs non erat. Neque tamẽ licebat hoc, nî futurus teſtis adnuiſſet: ideo, ſic interrogabatur: *Licet teſtari?* *Ima pars auris dicata memoriæ.*

Numnam fortaſſis inde factum aliquãdo, vt ijs, qui ſui humanæque ſocietatis immemores, vicinos ſuos furtis erant adgreſſi, aures amputabantur? An potiùs, quia latæ legi non obaudientes, partibus illis meritò priuati ſunt, quibus eam promulgari feriò audiuiſſe debuerant? *Aurium amputatio quibus debita.*

NARES ratione ſcitiſſimâ & peculiari, in capite, ſublimi ſcilicet hominis parte, cõlocatæ ſunt; quòd ea ferè ſit odoris cuiuſlibet natura, vt ſuperna petat. Accedit, quòd cibi potuſque magnum in ijs examẽ cùm ſit, non abs re, viciniam oris occupant. *Narium encomia.*

NASVS porrò, formæ pars haud minima eſt; quẽ *Gratiarum ſedem* appellauerũt poëtę, cui tãquã odoris miniſtro, quotquot flores nati, ſunt deſtinati. Per eũ ſanè, non *Naſi laudes.*

minùs fouetur animus, quàm per aures intellectus. Sternutamentum eâdem agitur parte, ſignum augurale & vnum è ſpiritibus ſacrum, quo ſuaues halitus inſpirantur, expirantur.

Labiorum deſcriptio. Labia, nonne & ipſa in homine præſignem ab cæteris rationem habent? In brutis quippe dentium modo hæc tegumenta ſunt, & veluti quædam proceſtria: at nobis etiam in loquendi neceſſitate, mirabile ſuggerunt adiumentum; indeque mollia carnoſaque natura finxit. Sicut enim humana lingua duplici munere fungitur, animi conceptus enunciando, & vim ſaporum præſentiendo, propterea que ab cæteris diſparatur, nec ſimilis eſt; ita nec in labijs ſimplex functio eſt, ſed dentes quidem decorè contegunt, locutionemque magis articulatam præſtant. Eanamque conflatur ex literis, quarum enunciatio plurimùm obturbata, detruncata, nec intelligibilis præſtaretur, nî ad hanc rationem labra linguamque conformaſſet artificis infinita prouidentia.

Linguæ vtilitas. Lingva, donum prorſus incomparabile; in quo inæſtimabili munificentiâ, nos, vt legitimos filios ſuos, amplexatur Deus. Quid enim in tot tantiſque corporis dotibus, æquâ penſandum librâ? Huius ſiquidem facultate, poſt mentem quæ nos ex

æquo

æquo ferè cum cœlitibus conſtituit, conſtat præcipuè illa (vt à Sophocle dictum eſt) Regina rerum eloquentiâ: quâ (ſicuti loquitur ipſe M. Tullius) *cohortamur, perſuademus, perterritos à timore abducimus, geſtientes comprimimus, cupiditates, iras reſtinguimus; hæc nos iuris, legum, vrbium ſocietate deuinxit; hæc nos à vitâ immani & ferâ ſegregauit.* Cicero de Oratore.

Eximium eſt quod ab eâ profluit emolumentum, parturiente ſemper animo quę vel obſeruaris intentiſſimè, vel ſummo excogitaris ingenio. Neſcire malumus magna pars, quàm in his tantis laboribus & curis profeciſſe, vt abdita illatebrataque velut in ſanctuarijs aut ſepulchro potiùs tam pretioſæ ſupellectilis munera ſupprimamus. Quid illa in calamitatibus, tanquam oneris præmoleſti adleuatio, cum amicis communicatio? Quid ſecundis in rebus incredibilis & geſtiens ille ardor animi, eiſdem impertiendi boni? Denique vt rei pretium intelligamus, ingenioſæ ac plauſibiliter mihi feciſſe videntur, qui linguam plectro ſimilem prodidere, chordis verò dentes, nares cornibus quîs canenti accinitur. Nam & magnus ille Mediolanenſium Antiſtes, loquentis linguam plectrum facit.

Hæc verò ſuprafata omnia miro modo,

diuinę maieſtatis recinunt amplitudinem, & ſapientiam eius tubâ clariùs inſonant, ingeruntque malè gratis ac periniquis tantorum munerum æſtimatoribus. Nos profectò minùs ingrati eadem Dei munera *coronamus*, & ipſo capillitij circo caput ambientes, eius artificem quanti faciamus, vtcumque demonſtramus.

CAPVT XI.

Capillorum, Barbæ, & Superciliorum Ciliorumque ratio varia, & eorum encomia paucula ac vera.

Capilli laudati.

DElineato vtcumque capite, paucula de capillorum, barbitij atque ſuperciliorum ratione ſunt ſubiũgenda. Capillorum igitur materiam putant eruditi fumidum vaporem, craſſum, humectum, glutinoſum: efficiens verò frigiditas eſt tum intima in cute ac oſſibus capitis, tum extima aëris nos ambientis, quę vaporem ab imo ſcandentem ac in poris meatibuſque cutis retentum, diutiùs cogit denſeſcere. Eorum autem ratio non eſt quidem in decore præcipua, vtcumque tamen ſpecioſiſſima ſpectatur cæſaries, reuerenda in ſenibus, veneranda in Religioſis, in bellatoribus terribilis, decora in adoleſcentibus,

Eorum materia.

centibus, in mulieribus compta, dulcis in pueris.

BARBA mirum eſt quantum ad dignoſcendam corporum maturitatem & ſexus conferat diſcernicula, aut ad decorem etiamnum roboris. Certè enim barbam quaſi virilitatis inſigne à Deo donatam eſſe nemo non confitetur. Diogenes eam ſe ideo geſtare iactitabat, vt ſe virum eſſe ſubinde recordaretur. Artemidorus filios tantum ornamenti patribus afferre dixit, quantum ori barba decoris addit. Cynycus quoque apud Lucianum tam deforme putauit ornatum barbæ viris auferre quàm Leoni iubas. Theſeum perhibent tondere barbam voluiſſe nunquam, vt virtutem ipſe ſuam eo profiteretur indicio. Laco quidam interrogatus cur prolixam adeò barbam aleret, *vt canos meos videns*, reſpōdit, *nihil ijs indignum in me admittam.* *Barba deſcripta.* *Barba virilitatis inſigne.*

Ouidius Polyphemū tyrannum, virum vafrum & qui politicæ prudentiæ oculum fronte geſtaret, verùm inhoſpitalem & aduenarum exactorem egregium, in fabularum ſuarum theatro productum, loquentem ſic inducit: *Polyphemus quis & qualis.*

Nec mea quod duris horrent denſiſsima ſetis
Corpora, turpe puta: turpis ſine frondibus arbor; Ouid. Metam.

Turpis

Turpis equus niſi colla iuba flauentia velent:
Pluma tegit volucres, ouibus ſua lana decori eſt:
Barba *viros, hirtaque decent in corpore ſetæ.*

Plutarchus auctor eſt Lacones comam barbamque alere ſolitos, Licurgi memorantes dictum, qui pilos eiuſmodi formoſis pulchritudinem augere, deformes verò terribiliores hoſtibus reddere pronunciaſſet.

Superciliorum ratio. Svpercilia, quàm artifici ingenio ſuperpoſita oculis, vt demanantes aliorsùm corriuarent humores? In ijs, ſicut in oculis, animæ quoque pars eſt: ſiue negemus, ſiue adnuamus, hæc indicant maximè. Faſtus aliubi conceptaculum, hîc ſedem habere videtur, in corde naſcitur, huc ſubit, hic pendet.

Supercilia Iunoni Lucinæ ſacra. Svpercilia Iunoni Lucinæ à mulieribus fuiſſe adtributa, Varroni credimus: ibi enim maximè collocari Lucina debuit, vbi ab Dijs (vt eorum ore non ſenſu loquar) lux datur oculis.

Ciliorum vtilitas. Cilia verò quæ palpebris prominent, nonne & ipſa vtilitate mirabili ſunt conſtituta? ea namque minutarum rerum ad oculos incurſum, tanquam ſtipatores quidam, repellunt, ſimulque viſiuum dirigũt ſpiritum, vel etiam ab oculis promicantes radios, quibus videndi rationem præcipuè

conſtare

conſtare, perſuaſiſſimum Platonicis eſt. Quid, quod pilorum illa nigrities lumen egregiè fouet atque contemperat. Adeò ne in minimis quidem deficit diuinæ prouidentiæ cura. Sed ingratitudinis vitio magna pars, lance vel iniquiſſimâ beneficam penſamus clementiam, ne intelligentes quidem ignorantiæ nubilo obuoluti, quâ quid ratione ſit cōparatùm. Nam quotuſquiſque aduertit hoſce pilos nunquam ferè iuſto plus increſcere, ne inde præpediatur viſus: imò verò ne fieret, ſummo ſtudio cauiſſe naturam? propterea feſtiuiſſimè Galenus ab creatore cilijs iniunctum ſcribit, æqualem ſeruare magnitudinem: illa verò diuinum verita mandatum omninò extra præſcriptum non vagari. *Hominis cæcuties in demirãdis Dei muneribus.*

CAPVT III.

Capita barbarorum antiquorum diuerſimodè tonſa, ſemitonſa, intonſa, calamiſtrata, coloribus infecta.

ARabes, Abantes & Myſij ne in conflictu belli hoſtibus præda forent, anteriorem capillum raſitarunt: qui etiam puellarem comam in rotundum tondebant tempora ſubradentes. *Arabes. Abantes. Myſij.*

Ferunt Curetas & Ætolos pariter cùm à fronte *Curetæ. Ætoli.*

à fronte eſſent capillati, & crinibus ab hoſte raperentur, frontem abraſiſſe, & ab occipite cæſariem nutrîſſe.

Milites Macedònes. Idipſum de Alexandro Macedone proditum eſt, qui barbam militibus radi iuſſit, ne hoſtili prædæ præberent anſam.

Maclyæ. Aiunt quoque Machlyas natiuâ conſuetudine, crinitum occiput geſtare ſicut Anſes anteriorem capitis partem.

Spartani milites. Lycurgus verò, Spartanos milites promiſſo capillo & comatos eſſe voluit, quamuis more Laconico, *barbam ad cutem raſitarent:* illos propterea aut venuſtiores, aut viſu terribiliores hoſtibus futuros arbitratus. Apud eos enim populares à Cæſarie noſcebantur.

Mauri & Britanni. Mauris & Britannis in more fuit vt cincinnis ornati eſſent, comis rutilis, & capillo tam compoſito, vt in inceſſu vix ſe contingi paterentur, omni corporis parte abrasâ, præter caput & Labrum.

Lycij. Lycij comam tanti fecere, vt ne crines tonderent, æra, pœnæ nomine, Mauſolo Regi Cariæ ſoluere non detrectarent.

Maxij. Maxij dextram capitis partem comatam gerunt, ſiniſtram radunt.

Luſitani. Luſitani comas tondere nefas ducunt, itaque

itaque illas diffundunt vt fæminæ.

Gallis comatis plurimus capillus erat, æque maribus & feminis: vnde nomen deſumpſere. *Galli.*

Indi capillum pectunt ſæpiùs quàm tondent, barbâ ſemper intonſâ. *Indi.*

Agathyrſi cœruleo fucantur capillo. *Agathyrſi*

Arabes intonſi fuere, barbâ ſolùm abrasâ. *Arabes.*

Scythæ & Parthi, quo maiorem incuterent hoſtibus terrorem, hirſuti fuere, prout apud auctores quoſdam legitur. *Scythæ. Parthi.*

Germani & Catti, quibus rufus erat crinis, coactum in nodum geſſere, ducentes nefas capillum barbamque tondere, nî caput hoſtis ex acie retuliſſent: & hinc traditum eſt Parthorum eſſe capillum effundere, Scytharum ſpargere, Germanorum iungere. *Germani. Catti.*

Sueuis quoque Germanorum adfinibus, vſurpatum eſt horrentem capillum ligare in ſummo, vt hoſtibus terrori ſint; vel retrò flectére. *Sueui.*

Dacæ cùm caput radant totum, in ſummo vertice cirrum creſcere ſinunt. *Dacæ.*

Riphæi viri pariter & mulieres, detonſo ſunt vertice, & capillo ſic deraſo, vt glabri videantur. *Riphæi.*

Miconij omnes Caluitio laborant, æque vt in *Miconij.*

vt in Cauno omnes lienoſi: non ſic in Ægypto, vbi rarò caluitium fuit.

Athenienſes. Produnt auctores, Athenienſium vetuſtiſſimos capillis colligendis *cicadas* aureas adnectere ſolitos fuiſſe: vt eo argumento *antochthones*, hoc eſt, primos & ſine origine ſe probarent.

Capilli coloribus infecti damnantur. Capillum porrò vel barbam inficere coloribus, imbellium femineumque fuiſſe exempla ſuppetunt: In primis Philippi Macedonis qui cùm ex amicis Antipatri, arbitrum elegiſſet, quem aduertiſſet barbam & capillum inficere, protinùs gradu diſiecit, & quaſi mēdacem iudicare vetuit. Pari ratione, Archidamus Rex exigi mandauit eũ,qui Spartæ concionaturus,fucato capillo orarium conſcendiſſet. Legimus adtamen Hannibalem ducentem in Italiam, crinibus ſæpe mutatis ſeſe à Gallorum inſidijs egregiè vindicaſſe: & Pyrrhũ comâ coloribus ceruſſatâ inceſſiſſe: Quod olim & hodie puellis & mulieribus non tam barbaris quàm noſtratibus & Chriſtianis, heu! quotidianum nimis & commune.

CAPVT

CAPVT IV.

Romani olim intonſi, quando primùm tonſi: rurſumque quando ex imberbibus barbati eſſe cœperint.

APud Romanos ab vrbe conditâ ad annum vſque CDLIV. iuuenes pariter ac ſenes intonſos fuiſſe liquet. Sed poſtquam Publius Ticinius è Sicilia tonſores adduxit Romam, inde vt iuuenes raſitarent barbam capillumque tonderent ad annum quadrageſimum inſtitutũ manſit: poſt eum verò non licebat. Apud Rhodigiuũ legimus *Corſon cognominatum eum qui barbam ſibi primus abraſit, quod Alexandri tempeſtate factum auctor Chryſippus eſt.*

Tonſores Romam quando & à quo adducti.

Rhod. li. 4. cap. 2.

Primus tamẽ inter Romanos qui quotidie raſitaret, Aphricanus traditur: deinde, Auguſtus, quod ſeruis vilioribus inhibitum fuiſſe ſcribit Genialium Dierum auctor, volens eos INTONSA BARBA & CAPILLO HIRTO fuiſſe.

Fuit animaduerſum ante Hadrianum Cæſarem, Imperatores barbam ſæpè raſitâſſe: ipſe enim ex Cæſaribus primus barbâ capilloque promiſſis inceſſit.

Hadrianus inter Imperatores primus barbam gerit.

Commodus Imperator, cum nulli tonſori

ſori

Digitized by Google

ſori crederet (ſicut Alexander Phereus & Dionyſius tyrannus) ſibi ipſe, candente carbone, iuglandium putaminibus, barbam adurebat: quin & fucato capillo cùm ramentis aureis inceſſit. Quod etiam de Lucio Vero & Galeno Imperatoribus traditum eſt, qui auri ſcrobem crinibus aſperſere.

Ad quodnam verò tempus apud Romanos eiuſmodi vſus radendi barbas perſeuerauerit, haud eſt facilè diffinire. Conſtat tamen regnantibus Gothis in Italiâ eundem morem eſſe ſeruatum: quamobrem Ennodius Ticinenſis, ſuis verſibus vehemẽter exagitauit hominem, qui more Gothorum, prolixam geſtaret barbam, & ſecundum Romanorum cõſuetudinem lacernam indueret: hæc enim habet in Iouinianum:

Ennodius in Iouinianum.

Barbaricam faciem Romanos ſumere cultus
Miror, & in modico diſtinctas corpore gentes.

Ac iterum:

Romuleam tegetem vox oris nubila fuſcat:
Oppreſsit veſtes tenebroſo tegmine vultus.

Idemque rurſum:

Nobilibus collis genium malè compta lacernis:
Diſcordes miſcens inimico fœdere proles.

Vbi aduertimus loco prodigij habitum lacer-

lacernatum hominem barbam geſtare.

Neque dubitari poteſt quin illi populi qui relicto Oceano vltimiſque Germaniæ oris, Albino duce, omnibus penè citerioris Galliæ captis vrbibus, ad Padum in Italia ſedem fixere, *Barbarum* vſum deuictis nationibus commendarint. Ij namque fuerunt qui ab longis, quas geſtabant, *barbis*, LONGOBARBI primò nominati, poſtea *Longobardi* appellati fuere.

Longobardi quaſi Longobarbi.

Porrò etſi ſenſim priſtinus ille mutatus eſt vſus cum præfati barbari alijque, Romæ atque in Italia diutiùs morarentur: tamen quod ad Clericos ſpectat ſic viguit eius rei obſeruantia, vt non viuere more maiorum ferè religio haberetur aut piaculum. Sicque factum eſt, vt penes eos eiuſdem rei vſus inuiolatus & cõſtans plurimis ſeculis perdurârit, monentibus id præſertim Romanis Pontificibus. Extant enim in id argumẽtum ſcriptæ literæ Gregorij Papæ VII. ad Iacobum Epiſcopum Calaritanum, iubentis, vt clericos ſuos omnes BARBAM radere cogeret; idque ex maiorum conſuetudine vindicantis; adfirmantis nimirum, ab ipſo exordio naſcentis Eccleſiæ id illibatè eſſe ſeruatum. Idem etiam Põtifex ijſdem de rebus ad Sardiniæ Ducẽ epiſtolas dedit, anno Domini MLXXX. III. Non. Nouẽb. Indict. IV.

Clerici cæteris barbas alentibus, more maiorum tondentur aut raduntur.

Gregorius VII. clericos radi mandat

Sed his iam penè contrarius habetur vſus; nec conſtans vbique ritus: cùm alij tondeant, radant alij, alij rurſus barbam promittant. abſque iacturâ fidei vnuſquiſque abundans in ſenſu ſuo.

CAPVT V.

Gentiles olim Dijs ſuis cœlitibus aut Manibus capillos offerebant.

Barba prima numini oblata cum capillis.

QVod à Nazarę is capillos Deo vouentibus religiosè adeò fiebat, id Gentiles mirâ ſuperſtitione obſeruauere. Moris quippe fuit veteribus, vt barbam primam & capillos radentes, ſollenni ritu cuipiam numini conſecrarent. Neronem legimus *inter Buthyſia apparatum barbam primam poſuiſſe conditamque in aureâ pixide & pretioſiſsimis margaritis adornatam, Capitolio conſecraſſe.* Hinc nobis perſpicui ſunt verſus Martialis:

Suetonius in Nerone.

Martialis lib. 9.

Conſiliũ formæ, ſpeculũ dulceſque CAPILLOS
Pergameo poſuit dona ſacrata Deo.
Felix quæ tali cenſetur munere tellus,
Nec Ganymedæas mallet habere COMAS.

Idem in ſubſequenti Epigrammate Æſculapium ſic adloquitur:

Latonæ venerande nepos, qui mitibus herbis
Parcarum exoras penſa breueſque colos:

Hos

Hos tibi laudatos dominorū voce CAPILLOS
Ille tuus Latiâ miſit ab vrbe puer.
Addidit & nitidum SACRATIS CRINIBVS *orbem,*
Quo fœlix facies indice tota fuit.
Tu iuuenile decus ſerua, me pulchrior ille
In longâ fuerit quàm breuiore COMA.

Hanc in Theſeo conſuetudinem antiquiſſimam facit Plutarchus; *Vigebat, inquit, illis temporibus conſuetudo, vt qui ex ephebis exceſſiſſent, delati in Delphos, de* COMIS DEO PRIMITIAS DARENT. *Acceſſit igitur in Delphos Theſeus,&* ANTERIOREM CAPITIS PARTEM SOLAM ABRASIT, *vt de Abantibus ſcribit* Homerus. *Atque hoc tonſuræ genus* THESEIS, *ob illum, nuncupatum eſt. Abantes verò primi hoc tondendi more vſi ſunt: quem quidem non ab Arabibus, vt quidam exiſtimant, didicerunt, ſed quòd naturâ bellicoſi eſſent, & cominùs pugnandi ac præter cæteros manus cum hoſtibus conſerendi peritiam tenerent. Ne igitur vllas hoſtibus ad capiendum anſas darent, tondebantur.* Plutarchus. Tonſuræ genus *theſeis* appellatum.

Quid quod plerique olim longiùs à patria proficiſcentes, ſi incolumes poſtea reuerti contingeret, COMAM Deo cuipiã ex voto conſecrabant? Hinc illa apud Petronium Glicæ increpatio & contra Encolpum inſurrectio: *Cui* DEO CRINEM *Peregrè proficiſcẽtes crinem cuipiã Deo vouent aut etiam amicis.*

Petron. arbit. VOVISTI? *pharmace, reſponde.*

Inde etiam apud Homerum Achillis Apoſtrophe:

Hos alios CRINES *tibi nomine Peleus*
SACRARAT, *pater, in patriam ſi fortè redidiſſem;*
Hanc tibi diſſectam celsâ de fronte dicarem,
Mactaremque agnos decies quinque albicomantes,
Ad fontem quo templa tibi, atque altaria fumant.

Non agit hîc Achilles de primâ comâ quàm olim lætus abraſerat; ſed de eâ, quam totondit mœrens in Patrocli funere: queriturque non exauditum patrem; atque adeò triſtis admodum comam deuouet amico demortuo dicens:

Hæc vouit ſenior, cuius tu vota preceſque
Non exaudiſti: nunc cùm mihi fata negarint
Ad patrios remeare lares, charoſque parentes,
DEVOVEO *hanc Patrocle* COMAM *tibi. Talia dicens*
In manibus poſuit iam non capientis amici
Cæſariem. Lachrymas nec cõtinuere videntes.

CAPVT

CAPVT VI.

Libera diſſertatio de veſtalibus paganorum ſacrimonialibus, quæ etiam pſeudo-numini ſuo diſſectum crinem vouebant.

QVi de Veſtalibus virginibus memoriam reliquere, illas à Numa Pompilio primum lectas fuiſſe autumant; quod ſacerdotium cùm Albæ oriundum eſſet, idem Numa inde tranſlato ſaçro, Romam aduocauit: vtque Veſtę antiſtites aſſiduè forent, præcipuâ virginitate & alijs cæremonijs ſanctas fecit. Cuius inſtar ſacri, in Poliadis Mineruæ templo multa religione inclyto, in Attica fuiſſe legimus; in quo virgines aſſiduè degere, & lychnum inextincti luminis, ac Palladium exiſtere, multorum opinio fuit. Lychnum quoquę in arce Athenis Mineruæ conſecratum ferunt, quem ſemel oleo repletum, aſſiduè lumini alimenta ſufficere ad inſequentis anni eundem diem, prodiderunt. Ignem quoque peruigilem apud Delphos cuſtodiri à mulieribus, quæ matrimonio ſolutæ erant, inuenimus: vbi ſiquando extinguebatur, ex Solis flamma peregrinum elici oportebat. Perſæ quoque ignem habent per-

Veſtales à Numa inſtituta.

Virgines in Mineruæ templo.

Lychnus Athenis.

Ignis peruigil apud Delphos, Perſas, Chaldæos, Medos & Aſſyrios.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

peruigilem, ſicut Chaldæi, Medi & Aſſyrij, vt deorum maximum, illique velut ſacro numini hoſtias mactare; & ſacra facere, atque ex illo euenta rerum interpretari aſſuerant: apud quos Dianæ Ecbatanæ templum fuit, quam *Anatim* vocant, cuius ſacerdotes procul à virili contagio in perpetua virginitate degunt. In Britannia quoque Mineruæ numen colitur, in cuius templo perpetui ignes nunquam caneſcere in fauillas, ſed in ſaxeos globos vertiferebantur.

Diana Ecbatana ſacerdotes.

Britanni.

Hæ autem virgines in templo Veſtæ, quod formâ circulari fuit, inter Capitolium & Palatium morabantur aſſiduè, ad quod ingredi interdiu vetabatur nemo: ſub noctem verò adire, præ pudore, maſculo non licebat, fœminæ verò fas erat. In quo nulla Veſtæ effigies aut ſimulachrum deæ cui immolarent viſebatur, quia Veſtam nihil aliud quàm animum & diuinum putarunt ignem, quæ diuina mens animo concipitur, oculis non videtur: Sicut Corinthi ædes Parcarum, Cereris, & Proſerpinæ, nulla habere ſimulachra dicunt. Tametſi Veſtam, virginis ore tympanum geſtantis, quòd ventos contineat, nonnulli effinxere: cuius aditum ex fonte Camœnarum Veſtæ conſecrato,

Veſtales in templo Veſtæ.

Veſtæ nulla effigies.

In Parcarum Cereris & Proſerpinæ ædibus nulla ſimulacra.

ſecrato, ex Numæ legibus, veſtales ſpargere aſſuerant.

Quod quidem minimè inauguratum fuit, nequando in eo ſenatus cogeretur: ideo non eſſe templum aliqui exiſtimarunt: licet in atrio Veſtæ quod à templo ſeiunctum erat, quandoque haberi ſenatum videamus. Quibus virginibus, ne ſacra intermitterent, ſtipendium de publico ſtatuit. Eas enim quatuor à principio fuiſſe tradunt, quarum nomina Gegamia & Beremia, deinde Gamilia & Tarpeia, primùm à Numa initiatæ, & poſt Numam à regibus ad ſacerdotium addictæ. Lapſis inde temporibus, quum populus in ſex partes diuiſus foret, vt pro eo ſua quiſque parte miniſtram haberet ſacrorum, duas additas fuiſſe ferunt, donec aucto & propagato imperio, collegium Veſtalium ad vigenarium numerum conſtitutum fuit: quibus quæ præſidebat, dicebatur Maxima.

In Veſta templo ſenatū cogi non licebat.

Quatuor primùm Veſtales, deinde ſex, tandem viginti.

Has ergo arbitrio decretoque pontificis max. ingenuas, & libero patre genitas, etiam nolentes & ab inuitis ad ſacerdotium cogi compertum eſt, eas pręcipuè, quibus ſumma integritas, pudor & virtus foret, niſi flaminis, pontificis, auguris, aut quindecimuiri ſacris faciundis, tubicinisve ſacrorum, vel ſeptemuiri

Etiam inuita adhoc ſacerdotium cogebantur.

epulorum, aut ſalij filia foret. Horum enim filias, inuitas & detrectantes ad ſacerdotium cogi non poſſe, neque cuius pater tres aut ſuprà filios non haberet: neque illam, cuius ſoror Veſtalis fuiſſet capta, pontificum decreto cauebatur: neque illas, quarum mater cum viro diſſidium feciſſet, neque in eodem coniugio maneret. Quarum ſi qua mortem oppeteret, in demortuæ locum aliam capi oportebat: ſed nec minor ſex, neque decem annis maior capi poterat, quæue patrima & matrima non eſſet, neque ea quæ aliquo oris aut ſenſus vitio laboraret. Quæ dum capitur à pontifice max. non ſuo nomine, ſed *Amata* appellatur, omen veteris denominationis ſequuti. Siquidem quæ prima Veſtalis capta fuit, hoc nomine fertur nuncupata.

Amata nomen Veſtalibus impoſitum.

Quibus quidem ad ſacerdotium admiſſis, aſſidua inſidẽs cura inerat ignis ſacri & æterni, qui in penetralibus Veſtæ in fictilibus vaſculis ſeruabatur, quaſi cœleſtis arcani cuſtodiam & curam fidelem per vices agerent ignemque ſeruarent. Quibus etiam propter ſanctitatem & continuam virginitatem, tantus eſt honos habitus, vt velut ſacroſanctæ, ab omni virorum contagio intactæ

Munus Veſtaliũ. Honos Veſtalium.

tactæ forent, aduerſuſque eas, aut decreta iuſſuſque earum, nulli magiſtratui intercedendi facultas erat. Quibus hoc etiam tributum eſt, vt licet eſſent ſub patris iure, poſtquam ad ſacerdotium adſcitæ ſunt, ſui iuris effectis, teſtandi manumittendique etiam ſine curatore libera facultas foret. Ipſæ tamen inteſtati hæreditatem adire, aut bonis ſuccedere, vel ipſis inteſtatis hæredes aliqui eſſe nequibant, quod veteri ſcito apud Labeonem cauebatur. Cumque ſoli Theratiæ Veſtali, priuilegio honoris, ius teſtimonij dicendi à populo datum eſſet, hinc effici colligique poteſt, reliquas teſtimonij ferendi ius non habere: eas tamen quum teſtimonium dicebant, iudicio & foro adeſſe oportebat. Tum ſiqua diffidia & ſimultates, vel aliquæ exortæ offenſiones fuiſſent, aut ſeditio inteſtina coorta inter ciues, vt Veſtalibus intercedentibus & deprecatricibus, & quaſi internuncijs, pacis fœdera inirentur, illarum curæ mandabatur: hiſque medijs & procurantibus offenſarum culparumque venia impetrabatur. Teſtamenta quoque, & quæ ſecretioris conſilij erant, quæue quis celari, & in abdito eſſe, & ſuo tempore in lucem promi volebat, apud illas depo-

Theratia veſtalis ius ferendi teſtimonij.

Alia veſtalium munera.

neban-

nebantur, vt in fideli cuſtodia eſſent. Quibus, poſtquam in ſacerdotium adſcitæ fuerunt, triginta annorum caſtitas præſcripta fuit. Primò enim decennio quæ ad cultum & arcanas cæremonias, rituſque ſacrorum ſpectarent, quæve vetuſtiſſimis carminibus & monumentis prodita erant, ediſcebant: ſecundo verò, quæ didicere, opere complere & efficere: tertio autem decennio, ſacra & inſtituta, rituſque & cæremonias quas didiciſſent, alias edocere oportebat. Tunc demum exacto circulo annorum triginta, velut emeritis ſtipendijs, liberum erat vel ſacerdotio ſolui, & aliam vitam nanciſci, vel ſi volet, alij nubere, & filios educere, aut ſacrorum curam gerere, & eodem cultu ornatuque eſſe non vetabantur.

Triginta annorum caſtitas Veſtalibus præſcripta.

Tantæque dignationis fuere, vt ſi extra atrium Veſtæ prodire vellet, niſi præcedentibus faſcibus ob honorem ſacerdotij, foras exire non liceret. Tum ſi vi morbi aut neceſſitate, templo excedebant, quò venerationis plus ineſſet, matronas & grandes natu matres, inſignes morum verecundia & probitate, quæ eas comitarentur & cuſtodirent, adhibebant: cui ad omnem occurſum, etiam conſules prætoreſque de via decede-

Honos Veſtalibus exhibitus.

decedebant. Quòd ſi dum foras vadunt, ad capitale quiſquam ſupplicium traheretur, ſi obuiam fieret ipſum tunc mortem oppetere, aut nouiſſimo exemplo affici non decebat. Tantoque cultu & honore ob ſanctitatem ſacerdotij habitæ ſunt, vt ſeruitia fugitiua nondum vrbem egreſſa, in loco precationis retinerent, & ſeruitute eximerent. Ad ſe quoque fugientes, ab iniuria prohibere, atque à cuiuſque magiſtratus imperio intercedere poterant: ab eiſque quum ſacroſanctæ forent, aut decreto iuſſuque earum, nulli magiſtratui, nec trib. pl. qui pariter ſacroſanctus eſt, prouocare permiſſum: tantumque illarum iuſſui virium & roboris fuit, vt Claudia veſtalis patrem iniuſſu populi triumphantem, ne cui tribuno intercedere liceret, aſcenſo ſimul curru, in capitolium ſequuta fuerit.

Veſtæ ignis extinctus prodigij loco habitū.

Quod ſiquando Veſtæ ignis (cuius præcipuam ducebant curam) extinctus foret, id inter non minima prodigia habitum magna ſemper mercede expiatum fuit: quippe ex eo formido, & non mediocris terror religioque ſenatui populoque incuſſa erat: illiſque non procuratis, aut dijs non propitiatis, à rebus agendis grauibuſque negocijs haud

ſecùs

ſecùs abſtinebant, quàm ſi dira & tetra prodigia, aut portenta calamitoſa prædicta forent. Ea verò Veſtalis, cuius cuſtodia fuerat, ob ſocordiam, ſicut ob alia crimina à pontifice maximo, qui eas fideli cuſtodiâ ſeruabat, flagro plectebatur. In abdito enim conclaui & penitus abſtruſo loco, eam obtento linteo flagris plectebat. Ignem verò extinctum ita ſuſcitabat, vt vas æneum pellucidum trium angulorum, ad ſolis iubar obijceret, ita vt vndique accenſus in orbem coiret: illudque vſqueadeo diuerbararet, donec conceptum ignem arida materia clibano in ædem ferret. Quem quidem nouum accendere calendis Mart. quibus principium anni agebatur, quotannis ſolitæ ſunt. Fuitque is ignis perpetuus in penetralibus ſacris, & penu Veſtæ, velut ſanctiore receſſu, conditus, in quo Palladium & dij Penates Troiâ aduecti fatale pignus imperij colebantur, ad quod nulli hominum, niſi Veſtalibus & pontificibus adire fas erat. Qui quidem dij fuere duo iuuenes veteris artis & operæ, paruis imagunculis ſedentes, & militari more pila tenentes: tametſi Palladium ab Ænea aduectum, nonnulli Apollinem & Neptunum ferant: alij Troianum Palladem Romæ

Veſtalis cuius incuria ignis extinctus, flagris cæſa à pontifice.

Ignis Veſtæ reſuſcitãdi ratio.

Palladium & dij penates in veſtalium cuſtodia.

Romæ & Lauini, Luceriæ & Siritidæ demonſtrari tradunt: qui ab Ænea in Italiam allati, Lauini manſere primùm, mox ab Iulo in Albam à ſe conditam tranſlatos, priſtinam Lauini ſedem ſuâ ſponte repetiſſe dicunt.

Quod ſiquando veſtales ſacra dijs libarent, aut Veſtæ rem diuinam facerent, eo cultu ornatuque erant, vt licet vittatæ incederent, album tunc veſtimentum, quod *ſuffibulum* vocant, oblongum prætextum quadrangulum in capite ſumerent: illudque fibulâ ſubnecterent, caſtâque molâ & ſale tuſo, ac in ollam fictilem miſſo, & mox in aquam iniecto, ſacra facerent, calicibuſque fictilibus, qui cululli dicti ſunt, veſtæ & dijs libarent: Sirpeaſque effigies triginta numero, quas Argeos vocant, ex virgulto ſtatis diebus in Tiberim deijcerent, araſque deorum numinibus, accenſo foculo, dicarent: quibus *hoc proprium ferunt, vt deſectum* CAPILLVM *tanquam* SACROSANCTVM, *vulgo atteri non ſinerent: ſed in loto arbore conſpicuæ magnitudinis, quæ in Lucinæ ara colebatur apponerent, cui ob id* CAPILLATÆ *nomen*. Tum ſiquando ſacramento adigebatur, niſi per ſuam Veſtam iurare licebat. Eratque Veſtalium opus, annis ſingulis ſtata die regem ſacrorum

Veſtalium ornatus in ſacrificando.

Suffibulū.

Sacrificij modus.

Sirpea effigies in Tiberim deiecta.

Lotus capillata.

Veſtalium iuſiurandum. crorum adire, vtque vigilaret, neve diuina intermitteret, præmonere præcauereque.

Munus aliud Veſtalium. Honos. Tantæ dignationis & pudoris habitæ ſunt, vt his præſentibus tanquam arbitris numinibus, non factis modò, ſed & verbis obſcœnis & prætextatis abſtinerent: eaſque velut auguſta & ſancta templa, atque *vnicum caſtitatis exemplar*, religioſè obſeruarent. Et tametſi tanti exempli & diſciplinæ forent, illas tamen athletarum *Spectaculis admiſſa.* ſpectaculis & theatro interfuiſſe quandoque legimus, ſcilicet remiſſo officij munere, de concilij ſententia.

Veſtalis inceſti conuicta pœna. Siqua verò deteſtabili ſcelere polluta, omnium ſententijs pontificum inceſti conuicta & damnata foret, in eam manus aut vim inferre nulli licuit: ſed poſtquam familiam in poteſtate habere, & ſacris abſtinere iuſſa fuerat, ſtata die ſub effoſſa humo ad portam Collinam, in loco cui *Scelerato* nomen, viuam defodiebant: virginis verò ſtupra- *Stupratoris pœna.* torem in comitio cædebant ad necem. In ea enim ſubterranea erat fouea, ad quam gradibus deſcenſus, & in imo *lectulus, lucerna ardens, panis* ſimul & *lac*, item *aqua*, & in gutto *oleum*; virginem verò damnatam, demptis vittis è vertice, feretro impoſitam, cultu miſerabili,

rabili, maximo omnium horrore, eò deducebant: quo vbi deducta fuerat, vinclis ſolutam pontifex maximus ſolenne præfatus carmen, *capite velato*, ad oſtium foueæ conſtituebat: & poſtquam introgreſſa fuerat, illo auerſo, & ſcalis ſublatis, deſuperque aggeſtâ humo, defodiebant viuam, ita vt ab omni hominis tactu illæſa extingueretur. Qua die tanquam lugubri & ominoſa, conſternata vrbe, velut ſi repentinum incommodum accidiſſet, iuſtitio indicto, nihil publicæ magnæque rei agere licebat. Tanta videlicet cura, tãtaque ſolicitudine priſci cauebant, ne qua in ſacerdotes & *deo dicatas virgines* vis fieret.

Fuere autem veſtales inceſti damnatæ inter alias, Popilia, Æmilia, Oppia, Fabia, Minutia, Sextilia, Opimia, & Fleronia, inter quas Caparonia ſuſpendio ſupplicium præuenit: Fabia verò inceſti cauſam dixit, cum ei Catilina obijceretur, & quia ſoror Terentiæ Ciceronis erat, inducto crimine abſoluta fuit. Cornelia Maxilia abſens & inaudita à Domitiano inceſti rea, quum eſſet abſoluta, non admiſſi forſan criminis, prauo iudicio pœnas dedit. Cumque Vrbina falſi criminis virgis cæſa & viua defoſſa fuiſſet, religio vrbem peruaſit, imme-

Veſtales inceſti dãnata.

Quæ abſoluta.

Innocẽtes cõdẽnatæ.

immeritam pœnam luiſſe, quod peſtilenti contagio matronæ mortuos edebant partus, ipſæque vnâ interibant, ob id admiſſum plecti, & meritâ noxâ puniri. Poſthumia verò ob mundiorem cultum, criminis inſimulata, cauſam dixit: mox ſine noxa & innocens comperta, de collegij ſententia omnium votis abſoluta fuit. Hactenus Alexander ab Alexandro.

Lib.5.c.12. Gen.dier.

CAPVT VII.

Romani mœrentes olim capillum & barbam demittunt: barbari contra demetunt & dimittunt.

CVr verò apud Romanos in luctu maximo, capillum barbamque promittere ac ſubmittere mos fuit? Hâc vnâ cauſsâ, quòd tonſo capite & barbâ eraſâ ſolerent incedere; barbari non ita. Vide mihi Imperatorem illum Auguſtum ſui potiùs quàm patrij moris oblitum: *Graues ignominias cladeſque duas omninò nec alibi quàm in Germania, accepit, Lollianam & Varianam; ſed Lollianam maioris infamia quàm detrimenti: Varianam penè exitiabilem, tribus legionibus cum duce legatiſque & auxilijs omnibus cæſis. Hâc nunciatâ, excubias per vrbem indixit, nequis tumultus*

Suetonius in Octauio. cap. 23.

tus exiſteret, & Præſidibus prouinciarum prorogauit Imperium, vt & à peritis & aſſuetis, ſocij continerentur. Vouit & magnos ludos Ioui Opt. Max. ſi rempublicam in meliorem ſtatum vertiſſet, quod factum Cymbrico Marſicoque bello erat. Adeo namque conſternatum ferunt, vt PER CONTINVOS MENSES BARBA CAPILLOQVE SVMMISSO, *caput interdum foribus illideret, vociferans: Quinctili Vare, legiones redde: diemque cladis quotannis mœſtum habuerit ac lugubrem.* Auguſtus capillos barbamque ſummittit, acceptâ clade Varianâ.

Quid quòd Iulius Cæſar Galliarum noſtrarum prædo nobilis, alios vincere potens & adſuetus, adeò mœrore & cordolio victus legitur, *vt auditâ clade Tituriana*, BARBAM CAPILLVMQ. SVMMISERIT, *nec ante demiſerit, quàm vindicaſſet*? Sed iam barbaros alio planè ritu fortunam nouercantem excipientes diſpiciamus. *Idem facit Iulius.* Suet. in Iulio cap. 67.

CAPVT VIII.

Barbaris capillum ponere in ſignum luctus, olim ſolenne.

ARgiuos certè mæroris cauſsâ capillos depoſuiſſe, teſtatur Herodotus. Adfirmat idipſum Lucianus de Syris, qui *Herodot. lib. 1. hiſt. Lucian. de Dea Syria.*

 funera

funera RASO CAPITE celebrarent. Suetonius etiam adfectum non modò populi Romani in viuentem Caligulam, ſed & barbarorum beniuolentiam in eundem demortuum graphicè deſcribens: *Sic*, inquit, *vulgo fauorabilis, vt plurimi tradant quoties aliquò adueniret vel ſicunde diſcederet, præ turbâ occurrentium proſequentiũue nonnumquam eum diſcrimen vitæ adijſſe, &c.*

Sueton. in Calig. cap. 4. & 5.

Tamen longè maiora, & firmiora de eo indicia in morte ac poſt mortem extitêre. Quo defunctus eſt die, lapidata ſunt Templa, ſubuerſæ Deûm aræ, Lares è quibuſdam familiares in publicum abiecti, partus coniugum expoſiti. Quin & BARBAROS *ferunt quibus inteſtinum aduerſus nos bellum eſſet, velut in domeſtico communique mœrore, conſenſiſſe ad indutias.* REGVLOS *quoſdam* BARBAM POSVISSE *&* VXORVM CAPITA RASISSE, AD INDICIVM MAXIMI LVCTVS: *Regum etiam regem & exercitatione venandi, & conuictu megiſtânum abſtinuiſſe, quod apud Parthos iuſtitij inſtar eſt.*

Reges barbari barbas deponunt & Reginæ capillos, mortuos Caligulâ.

De Scythis habes apud Herodotum, qui *in funere Regum aurem decidunt*, CRINEM CIRCVMTONDENT, *brachia circumcidunt, ſiniſtram manum ſagittis traijciunt.*

Herod. lib. 4.

Argiui cum antea criniti eſſent, victi à La-

Argiui victi capillũ ponunt.

à Lacedemonijs, amiſſis Tyrijs, deplorandi caſus cauſsâ, CAPILLOS TOTONDERVNT, vouentes ſe non reſumpturos niſi Tyrias recepiſſent. Sic & Sibari à Crotoniatis direptâ, vniuerſi Mileſij CAPITA DERASERVNT & ingentem luctum ediderunt. Viuum adeò Cordolij ſymbolon fuit inter barbaros decaluatio & menti depilatio.

CAPVT IX.

Feminæ Romanæ & Barbaræ capillos in luctu funeſto deponunt & ſepulchris ſuperponunt. Lex XII. Tabularum diſcuſſa & explicata.

QVam diſpare cultu ſuos luxere Romani & Romanæ! viri, quod vidimus, capillos demittunt, fæminæ dimittunt eoſque vel rogis imponunt vel ſepulchris adponunt. Statius auctor Patrius, libro quinto, Epicedio in patrem ita canit:

Exere ſemirutos ſubito de puluere vultus
Parthenope, CRINEMQVE, *efflato monte*, SEPVLTI PONE SVPER TVMVLVM. Statius lib. 5.

Quis autem hic *adflatus mons*? an Veſuui iugum? torqueri ſanè huc poſſet: ſed magè veriùs ſcripſiſſe Statium *afflatâ mente*. quod attonito dolori bene conuenit, *Statius emendatus.*

ſicut & crinium illa poſitio in ſepulchro; de quo lugubri ritu Ouidius item in Faſtis:

Ouid. in Faſtis.

Mixta bibunt molles lachrymis vnguenta fauillæ,
Vertice *libatas accipiuntque* comas.

Seriò nobis hîc perueſtigandum videtur quo ſenſu edictum fuerit illud interdictum. Legis XII. Tabularum:

Lex XII. Tabularũ diſcuſſa & explicata.

Mvlieres genas ne radvnto.

Error Adriani Iunij comment. de coma ca. 2.

. Adrianus Iunius docet eâ lege cautum fuiſſe, mulieres genas non radere, ne diutino radendi vſu, ſuccreſcentibus pilis à natura non datis, ſub ementito virilis oris honore fallerent. Sed quantũ fallatur Iunius, nouit quiſquis rerum antiquarum curioſus indagator aliquid in eis nouit. Barbatas quidem feminas videre, non modò ſecula nupera, ſed & ætas noſtra; quarum vna Antuerpiæ cognita barbam perprolixam geſtitans: quam, an diutino radendi vſu, inuitæ Naturæ extorſerit, non diſquiro, cùm ad legem noſtram de genis mulierum haud radendis nihil prorſus adtinere videatur.

Seruius in illud Æneid. 12. Et roſeas laniata comas.

Verè Seruius moris fuiſſe docet, vt ante rogos humanus ſanguis effunderetur, vel captiuorum vel gladiatorum: quorum ſi fortè copia non fuiſſet, laniantes genas ſuum effundebant cruorem, vt illa imago ro-

go rogis reſtitueretur. Malè tamen verba legis citauit ibidem Seruius, dum legit:

Mulier faciem ne carpito. Seruius leuiter correctus.

Pro:

Mulier genas ne radito.

Quamquam autem vetitum id eſſet, lege XII. Tabularum, tamen factum fuiſſe, etiam Varronis temporibus, docet ex Seruianis ſchedis Ioſephus Scaliger, in ſuis ad Feſtum caſtigationibus: vbi eas adnotauit genas vnguibus laceraſſe, vt oſtenſo ſanguine ſatisfacerent inferis. Huc reſpexit Virgilius Annam Didonis fata deplorantem exprimens:

Vnguibus ora ſoror fœdans, & pectora pugnis, Virg. lib. 4. Æneid.

Et Ouidius: Ouid. lib. 3. Triſt. Eleg. 3.

Parce tamen lacerare genas, nec ſcinde CAPILLOS;

Non tibi nunc primùm lux mea raptus ero.

De barbaris item feminis capillum ponentibus dixi ſuperiùs ex Suetonio docente, *Regulos quoſdam barbam poſuiſſe &* VXORVM CAPITA RASISSE *in indicium maximi luctus,* quem defuncto Caligulâ contraxiſſe videri volebant. Suetonius in Caio Calig. cap. 5.

CAPVT X.

Capitis abraſio ſceleratorum pœna apud Romanos. Illa etiam multimoda & varia. Apollonius Romæ raſus ab Domitiano & quâ cauſsâ atque exitu.

QVem alium huius rei teſtem appellabo, quàm ipſummet eloquentiæ Romanæ patrem, contra leuiſſimum quendam hominem, qui ſibi caput raſerat, ſic linguæ ſuæ tela vibrantem?

Cicero pro Roſcio Comœdo.

Nonne ipſum caput & ſupercilia illa penitus abraſa, olere malitiam, clamare calliditatem videntur? Et inferiùs paullò: *Qui idcirco capite & ſupercilijs ſemper eſt raſus, ne vnum pilum boni viri habere dicatur.*

Cyprian. Ep. 77.

Cyprianus tamen ad metalla damnatos, *Semitonſos capite* fuiſſe narrat, capillo horreſcente.

Vnde adparet abraſionem illam criminalem diuerſi generis fuiſſe nec vniformem. Certè enim præter antefatas alia erat cuius meminit Lucianus deſcribens ingreſſum in conuiuium deformem quendam DERASO CAPITE, PAVCVLOS CAPILLOS IN VERTICE geſtantem; eoſque CRISTÆ in morem erectos.

Lucianus in conuiuio item in Epiſt. ad Saturn.

De

De Apollonij tonſura fuſiùs hæc ſubiungo: Anno Domini XCI. Aurelio Fuluio & Sempronio Atracino Coſſ. Domitianus ab expeditione Dacica reuerſus, gladium in ciues conuertens, plures interfecit, & pleroſque in exilium miſit. Hos inter Cocceius Nerua fuit, eidem poſtmodum in Imperium ſucceſſor: Cuius partibus cùm fauere diceretur Apollonius, Romam vocatur reus, quaſi vaticinaturus de futuro Neruæ Imperio, puerum ad concilianda ſibi numina interemiſſet. *Apollonius Philoſophus ad ignominiã tonſus.*

Veniens ille in vrbem ab Æliano vrbis præfecto eius quondam in Ægypto familiari comiter exceptus eſt: nam pro munere magiſtratus, eum non niſi laxiori carcere adſtringi voluit. Perductum verò ad aulam Domitianus COMA BARBAQ. coram ſe, contemptus cauſsâ, radi ac inter ſceleratos vinciri iuſſit. Qui enim in Philoſophos bellum iuraſſet, quod Philoſophiam oſtentantium videbatur inſigne, amputari illi in primis mandauit. Nihil autem Philoſophis indignius accidere poſſe, illud ab Horatio in Damaſippum Stoicum imprecatum demonſtrat:

——*Dij te, Damaſippe, deæque,*
Verum ob conſilium donent tonſore. Horat. Serm. lib. 1. Sat. 3.

Sic igitur Apollonius barbâ glaber & nudipilus, è carcere vocatus iterum, &

Apollonius Magus. cauſſam ſuam agere iuſſus, poſt habitam defenſionem cùm eum inuitum Domitianus retinere vellet, inuiſibilis illicò factus euanuit, & Puteolis vbi Socij aperiebantur, improuiſus apparuit, non auxilio Deorum (vti profitebatur) at magiâ.

Cæterum, quia de Tianæo illo mago, barbæ depoſitionis eius occaſione, dicere ſemel inſtitui, occeptam narratiunculam ſanè ſtupendam paucis proſequar etſi à *capillis*, multos pilos diſcedamus. Itaque magus ille pernobilis, anno Domini LXXXIX. Epheſi concionem habebat ad populum, eo ipſius horæ punctiſtitio, quâ Stephanus *Nota vim Magiæ.* Clementis libertus Domitianum gladio adgreſſus ſeſe non fruſtratis ictibus defendentem Romæ occidit.

Aderat Apollonio concionem facienti frequens populus, cùm ecce *media* Philoſt. lib. 8. *in oratione*, ait Philoſtratus, *nouum quid & incredibile occurrit. Nam conciſè magis quàm conſueuerat, verba proferens, tandem quaſi horum quæ dicere vellet, oblitus, conticuit, toruis oculis in terram adſpiciens. Tres inde aut quatuor paſſus è loco vbi conſtiterat progreſſus; Percute tyrannum, percute tyrannum, clamabat: non vt qui è ſpeculo ve-*

ritatis

ritatis imaginem traheret, ſed qui res ipſas ante ſe fieri videret & auxilium afferre conaretur. Cùm ſtuperent Epheſij qui frequentes aderant; ſubſiſtens Apollonius, ſicut facere ſolent qui rem aliquam, dum fit, videntes, quo tandem euaſura ſit expectant; tandem; Confidite, inquit, ô viri: Tyrannus namque occiſus eſt hodie. quid autem dixi hodie? imò potiùs hoc ipſo temporis momento, ita me Pallas adiuuet. Cumque illum inſanire putarent Epheſij, cuperent tamen vera eſſe quæ diceret, ſed propter periculi magnitudinem talibus verbis aures præbere metuerent: Non miror, inquit Apollonius, vos mihi non adhibere fidem, iam nunc ea narranti apud vos quæ nondum omnes qui Romæ ſunt cognouere, ſed iam ecce cognoſcunt. Verum de mago tonſo plus ſatis.

CAPVT

CAPVT XI.

S. Joannes Euangeliſta num forſitan adtonſus? Item an dolio, vel potiùs ſolio olei impoſitus à præfato Domitiano?

De Pſeudo-prochori fide.

SI qua fides Apocrypho cenſetur adhibenda, legimus in Pſeudo-prochoro, Ioannem Euangeliſtam iuſſu Domitiani, ignominiæ cauſsâ adtonſum eſſe. Quod ne mirum adeò videri poſſit, faciet capite proximè ſequenti, Cyprianus agens de damnatis ad metalla. Apollonius Tyanæus Philoſophus ab eodem Domitiano tonſus, idipſum alijs à tanto tyranno fieri potuiſſe haud diffitebitur. Baronius certè factum id fuiſſe adſeuerat: & de Prochori fide agens infit: *Inter alia ab eodem auctore relata, verum illud eſſe credimus, quod ait, iuſſum eſſe à Domitiano* IOANNEM *ignominiæ cauſsâ* TONDERI. *Sed & illa etiam certa veraque eſſe noſcuntur quæ idem auctor ſcribit, Ioannem immiſſum eſſe in feruentis olei dolium, ſiue potius* SOLIVM; *nam eiuſdem veritatis grauiſſimi ſunt adſtipulatores.*

Baron. an. 92. num. 2.

De ſolio S. Ioannis, quod appellant *dolium.*

Quid autem SOLIVM illud fuerit cùm non interpretetur Annaliſta, paucis ediſſeram,

ſeram, varias eiuſdē ſignificationes in medium producens. *Solium* igitur ſella fuit in quâ Reges iura ſuis dicentes ſedebant; dictumque volunt quaſi *ſolidum:* quia reges olim in thronis ligneis & quibuſdam quaſi armarijs, pro corporis ſui tutamine, ſedere ſoliti. Alij tamen inde dictum malunt, quod *ſoli* in ea ſederent.

Apper. κατ᾽ ἀντίστοιχον appellatum putat, quaſi *ſedium*; quemadmodum & *ſella* dicta eſt, quaſi *ſedda*. Nonnunquam etiam *ſolium* dicitur loculamentum ſepulchrale, in quod conduntur mortui. quâ ſignificatione Plinius: *Quin & defunctos ſeſe multi fictilibus* SOLIIS *condi maluêre*. Et Curtius: *Septimus dies erat ex quo corpus Regis iacebat in* SOLIO. Plinius. Curtius.

Quandoque pro vaſe ſaligno vel abiegno poſitum ſolium reperies, quo vtimur ad vinum plurimoſque liquores transferendos, & ad pannos lineos cum lixiuio calido & cinere emaculandos. Quid ſi eiuſmodi vaſi oleo feruente pleno, impoſitum Ioannem dicamus? poteſt quidem; aſt eâ, quam dicturus ſum ſignificatione, *ſolium* hoc acceptum malim: Eſt enim etiam *ſolium* vas quoddam balneantium vſibus deputatum, in quo ſedentes lauabantur.

Non

Martialis. *Non vis in* SOLIO *prius lauari?*

Suet. in Aug. Suetonius etiam Auguſtum deſcribēs: *Quoties neruorum cauſsa, marinis albuliſque calidis vtendum eſſet, contentus hoc erat, vt inſidens ligneo* SOLIO *(quod ipſe Hiſpanico verbo duretam vocabat) manus ac pedes alternis iactaret.*

Vides *ſolium* in balneis: eò tractum Euangeliſtam noſtrum arbitror, & in *ſolio feruentis olei* ſedere iuſſum.

Celſus. Quid, inquies, oleo cum ſede? Hoc eſt rogare: quid balneis cum aqua fuerit. Celſum audiamus & hominem in *ſolio* etiam reſupinum legamus: *Interpoſitis duabus horis in* SOLIVM *is aquæ calidæ reſupinus demittendus, ſic vt à genibus ad vmbilicum aqua pertingat.*

CAPVT XIII.

Rei, cauſſam Romæ dicturi, capillum barbamque promittebant.

ROmanorum hunc morem quis veriùs enucleabit quàm auctores & patrij & coætanei? Prodit ecce nobis Plinius Secundus, qui ab amico ſuo Sura curioſè ſciſcitatus, quid de phantaſmatibus ſpectriſque noctiuagis ſentiret, domeſticum exemplum ſubiungit liberti

Google

liberti ſui hominis non illiterati, quocum dormiebat eodem lecto frater eius minor: *Is viſus eſt ſibi cernere quendam in thoro reſidentem admouentemque capiti ſuo cultros, atque etiam ex ipſo vertice amputantem capillos. Vbi illuxit ipſe circa verticem tonſus, capilli iacentes reperiuntur. Exiguum temporis medium, & rurſus ſimile aliud priori fidem fecit: puer in pædagogio miſtus pluribus dormiebat, venerunt per feneſtras (ita narrabat) in tunicis albis, cubantemque detonderunt, & quà venerant receſſerunt. Hunc quoque tonſum ſparſoſque circa capillos dies oſtendit.* Plinius Epiſt. 27. li. 7. pag. mihi 207.

Nihil notabile ſecutum, niſi quod NON FVI REVS; *futurus, ſi Domitianus, ſub quo hæc acciderunt, diutiùs vixiſſet. Nam in ſcrinijs eius datus à Caro de me libellus inuentus eſt. Ex quo coniectari poteſt, quia* REIS MORIS EST SVBMITTERE CAPILLVM, *reciſos meorum capillos, depulſi quod imminebat periculi ſignum fuiſſe.*

Alter auctor nobis audiendus eſt Seneca Hiſpanus quidem origine, ſed Romanenſis, qui de Sabini acumine ſic cenſuit: *Ab Appio proconſule, cum quo in Cretam Sabinus ierat, in theatro Græci poſtulare cœperunt vt Sabinus magiſtratum gereret.* Seneca lib. 4. declam. 4. pag. mihi 682.

Mos

MOS AVTEM EST BARBAM ET CAPILLOS MAGISTRATVI CRETENSIVM SVBMITTERE. *Surrexit Sabinus, & ſilentio manu facto: Hunc magiſtratum,* inquit, *ego Romæ bis geſſi. Bis enim* REVS *cauſſam dixerat. Græci non intellexerunt, ſed bene interpretati petebant vt illum honorem Sabinus tertiò gereret.* Iocabatur in miſerijs ac periculis ſuis, in quibus eum iocari non debuiſſe, quis neſcit? potuiſſe, quis credit? Equidem aduertimus Græcos, ſicuti ſenſu, ita etiam capillo à Romanis longè abeuntes. Ecce enim inter eos Cretenſes magnificum ducunt, & gratanter amplectuntur morem, quem Romani non niſi mœrentes aut certè rei.

A. Gell. lib. 3. cap. 4. Noct. Attic. pag. mihi 59.

Ad rhombum porrò noſtrum planè plenèque facere videtur Auli Gellij noctis Atticæ ſubſequẽs lucernatio: *In libris quos de vita P. Scipionis Africani compoſitos legimus, ſcriptum eſſe animaduertimus P. Scipioni Pauli filio, poſtquam de Pœnis triumphauerat Cenſorque fuerat, eidem diem dictum eſſe ad populum à Claudio Aſellio trib. pleb. cui equum in cenſura ademerat. Eumque,* CVM ESSET REVS, NEQ. BARBAM DESIISSE RADI, *neque non candidâ veſte vti, neque fuiſſe* CVLTV SOLITO REORVM. *Sed cùm in eo tempore Scipionem minorem XL. annorum fuiſſe conſtaret, quod de* BARBA RASA *ſcriptum*

ſcriptum eſſet, mirabamur. Comperimus autem cæteros quoque in iiſdem temporibus nobiles viros barbam in eiuſmodi ætate raſitauiſſe. Icc irco, pleraſque imagines veterum non admodum ſenum ſed in medio ætatis ita factas videmus.

CAPVT XIV.

De Ergaſtulis libera ac diffuſa Lypſij collectea. Forma moduſque quo miſeri illi habiti, nempe vincti, inſcripti Semi-raſi, *ſemi-ieiuni.*

SERVORVM apud veteres varia conditio, multus vſus: ſed illa miſerrima, quæ ergaſtulorum carcere incluſa. In quo quid pœnarum, quid ſæuitiæ fuerit, planè pleneque hoc Capite ediſſeram: cum gratiâ Lectoris, vt ſpero, & cum fructu. quia & delectant hæc talia, & mirè illuſtrant certè ſcriptores priſcos. *Varia ſeruorum genera & munia olim.* *Triſtiſſimum Ergaſtulorũ.*

ERGASTVLI vox Græcâ origine eſt, etſi nō flexu. Rectius enim * *Ergaſterium* fuiſſet. quâ voce Iuriſconſulti quidem vſi, ſed alio ſenſu: vti notat dignitate & doctrinâ eximius Barnabâs Briſſonius, Galliæ imò Europæ magnum lumen. Sed Romani veteres in his talibus vel liberi ſæpe nimis, vel imperiti. Gloſſę Philoxeni definiunt & *Vnde vox facta?* * ἀπὸ τ(οῦ) ἐργάζομαι *Quid fuerit, confuſè & breuiter.*

etymon

etymon ſimul tangunt aptè: *Ergaſtulum*, τόνος ἐν ᾧ οἱ δεσμῶται ἐργάζονται. *Locus in quo vincti operantur.* Vberiùs idem, ſed non veriùs, Iſidorus: *Ergaſtula*, inquit, *vbi deputantur noxij ad aliquod opus faciendum, vt ſolent gladiatores & exſules qui marmora ſecant, & tamen vinculorum cuſtodijs alligati ſunt*. Nam de noxijs primùm, haud vſquequaque verum: quia empti ſerui innoxij ſæpe, ſolùm ad hoc munus. De gladiatoribus, planè falſum: qui in ludis ſuis bene & commodè habiti, in ergaſtulis numquam. Sed nec de exſulibus adſentior: & de marmoribus ſecandis, pars minima fuit ergaſtularij laboris. Præcipuus enim finis Agricultio, vt mox dicam. De vinculorum cuſtodijs quæ dicit, vera. non ſic tamen, vt duo, tres, ſerui vincti Ergaſtulum confecerint: ſed certo numero, quem acceptum referes ſoli Appuleio. *Quindecim*, inquit, *liberi homines, populus eſt: totidem ſerui, familia: totidem vincti, Ergaſtulum*. Quod tamen de pleno legitimoque ergaſtulo dictum capio: quia aliâs ſcio pœnalem illum carcerem ſteriſſe numero minore.

Iſidori in definiendo peccata.

Quis numerus requiſitus ad legitimum Ergaſtulum.

Quando cœperunt.

Habes lineamenta ruditer: colores addam, & Originem, Cauſſam, Finem, Locum, Homines, Modum ediſſeram diſtinctè. De origine, vetera ea eſſe video: & ſi

Liuio

Liuio fides, iam inde à regibus exactis. Libro enim ſecundò quiſpiam è nexis apud eum queritur: *Ductum ſe ab creditore non in ſeruitium, ſed in ergaſtulum & carnificinam eſſe.* Quod tamen aptius veriuſque ex perſonâ & temporibus Liuij ſcribi cenſeam, quàm illius nexi. Vera enim & propria Ergaſtulorum pœna tunc ignota, vti & nomen ipſum. Hoc ſanè conceſſerim, iam tunc ſæuitum in ſeruos, & velut relegatione quadam miſſos in piſtrinum, in lapicidinam, in agrum: ſed nec perpetuùm, nec eâ formâ quæ poſteà increuit. Itaque apud Plautum comminationes herorum ſæpe tales: ipſa Ergaſtuli vox tamen irreperta. Quæ propriè nata & ad huius capitis mei ſenſum, vt cenſeo, vix ante Gracchorum æuum.

Liuij ambigua & parum cauta forſitan dictio.

Serui quidem in agros antiquitus miſſi, non ad propriè Ergaſtula.

NATA autem ab hac cauſsâ. Romani deuictâ Italiâ, ceperant iure belli haud parum ſuburbani & longinqui agri. Eum vniuerſum partim ſub haſta vendidêre; partim tenuioribus ciuibus vtendum, fruendum locauêre, exiguo aliquo tributo impoſito, ſiue penſione. Hoc velut præmium ijs militiæ & ſanguinis. placuitque res omnibus præter diuites, qui paulatim egenos pellere, & ad ſe trahere cœperũt finitimos quiſque agros. Donec Stolonis lex paulliſper eos coërcuit, definito quingentûm iu-

Vera origo & tempus.

A multitudine agrorũ, quos diuites tenuere.

Lex de quingentis iugeribus. gerum modo, ſupra quem haud fas poſſidere. Sed coërcuit certè paullisper; rupit enim mox hoc frænum cupiditas, & ſuppreſſa auaritia non oppreſſa caput extulit altiùs, agroſque omnes pretio, fraude, vi, à pluribus traxit ad paucos. Hinc illa diuitũ latifundia: hinc pauperum ab agris exſilia: hinc inductio Ergaſtulorũ. Vnde enim pauci illi, tot agris colendis? Plutarchus egregiè: *Paulò verò pòſt, cùm vicini illi diuites per ſuppoſitas perſonas transferrent conductiones agrorum in ſeſe, & denique palam iam etiam & ſuo nomine pleraſque detinerent: expulſi pauperes, neque ad militiæ munus alacres ſe præbebant, neque ad educandos liberos. Ita vt mox Italiam vniuerſam infrequentẽ & vacuam liberorum capitum eſſe contigerit, & ergaſtulis compleri ſeruorum barbarorum: per quos diuites agros ſuos colebãt, ciuibus exactis.* Et eadem ac plura magis diffusè Appianus, in Ciuilium primo: qui ab infelici hoc Ergaſtulorum fomite ignem deducit Gracchanarum ſeditionum & belli ciuilis. Cuius verba vberiora, quã vt huc trãſſcribam: tu, me indicante, vide omnino & lege. Hæc igitur cauſſa, hæc origo. nam antè Romani ipſi colebant, & honeſtiſſimos quoſque ciues ſcimus habuiſſe in agris. Columella mutationem eam conqueritur initio operis: *Rem ruſticam*, inquit, *peſſimo cuique*

Irrita factâ, vi & peruicaciâ

Serui Barbari empti ad colendũ agrum. Plut. in Gracchis.

Appiani prudens & digna lectu diſſertio.

Ingenui pulſi agris & cultu eorum.

cuique ſeruorũ velut carnifici, noxæ dedimus: quam maiorum noſtrorũ optimus quiſque optimè tractauit. Nec Lucanus veritus eã ponere inter cauſſas intimas imperij ruẽtis, li.I.

Hæc inter cauſſas lapſi imperij verè poſita à Lucano.

Paupertas fugitur, totoque arceſſitur orbe
Quo gens quæque perit. tunc longos iungere fines
Agrorum, & quõdam duro ſulcata Camilli
Vomere, & antiquos Curiorũ paſſa ligones,
Longa ſub ignotis extendere rura colonis.

Nam ignotos hos Colonos nõ alios poëta (poëta enim certè mihi, & quidẽ bonus) intellegit, quàm hos in ergaſtulo ſeruos, alienigenas plerumque & à longinquo cælo.

Ex cauſsâ autem nõ ignotus Finis. Agri enim cultio præcipuè fuit, vt vides. Ideo Lucanus:

Finis ergaſtulorum, agriculeio maximè.

——vincto foſſore coluntur
Heſperiæ ſegetes. ——

Ideo Tertullianus alluſione doctâ: *Adã in ergaſtulũ terræ laborandæ relegatus.* & teſtimonia pluria: quæ variè aſperſi infra. Præcipuus, dixi, finis: nam ergaſtula non rarò etiam ad aliud opus. ad molẽdum, ad lapidem cædendum, aquam hauriendam: & quidquid tale. De molis aut piſtrino, in comœdijs crebertimum; & exemplum diſertum in Appuleij lib. IX. quæ verba oportunius item reddo infrà. De lapidarijs, ecce etiam veteri æuo Plautus, in Captiuis:

Etiam molitura.

Etiam lapidum caſura.

——— ducite

Vbi ponderoſas, craſſas, capiat compedes.
Inde ibis porrò in latomias lapidariâs.

Et eâdem fabulâ, paulò poſterius:

Iubete huic craſſas compedes impingier:
Inde extra portam ad meum libertum Cordalum
In lapicidinas facite deductus ſiet.

Etiam aquæ hauſtio fortaſſe.

Et de aquâ haurienda, velut in pœnam, tangit aliquid idem Comicus, in minis Olympionis villici aduerſus Chalinum, in fabula Caſſinâ:

Poſt id locorum, quãdo ad villam veneris,
Dabitur tibi amphora vna & vna ſemita,
Fons vnus, vnum ahenum, & octo dolia:
Quæ niſi erunt ſemper plena, ego te implebo flagris,
Ita te aggerundâ ceruum aquâ faciã probe,
Vt poſtilena poſſit ex te fieri.

Plautus obiter correctus.

In quo penultimo verſu alij *curuum*, pro *ceruo* ſubſtituunt: nos *cernuum* magis rectum cenſemus. Credam autem aggeſtionis & egeſtionis huius aquariæ magnum vſum imò neceſſitatem fuiſſe, ſiue in lapidum ſiue in metallorum fodinis: ideoque huic etiam muneri dãnatos ſeruos. Id

In antliam damnari, quid? Suetonij locus expenſus.

Suetonius appellaſſe videtur: *In Antliam damnare*: loco qui iamdiu à Criticis vexatur, & inuicem eos vexat. Tiberij cap. 11. *Teſtamentum matris pro irrito habuit, omneſque*

neſque familiaritates & amicitias, etiam quibus ea moriens curam funeris demandârat, intra breue tempus adflixit: vno ex his equeſtris ordinis viro & in Antliam condemnato. Proba enim & rectâ mihi verba: quique Anticyram, Andiam, aut nomen inſulæ ſubſtituunt, quî audiam? cùm Suetonius vt nouum & inuſitatum in viris ſplendidis aut ingenuis narret, ad vile hoc & ſeruile munus equitem damnatum. At de inſulis, receptum ſanè in Senatoribus ipſis ſcimus, & iamdiu tritum. Antliam igitur teneo, & ſuccuſſione virorum doctorum vacillantem firmo nouo & robuſto fulcro: quod petitum mihi ex Artemidori Somniorum ſilua. Scribit libro 1. cap. L. *Noui quemdam, qui viſus ſibi reliquo corpore omni immoto, pedibus, tantùm laborare: nec progredi hilum, moueri tamen. euênit, vt in Antliam damnaretur. Nam exhaurientibus hoc vſu venit, diuaricare quidem vt ingredientes ſolent, manere tamen in eodem loco. Item alius, viſus videre à pedibus ſuis defluentem aquam. is quoque in Antliam damnatus eſt, facinorum cauſſâ.* Quæ verba firmant prorſus hanc lectionem & damnandi morem: etſi ea interpretari vel de ſentinâ nauis exhauriendâ (id enim Græca vox quoque ſonat) aptè poſſis: vel de Antliâ, quæ non tam vas, quàm inſtrumentum ad hauriendum: ſiue

Reiecta Criticorũ emẽdatio.

Petita ab Artemidoro lux.

Duplex ſententia ad Antliã damnationis eſſe poteſt.

aquaria quædam machina, quæ pedum niſu & agitatu, aquas attolleret per modiolos atque hauſtra. Cuius generis etiam hodie in vario vſu. Martialis:

Curta laboratas Antlia tollit aquas.

Sed abſtineo ab excurſu, & finio hîc de Fine.

Ergaſtula rure.

Locus vidẽdus eſt, etſi adſpectu nõ ſuauis. Is non in opidis, ſed in villis, & quidẽ ſubterraneus fuit, depreſſus, ſedibus & anguſtis feneſtris diſtinctus: prorſus ad carceris formam. Itaque iure Iuuenalis ſic appellat:

——*inſcripta ergaſtula, carcer Ruſticus.*

Et inſtar carceris fœdi.

Et Liuius eidẽ ęquiparat, verè, nõ oratoriè, de T. Manlij filio: *Quẽ pater in opus ſeruile, propè in carcerẽ atque in ergaſtulum dederit.* Columella eũ exædificat & deſcribit, vt rẽ cumprimis villæ neceſſariã, lib. I. cap. V. *Solutis ſeruis,* inquit, (nota autẽ diſcrimẽ ſeruorum in villis duplex, Solutorum & Vinctorum: quorum hi in ergaſtulis) *cellæ meridiem æquinoctialem ſpectantes fient: vinctis, quàm ſaluberrimum ſubterraneum ergaſtulũ, plurimis atque ijs anguſtis illuſtratũ feneſtris, atque à terrâ ſic editis ne manu cõtingi poſsint.* Et probè eũ munitũ fuiſſe contra rupturam aut elapſum, idẽ oſtẽdit ca. VIII. vbi officia domini deſcribẽs. *Illa ſolemnia ſunt,* inquit, *vt Domini, ergaſtuli mancipia recognoſcant.*

Parua atque alta feneſtra in hoc puteo.

Idem cõtra fugam munitus.

vt explorent nũ diligenter vincta ſint, an ſedes ipſæ cuſtodiæ ſatis tutæ munitæque ſint. Sed quod in priore loco clarè tradit de Ergaſtuli feneſtris: mirũ ni clarorẽ aliquẽ Plauti vmbroſo loco adferat. apud quẽ Caſſinâ Olympio ille ferox dira multa interminatur riuali ſuo, mox ſcilicet in villã, cui ipſe præfectus, relegando. Atq; inter alia addit, *Plauto fortaſſe lux, ſi non ambitioſè nimis quæſita.*

Noctu vt condignè te cubes curabitur.

CH. *Quid facies?* OL. *cludêre in feneſtram firmiter,*

Vnde auſcultare poſsis cũ ego illanc oſculer.

Nam vt de cubiculari aliquâ feneſtrâ accipiam, in quam ille cõpingendus, prohibet me ſententiæ neſcio quod frigus. Magis de ergaſtulari iſtâ: quia de die emittebantur carcere illo ad opus ſcilicet, pedibus tamẽ vincti: noctu huc immittebantur iterum, arctiùs aſtricti. Sed argutor fortaſſe nimis: illud certius addo. Præfectum fuiſſe ſuum huic carceri, qui Ergaſtularius Columellę dictus. Et rectè, atq; ad normam. Nã quod Nonius ſuadet ex Lucilio, Ergaſtulum dictum fuiſſe iſtunc cuſtodem pœnalis loci; ſtraba illi mens, vt ſæpe. Nec enim aliud ibi Ergaſtulus, quàm ipſe qui in pœnâ & in noxâ: ſeruus inquam, non cuſtos. Colligas facilè ex verbis, quæ tamen apud Nonium corrupta: *Ergaſtulum*, ait, *& Ergaſtulus, vt genere ita & intellectibus differũt.*

Præfectus Ergaſtuli.

Nonij alucinatio.

Ergaſtulus priſcis, ipſe ſeruus Ergaſtuli incola.

Nam neutro, carceris locus eſt: maſculino, cuſtos pœnalis loci. Lucilius lib. XV. *Non ergaſtulus vnus. Et alius (* ita hæc corrigo ſiue dirigo, aberrantia aliter & confuſa. nam alium aliquem ſcriptorem citat, etſi innominatum. niſi mauis *: Et alibi) Iudicem oppoſuit, vt nemo ſententiam liberè quaſi ergaſtulus poſſit dicere.* Quæ poſtrema verba euincunt de meâ mēte: quia nihil certè magis obnoxium quàm ſeruus; & inter ſeruos, ab ergaſtulo iſti.

Nonius correctus.

Serui bigeneri ad Ergaſtula.

Sed tranſeo ad Homines ipſos. qui è ſeruis quidem, ſed duûm generum. Aut enim Noxij in hæc Ergaſtula detruſi aut Innoxij. Noxij; puta ſiqui è ſeruis contumaci ingenio, fugitiui, mali & malitioſi, crebri in delicto; hos dominus ex more damnabat in hanc pœnam. Damnabat ipſe dico. quoniam iudice aut ſententia aliâ, præter herilem, non hîc opus. Atque, vt ſolet, temerè ſæpe & per iram. Seneca indicat libro III. De Ira: *Magnam rem ſine dubio fecerimus, ſi ſeruulum infelicem in ergaſtulum miſerimus.* Horatius item ad ſuum illum monitorem:

Mali primùm, pœna cauſſa & vltionis.

Horatius explicatus.

——ocius hinc te

Ni rapis, accedes opera agro nona Sabino.

Ad quem locum interpres vetus benè & verè: *quaſi octo ſeruos herus miſerit in ergaſtulum agri Sabini.* Prorſus enim illa mens poëtæ

poëtæ minantis. Iuuenalis etiam ad hunc morem, de perditâ illâ nobilitate:

Quid facias talem ſortitus Pontice ſeruum?
Nempe in Lucanos aut Thuſca ergaſtula mittas.

Et tangit Lactantius libro v. Inſtitutionũ, cap. XIX. *Quod ſi ſeruorum nequiſsimus habetur, qui dominum ſuum fugâ deſerit, iſque verberibus, vinclis, ergaſtulo, cruce, & omni malo digniſsimus iudicatur.* Vbi ergaſtulum inter ſeruiles pœnas recenſet, ex priſci tamen potiùs æui quàm ſui ritu. Nam Lactantij temporibus id abolitum, vt poſt dicam. At innoxij etiam huc immiſſi. puta, ſiqui viles ſerui, captiui, barbari, corpore tantùm boni: & quibus cerebrũ omne in manu. hos emebant vulgò in hunc tantùm finem. Didiciſti ſuprà ex Plutarcho & Appiano. Et ex hac quidem duplici fece, ergaſtula plerũque farcta. niſi quòd ingenui etiam interdum & liberi coniecti in ea, per vim ſiue fraudem. Suetonius indicat in Auguſto, capite XXXII. *Rapti per agros viatores ſine diſcrimine, liberi ſeruique ergaſtulis poſſeſſorum ſupprimebantur.* Iterumque in Tiberio, cap. VIII. *Curam ſuſtinuit repurgandorum tota Italiâ ergaſtulorum, quorum domini in inuidiam venerant, quaſi exceptos ſupprimerent non ſolùm viatores, ſed & quos ſacramenti metus ad huiuſmodi*

Etiam innocentes, roboris cauſſã.

Aliquãdo & ingenui, per fraudem & plagiũ.

Repurgatio Ergaſtulorum per Auguſtum.

modi latebras compuliſſet. Videſque quàm ſeria iſta res, & quale eius pōdus, quod Principis etiam humeris ſubeundum fuit. Miſerabile autem huius violentæ fraudis exemplum in Appiani Ciuilium quarto. vbi puer quiſpiam narratur relatus inter proſcriptos, & matrem aggreſſus vt adiutum ſe vellet & celatum: à quà repulſus (vide impiam ſerpentem) *non auſus poſt matrem cuiquam ſe committere, fugit ad mōtana. vnde fame depulſus venit iterum ad plana, captuſque ab improbo quopiam eſt, qui viatores prætereuntes rapere ſolitus & in ergaſtulum conijcere vinctos. Ipſe autem puer, in delicijs ſcilicet ſemper habitus, laborem inſolitū hunc non tolerans, in viam publicam cum ipſis cōpedibus ſe dedit: prætereuntibuſque fortè centurionibus ſeſe indicauit, & ab ijs interfectus.* Qui notabilis locus, & infamem hāc graſſaturam ante oculos ponit clarè.

Mirum & miſerum exemplum.

Sed ad formam Modumque quo hîc habiti, ſeries me vocat: qui reuera per exempla omnia ijt miſeriæ & depreſſionis. Inferos ſuos ſomniabant? in ergaſtulis veri illi. Nam primùm perpetim vincti habebantur (cuſtodiæ ſcilicet cauſsâ) & in ferro. Columellæ ſerium præceptum eſt, vt *Dominus villæ exploret, num villicus aut alligauerit quempiam ipſo neſciente, aut reuinxerit. Nam vtrumque maximè ſeruari debet, vt & quem*

Ergaſtuli ſemper vincti.

quem paterfamilias tali pœna multauerit, villicus niſi eiuſdem permiſſu compedibus nõ eximat: & quem ipſe ſuâ ſponte vinxerit, antequam ſciat Dominus, non reſoluat. Et ipſi ſerui Ergaſtularij, *Vincti* appellantur, ab hac cauſsâ. Seneca De Beneficijs: *O miſerum, ſi quem delectat ſui patrimonij liber magnus, & ſpatia terrarum colenda per vinctos.* Idem De Breuitate vitæ: *Qui in ceromate ſpectator puerorum rixantium ſedet, qui vinctorum ſuorum greges metatur, & colonorum paria deducit.* Quæ poſtrema tamen verba in mendo, ſiquid fidis & priſcis libris fidei, qui referũt: *& in colorũ paria diducit.* quos equidẽ audio, & interpretor diuidi greges illos & cohortes Vinctorum (incredibilis enim multitudo, vtique apud illos locupletes) ſecernique per nationes ac colores ſolere. Puta qui Oriẽtales & fuſci, in tali villâ & agro: qui à frigidiore axe & albi, in illâ habeantur, & illo. vt valetudo, vt loca ſuadere videbãtur, vt domini libido & voluntas. Hoc in alijs quoq; & quidẽ domeſticis ſeruis factũ, idẽ meus Seneca me docet Epiſtola 96. *Trãſeo*, inquit, *exoletorum agmina, per nationes coloreſq; deſcripta.* vbi à colorib⁹ clarũ vides diſcrimen. Sed rẽ meã premo. & vinctos hos moneo, tamẽ pedibus tantũ. Nã manibus aut brachijs ſi fuiſsẽt, quomodo proceſſiſſet ijs opus? fodere, arare, ſarrire: & quæ

Ideoque eâ voce vulgo notati.

Seneca emendatus.

Atque explicatus.

Serui per nationes & colores diuiſi.

Vincti pedibus tantum.

quæ alia rei rureſtris. Ita enim vincti, vt nec inter opus ſoluerentur, metu ſcilicet fugæ. Ouidius adfirmat:

Etiam inter ipſum opus.

Spes etiam dura ſolatur compede vinctum,
Crura ſonant ferro, ſed canit inter opus.

Compedes huic rei.

Noſtros enim iſtos intellegit, quibus crura adſtricta ſemper: idque compedibus. Cicero pro Rabirio perduellionis reo: *Ille ex compedibus atque ergaſtulo Gracchus*. Ideò *Cathenatos cultores*, Florus eos appellat: & Appuleius *pedes* ijs tribuit *anulatos*. Vterque rectè, quia compedes illæ laxæ ad motum aliquem & ingreſſum, & orbes cathenæ è ferro, inſtar anulorum. Itaque Martialis haſipſas compedes Anulos appellauit, & quæſiuit in eo cauſſam ioci:

Quas & Anulos appellant.

Anulus iſte tuis fuerat modò cruribus aptus.

Et iterùm:

Has cum geminâ compede dedicat cathenas,
Saturne, tibi Zoilus, anulos priores.

Ait, cum geminâ compede: ergo ligatum ijs crus vtrumque, quod reſipſa ſuadet me ſilente. Sicut & illud, quod è ferro. Plautus eo aſpectu, ergaſtulos genus ferratile appellauit in Moſtellariâ:

Itaque è ferro.

Plautus iis inſultans.

Augebis rure numero genus ferratile.

Interminatur enim ſeruo, illuc eum ſe miſſurum. Et ab eodem fonte iocus in Perſâ:

Nego-

Negotium edepol fuit. TOX. *ferreum fortaſſe.* SAG. *pluſculum annum*
Fui præferratus apud molas Tribunus vapularis.

cum alluſione item, quaſi ſi Tribunus militaris apud Nolam. At Tertullianus tamẽ alibi etiam fuiſſe oſtendit ex auro. Libello De Habitu mulierum: *Apud Barbaros quoſdam,* inquit, *quia vernaculum eſt aurum & copioſum, auro vinctos in ergaſtulis habent.*

VINCTI igitur. addo etiam, Inſcripti. id eſt, ſtigmatio, ſiue litteris notiſque in facie puncti, vt eſſent noſcibiles. Martialis: *Inſcripti Ergaſtuli, ſiue notis compũcti.*

Quatuor inſcripti portabant vile cadauer.

Auſonius:

Ergo notas ſcripto toleraſti Pergame vultu.

Vetus ea pœna, & alijs quoque gentibus non ignota. Plutarchus auctor, Samios captiuis Athenienſium noctuam inuſſiſſe: & hos viciſſim illis Samænam. nauis id genus eſt. Idem in Niciâ de Syracuſanis ſcribit: Plato libro VIII. De Legibus, ſacrilegos fronte & manibus inurit: *Siquis ſacrilegium commiſerit, ſi quidem ſeruus aut hoſpes fuerit, in facie manibuſque crimen inſcriptus & flagellatus, extra fines patrios proijcitor.* Plutarchus etiam Thracibus adtribuit, libello De Tarditate diuinę vindictę. *Mos compungendi vetus, & per gentes ſparſus.* *Græci & Siculi vſurparunt.* *Thraces item.*

Et

quæ alia rei ruſtris. Ita enim vincti, vt nec inter opus ſoluerentur, metu ſcilicet fugæ. Ouidius adfirmat:

Etiam inter ipſum opus.

Spes etiam dura ſolatur compede vinctum,
Crura ſonant ferro, ſed canit inter opus.

Compedes huic rei.

Noſtros enim iſtos intellegit, quibus crura adſtricta ſemper: idque compedibus. Cicero pro Rabirio perduellionis reo: *Ille ex compedibus atque ergaſtulo Gracchus*. Ideò *Cathenatos cultores*, Florus eos appellat: & Appuleius *pedes* ijs tribuit *anulatos*. Vterque rectè, quia compedes illæ laxæ ad motum aliquem & ingreſſum, & orbes cathenæ è ferro, inſtar anulorum. Itaque Martialis haſipſas compedes Anulos appellauit, & quæſiuit in eo cauſſam ioci:

Quas & Anulos appellant.

Anulus iſte tuis fuerat modò cruribus aptus.

Et iterùm:

Has cum geminâ compede dedicat cathenas,
Saturne, tibi Zoilus, anulos priores.

Eaquè è ferro.

Ait, cum geminâ compede: ergo ligatum ijs crus vtrumque, quod reſipſa ſuadet me ſilente. Sicut & illud, quod è ferro. Plautus eo adſpectu, ergaſtulos genus ferratile appellauit in Moſtellariâ:

Plautus illuſtratus.

Augebis rure numero genus ferratile.

Interminatur enim ſeruo, illuc eum ſe miſſurum. Et ab eodem fonte iocus in Perſâ:

Nego-

Negotium edepol fuit. TOX. *ferreum fortaſſe.* SAG. *pluſculum annum*
Fui præferratus apud molas Tribunus vapularis.

cum alluſione item, quaſi ſi Tribunus militaris apud Nolam. At Tertullianus tamẽ alibi etiam fuiſſe oſtendit ex auro. Libello De Habitu mulierum: *Apud Barbaros quoſdam,* inquit, *quia vernaculum eſt aurum & copioſum, auro vinctos in ergaſtulis habent.*

VINCTI igitur. addo etiam, Inſcripti. id eſt, ſtigmatio, ſiue litteris notiſque in facie puncti, vt eſſent noſcibiles. Martialis: *Inſcripti Ergaſtuli, ſiue notis compuncti.*

Quatuor inſcripti portabant vile cadauer.

Auſonius:

Ergo notas ſcripto toleraſti Pergame vultu.

Vetus ea pœna, & alijs quoque gentibus non ignota. Plutarchus auctor, Samios captiuis Athenienſium noctuam inuſſiſſe: & hos viciſſim illis Samænam. nauis id genus eſt. Idem in Niciâ de Syracuſanis ſcribit: Plato libro VIII. De Legibus, ſacrilegos fronte & manibus inurit: *Siquis ſacrilegium commiſerit, ſi quidem ſeruus aut hoſpes fuerit, in facie manibuſque crimen inſcriptus & flagellatus, extra fines patrios proijcitor.* Plutarchus etiam Thracibus adtribuit, libello De Tarditate diuinę vindictę. *Mos compungendi vetus, & per gentes ſparſus. Græci & Siculi vſurparunt. Thraces item.*

Et

quæ alia rei ruſtris. Ita enim vincti, vt nec inter opus ſoluerentur, metu ſcilicet fugæ. Ouidius adfirmat:

Etiam inter ipſum opus.

Spes etiam dura ſolatur compede vinctum,
Crura ſonant ferro, ſed canit inter opus.

Compedes huic rei.

Noſtros enim iſtos intellegit, quibus crura adſtricta ſemper: idque compedibus. Cicero pro Rabirio perduellionis reo: *Ille ex compedibus atque ergaſtulo Gracchus*. Ideò *Cathenatos cultores*, Florus eos appellat: & Appuleius *pedes* ijs tribuit *anulatos*. Vterque rectè, quia compedes illæ laxæ ad motum aliquem & ingreſſum, & orbes cathenæ è ferro, inſtar anulorum. Itaque Martialis haſipſas compedes Anulos appellauit, & quæſiuit in eo cauſſam ioci:

Quas & Anulos appellant.

Anulus iſte tuis fuerat modò cruribus aptus.

Et iterùm:

Has cum geminâ compede dedicat cathenas,
Saturne, tibi Zoilus, anulos priores.

Eaque è ferro.

Ait, cum geminâ compede: ergo ligatum ijs crus vtrumque, quod reſipſa ſuadet me ſilente. Sicut & illud, quod è ferro. Plautus eo adſpectu, ergaſtulos genus ferratile appellauit in Moſtellariâ:

Plautus illuſtratus.

Augebis rure numero genus ferratile.

Interminatur enim ſeruo, illuc eum ſe miſſurum. Et ab eodem fonte iocus in Perſâ:

Nego-

Negotium edepol fuit. TOX. *ferreum fortaſſe.* SAG. *pluſculum annum*
Fui præferratus apud molas Tribunus vapularis.

cum alluſione item, quaſi ſi Tribunus militaris apud Nolam. At Tertullianus tamẽ alibi etiam fuiſſe oſtendit ex auro. Libello De Habitu mulierum: *Apud Barbaros quoſdam,* inquit, *quia vernaculum eſt aurum & copioſum, auro vinctos in ergaſtulis habent.*

VINCTI igitur. addo etiam, Inſcripti. id eſt, ſtigmatio, ſiue litteris notiſque in facie puncti, vt eſſent noſcibiles. Martialis: *Inſcripti Ergaſtuli, ſiue notis compũcti.*

Quatuor inſcripti portabant vile cadauer.

Auſonius:

Ergo notas ſcripto toleraſti Pergame vultu.

Vetus ea pœna, & alijs quoque gentibus non ignota. Plutarchus auctor, Samios captiuis Athenienſium noctuam inuſſiſſe: & hos viciſſim illis Samænam. nauis id genus eſt. Idem in Niciâ de Syracuſanis ſcribit: Plato libro VIII. De Legibus, ſacrilegos fronte & manibus inurit: *Siquis ſacrilegium commiſerit, ſi quidem ſeruus aut hoſpes fuerit, in facie manibuſque crimen inſcriptus & flagellatus, extra fines patrios proijcitor.* Plutarchus etiam Thracibus adtribuit, libello De Tarditate diuinę vindictę. *Mos compungendi vetus, & per gentes ſparſus.* *Græci & Siculi vſurparunt.* *Thraces item.*

Et

quæ alia rei ruſtris. Ita enim vincti, vt nec inter opus ſoluerentur, metu ſcilicet fugæ. Ouidius adfirmat:

Etiam inter ipſum opus.

Spes etiam dura ſolatur compede vinctum,
Crura ſonant ferro, ſed canit inter opus.

Compedes huic rei.

Noſtros enim iſtos intellegit, quibus crura adſtricta ſemper: idque compedibus. Cicero pro Rabirio perduellionis reo: *Ille ex compedibus atque ergaſtulo Gracchus*. Ideò *Cathenatos cultores*, Florus eos appellat: & Appuleius *pedes* ijs tribuit *anulatos*. Vterque rectè, quia compedes illæ laxæ ad motum aliquem & ingreſſum, & orbes cathenæ è ferro, inſtar anulorum. Itaque Martialis haſipſas compedes Anulos appellauit, & quæſiuit in eo cauſſam ioci:

Quas & Anulos appellant.

Anulus iſte tuis fuerat modò cruribus aptus.

Et iterùm:

Has cum geminâ compede dedicat cathenas,
Saturne, tibi Zoilus, anulos priores.

Eaque è ferro.

Ait, cum geminâ compede: ergo ligatum ijs crus vtrumque, quod reſipſa ſuadet me ſilente. Sicut & illud, quod è ferro, Plautus eo adſpectu, ergaſtulos genus ferratile appellauit in Moſtellariâ:

Plautus illuſtratus.

Augebis rure numero genus ferratile.

[illegible]minatur enim ſeruo, illuc eum ſe miſ[illegible] ab eodem fonte iocus in Perſâ:

Nego-

Negotium edepol fuit. TOX. *ferreum fortaſſe.* SAG. *pluſculum annum*
Fui præferratus apud molas Tribunus vapularis.

cum alluſione item, quaſi ſi Tribunus militaris apud Nolam. At Tertullianus tamē alibi etiam fuiſſe oſtendit ex auro. Libello De Habitu mulierum: *Apud Barbaros quoſdam,* inquit, *quia vernaculum eſt aurum & copioſum, auro vinctos in ergaſtulis habent.*

VINCTI igitur. addo etiam, Inſcripti. id eſt, ſtigmatio, ſiue litteris notiſque in facie puncti, vt eſſent noſcibiles. Martialis: *Inſcripti Ergaſtuli, ſiue notis compũcti.*

Quatuor inſcripti portabant vile cadauer.

Auſonius:

Ergo notas ſcripto toleraſti Pergame vultu.

Vetus ea pœna, & alijs quoque gentibus non ignota. Plutarchus auctor, Samios captiuis Athenienſium noctuam inuſſiſſe: & hos viciſſim illis Samænam. nauis id genus eſt. Idem in Niciâ de Syracuſanis ſcribit: Plato libro VIII. De Legibus, ſacrilegos fronte & manibus inurit: *Siquis ſacrilegium commiſerit, ſi quidem ſeruus aut hoſpes fuerit, in facie manibuſque crimen inſcriptus & flagellatus, extra fines patrios proijcitor.* Plutarchus etiam Thracibus adtribuit, libello De Tarditate diuinę vindictę. *Mos compungendi vetus, & per gentes ſparſus.* *Græci & Siculi vſurparunt.* *Thraces item.*

Et

modi latebras compuliſſet. Videſque quàm ſeria iſta res, & quale eius pōdus, quod Principis etiam humeris ſubeundum fuit. Miſerabile autem huius violentæ fraudis exemplum in Appiani Ciuilium quarto. vbi puer quiſpiam narratur relatus inter proſcriptos, & matrem aggreſſus vt adiutum ſe vellet & celatum: à quà repulſus (vide impiam ſerpentem) *non auſus poſt matrem cuiquam ſe committere, fugit ad mōtana. vnde fame depulſus venit iterum ad plana, captuſque ab improbo quopiam eſt, qui viatores prætereuntes rapere ſolitus & in ergaſtulum conijcere vinctos. Ipſe autem puer, in delicijs ſcilicet ſemper habitus, laborem inſolitū hunc non tolerans, in viam publicam cum ipſis cōpedibus ſe dedit: prætereuntibuſque fortè centurionibus ſeſe indicauit, & ab ijs interfectus.* Qui notabilis locus, & infamem hāc graſſaturam ante oculos ponit clarè.

Mirum & miſerum exemplum.

Sed ad formam Modumque quo hîc habiti, ſeries me vocat: qui reuera per exempla omnia ijt miſeriæ & depreſſionis. Inferos ſuos ſomniabant? in ergaſtulis veri illi. Nam primùm perpetim vincti habebantur (cuſtodiæ ſcilicet cauſsâ) & in ferro. Columellæ ſerium præceptum eſt, vt *Dominus villæ exploret, num villicus aut alligauerit quempiam ipſo neſciente, aut reuinxerit. Nam vtrumque maximè ſeruari debet, vt & quem*

Ergaſtuli ſemper vincti.

quem paterfamilias tali pœna multauerit, villicus niſi eiuſdem permiſſu compedibus nō eximat: & quem ipſe ſuâ ſponte vinxerit, antequam ſciat Dominus, non reſoluat. Et ipſi ſerui Ergaſtularij, *Vincti* appellantur, ab hac cauſsâ. Seneca De Beneficijs: *O miſerum, ſiquem delectat ſui patrimonij liber magnus, & ſpatia terrarum colenda per vinctos.* Idem De Breuitate vitæ: *Qui in ceromate ſpectator puerorum rixantium ſedet, qui vinctorum ſuorum greges metatur, & colonorum paria deducit.* Quæ poſtrema tamen verba in mendo, ſiquid fidis & priſcis libris fidei, qui referūt: *& in colorū paria diducit.* quos equidē audio, & interpretor diuidi greges illos & cohortes Vinctorum (incredibilis enim multitudo, vtique apud illos locupletes) ſecernique per nationes ac colores ſolere. Puta qui Oriētales & fuſci, in tali villâ & agro: qui à frigidiore axe & albi, in illâ habeantur, & illo. vt valetudo, vt loca ſuadere videbātur, vt domini libido & voluntas. Hoc in alijs quoq; & quidē domeſticis ſeruis factū, idē meus Seneca me docet Epiſtola 96. *Trāſeo*, inquit, *exoletorum agmina, per nationes coloreſq; deſcripta.* vbi à colorib⁹ clarū vides diſcrimen. Sed rē meā premo. & vinctos hos moneo, tamē pedibus tantū. Nā manibus aut brachijs ſi fuiſsét, quomodo proceſſiſſet ijs opus? fodere, arare, ſarrire: & quæ

Ideoque eâ voce vulgo notati.

Seneca emendatus.

Atque explicatus.

Serui per nationes & colores diuiſi.

Vincti pedibus tantùm.

quæ alia rei ruſtris. Ita enim vincti, vt nec inter opus ſoluerentur, metu ſcilicet fugæ. Ouidius adfirmat:

Etiam inter ipſum opus.

Spes etiam dura ſolatur compede vinctum,
Crura ſonant ferro, ſed canit inter opus.

Compedes huic rei.

Noſtros enim iſtos intellegit, quibus crura adſtricta ſemper: idque compedibus. Cicero pro Rabirio perduellionis reo: *Ille ex compedibus atque ergaſtulo Gracchus*. Ideò *Cathenatos cultores*, Florus eos appellat: & Appuleius *pedes* ijs tribuit *anulatos*. Vterque rectè, quia compedes illæ laxæ ad motum aliquem & ingreſſum, & orbes cathenæ è ferro, inſtar anulorum. Itaque Martialis haſipſas compedes Anulos appellauit, & quæſiuit in eo cauſſam ioci:

Quas & Anulos appellant.

Anulus iſte tuis fuerat modò cruribus aptus.

Et iterùm:

Has cum geminâ compede dedicat cathenas,
Saturne, tibi Zoilus, anulos priores.

Eaque è ferro.

Ait, cum geminâ compede: ergo ligatum ijs crus vtrumque, quod reſipſa ſuadet me ſilente. Sicut & illud, quod è ferro. Plautus eo adſpectu, ergaſtulos genus ferratile appellauit in Moſtellariâ:

Plautus illuſtratus.

Augebis rure numero genus ferratile.

Interminatur enim ſeruo, illuc eum ſe miſſurum. Et ab eodem fonte iocus in Perſâ:

Nego-

Negotium edepol fuit. TOX. *ferreum fortaſſe.* SAG. *pluſculum annum*
Fui præferratus apud molas Tribunus vapularis.

cum alluſione item, quaſi ſi Tribunus militaris apud Nolam. At Tertullianus tamẽ alibi etiam fuiſſe oſtendit ex auro. Libello De Habitu mulierum: *Apud Barbaros quoſdam,* inquit, *quia vernaculum eſt aurum & copioſum, auro vinctos in ergaſtulis habent.*

VINCTI igitur. addo etiam, Inſcripti. id eſt, ſtigmatio, ſiue litteris notiſque in facie puncti, vt eſſent noſcibiles. Martialis:

Inſcripti Ergaſtuli, ſiue notis compũcti.

Quatuor inſcripti portabant vile cadauer.

Auſonius:

Ergo notas ſcripto toleraſti Pergame vultu.

Mos compungendi vetus, & per gentes ſparſus.

Vetus ea pœna, & alijs quoque gentibus non ignota. Plutarchus auctor, Samios captiuis Athenienſium noctuam inuſſiſſe: & hos viciſſim illis Samænam. nauis id genus eſt. Idem in Niciâ de Syracuſanis ſcribit: Plato libro VIII. De Legibus, ſacrilegos fronte & manibus inurit: *Siquis ſacrilegium commiſerit, ſi quidem ſeruus aut hoſpes fuerit, in facie manibuſque crimen inſcriptus & flagellatus, extra fines patrios proijcitor.* Plutarchus etiam Thracibus adtribuit, libello De Tarditate diuinę vindictę.

Græci & Siculi vſurparunt.

Thraces item.

Et

Et quod Græci paſſim in ſeruos vſi, indicat Phocyllidis admonitio eos à cruditate hac reuocantis.

Sæpiſſimè Romani. In liberos. Creberrimè tamen ante omnes & liberrimè Romani: etiã in liberos homines, qui calumniæ damnati. Eorum enim fronti K. littera inuſta: quoniã priſci videlicet Kalumniam ſcribebant. Idque alijs iam notatum. *Seruoſque.* At in ſeruos nihili & nequam multo magis; & maximè in iſtos ab ergaſtulis, velut ſolemni quodam ritu. Ideò Iuuenalis inſcripta ergaſtula agnominat:

Quem mire adficiunt inſcripta ergaſtula.

Et Plinius clarè: *At nunc eadem illa* (rura) *vincti pedes, damnati manus, inſcripti vultus exercẽt.* Scribonius Largus opportuna quadam narratiuncula cap. CCXXXI. *Quatenus acrium & exulceratorum medicamentorum habita eſt mentio, ponemus quo ſtigmata tolluntur indignis. Etenim multis hæc calamitas ex tranſuerſo accidit, vt diſpenſatori Sabini* *Scribonius Largus emendatus.* *Calui* (lego, *Caluiſij.* Siquidem ille eſt, qui Senecæ & Plutarcho nominatus, diues & potens ſub Claudio: quo æuo Scribonius quoque vixit) *naufragio in ergaſtulo deprehenſo: quem Tryphon multis deluſum, & ne caſu quidem notas confuſas habentem, vno medicamento liberauit.* Ita totum eum locum vetuſti medici legimus & diſtinguimus, in noſtro quidem libro valdè confuſũ. Et hæc

quoque Inſcriptio vſurpata in piſtrinenſibus ſeruis. Appuleius prorſus graphicè deſcripſit libro IX. *Dij boni, quales illi homunculi, vibicibus liuedinis totam cutẽ depicti, dorſumque plagoſum ſciſsili cẽtunculo magis inũbrati, quàm obtecti, nonnulli exiguo tegili pubẽ tãtummodò intecti* (cõmodiùs liber ſcriptus qui apud me à Victore Giſelino, *iniecti*) *cũcti tamen ſic tunicati vt eſſent per pãnulos manifeſti: frõtes litterati, & capillũ* SEMIRASI, *& pedes anulati.* Nã frõtes litterati, inſcripti noſtri ſunt: idque eum ſcripſiſſe adſeuerem imitatione Plauti, apud quẽ in Caſſinâ ſeruus cõſeruo conuicium facit: *Si hic litteratus me ſinat:* nec aliter quã Stigmatiã & litteris in vultu notatũ interpreter, etſi cõtrà nitẽte Lãbino: qui accipi cũ vult, cuius tergũ velut litteris, virgis conciſũ ſit atque cõſcriptum. Non diſſimulo tamẽ in manuſcripto noſtro hîc eſſe, *frontes liturati*. quod ipsũ haud diſpliceat, quaſi ſcripti & reſcripti. & fortaſſe an ita ſcripſerit & Plautus. Quãquã cur ambigimus? veræ litteræ frõti inſcribi ſolitæ, imò vultui ſæpè toti. Litteræ, dico aut plura verba quæ crimẽ cõtinerent cauſsâque notę. puta *Caue à fure. A fugitiuo:* &c. bene explicat Petroni[9], *Impleuit Eumolpus frõtem vtriuſque ingentibus litteris, & notũ Fugitiuorum epigrãma per totã faciẽ liberali manu duxit.* Iuuat & Seneca de Beneficijs

Piſtrina etiam inſcripta.

Leuiter Appuleius emẽdatus.

Litterati ſerui, qui Appuleio & Plauto.

Noua in Appuleio lectio: fortaſſe & ad Plautũ propaganda.

Qualis illa vultus inſcriptio. Multorum verborum ſæpe.

Et quod Græci paſſim in ſeruos vſi, indicat Phocyllidis admonitio eos à cruditate hac reuocantis.

Sæpiſſimè Romani. In liberos. Creberrimè tamen ante omnes & liberrimè Romani: etiā in liberos homines, qui calumniæ damnati. Eorum enim fronti K. littera inuſta: quoniā priſci videlicet Kalumniam ſcribebant. Idque alijs iam notatum. *Seruoſque.* At in ſeruos nihili & nequam multo magis; & maximè in iſtos ab ergaſtulis, velut ſolemni quodam ritu. Ideò Iuuenalis inſcripta ergaſtula agnominat:

Quem mire adficiunt inſcripta ergaſtula.

Et Plinius clarè: *At nunc eadem illa* (rura) *vinčti pedes, damnati manus, inſcripti vultus exercēt.* Scribonius Largus opportuna quadam narratiuncula cap. ccxxxi. *Quatenus acrium & exulceratorum medicamentorum habita eſt mentio, ponemus quo ſtigmata tolluntur indignis. Etenim multis hæc calamitas ex tranſuerſo accidit, vt diſpenſatori Sabini* *Scribonius Largus emendatus.* *Calui* (lego, *Caluiſij.* Siquidem ille eſt, qui Senecæ & Plutarcho nominatus, diues & potens ſub Claudio: quo æuo Scribonius quoque vixit) *naufragio in ergaſtulo depre-henſo: quem Tryphon multis deluſum, & ne caſu quidem notas confuſas habentem, vno medicamento liberauit.* Ita totum eum locum vetuſti medici legimus & diſtinguimus, in noſtro quidem libro valdè confuſū. Et hæc

quoque

Piſtrina etiam inſcripta.

quoque Inſcriptio vſurpata in piſtrinenſibus ſeruis. Appuleius prorſus graphicè deſcripſit libro IX. *Dij boni, quales illi homunculi, vibicibus liuedinis totam cutẽ depicti, dorſumque plagoſum ſciſsili cẽtunculo magis inũbrati, quàm obtecti, nonnulli exiguo tegili pubẽ tãtummodò intecti* (cõmodiùs liber ſcriptus qui apud me à Victore Giſelino, *iniecti*) *cũcti tamen ſic tunicati vt eſſent per pãnulos manifeſti: frõtes litterati, & capillũ* SEMIRASI, *& pedes anulati.*

Leuiter Appuleius emẽdatus.

Nã frõtes litterati, inſcripti noſtri ſunt: idque eum ſcripſiſſe adſeuerem imitatione Plauti. apud quẽ in Caſſinâ ſeruus cõſeruo conuicium facit: *Si hic litteratus me ſinat:* nec aliter quã Stigmatiã & litteris in vultu notatũ interpreter, etſi cõtrà nitẽte Lãbino: qui accipi cũ vult, cuius tergũ velut litteris, virgis conciſũ ſit atque cõſcriptum.

Litterati ſerui, qui Appuleio & Plauto.

Non diſſimulo tamẽ in manuſcripto noſtro hîc eſſe, *frontes liturati*. quod ipſũ haud diſpliceat, quaſi ſcripti & reſcripti. & fortaſſe an ita ſcripſerit & Plautus. Quãquã cur ambigimus? veræ litteræ frõti inſcribi ſolitæ, imò vultui ſæpè toti.

Noua in Appuleio lectio: fortaſſe & ad Plautũ propaganda.

Litteræ, dico aut plura verba quæ crimẽ cõtinerent cauſsâque notę. puta *Caue à fure. A fugitiuo:* &c. bene explicat Petroniꝰ, *Impleuit Eumolpus frõtem vtriuſque ingentibus litteris, & notũ Fugitiuorum epigrãma per totã faciẽ liberali manu duxit.* Iuuat & Seneca de Beneficijs

Qualis illa vultus inſcriptio. Multorum verborum ſæpe.

Et quod Græci paſſim in ſeruos vſi, indicat Phocyllidis admonitio eos à cruditate hac reuocantis.

Sæpiſſimè Romani. In liberos. Creberrimè tamen ante omnes & liberrimè Romani: etiã in liberos homines, qui calumniæ damnati. Eorum enim fronti K. littera inuſta: quoniã priſci videlicet Kalumniam ſcribebant. Idque alijs iam notatum. *Seruoſque.* At in ſeruos nihili & nequam multo magis; & maximè in iſtos ab ergaſtulis, velut ſolemni quodam ritu. Ideò Iuuenalis inſcripta ergaſtula agnominat:

Quem mire adficiunt inſcripta ergaſtula.

Et Plinius clarè: *At nunc eadem illa* (rura) *vincti pedes, damnati manus, inſcripti vultus exercẽt.* Scribonius Largus opportuna quadam narratiuncula cap. CCXXXI. *Quatenus acrium & exulceratorum medicamentorum habita eſt mentio, ponemus quo ſtigmata tolluntur indignis. Etenim multis hæc calamitas ex tranſuerſo accidit, vt diſpenſatori Sabini* *Scribonius Largus emendatus.* *Calui* (lego, *Caluiſij.* Siquidem ille eſt, qui Senecæ & Plutarcho nominatus, diues & potens ſub Claudio: quo æuo Scribonius quoque vixit) *naufragio in ergaſtulo deprehenſo: quem Tryphon multis deluſum, & ne caſu quidem notas confuſas habentem, vno medicamento liberauit.* Ita totum eum locum vetuſti medici legimus & diſtinguimus, in noſtro quidem libro valdè confuſũ. Et hæc

quoque

quoque Inſcriptio vſurpata in piſtrinenſibus ſeruis. Appuleius prorſus graphicè deſcripſit libro IX. *Dij boni, quales illi homunculi, vibicibus liuedinis totam cutẽ depicti, dorſumque plagoſum ſciſsili cẽtunculo magis inũbrati, quàm obtecti, nonnulli exiguo tegili pubẽ tãtummodò intecti* (cõmodiùs liber ſcriptus qui apud me à Victore Giſelino, *iniecti*) *cũcti tamen ſic tunicati vt eſſent per pãnulos manifeſti: frõtes litterati, & capillũ* SEMIRASI, *& pedes anulati.* Nã frõtes litterati, inſcripti noſtri ſunt: idque eum ſcripſiſſe adſeuerem imitatione Plauti. apud quẽ in Caſſinâ ſeruus cõſeruo conuicium facit: *Si hic litteratus me ſinat:* nec aliter quã Stigmatiã & litteris in vultu notatũ interpreter, etſi cõtrà nitẽte Lãbino: qui accipi cũ vult, cuius tergũ velut litteris, virgis conciſũ ſit atque cõſcriptum. Non diſſimulo tamẽ in manuſcripto noſtro hîc eſſe, *frontes liturati.* quod ipsũ haud diſpliceat, quaſi ſcripti & reſcripti. & fortaſſe an ita ſcripſerit & Plautus. Quãquã cur ambigimus? veræ litteræ frõti inſcribi ſolitæ, imò vultui ſæpè toti. Litteræ, dico aut plura verba quæ crimẽ cõtinerent cauſsâque notę. puta *Caue à fure. A fugitiuo:* &c. bene explicat Petroni9, *Impleuit Eumolpus frõtem vtriuſque ingentibus litteris, & notũ Fugitiuorum epigrãma per totã faciẽ liberali manu duxit.* Iuuat & Seneca de Beneficijs

Piſtrina etiam inſcripta.

Leuiter Appuleius emẽdatus.

Litterati ſerui. qui Appuleio & Plauto.

Noua in Appuleio lectio: fortaſſe & ad Plautũ propaganda.

Qualis illa vultus inſcriptio. Multorum verborum ſæpe.

Et quod Græci paſſim in ſeruos vſi, indicat Phocyllidis admonitio eos à cruditate hac reuocantis.

Sæpiſſimè Romani. In liberos. Creberrimè tamen ante omnes & libertimè Romani: etiã in liberos homines, qui calumniæ damnati. Eorum enim fronti K. littera inuſta: quoniã priſci videlicet Kalumniam ſcribebant. Idque alijs iam notatum. *Seruoſque.* At in ſeruos nihili & nequam multo magis; & maximè in iſtos ab ergaſtulis, velut ſolemni quodam ritu. Ideò Iuuenalis inſcripta ergaſtula agnominat:

Quem mire adficiunt inſcripta ergaſtula.

Et Plinius clarè: *At nunc eadem illa* (rura) *vincti pedes, damnati manus, inſcripti vultus exercẽt.* Scribonius Largus opportuna quadam narratiuncula cap. CCXXXI. *Quatenus acrium & exulceratorum medicamentorum habita eſt mentio, ponemus quo ſtigmata tollunrur indignis. Etenim multis hæc calamitas ex tranſuerſo accidit, vt diſpenſatori Sabini* *Scribonius Largus emendatus.* *Calui* (lego, *Caluiſij*. Siquidem ille eſt, qui Senecæ & Plutarcho nominatus, diues & potens ſub Claudio: quo æuo Scribonius quoque vixit) *naufragio in ergaſtulo deprehenſo: quem Tryphon multis deluſum, & ne caſu quidem notas confuſas habentem, vno medicamento liberauit.* Ita totum eum locum vetuſti medici legimus & diſtinguimus, in noſtro quidem libro valdè confusũ. Et hæc

quoque

quoque Inſcriptio vſurpata in piſtrinenſibus ſeruis. Appuleius prorſus graphicè deſcripſit libro IX. *Dij boni, quales illi homunculi, vibicibus liuedinis totam cutē depicti, dorſumque plagoſum ſciſsili cētunculo magis inūbrati, quàm obtecti, nonnulli exiguo tegili pubē tātummodò intecti* (cōmodiùs liber ſcriptus qui apud me à Victore Giſelino, *iniecti*) *cūcti tamen ſic tunicati vt eſſent per pānulos manifeſti: frōtes litterati, & capillū* SEMIRASI, *& pedes anulati*. Nā frōtes litterati, inſcripti noſtri ſunt: idque eum ſcripſiſſe adſeuerem imitatione Plauti. apud quē in Caſſinâ ſeruus cōſeruo conuicium facit: *Si hic litteratus me ſinat*: nec aliter quā Stigmatiā & litteris in vultu notatū interpreter, etſi cōtrà nitēte Lābino: qui accipi cū vult, cuius tergū velut litteris, virgis conciſū ſit atque cōſcriptum. Non diſſimulo tamē in manuſcripto noſtro hîc eſſe, *frontes liturati*. quod ipsū haud diſpliceat, quaſi ſcripti & reſcripti. & fortaſſe an ita ſcripſerit & Plautus. Quāquā cur ambigimus? veræ litteræ frōti inſcribi ſolitæ, imò vultui ſæpè toti. Litteræ, dico aut plura verba quæ crimē cōtinerent cauſsáque notę. puta *Caue à fure. A fugitiuo:* &c. bene explicat Petroni[9], *Impleuit Eumolpus frōtem vtriuſque ingentibus litteris, & notū Fugitiuorum epigrāma per totā faciē liberali manu duxit*. Iuuat & Seneca de Beneficijs

Piſtrina etiam inſcripta.

Leuiter Appuleius emēdatus.

Litterati ſerui, qui Appuleio & Plauto.

Noua in Appuleio lectio: fortaſſe & ad Plautū propaganda.

Qualis illa vultus inſcriptio. Multorum verborum ſæpe.

Et quod Græci paſſim in ſeruos vſi, indicat Phocyllidis admonitio eos à cruditate hac reuocantis.

Sæpiſſimè Romani. In liberos. Creberrimè tamen ante omnes & liberrimè Romani: etiã in liberos homines, qui calumniæ damnati. Eorum enim fronti K. littera inuſta: quoniã priſci videlicet Kalumniam ſcribebant. Idque alijs iam notatum. *Seruoſque.* At in ſeruos nihili & nequam multo magis; & maximè in iſtos ab ergaſtulis, velut ſolemni quodam ritu. Ideò Iuuenalis inſcripta ergaſtula agnominat:

Quem mire adficiunt inſcripta ergaſtula.

Et Plinius clarè: *At nunc eadem illa* (rura) *vincti pedes, damnati manus, inſcripti vultus exercēt.* Scribonius Largus opportuna quadam narratiuncula cap. CCXXXI. *Quatenus acrium & exulceratorum medicamentorum habita eſt mentio, ponemus quo ſtigmata tolluntur indignis. Etenim multis hæc calamitas ex tranſuerſo accidit, vt diſpenſatori Sabini* *Scribonius Largus emendatus.* *Calui* (lego, *Caluiſij*. Siquidem ille eſt, qui Senecæ & Plutarcho nominatus, diues & potens ſub Claudio: quo æuo Scribonius quoque vixit) *naufragio in ergaſtulo deprehenſo: quem Tryphon multis deluſum, & ne caſu quidem notas confuſas habentem, vno medicamento liberauit.* Ita totum eum locum vetuſti medici legimus & diſtinguimus, in noſtro quidem libro valdè confuſũ. Et hæc

quoque

quoque Inſcriptio vſurpata in piſtrinenſibus ſeruis. Appuleius prorſus graphicè deſcripſit libro IX. *Dij boni, quales illi homunculi, vibicibus liuedinis totam cutẽ depicti, dorſumque plagoſum ſciſsili cẽtunculo magis inũbrati, quàm obtecti, nonnulli exiguo tegili pubẽ tãtummodò intecti* (cõmodiùs liber ſcriptus qui apud me à Victore Giſelino, *iniecti*) *cũcti tamen ſic tunicati vt eſſent per pãnulos manifeſti: frõtes litterati, & capillũ* SEMIRASI, *& pedes anulati.* Nã frõtes litterati, inſcripti noſtri ſunt: idque eum ſcripſiſſe adſeuerem imitatione Plauti. apud quẽ in Caſſinâ ſeruus cõſeruo conuicium facit: *Si hic litteratus me ſinat:* nec aliter quã Stigmatiã & litteris in vultu notatũ interpreter, etſi cõtrà nitẽte Lãbino: qui accipi cũ vult, cuius tergũ velut litteris, virgis conciſũ ſit atque cõſcriptum. Non diſſimulo tamẽ in manuſcripto noſtro hîc eſſe, *frontes liturati.* quod ipsũ haud diſpliceat, quaſi ſcripti & reſcripti. & fortaſſe an ita ſcripſerit & Plautus. Quãquã cur ambigimus? veræ litteræ frõti inſcribi ſolitæ, imò vultui ſæpè toti. Litteræ, dico aut plura verba quæ crimẽ cõtinerent cauſsáque notę. puta *Caue à fure. A fugitiuo:* &c. bene explicat Petroniꝰ, *Impleuit Eumolpus frõtem vtriuſque ingentibus litteris, & notũ Fugitiuorum epigrãma per totã faciẽ liberali manu duxit.* Iuuat & Seneca de Beneficijs

Piſtrina etiam inſcripta.

Leuiter Appuleius emẽdatus.

Litterati ſerui. qui Appuleio & Plauto.

Noua in Appuleio lectio: fortaſſe & ad Plautũ propaganda.

Qualis illa vultus inſcriptio. Multorum verborum ſæpe.

——— ——— *ducite*

Vbi ponderoſas, craſſas, capiat compedes.
Inde ibis porrò in latomias lapidariâs.

Et eâdem fabulâ, paulò poſterius:

Iubete huic craſſas compedes impingier:
Inde extra portam ad meum libertum Cordalum
In lapicidinas facite deductus ſiet.

Etiam aquæ hauſtio fortaſſe.

Et de aquâ haurienda, velut in pœnam, tangit aliquid idem Comicus, in minis Olympionis villici aduerſus Chalinum, in fabula Caſſinâ:

Poſt id locorum, quãdo ad villam veneris,
Dabitur tibi amphora vna & vna ſemita,
Fons vnus, vnum ahenum, & octo dolia:
Quæ niſi erunt ſemper plena, ego te implebo flagris,
Ita te aggerundâ ceruum aquâ faciã probe,
Vt poſtilena poſſit ex te fieri.

Plautus obiter correctus.

In quo penultimo verſu alij *curuum*, pro *ceruo* ſubſtituunt: nos *cernuum* magis rectum cenſemus. Credam autem aggeſtionis & egeſtionis huius aquariæ magnum vſum imò neceſſitatem fuiſſe, ſiue in lapidum ſiue in metallorum fodinis: ideoque huic etiam muneri dãnatos ſeruos. Id

In antliam damnari, quid? Suetonij locus expenſus.

Suetonius appellaſſe videtur: *In Antliam damnare:* loco qui iamdiu à Criticis vexatur, & inuicem eos vexat. Tiberij cap. 11. *Teſtamentum matris pro irrito habuit, omneſque*

neſque familiaritates & amicitias, etiam quibus ea moriens curam funeris demandârat, intra breue tempus adflixit: vno ex his equeſtris ordinis viro & in Antliam condemnato. Proba enim & rectâ mihi verba: quique Anticyram, Andiam, aut nomen inſulæ ſubſtituunt, quî audiam? cùm Suetonius vt nouum & inuſitatum in viris ſplendidis aut ingenuis narret, ad vile hoc & ſeruile munus equitem damnatum. At de inſulis, receptum ſanè in Senatoribus ipſis ſcimus, & iamdiu tritum. Antliam igitur teneo, & ſuccuſſione virorum doctorum vacillantem firmo nouo & robuſto fulcro: quod petitum mihi ex Artemidori Somniorum ſilua. Scribit libro I. cap. I. *Noui quemdam, qui viſus ſibi reliquo corpore omni immoto, pedibus, tantùm laborare: nec progredi hilum, moueri tamen. euênit, vt in Antliam damnaretur. Nam exhaurientibus hoc vſu venit, diuaricare quidem vt ingredientes ſolent, manere tamen in eodem loco. Item alius, viſus videre à pedibus ſuis defluentem aquam. is quoque in Antliam damnatus eſt, facinorum cauſsâ.* Quæ verba firmant prorſus hanc lectionem & damnandi morem: etſi ea interpretari vel de ſentinâ nauis exhauriendâ (id enim Græca vox quoque ſonat) aptè poſſis: vel de Antliâ, quæ non tam vas, quàm inſtrumentum ad hauriendum: ſiue

Reiecta Criticorũ emẽdatio.

Petita ab Artemidoro lux.

Duplex ſententia ad Antliã damnationis eſſe poteſt.

aquaria quædam machina, quæ pedum niſu & agitatu, aquas attolleret per modiolos atque hauſtra. Cuius generis etiam hodie in vario vſu. Martialis:

Curta laboratas Antlia tollit aquas.

Sed abſtineo ab excurſu, & finio hîc de Fine.

Ergaſtula rure. Locus vidẽdus eſt, etſi adſpectu nõ ſuauis. Is non in opidis, ſed in villis, & quidẽ ſubterraneus fuit, depreſſus, ſedibus & anguſtis feneſtris diſtinctus: prorſus ad carceris formam. Itaque iure Iuuenalis ſic appellat:

——inſcripta ergaſtula, carcer Ruſticus.

Et inſtar carceris fœdi. Et Liuius eidẽ ęquiparat, verè, nõ oratoriè, de T. Manlij filio: *Quẽ pater in opus ſeruile, propè in carcerẽ atque in ergaſtulum dederit.* Columella eũ exædificat & deſcribit, vt rẽ cumprimis villæ neceſſariã, lib. I. cap. V. *Solutis ſeruis,* inquit, (nota autẽ diſcrimẽ ſeruorum in villis duplex, Solutorum & Vinctorum: quorum hi in ergaſtulis) *cella meridiem æquinoctialem ſpectantes fient: vinctis, quàm ſaluberrimum ſubterraneum ergaſtulũ, plurimis atque ijs anguſtis illuſtratũ feneſtris, atque à terrâ ſic editis ne manu cõtingi poſsint.* *Parua atque alta feneſtra in hoc puteo.* *Idem cõtra fugam munitus.* Et probè eũ munitũ fuiſſe contra rupturam aut elapſum, idẽ oſtẽdit ca. VIII. vbi officia domini deſcribẽs. *Illa ſolemnia ſunt,* inquit, *vt Domini, ergaſtuli mancipia recognoſcant.*

vt explorent nũ diligenter vincta ſint, an ſedes ipſæ cuſtodiæ ſatis tutæ munitæque ſint. Sed quod in priore loco clarè tradit de Ergaſtuli feneſtris: mirũ ni clarorẽ aliquẽ Plauti vmbroſo loco adferat. apud quẽ Caſſinâ Olympio ille ferox dira multa interminatur riuali ſuo, mox ſcilicet in villã, cui ipſe præfectus, relegando. Atq; inter alia addit,

Plauto fortaſſe lux, ſi non ambitiosè nimis quæſita.

Noctu vt condignè te cubes curabitur.
CH. *Quid facies?* OL. *cludêre in feneſtram firmiter,*
Vnde auſcultare poſsis cũ ego illanc oſculer.

Nam vt de cubiculari aliquâ feneſtrâ accipiam, in quam ille cõpingendus, prohibet me ſententiæ neſcio quod frigus. Magis de ergaſtulari iſtâ: quia de die emittebantur carcere illo ad opus ſcilicet, pedibus tamẽ vincti: noctu huc immittebantur iterum, arctiùs aſtricti. Sed argutor fortaſſe nimis: illud certius addo. Præfectum fuiſſe ſuum huic carceri, qui Ergaſtularius Columellę dictus. Et rectè, atq; ad normam. Nã quod Nonius ſuadet ex Lucilio, Ergaſtulum dictum fuiſſe iſtunc cuſtodem pœnalis loci; ſtraba illi mens, vt ſæpe. Nec enim aliud ibi Ergaſtulus, quàm ipſe qui in pœnâ & in noxâ: ſeruus inquam, non cuſtos. Colligas facilè ex verbis, quæ tamen apud Nonium corrupta: *Ergaſtulum*, ait, *& Ergaſtulus, vt genere ita & intellectibus differũt.*

Præfectus Ergaſtuli.

Nonij alucinatio.

Ergaſtulus priſcis, ipſe ſeruus Ergaſtuli incola.

Nam neutro, carceris locus eſt: maſculino, cuſtos pœnalis loci. Lucilius lib. XV. *Non ergaſtulus vnus. Et alius (* ita hæc corrigo ſiue dirigo, aberrantia aliter & confuſa. nam alium aliquem ſcriptorem citat, etſi innominatum. niſi mauis *: Et alibi) Iudicem oppoſuit, vt nemo ſententiam liberè quaſi ergaſtulus poſſit dicere.* Quæ poſtrema verba euincunt de meâ mẽte: quia nihil certè magis obnoxium quàm ſeruus; & inter ſeruos, ab ergaſtulo iſti.

Nonius correctus.

Sed tranſeo ad Homines ipſos. qui è ſeruis quidem, ſed duûm generum. Aut enim Noxij in hæc Ergaſtula detruſi aut Innoxij. Noxij; puta ſiqui è ſeruis contumaci ingenio, fugitiui, mali & malitioſi, crebri in delicto; hos dominus ex more damnabat in hanc pœnam. Damnabat ipſe dico. quoniam iudice aut ſententia aliâ, præter herilem, non hîc opus. Atque, vt ſolet, temerè ſæpe & per iram. Seneca indicat libro III. De Ira: *Magnam rem ſine dubio fecerimus, ſi ſeruulum infelicem in ergaſtulum miſerimus.* Horatius item ad ſuum illum monitorem:

Serui bigeneri ad Ergaſtula.

Mali primùm, pœna cauſſa & vltionis.

Horatius explicatus.

——ocius hinc te
Ni rapis, accedes opera agro nona Sabino.

Ad quem locum interpres vetus benè & verè: *quaſi octo ſeruos herus miſerit in ergaſtulum agri Sabini.* Prorſus enim illa mens poëtæ

poëtæ minantis. Iuuenalis etiam ad hunc morem, de perditâ illâ nobilitate:

Quid facias talem ſortitus Pontice ſeruum?
Nempe in Lucanos aut Thuſca ergaſtula mittas.

Et tangit Lactantius libro v. Inſtitutionũ, cap. XIX. *Quod ſi ſeruorum nequiſſimus habetur, qui dominum ſuum fugâ deſerit, iſque verberibus, vinclis, ergaſtulo, cruce, & omni malo digniſſimus iudicatur.* Vbi ergaſtulum inter ſeruiles pœnas recenſet, ex priſci tamen potiùs æui quàm ſui ritu. Nam Lactantij temporibus id abolitum, vt poſt dicam. At innoxij etiam huc immiſſi. puta, ſiqui viles ſerui, captiui, barbari, corpore tantùm boni: & quibus cerebrũ omne in manu. hos emebant vulgò in hunc tantùm finem. Didiciſti ſuprà ex Plutarcho & Appiano. Et ex hac quidem duplici fece, ergaſtula plerũque farcta. niſi quòd ingenui etiam interdum & liberi coniecti in ea, per vim ſiue fraudem. Suetonius indicat in Auguſto, capite XXXII. *Rapti per agros viatores ſine diſcrimine, liberi ſeruique ergaſtulis poſſeſſorum ſupprimebantur.* Iterumque in Tiberio, cap. VIII. *Curam ſuſtinuit repurgandorum tota Italiâ ergaſtulorum, quorum domini in inuidiam venerant, quaſi exceptos ſupprimerent non ſolùm viatores, ſed & quos ſacramenti metus ad huiuſmodi*

Etiam innocentes, roboris cauſſâ.

Aliquãdo & ingenui, per fraudem & plagiũ.

Repurgatio Ergaſtulorum per Auguſtum.

modi latebras compuliſſet. Videſque quàm ſeria iſta res, & quale eius pōdus, quod Principis etiam humeris ſubeundum fuit. Miſerabile autem huius violentæ fraudis exemplum in Appiani Ciuilium quarto. vbi puer quiſpiam narratur relatus inter proſcriptos, & matrem aggreſſus vt adiutum ſe vellet & celatum: à quà repulſus (vide impiam ſerpentem) *non auſus poſt matrem cuiquam ſe committere, fugit ad mōtana. unde fame depulſus venit iterum ad plana, captuſque ab improbo quopiam eſt, qui viatores prætereuntes rapere ſolitus & in ergaſtulum conijcere vinctos. Ipſe autem puer, in delicijs ſcilicet ſemper habitus, laborem inſolitū hunc non tolerans, in viam publicam cum ipſis cōpedibus ſe dedit: prætereuntibuſque fortè centurionibus ſeſe indicauit, & ab ijs interfectus.* Qui notabilis locus, & infamem hāc graſſaturam ante oculos ponit clarè.

Mirum & miſerum exemplum.

Sed ad formam Modumque quo hîc habiti, ſeries me vocat: qui reuera per exempla omnia ijt miſeriæ & depreſſionis. Inferos ſuos ſomniabant? in ergaſtulis veri illi. Nam primùm perpetim vincti habebantur (cuſtodiæ ſcilicet cauſsâ) & in ferro. Columellæ ſerium præceptum eſt, vt *Dominus villæ exploret, num villicus aut alligauerit quempiam ipſo neſciente; aut reuinxerit. Nam vtrumque maximè ſeruari debet, vt & quem*

Ergaſtuli ſemper vincti.

quem paterfamilias tali pœna multauerit, villicus niſi eiuſdem permiſſu compedibus nõ eximat: & quem ipſe ſuâ ſponte vinxerit, antequam ſciat Dominus, non reſoluat. Et ipſi ſerui Ergaſtularij, *Vincti* appellantur, ab hac cauſsâ. Seneca De Beneficijs: *O miſerum, ſiquem delectat ſui patrimonij liber magnus, & ſpatia terrarum colenda per vinctos.* Idem De Breuitate vitæ: *Qui in ceromate ſpectator puerorum rixantium ſedet, qui vinctorum ſuorum greges metatur, & colonorum paria deducit.* Quæ poſtrema tamen verba in mendo, ſiquid fidis & priſcis libris fidei, qui referũt: *& in colorũ paria diducit.* quos equidẽ audio, & interpretor diuidi greges illos & cohortes Vinctorum (incredibilis enim multitudo, vtique apud illos locupletes) ſecernique per nationes ac colores ſolere. Puta qui Oriẽtales & fuſci, in tali villâ & agro: qui à frigidiore axe & albi, in illâ habeantur, & illo. vt valetudo, vt loca ſuadere videbãtur, vt domini libido & voluntas. Hoc in alijs quoq; & quidẽ domeſticis ſeruis factũ, idẽ meus Seneca me docet Epiſtola 96. *Trãſeo*, inquit, *exoletorum agmina, per nationes coloreſq; deſcripta.* vbi à colorib⁹ clarũ vides diſcrimen. Sed rẽ meã premo. & vinctos hos moneo, tamẽ pedibus tantũ. Nã manibus aut brachijs ſi fuiſsẽt, quomodo proceſſiſſet ijs opus? fodere, arare, ſarrire: & quæ

Ideoque eâ voce vulgo notati.

Seneca emendatus.

Atque explicatus.

Serui per nationes & colores diuiſi.

Vincti pedibus tantum.

quæ alia rei ruſtris. Ita enim vincti, vt nec inter opus ſoluerentur, metu ſcilicet fugæ. Ouidius adfirmat:

Etiam inter ipſum opus.

Spes etiam dura ſolatur compede vinctum,
Crura ſonant ferro, ſed canit inter opus.

Compedes huic rei.

Noſtros enim iſtos intellegit, quibus crura adſtricta ſemper: idque compedibus. Cicero pro Rabirio perduellionis reo: *Ille ex compedibus atque ergaſtulo Gracchus*. Ideò *Cathenatos cultores*, Florus eos appellat: & Appuleius *pedes* ijs tribuit *anulatos*. Vterque rectè, quia compedes illæ laxæ ad motum aliquem & ingreſſum, & orbes cathenæ è ferro, inſtar anulorum. Itaque Martialis haſipſas compedes Anulos appellauit, & quæſiuit in eo cauſſam ioci:

Quas & Anulos appellant.

Anulus iſte tuis fuerat modò cruribus aptus.

Et iterùm:

Has cum geminâ compede dedicat cathenas,
Saturne, tibi Zoilus, anulos priores.

Eaque è ferro.

Ait, cum geminâ compede: ergo ligatum ijs crus vtrumque, quod reſipſa ſuadet me ſilente. Sicut & illud, quod è ferro. Plautus eo adſpectu, ergaſtulos genus ferratile appellauit in Moſtellariâ:

Plautus illuſtratus.

Augebis rure numero genus ferratile.

Interminatur enim ſeruo, illuc eum ſe miſſurum. Et ab eodem fonte iocus in Perſâ:

Nego-

Negotium edepol fuit. TOX. *ferreum fortaſſe.* SAG. *pluſculum annum*
Fui præferratus apud molas Tribunus vapularis.

cum alluſione item, quaſi ſi Tribunus militaris apud Nolam. At Tertullianus tamẽ alibi etiam fuiſſe oſtendit ex auro. Libello De Habitu mulierum: *Apud Barbaros quoſdam*, inquit, *quia vernaculum eſt aurum & copioſum, auro vinctos in ergaſtulis habent.*

VINCTI igitur. addo etiam, Inſcripti. id eſt, ſtigmatio, ſiue litteris notiſque in facie puncti, vt eſſent noſcibiles. Martialis: *Inſcripti Ergaſtuli, ſiue notis compuncti.*

Quatuor inſcripti portabant vile cadauer.

Auſonius:

Ergo notas ſcripto toleraſti Pergame vultu.

Vetus ea pœna, & alijs quoque gentibus non ignota. Plutarchus auctor, Samios captiuis Athenienſium noctuam inuſſiſſe: & hos viciſſim illis Samænam. nauis id genus eſt. Idem in Niciâ de Syracuſanis ſcribit: Plato libro VIII. De Legibus, ſacrilegos fronte & manibus inurit: *Siquis ſacrilegium commiſerit, ſi quidem ſeruus aut hoſpes fuerit, in facie manibuſque crimen inſcriptus & flagellatus, extra fines patrios proijcitor.* Plutarchus etiam Thracibus adtribuit, libello De Tarditate diuinę vindictę. *Mos compungendi vetus, & per gentes ſparſus.* *Græci & Siculi vſurparunt.* *Thraces item.*

Et

Et quod Græci paſſim in ſeruos vſi, indicat Phocyllidis admonitio eos à cruditate hac reuocantis.

Sæpiſſimè Romani. In liberos.

Creberrimè tamen ante omnes & liberrimè Romani: etiã in liberos homines, qui calumniæ damnati. Eorum enim fronti K. littera inuſta: quoniã priſci videlicet Kalumniam ſcribebant. Idque alijs iam notatum.

Seruoſque.

At in ſeruos nihili & nequam multo magis; & maximè in iſtos ab ergaſtulis, velut ſolemni quodam ritu. Ideò Iuuenalis inſcripta ergaſtula agnominat:

Quem mire adficiunt inſcripta ergaſtula.

Et Plinius clarè: *At nunc eadem illa* (rura) *vincti pedes, damnati manus, inſcripti vultus exercẽt.* Scribonius Largus opportuna quadam narratiuncula cap. CCXXXI. *Quatenus acrium & exulceratorum medicamentorum habita eſt mentio, ponemus quo ſtigmata tolluntur indignis. Etenim multis hæc calamitas ex tranſuerſo accidit, vt diſpenſatori Sabini*

Scribonius Largus emendatus.

Calui (lego, *Caluiſij*. Siquidem ille eſt, qui Senecæ & Plutarcho nominatus, diues & potens ſub Claudio: quo æuo Scribonius quoque vixit) *naufragio in ergaſtulo deprehenſo: quem Tryphon multis deluſum, & ne caſu quidem notas confuſas habentem, vno medicamento liberauit.* Ita totum eum locum vetuſti medici legimus & diſtinguimus, in noſtro quidem libro valdè confusũ. Et hæc

quoque Inſcriptio vſurpata in piſtrinenſibus ſeruis. Appuleius prorſus graphicè deſcripſit libro IX. *Dij boni, quales illi homunculi, vibicibus liuedinis totam cutẽ depicti, dorſumque plagoſum ſciſsili cẽtunculo magis inũbrati, quàm obtecti, nonnulli exiguo tegili pubẽ tãtummodò intecti* (cõmodiùs liber ſcriptus qui apud me à Victore Giſelino, *iniecti*) *cũcti tamen ſic tunicati vt eſſent per pãnulos manifeſti: frõtes litterati, & capillũ* SEMIRASI, *& pedes anulati.* Nã frõtes litterati, inſcripti noſtri ſunt: idque eum ſcripſiſſe adſeuerem imitatione Plauti. apud quẽ in Caſſinâ ſeruus cõſeruo conuicium facit: *Si hic litteratus me ſinat:* nec aliter quã Stigmatiã & litteris in vultu notatũ interpreter, etſi cõtrà nitẽte Lãbino: qui accipi eũ vult, cuius tergũ velut litteris, virgis conciſũ ſit atque cõſcriptum. Non diſſimulo tamẽ in manuſcripto noſtro hîc eſſe, *frontes liturati.* quod ipsũ haud diſpliceat, quaſi ſcripti & reſcripti. & fortaſſe an ita ſcripſerit & Plautus. Quãquã cur ambigimus? veræ litteræ frõti inſcribi ſolitæ, imò vultui ſæpè toti. Litteræ, dico aut plura verba quæ crimẽ cõtinerent cauſsãque notę. puta *Caue à fure. A fugitiuo:* &c. bene explicat Petroni[9], *Impleuit Eumolpus frõtem vtriuſque ingentibus litteris, & notũ Fugitiuorum epigrãma per totã faciẽ liberali manu duxit.* Iuuat & Seneca de Beneficijs

Piſtrina etiam inſcripta.

Leuiter Appuleius emẽdatus.

Litterati ſerui. qui Appuleio & Plauto.

Noua in Appuleio lectio: fortaſſe & ad Plautũ propaganda.

Qualis illa vultus inſcriptio.

Multorum verborum ſæpe.

ficijs libro IV. *Improbiſsimo militi, ingratiſsimo hoſpiti, auidiſsimo naufrago ſtigmata inſcriberet ingratum hoſpitem teſtantia.* Sed optimè Petronius: qui faciem etiam totam complet, nec falsò. Ioannes Zonaras Tomo III. Annalium, duos quoſpiam monachos quia Imp. Theophilū liberiùs monuiſsēt, inter alias ignominias, inſcriptos ait: & quidem ita, vt duodecim verſuum epigramma exciperet illâ vultus, vt ſic dicam, tabula: *Deinde facies eorum compunxit, & notis illis hos Iambicos verſus atramento infuſo expreſsit.* additque ipſos verſus probos, plenos. Vide; & nota, quæſo, locum: etiam illud, quod de infuſo atramento. Nam ratio inſcribendi ita habuit, vt primitùs litteræ ſiue notæ inurerentur candenti ferro. Iuuenalis:

Imò & verſuum.

Quomodo inuſtio facta.

Tum felix, quoties aliquis tortore vocato
Vritur ardenti duo propter lintea ferro.

Seruum intellegit, qui ob furtum duûm linteorum frontem inuſtus. Næuium de hac re ego capio apud Priſcianum libro VII.

Næuius poëta explicatus.

Signare oportet frontem calidâ forcipe.

Et ab hac cauſsâ iuſtè, Focorum ſigna appellauit ipſa Stigmata, Columellâ.

Et Columella.

Deletura quoque eſt fronti data ſigna focorum.

Benè ergo Valerius: *Seruus inexpiabili litterarum*

terarum notâ per ſummam oris contumeliam inuſtus. Poſt inuſtionem autem, atramentum infunderetur, quò eminerent magis litteræ & præberent ſe lectui. Ex Zonarâ, & Petronio ſuprà, vides. *Atramentum ſtigmati infuſum.*

IAM tertia Ergaſtulorum nota, vt SEMIRASI. Competijt id in omnes ſanè viliores ſeruos, VT CAPITIS ALTERA PARS IIS CAPILLATA ESSET, ALTERA NVDA, PER IGNOMINIAM PERQVE RISVM. Catullus de Buſtuario ſeruo, qui vilis vt omnes Libitinarij: *Ergaſtuli ſemiraſi. Sicut viliores omnes ſerui.*

A ſemiraſo tunderetur vſtore.

Sed propriè in eos, qui ad Ergaſtula damnati, aut etiam in publicum opus. Appuleius ſuprà de Piſtrinarijs: *capillum ſemiraſi*. Artemidorus libro I. cap. XXII. *Vtram autem partem capitis nudam ſibi habere viſus, ſi parum meminit: damnabitur ad opus publicum. nam & hoc iſtîc damnatis inſigne eſt.* *Itemque in opus damnati.*

Ad formam habendi, aliquid etiam facit Victus. qui pertenuis ſanè illis, & aſper. Dimenſum enim quoddam exiguum habebãt in diem, & tenuius omnino quàm vrbani ſerui. Quâ cauſsâ Paulus Iuriſcõſultus argutè collegit, ex cibarijs quoque deprehendi poſſe, quos ſeruos paterfamilias adnumerare ſit ſolitus, inter hos, aut illos. l. Seruis vrbanis, De legat. III. Hunc diur- *Tenuis & aſper ergaſtulorum victus.*

 num

Diaria. num cibum, Diaria appoſitè appellarunt. Martialis:

Sed Lupus vſuram, puerique Diaria poſcunt.

Seneca patet lib. IX. Controuerſ. IV. *Cùm introductus eſſet è carcere in Senatum, poſtulaturus vt diaria* (malè in libris, *diariam:* nam & in carcerarijs hoc ſeruatum) *acciperet.* Iuſta, Columella dixit, in hiſipſis ergaſtulis: *Diligenter Dominus, inquit, cum & ab ipſis* (vinctis:) *tum & abſolutis, quibus maior eſt fides, quærat, an ex ſua conſtitutione iuſta percipiant: atque ipſe panis potionisque bonitatem guſtu exploret.* Canonē Saluianus vocat, De Prouidentiâ lib. IV. *Serui ſi fures ſunt, ad furandum forſitan egeſtate coguntur. quia etiamſi eis ſtipendia vſitata præſtentur, conſuetudini hæc magis quàm ſufficientiæ ſatisfaciunt: & ita implent canonem, quòd non explent ſatietatem.* Hūc omnem victum, conſtitiſſe pane tantùm, aquâ, ſale, & ſi fortè aceto, auguror ex alijs locis: quibus non hîc locus. Pleraque dixi de modo.

Iuſta.

Canon.

Crebritas ergaſtulorum mira. At multitudo & frequentia ergaſtulorum mira. Totam Italiam obtinebant, nec liberis capitibus iam in eâ ſedes aut locus. Liuius iure queritur, libro VI. *Olim multitudinem innumerabilem liberorum capitum in ijs locis fuiſſe, quæ nunc, vix ſeminario exi-*

gue

quo militum relicto, ſeruitia Romana ab ſolitudine vindicãt. Et adpoſitè Seneca in verbis ſuprà, *Greges vinctorum metari*, dixit: copiam hanc adſpiciens, & quod ijs tantumnon per cohortes & legiones metanda velut caſtra. Sparſa etiam per prouincias. Florus de Siciliâ: *Terra frugum ferax, & quodammodo ſuburbana prouincia, latifundijs ciuium Latinorum tenebatur. Hîc ad cultum agri frequentia ergaſtula cathenatique cultores, materiam bello præbuere*. Quo loco parum mihi grati aut rati ciues illi Latini. quis veterum ita loquitur? ſocios Latinos dicunt, non ciues. Res ipſa non vera. certè enim Romani ipſi agros eos habuerunt, nõ Latini. Corrigo, niſi fallor, aptè, *ciuium lautiorum*. Diuites ſcilicet intellegit & lautos, qui per illam aliaſque prouincias latè poſſidebant. In terrâ etiã Galliâ ita crebra, vt M. Antonius ad Mutinã victus & fugiens, exercitum ſuum ex ijs ſupplere conatus ſit. D. Brutus ita ſcribit ad Ciceronem: *Quacumque iuit, ergaſtula ſoluit, homines abripuit*. Nec aliã magis intimã cauſsã ſcio ſolitudinis & vaſtitatis inductæ per Romanas prouincias: quâ Barbaris deinde expoſitæ in direptionẽ & prædã. Atque hæc de ergaſtulorũ carcere. quem in pœnã generis humani, non in bonũ vllum publicum inuentum eſſe, fatebuntur mecũ omnes qui ſunt

Florus bene correctus.

Eaque intima cauſsâ ſolitudinis per prouincias.

verborum ſenſus exiſtat: ſi tamen terſo iudicio exponuntur, profectò manifeſti apertique fient: Et licet aliud alij autument eruditiores, ego Lucubrationibus Alexandri adhærens, illius opinioni accedo quæ magis ex contextu verborum redundat: Quòd cum antea multis criminationibus illos qui menſas potentiorum ſectantur, & alienâ quadrâ vetris aucupium faciunt, poëta fuerit inſectatus, poſt multa quæ ſub alieno imperio digna atque indigna pati neceſſum eſt, vt aliquando tandem in libertatem ſe vindicent, ſuadendo concludat.

Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 10. pag. mihi 200.

Exponit etiam modum methodumque, quâ quiſpiam liber à prætore deſignaretur, RASO CAPITE. Fuit enim antiqui moris, vt qui ex ſeruitute in libertatem vocabatur, RASO CAPITE ad prætorem itaret, apud quem bis terque caput percuſſus, vel per lictorem percuti iuſſus, virgulâ *vindictâ* dictâ, aut feſtucâ in eum iactâ, quem vertiſſet dominus, prætoris iuſſu, eximeretur ſeruituti. Qui verò libertatem eo modo conſequeretur *manumiſſus, vindictâ,* dicebatur: ſed & vrbe Romanâ donabatur à Vindicio nempe Vitelliorum ſeu Aquiliorum ſeruo, cuius iudicio detectâ cõiuratione de opprimendis Coſſ. qui primus

Serui quomodo manumiſſi.

Vindicta virgula vnde dicta.

mus ciuitate donatus eſt, cautū fuit vt qui ita libertatem adſequerentur *vindicta* manumiſſi dicerentur. Porro CAPITE RASO tam illi qui liberi fiebant, quàm qui bello capti ſeruitute exempti fuerant, incedere, & triumphantis currum proſequi conſueuerunt. Obſeruatum eſt autem vt in templo Feroniæ libertorum Deæ, munia libertatis conſequerentur. Non ergo inſcitè debere eos, qui potentiorum quadris tam ſeruiliter inhiant, CAPVT RASO VERTICE prætori pulſandum præbere, ſeque in libertatem vendicare debere, cecinit Satyricus. *Titus Liuius.*

Ipſum eundem radendi capillitij ritum in Plauto videre eſt, vbi ſeruus Amphitruonis Soſia, per Mercurium Soſiam ipſum mentientē, pugnis malè mulctatus lumbifragijque minitatione repulſam à foribus dominæ paſſus, & ad herum repedare coactus, optat ab eodem pariter ignorari, vt ſic nouo iam ſubſtituto Soſiâ, RASO CAPITE pileo donetur: *Locus Plauti in Amphitrione Act. primo Scenâ 1. elucidatus.*

MERC. *Quo agis te?* SOS. *Domum.* MERC.
Quadrigas ſi nunc inſcendas Iouis
Atque hinc fugias, ita vix poteris effugere infortunium.
SOS. *Nonne heræ meæ nunciare quod herus meus iuſſit, licet?*

Merc. *Tuæ quod vis nunciare, hanc noſtram adire non ſinam.*

Nam ſi me iritaſſis, hodie lumbifragium hinc auferes.

Sos. *Abeo potiùs. Dij immortales, obſecro veſtram fidem!*

Vbi ego perij? vbi immutatus ſum? vbi ego formam meam perdidi?

An egomet me illic reliqui, ſi fortè oblitus fui?

Nam hic quidem omnem imaginem meam quæ antehac fuerat poſſidet.

Viuo fit, quod nunquam quiſquam mortuo faciet mihi.

Ibo ad portum atque hæc, vt ſunt facta, hero dicam meo:

Niſi & is quoque me ignorabit: quod ille faciat Iupiter,

Vt ego hodie raso capite calvos capiam pilevm.

Vnde mos radendi capita manumittendorum.

Vnde autem mos ille raſitandi capita manumittendorum? an quia ſeruitutis tempeſtates & ergaſtulorum profundos miſeriarum oceanos euaſiſſent? hoc reor; nam & vectores nautæque pericula maris cùm euaſiſſent, capita votiuè raſitauerunt.

Capvt

CAPVT XV.

Non licuiſſe antiquis Capillos in naui, ſine piaculo, deponere, docuit Petronius hiſtoriâ ſubſequente, rem noſtram haud parùm illuſtrante.

TRes quidam adoleſcentes Eumolpus, Gyton, & Eucolpus, neſcio quo facinore, conflarant ſibi maliuolentiam Glicæ Tarentini viri marinâ negotiatione perpotentis, necnon feminæ cuiuſdam nobilis, quàm Triphęnam appellabant. Inciderunt tandem imprudentes nebulunculi in nauem Glicæ, vbi inter vectores erat & vnà cum ancillis ſuis Triphæna. Quid faciant hoſtiles manus eluſuri? nempe ludum hunc quem nobis exponit Petronius inducens primò nautam ab hoſpitio ad nauigium eos vocitantem:

„Crepuit oſtium impulſum, ſtetitque „in limine barbis horrentibus nauta: &, „Moraris, inquit, Eumolpe, tanquam „propudium ignores. Haud mora, om„nes conſurgimus, & Eumolpus qui„dem mercenarium ſuum iam olim dor„mientem exire cum ſarcinis iubet: E-

go

Merc. *Tua quod vis nunciare, hanc noſtram adire non ſinam.*

Nam ſi me iritaſſis, hodie lumbifragium hinc auferes.

Sos. *Abeo potiùs. Dij immortales, obſecro veſtram fidem!*

Vbi ego perij? vbi immutatus ſum? vbi ego formam meam perdidi?

An egomet me illîc reliqui, ſi fortè oblitus fui?

Nam hic quidem omnem imaginem meam quæ antehac fuerat poſſidet.

Viuo fit, quod nunquam quiſquam mortuo faciet mihi.

Ibo ad portum atque hæc, vt ſunt facta, hero dicam meo:

Niſi & is quoque me ignorabit: quod ille faciat Iupiter,

Vt ego hodie raso capite calvos capiam pilevm.

Vnde mos radendi capita manumittendorum.

Vnde autem mos ille raſitandi capita manumittendorum? an quia ſeruitutis tempeſtates & ergaſtulorum profundos miſeriarum oceanos euaſiſſent? hoc reor; nam & vectores nautæque pericula maris cùm euaſiſſent, capita votiuè raſitauerunt.

CAPVT

CAPVT XV.

Non licuiſſe antiquis Capillos in naui, ſine piaculo, deponere, docuit Petronius hiſtoriâ ſubſequente, rem noſtram haud parùm illuſtrante.

TRes quidam adoleſcentes Eumolpus, Gyton, & Eucolpus, neſcio quo facinore, conflarant ſibi maliuolentiam Glicæ Tarentini viri marinâ negotiatione perpotentis, necnon feminæ cuiuſdam nobilis, quàm Triphęnam appellabant. Inciderunt tandem imprudentes nebulunculi in nauem Glicæ, vbi inter vectores erat & vnà cum ancillis ſuis Triphæna. Quid faciant hoſtiles manus eluſuri? nempe ludum hunc quem nobis exponit Petronius inducens primò nautam ab hoſpitio ad nauigium eos vocitantem:

„Crepuit oſtium impulſum, ſtetitque „in limine barbis horrentibus nauta: &, „Moraris, inquit, Eumolpe, tanquam „propudium ignores. Haud mora, om„nes conſurgimus, & Eumolpus qui„dem mercenarium ſuum iam olim dor„mientem exire cum ſarcinis iubet: E-

go

MERC. *Tuæ quod vis nunciare, hanc noſtram adire non ſinam.*

Nam ſi me iritaſſis, hodie lumbifragium hinc auferes.

SOS. *Abeo potiùs. Dij immortales, obſecro veſtram fidem!*

Vbi ego perij? vbi immutatus ſum? vbi ego formam meam perdidi?

An egomet me illìc reliqui, ſi fortè oblitus fui?

Nam hic quidem omnem imaginem meam quæ antehac fuerat poſſidet.

Viuo fit, quod nunquam quiſquam mortuo faciet mihi.

Ibo ad portum atque hæc, vt ſunt facta, hero dicam meo:

Niſi & is quoque me ignorabit: quod ille faciat Iupiter,

VT EGO HODIE RASO CAPITE CALVOS CAPIAM PILEVM.

Vnde mos radendi capita manumittendorum.

Vnde autem mos ille raſitandi capita manumittendorum? an quia ſeruitutis tempeſtates & ergaſtulorum profundos miſeriarum oceanos euaſiſſent? hoc reor; nam & vectores nautæque pericula maris cùm euaſiſſent, capita votiuè raſitauerunt.

CAPVT

CAPVT XV.

Non licuiſſe antiquis Capillos in naui, ſine piaculo, deponere, docuit Petronius hiſtoriâ ſubſequente, rem noſtram haud parùm illuſtrante.

TRes quidam adoleſcentes Eumolpus, Gyton, & Eucolpus, neſcio quo facinore, conflarant ſibi maliuolentiam Glicæ Tarentini viri marinâ negotiatione perpotentis, necnon feminæ cuiuſdam nobilis, quàm Triphęnam appellabant. Inciderunt tandem imprudentes nebulunculi in nauem Glicæ, vbi inter vectores erat & vnà cum ancillis ſuis Triphæna. Quid faciant hoſtiles manus eluſuri? nempe ludum hunc quem nobis exponit Petronius inducens primò nautam ab hoſpitio ad nauigium eos vocitantem:

„Crepuit oſtium impulſum, ſtetitque „in limine barbis horrentibus nauta: &, „Moraris, inquit, Eumolpe, tanquam „propudium ignores. Haud mora, om„nes conſurgimus, & Eumolpus qui„dem mercenarium ſuum iam olim dor„mientem exire cum ſarcinis iubet: E-

Diaria. num cibum, Diaria appoſitè appellarunt. Martialis:

Sed Lupus vſuram, puerique Diaria poſcunt.

Seneca patet lib. IX. Controuerſ. IV. *Cùm introductus eſſet è carcere in Senatum, poſtulaturus vt diaria* (malè in libris, *diariam:* nam & in carcerarijs hoc ſeruatum) *acciperet*. Iuſta. Iuſta, Columella dixit, in hiſipſis ergaſtulis: *Diligenter Dominus*, inquit, *cum & ab ipſis* (vinctis:) *tum & abſolutis, quibus maior eſt fides, quærat, an ex ſua conſtitutione iuſta percipiant: atque ipſe panis potionisque bonitatem guſtu exploret*. Canon. Canonē Saluianus vocat, De Prouidentiâ lib. IV. *Serui ſi fures ſunt, ad furandum forſitan egeſtate coguntur. quia etiamſi eis ſtipendia vſitata præſtentur, conſuetudini hæc magis quàm ſufficientiæ ſatisfaciunt: & ita implent canonem, quòd non explent ſatietatem.* Hũc omnem victum, conſtitiſſe pane tantùm, aquâ, ſale, & ſi fortè aceto, auguror ex alijs locis: quibus non hîc locus. Pleraque dixi de modo.

Crebritas ergaſtulorum mira. AT multitudo & frequentia ergaſtulorum mira. Totam Italiam obtinebant, nec liberis capitibus iam in eâ ſedes aut locus. Liuius iure queritur, libro VI. *Olim multitudinem innumerabilem liberorum capitum in ijs locis fuiſſe, quæ nunc, vix ſeminario exiguo*

guo militum relicto, ſeruitia Romana ab ſolitudine vindicāt. Et adpoſitè Seneca in verbis ſuprà, *Greges vinctorum metari,* dixit: copiam hanc adſpiciens, & quod ijs tantumnon per cohortes & legiones metanda velut caſtra. Sparſa etiam per prouincias. Florus de Siciliâ: *Terra frugum ferax, & quodammodo ſuburbana prouincia, latifundijs ciuium Latinorum tenebatur. Hîc ad cultum agri frequentia ergaſtula cathenatique cultores, materiam bello præbuere.* Quo loco parum mihi grati aut rati ciues illi Latini. quis veterum ita loquitur? ſocios Latinos dicunt, non ciues. Res ipſa non vera. certè enim Romani ipſi agros eos habuerunt, nō Latini. Corrigo, niſi fallor, aptè, *ciuium lautiorum.* Diuites ſcilicet intellegit & lautos, qui per illam aliaſque prouincias latè poſſidebant. In terrâ etiā Galliā ita crebra, vt M. Antonius ad Mutinā victus & fugiens, exercitum ſuum ex ijs ſupplere conatus ſit. D. Brutus ita ſcribit ad Ciceronem: *Quacumque iuit, ergaſtula ſoluit, homines abripuit.* Nec aliā magis intimā cauſsā ſcio ſolitudinis & vaſtitatis inductæ per Romanas prouincias: quâ Barbaris deinde expoſitæ in direptionē & prædā. Atque hæc de ergaſtulorū carcere. quem in pœnā generis humani, non in bonū vllum publicum inuentum eſſe, fatebuntur mecū omnes qui ſunt

Florus bene correctus.

Eaque intima cauſsâ ſolitudinis per prouincias.

ſuæ mentis. Diu tamen manſêre, & quidē ad Principatum vſque Hadriani: qui ſalubriter ſuſtulit. Spartianus paucis verbis, ſed claris: *Ergaſtula ſeruorum & libertorum tulit*. Ita enim ſępè ij ſcriptores Cęſarei Ferendi verbò vſi, pro Auferendi: Nec ſanè poſt id æui notatum mihi veſtigium ergaſtulorum ſatis impreſſum, aut firmum: nec apud ipſos quidem Iuriſconſultos. qui in more tam recepto & litibus expoſitò, nũquam aliter abſtinuiſſent. Etſi deleta pleraque aut immutata etiam odoror à Triboniano. Quod autem in Ambroſio eſt: *Plerique diuitum amandare conſueuerunt mancipia ſua, & in agellulos relegare: atque hæc pœna grauior exiſtimatur;* omnino non de iſtis, nec damnatione in opus accipiendum, ſed de temporaneâ ablegatione quadam extra oculos domini offenſi. Vlpianus aperit, lib. xxxv. De hered. inſtit. *Proinde ſi ſeruus miſſus fuerit in villam, interim illic futurus, quia dominum offenderat, quaſi ad tempus relegatus: reſponſum eſt eum ad villa legatum non pertinere*. Similis relegatio illa clementis Principis apud Suetonium, Auguſti cap. xxiv. *Equidem Romanum haſtæ ſubiecit. quem tamen, quod imminere emptioni publicanos videbat, liberto ſuo addixit, vt relegatum in agros pro libero eſſe ſineret*. Et Manliana illa vetus: de qua

Ergaſtula prorſus ſublata.

Ideo ſilentium de ijs apud Iuriſconſultos priſcos.

Ambroſij locus, & mens.

Relegatio quædam ſeruoru.

qua Seneca libro 3. De Beneficijs: *Vicit patrem Imperioſum quidem Manlius. qui cùm ad tempus relegatus eſſet à patre ob adoleſcentiam brutam ac hebetem.* vbi nihil temerè mutem, ambigam tamen an non, *ad campos relegatus.* ſicut in Suetonio, *in agros:* quia libri veteres vacillant, & quidam, *ante tempus.* *Leuis coniectura in Senecâ.*

CAPVT XIV.

Seruorum manumittendorum Capita radi ſolita apud Romanos. Locus Iuuenalis & alius Plauti declaratus.

IVuenalis Satyrâ quintâ, pungens eos qui potentiorum ſectatores fiunt, hos verſus concinit: *Iuuenalis Satyra 5.*

——omnia ferre
Si potes, & debes, pulſandum VERTICE RASO
Præbebis quandoque CAPVT: *nec dura timebis*
Flagra pati, his epulis & tali dignus amico.

Quos plerique parum docti grammatici verborum inuolucris interpretati, ita ſtudioſos demorantur, vt non ſit facilè exiſtimare quæ tandem auctoris mens & quis

verborum ſenſus exiſtat: ſi tamen terſo iudicio exponuntur, profectò manifeſti apertique fient: Et licet aliud alij autument eruditiores, ego Lucubrationibus Alexandri adhærens, illius opinioni accedo quæ magis ex contextu verborum redundat: Quòd cum antea multis criminationibus illos qui menſas potentiorum ſectantur, & alienâ quadrâ vetris aucupium faciunt, poëta fuerit inſectatus, poſt multa quæ ſub alieno imperio digna atque indigna pati neceſſum eſt, vt aliquando tandem in libertatem ſe vindicent, ſuadendo concludat.

Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 10. pag. mihi 200.

Exponit etiam modum methodumque, quâ quiſpiam liber à prætore deſignaretur, RASO CAPITE. Fuit enim antiqui moris, vt qui ex ſeruitute in libertatem vocabatur, RASO CAPITE ad prætorem itaret, apud quem bis terque caput percuſſus, vel per lictorem percuti iuſſus, virgulâ *vindictâ* dictâ, aut feſtucâ in eum iactâ, quem vertiſſet dominus, prætoris iuſſu, eximeretur ſeruituti. Qui verò libertatem eo modo conſequeretur *manumiſſus, vindictâ*, dicebatur: ſed & vrbe Romanâ donabatur à Vindicio nempe Vitelliorum ſeu Aquiliorum ſeruo, cuius iudicio detectâ cõiuratione de opprimendis Coſſ. qui primus

Serui quo modo manumiſſi.

Vindicta virgula vnde dicta.

mus ciuitate donatus eſt, cautū fuit vt qui ita libertatem adſequerentur *vindicta* manumiſſi dicerentur. Porro CAPITE RASO tam illi qui liberi fiebant, quàm qui bello capti ſeruitute exempti fuerant, incedere, & triumphantis currum proſequi conſueuerunt. Obſeruatum eſt autem vt in templo Feroniæ libertorum Deæ, munia libertatis conſequerentur. Non ergo inſcitè debere eos, qui potentiorum quadris tam ſeruiliter inhiant, CAPVT RASO VERTICE prætori pulſandum præbere, ſeque in libertatem vendicare debere, cecinit Satyricus. *Titus Liuius.*

Ipſum eundem radendi capillitij ritum in Plauto videre eſt, vbi ſeruus Amphitruonis Soſia, per Mercurium Soſiam ipſum mentientē, pugnis malè mulctatus lumbifragijque minitatione repulſam à foribus dominæ paſſus, & ad herum repedare coactus, optat ab eodem pariter ignorari, vt ſic nouo iam ſubſtituto Soſiâ, RASO CAPITE pileo donetur: *Locus Plauti in Amphitrione Act. primo Scenâ I. elucidatus.*

MERC. *Quo agis te?* SOS. *Domum.* MERC.
Quadrigas ſi nunc inſcendas Iouis
Atque hinc fugias, ita vix poteris effugere infortunium.

SOS. *Nonne heræ meæ nunciare quod herus meus iuſſit, licet?*

Merc. *Tua quod vis nunciare, hanc noſtram adire non ſinam.*

Nam ſi me iritaſſis, hodie lumbifragium hinc auferes.

Sos. *Abeo potiùs. Dij immortales, obſecro veſtram fidem!*

Vbi ego perij? vbi immutatus ſum? vbi ego formam meam perdidi?

An egomet me illic reliqui, ſi fortè oblitus fui?

Nam hic quidem omnem imaginem meam quæ antehac fuerat poſſidet.

Viuo fit, quod nunquam quiſquam mortuo faciet mihi.

Ibo ad portum atque hæc, vt ſunt facta, hero dicam meo:

Niſi & is quoque me ignorabit: quod ille faciat Iupiter,

Vt ego hodie raso capite calvos capiam pilevm.

Vnde mos radendi capita manumittendorum.

Vnde autem mos ille raſitandi capita manumittendorum? an quia ſeruitutis tempeſtates & ergaſtulorum profundos miſeriarum oceanos euaſiſſent? hoc reor; nam & vectores nautæque pericula maris cùm euaſiſſent, capita votiuè raſitauerunt.

CAPVT

CAPVT XV.

Non licuiſſe antiquis Capillos in naui, ſine piaculo, deponere, docuit Petronius hiſtoriâ ſubſequente, rem noſtram haud parùm illuſtrante.

TRes quidam adoleſcentes Eumolpus, Gyton, & Eucolpus, neſcio quo facinore, conflarant ſibi maliuolentiam Glicæ Tarentini viri marinâ negotiatione perpotentis, necnon feminæ cuiuſdam nobilis, quàm Triphęnam appellabant. Inciderunt tandem imprudentes nebulunculi in nauem Glicæ, vbi inter vectores erat & vnà cum ancillis ſuis Triphæna. Quid faciant hoſtiles manus eluſuri? nempe ludum hunc quem nobis exponit Petronius inducens primò nautam ab hoſpitio ad nauigium eos vocitantem:

„Crepuit oſtium impulſum, ſtetitque „in limine barbis horrentibus nauta: &, „Moraris, inquit, Eumolpe, tanquam „propudium ignores. Haud mora, om„nes conſurgimus, & Eumolpus qui„dem mercenarium ſuum iam olim dor„mientem exire cum ſarcinis iubet: E-

go

„go cum Gytone quicquid erat, in altum
„compono, & adoratis ſideribus intro
„nauigium. * *

„Cœpi ſomnum obruto tunicula capi-
„te mentiri. Sed repentè quaſi deſtruen-
„te fortuna conſtantiam meam, eiuſmo-
„di vox ſuper conſtratum puppis conge-
„muit: Ergo me deriſit? At hæc quidem
„virilis & pene auribus meis familiaris
„animum palpitantem percuſſit. Cete-
„rum eadem indignatione mulier lace-
„rata vlteriùs excanduit, &, Si quis Deus
„manibus meis, inquit, Gytona impo-
„neret, quàm bene exulem exciperet! V-
„terque noſtrum tam inexpectato ictus
„ſono amiſerat ſanguinem. Ego præci-
„puè, quaſi ſomnio quodam turbulento
„circumamictus diu vocem collegi, tre-
„muliſque manibus Eumolpi iam in ſo-
„porem labentis laciniam duxi, &, Per
„fidem, inquam, pater cuius hæc nauis
„eſt, aut quos vehat, dicere potes? Inquie-
„tatus ille moleſtè tulit, &, Hoc erat, in-
„quit, quod placuerat tibi, vt ſuper con-
„ſtratum nauis, occuparemus ſecretiſſi-
„mum locum; ne nos patereris requieſ-
„cere? Quid porro ad rem pertinet ſi di-
„xero Licam Tarentinum eſſe dominum
„huiuſce nauigij, qui Triphænam exulem
„Tarentum ferat? Intremui poſt hoc ful-

„men attonitus, iuguloque detecto, Ali-
„quando, inquam, totum me fortuna viciſti.
„ſti. nam Gyton quidem ſuper meum pe-
„ctus poſitus diu animam egit. Deinde vt
„effuſus ſudor vtriuſque ſpiritum reuoca-
„uit, comprehẽdi Eumolpi genua, &, Mi-
„ſerere, inquam, morientium, id eſt, pro
„conſortio ſtudiorum commoda manum.
„Mors venit, quæ, niſi per te licet, poteſt
„eſſe pro munere. Inundatus hac Eumol-
„pus inuidia, iurat per deos deaſque ſe ne-
„que ſcire quid acciderit, nec vllum do-
„lum malum conſilio adhibuiſſe: ſed men-
„te ſimpliciſſima, & vera fide in naui-
„gium comites induxiſſe, quo ipſe iam
„pridem fuerit vſurus. Quæ autem hic
„inſidiæ ſunt? inquit, aut quis nobis Han-
„nibal nauigat? Licas Tarẽtinus homo ve-
„recundiſſimus, & non tantùm huius na-
„uigij dominus quod regit, ſed fundo-
„rum etiam aliquot & familiæ negotian-
„tibus, onus deferendum ad mercatum
„conducit. hic eſt Cyclops ille & archipi-
„rata cui vecturam debemus: & præter
„hunc Tryphæna omnium fœminarum
„formoſiſſima, quæ voluptatis cauſa huc
„atque illuc vectatur. Hi ſunt, inquit Gy-
„ton, quos fugimus: ſimulque raptim
„cauſas odiorum & inſtans periculum tre-
„pidanti Eumolpo exponit. Confuſus ille,
&

„& conſilij egens iubet quemque ſuam
„ſententiam promere: &, Fingite, inquit,
„nos antrum Cyclopis intraſſe. Quæren-
„dum eſt aliquod effugium, niſi naufra-
„gium ponimus, & omni nos periculo li-
„beramus. Immo, inquit Gyton, perſuade
„gubernatori vt in aliquem portum na-
„uem deducat, non ſine præmio ſcilicet,
„& affirma ei impatientem maris fratrem
„tuum in vltimis eſſe. Poteris hanc ſimula-
„tionem & lacrymis & vultus confuſio-
„ne obumbrare, vt miſericordiâ permotus
„gubernator indulgeat tibi. Negauit hoc
„Eumolpus fieri poſſe, quia magna, inquit,
„nauigia portibus ſe curuatis inſinuant,
„nec tam cito fratrem defeciſſe veriſimile
„erit. Accedit his quod forſitan Licas, offi-
„cij cauſa viſere languentem deſiderabit.
„Vides quàm valde nobis expediat vltro
„dominum ad fugientes accedere. Sed fin-
„ge nauem ab ingenti poſſe curſu deflecti,
„& Licam non vtique circumiturum æ-
„grorum cubilia; quomodo poſſumus e-
„gredi naue, vt non conſpiciamur à cun-
„ctis? opertis capitibus, an nudis? opertis,
„& quis non dare manum languentibus
„volet? nudis. & quid erit aliud, quam ſe-
„ipſos proſcribere? Quin potiùs, inquam,
„ergo ad temeritatem confugimus, & per
„funem lapſi deſcendimus in ſcapham,
præci-

„præciſoque vinculo, reliqua fortunæ cō-
„mittimus? Nec ego in hoc periculum
„Eumolpum arceſſo. quid enim attinet in-
„nocentem alieno periculo imponere?
„Contentus ſum ſi nos deſcendentes ad-
„iuuerit caſus. Non imprudens conſilium,
„inquit Eumolpus, ſi aditum haberet. Quis
„enim non euntes notabit? Vtique guber-
„nator qui peruigil nocte ſiderum quo-
„que motus cuſtodit. Et vtcunque imponi
„vel dormienti poſſet, ſi per aliam partem
„nauis fuga quæreretur: nunc per puppim,
„per ipſa gubernacula dilabendum eſt, à
„quorum regione funis deſcendit qui ſca-
„phæ cuſtodiam tenet. Præterea illud mi-
„ror, Eucolpi, tibi non ſuccurriſſe, vnum
„nautam ſtationis perpetuæ interdiu no-
„ctuque iacere in ſcapha, nec poſſe inde
„cuſtodem, niſi aut cæde expelli, aut præ-
„cipitari viribus. Quod an fieri poſſet, in-
„terrogate audaciam veſtram. Nam quod
„ad meum quidem comitatū attinet, nul-
„lum recuſo periculum quod ſalutis ſpem
„oſtendit. Nam ſine cauſa quidem ſpiri-
„tum tanquam rem vacuam impendere,
„nec vos quidem exiſtimo velle. Videte
„nunquid hoc placeat. Ego vos in duas
„iam pelles conijciam, vinctoſque loris
„inter veſtimenta pro ſarcinis habebo, a-
„pertis ſcilicet aliquatenus labris, quibus
&

„& ſpiritum recipere poſſitis, & cibum.
„Cóclamabo deinde nocte ſeruos pœnam
„grauiorem timẽtes præcipitaſſe ſe in ma-
„re: deinde cum ventum fuerit in portum,
„ſine vlla ſuſpicione pro ſarcinis vos effe-
„ram. Ita verò, inquam ego, tanquam ſo-
„lidos alligaturus, quibus non ſoleat ven-
„ter iniuriam facere. an tanquam eos, qui
„ſternutare non ſoleamus, nec ſtertere? an
„quia hoc genus furti ſemel mea feliciter
„ceſſit? Sed finge vna die vinctos poſſe du-
„rare: quid ergo ſi diutius, aut tranquilli-
„tas nos tenuerit, aut aduerſa tempeſtas?
„quid facturi ſumus? veſtes quoque diutius
„vinctas ruga conſumit, & cartæ alliga-
„tæ mutant figuram. Iuuenes adhuc la-
„boris expertes, ſtatuarum ritu patiemur
„pannos & vincula? Adhuc aliquod iter
„ſalutis quærendum eſt. Inſpicite quod
„ego inueni. Eumolpus tanquam litera-
„rum ſtudioſus vtique atramentum habet.
„hoc ergo remedio mutemus colores à
„capillis vſque ad vngues. Ita tanquã ſerui
„Æthiopes, & præſto tibi erimus ſine tor-
„mentorum iniuria hilares: & permuta-
„to colore imponemus inimicis. Quid tu,
„inquit Gyton, & circumcide nos, vt Iu-
„dæi videamur: & pertunde aures, vt imi-
„temur Arabes: & increta facies, vt ſuos
„Gallia ciues putet: tanquam hic ſolus co-
lor

„lor figuram poſſit peruertere, & nõ mul-
„ta vna oportet conſentiant, vt non natio-
„ne mendacium conſtet. Puta infectã me-
„dicamine faciem diutius durare poſſe: fin-
„ge nec aquæ aſpersinẽ impoſituram ali-
„quam corpori maculam, nec veſtem atra-
„mento adhæſuram, quod frequẽter etiam
„non accerſito ferrumine infigitur: age,
„nunquid & labra poſſumus tumore teter-
„rimo implere? nunquid & crines calami-
„ſtro conuertere? nunquid & frontes cica-
„tricibus ſcindere? nunquid & crura in or-
„bem pandere, nunquid & talos ad terram
„deducere? nunquid barbam peregrina-
„tione figurare? Color arte compoſitus
„inquinat corpus, non mutat. Audite quid
„timenti ſuccurrerit. Præligemus veſtibus
„capita, & nos in profundum mergamus.
„Nec iſtud dij hominesque patiantur, Eu-
„molpus exclamat, vt vos tam turpi exitu
„vitam finiatis. Immò potius facite quod
„iubeo. Mercenarius, inquit, meus, vt ex
„nouacula comperiſtis, tonſor eſt. hic
„continuo radat vtriuſque non ſolum ca-
„pita, ſed etiã ſupercilia ſequar ego, fron-
„tes notans inſcriptione ſolerti, vt videa-
„mini ſtigmate eſſe puniti. Ita cædem li-
„teræ & ſuſpicionem declinabunt quærẽ-
„tium, & vultus vmbra ſupplici tegent.
„Non eſt dilata fallacia, ſed ad latus na-
uigij

„uigij furtim proceſſimus, capitaque cum
„ſupercilijs denudanda tonſori præbui-
„mus. Impleuit Eumolpus frontes vtriuſ-
„que ingentibus literis, & notum fugiti-
„uorum epigramma per totam faciem li-
„berali manu duxit. Vnus fortè ex vecto-
„ribus, qui acclinatus lateri nauis exone-
„rabat ſtomachum nauſeâ grauem, nota-
„uit ſibi ad lunam tonſorem intempeſtiuo
„inhærentem miniſterio, execratuſque o-
„men, quod imitaretur naufragorum vlti-
„mum votum, in cubile reiectus eſt. Non
„diſſimulatâ nauſeantis deuotione, ad or-
„dinem triſtitiæ redimus, ſilentioque com-
„poſito, reliquas noctis horas malè ſopo-
„rati conſumpſimus * * *
„Videbatur mihi ſecundum quietem Mor-
„pheus dicere, Eucolpion quod quęris, ſci-
„to à me in nauem tuam eſſe perductum.
„Exhorruit Triphæna: &, Putes, inquit,
„vnà nos dormijſſe: nam & mihi ſimula-
„crum Neptuni quod * Baiſtor aſylo no-
„taueram, videbatur dicere: In naui Licæ
„Gytona inuenies. Hinc ſcies, inquit Eu-
„molpus, Epicurum hominem eſſe diui-
„num, qui eiuſmodi ludibria facetiſſimâ
„ratione condemnat. Ceterum Licas vt
„Triphænæ ſomnium expiauit, Quis, in-
„quit, prohibet nauigium ſcrutari, ne vi-
„deamur diuinæ mentis opera damnare? Is
„ qui

„qui nocte miſerorum furtum deprehen-
„derat Heſus nomine, ſubitò proclamat,
„ergo illi qui ſunt qui nocte ad Lunam ra-
„debátur? peſſimo medius fidius exemplo.
„Audio enim non licere cuiquam morta-
„lium in naue neque vngues neque CA- *Nota.*
„PILLOS deponere, niſi cum pelago ventus
„iraſcitur. Excanduit Licas hoc ſermone
„turbatus: &, Ita ne, inquit, capillos ali-
„quis in naue præcidit, & hoc nocte in-
„tempeſta? attrahite ocyus nocẽtes in me-
„dium, vt ſciam quorum capitibus debeat
„nauigium luſtrari. Ego, inquit Eumolpus,
„hoc iuſſi: nec nõ eodem futuros nauigio,
„auſpicium mihi feci: ſed quia nocentes
„horridus longoſque habebãt capillos; ne
„viderer de nauẽ carcerẽ facere, iuſſi ſqua-
„lorem damnatis auferri: ſimul vt notæ
„quoque literarum non adumbratæ coma-
„rum præſidio totæ ad oculos legentium
„accederent. Inter cetera apud communẽ
„amicam cõſumpſerunt pecuniam meam,
„à qua illos proxima nocte extraxi mero
„vnguentiſque perfuſos. Ad ſummam ad-
„huc patrimonij mei reliquias olent *. Ita-
„que vt tutela nauis expiaretur, placuit
„quadragenas vtriſque plagas imponi.
„Nulla ergo fit mora. Aggrediuntur nos
„furentes nautæ cum funibus, tentantque
„viliſſimo ſanguine tutelam placare. Et
F ego

„ego quidem tres plagas Spartana nobili-
„tate concoxi: Ceterum Gytō ſemel ictus,
„tam valde exclamauit, vt Triphænæ au-
„res notiſſima voce repleret. Non ſolùm
„ergo turbata eſt, ſed ancillæ quoque om-
„nes familiari ſono inductæ, ad vapulan-
„tem decurrunt. Iam Gyton mirabili for-
„ma exarmauerat nautas, cœperatque etiā
„ſine voce ſæuientes rogare, cùm ancillæ
„pariter proclamant; Gyton eſt, Gyton,
„inhibete crudeliſſimas manus: Gyton eſt,
„Domina ſuccurre. Deflectit aures Tri-
„phęna iam ſua ſponte credentes, raptim-
„que ad puerum deuolat. Licas, qui me
„optimè nouerat, tanquam & ipſe vocem
„audiſſet, accurrit: & nec manus, nec faciē
„meam conſiderauit, ſed continuo ad ge-
„nua mea luminibus deflexis, mouit offi-
„cioſam manum: &, Salue, inquit, Eucol-
„pi. Miretur nunc aliquis, Vlyxis nutricem
„poſt viceſimum annum cicatricem inue-
„niſſe originis indicem, cùm homo pru-
„dentiſſimus confuſis omnibus corporis
„indiciorumque lineamentis, ad vnicum
„fugitiui argumētum tam docte peruene-
„rit. Triphæna lacrymas effudit decepta
„ſupplicio: vera enim ſtigmata credebat
„captiuorum frontibus impreſſa, ſciſcita-
„rique ſummiſſius cœpit, quod ergaſtulum
„intercepiſſet errantes, aut cuius tam cru-
deles

„deles manus in hoc ſupplicium duraſſent:
„Meruiſſe quidem contumeliam aliquam
„fugitiuos, quibus in odium bona ſua ve-
„niſſent. Concitatus iracundia proſilijt
„Licas, &, O te, inquit, fœminam ſimpli-
„cem, tãquam vulnera ferro præparata li-
„teras biberint. Vtinam quidem hac ſe in-
„ſcriptione frontis maculaſſent! habere-
„mus nos extremum ſolatium. Nunc mi-
„micis artibus petiti ſumus, & adumbrata
„inſcriptione deriſi. Volebat Triphæna
„miſereri, quia non totam voluptatem
„perdiderat: Sed Licas memor adhuc v-
„xoris corruptæ, contumeliarumque quas
„in Herculis porticu acceperat, turbato
„vehementius vultu proclamat: Deos
„immortales rerum humanarum agere cu-
„ram, puto, intellexiſti ô Triphæna. nam
„imprudẽtes noxios in noſtrum induxere
„nauigium, & quid feciſſent, admonue-
„runt pari ſomniorum conſenſu. Ita vide
„vt proſit illis ignoſci, quos ad pœnam
„ipſe Deus deduxit. Quod ad me atti-
„net non ſum crudelis, ſed vereor ne
„quod remiſero, patiar. Tam ſuperſti-
„tioſa oratione Triphæna mutata, ne-
„gat, ſe interpellare ſupplicium, immo
„accedere etiam iuſtiſſimæ vltioni: nec
„ſe minus grandi vexatam iniuria, quàm
„Licam, cuius pudoris dignitas in con-
F 2 cione

„cione proſcripta ſit

* * *

„Me vtpote hominem non ignotum ele-
„gerunt ad hoc officium, petieruntque vt
„ſe reconciliarem aliquando amiciſsimis.
„Niſi forte putatis iuuenes caſu in has
„plagas incidiſſe, cum omnis vector ni-
„hil prius quærat, quam cuius ſe diligen-
„tiæ credat. Flectite ergo mentes ſatisfa-
„ctione lenitas, & patimini liberos ho-
„mines ire ſine iniuria quò deſtinant. Sæ-
„ui quoque implacabileſque domini cru-
„delitatem ſuam impediunt, ſi quando
„pœnitentia fugitiuos reduxit, & dedi-
„titijs hoſtibus parcimus. Quid vltra pe-
„titis? aut, quid vultis? In cōſpectu veſtro
„ſupplices iacent, iuuenes, ingenui, hone-
„ſti, &, quod vtroque potentius eſt, fa-
„miliaritate vobis aliquando coniuncti. Si
„mehercules interuertiſſent pecuniam ve-
„ſtram, ſi fidem proditione læſiſſent, ſa-
„tiari tamen potuiſſetis hac pœna quàm
„videtis. Seruitia ecce in frontibus cerni-
„tis, & vultus ingenuos, voluntaria pœ-
„narum lege proſcriptos. Interpellauit
„deprecationem ſupplicis Licas; & Noli,
„inquit, cauſam confundere, ſed impone
„ſingulis modum. Ac primum omnium,
„ſi vltro venerunt, cur NVDAVERE CRINI-
„BVS CAPITA? vultum enim qui permutat,
fraudem

„fraudem parat, non ſatisfactionem. De-
„inde ſi gratiam à legato moliebantur,
„quid ita omnia feciſti, vt quos tuebaris,
„abſconderes? Ex quo apparet caſu inci-
„diſſe noxios in plagas, & te artem quæ-
„ſiſſe qua noſtræ animaduerſionis impetū
„eluderes. Nam quod inuidiam facis no-
„bis, ingenuos honeſtoſque clamando, vi-
„de ne deteriorem facias confidentia cau-
„ſam. Quid debent læſi facere, vbi rei ad
„pœnā confugiunt? At enim amici fuerūt
„mei. eo maiora meruerūt ſupplicia. Nam
„qui ignotos lædit, latro appellatur: qui
„amicos, paulominus quàm parricida. Re-
„ſoluit Eumolpus tam iniquam declama-
„tionem: &, Intelligo, inquit, nihil magis
„obeſſe inuenibus miſeris, quàm quod
„NOCTE DEPOSVERVNT CAPILLOS: hoc ar-
„gumento incidiſſe in nauem videntur,
„non veniſſe. Quod velim tam candide ad
„veſtras aures perueniat, quàm ſimplici-
„ter geſtum eſt. Voluerunt enim antequā
„conſcenderent, exonerare capita mole-
„ſto & ſuperuacuo pondere, ſed celerior
„ventus diſtulit curationis propoſitū. Nec
„tamen putauerunt ad rem pertinere vbi
„inciperent, quod placuerat vt fieret: quia
„nec omen, nec legem nauigantium noue-
„rant. Quid, inquit Licas, *attinuit ſup-*
„*plices radere?* niſi fortè miſerabiliores

 calui

„calui ſolent eſſe. quanquam quid attinet „veritatem per interpreté quærere? Quid „dicis tu latro? quæ ſola Salamandra sv-„percilia tua excuſsit? cvi Deo crinem „vovisti? Pharmace, reſpōde. Obſtupue-„rã ego ſupplicij metu pauidus, nec quid „in re manifeſtiſsima dicerem, inueniebã. „Turbatus & deformis præter ſpoliati ca-„pitis dedecus, ſuperciliorum etiam æqua-„lis cum fronte caluities, vt nihil nec face-„re deceret nec dicere. Vt verò ſpõgia vda „facies plorantis deterſa eſt, & liquefa-„ctum per totum os atramentum, om-„nia ſcilicet lineamenta fuliginea nube „confudit, in odium ſe ira conuertit. Ne-„gat Eumolpus paſſurum ſe vt quiſquam „ingenuos contra fas legemque conta-„minet, interpellatque ſæuientium mi-„nas, non ſolùm voce, ſed & manibus. „Aderat interpellanti mercenarius comes „& vnus alterque infirmiſsimus vector, „ſolatia magis litis, quàm virium auxilia. „Nec quicquam pro me deprecabar, ſed „intentans in oculos Triphænæ manus, „vſurum me viribus meis clara liberaque „voce clamaui, ni abſtineret à Gytone in-„iuriam mulier damnata, & in toto naui-„gio ſola verberanda. Accenditur auda-„ciâ meâ iratior Licas, indignaturq; quod „ego relicta mea cauſa, tantum pro alio clamo.

„clamo. Nec minus Triphæna contume-„lia ſæuit accenſa, totiuſque nauigij tur-„bam diducit in partes. Hinc mercena-„rius tonſor ferramenta ſua nobis, & ip-„ſe armatus, diſtribuit: illinc Triphænæ „familia nudas expedit manus. Ac ne „ancillarum quidem clamor aciem deſti-„tuit, vno tantum gubernatore relictu-„rum ſe nauis miniſterium denunciante, „ſi non deſinat rabies libidine perdito-„rum collecta. Nihilominus tamen per-„ſeuerat dimicantium furor; illis pro vl-„tione, nobis pro vita pugnantibus. Mul-„ti ergo vtrinque ſine morte labûtur, plu-„res cruenti vulneribus referunt veluti ex „prælio pedem: nec tamen cuiuſquam ira „laxatur. * Stante ergo vtraque acie, cum „appareret futurum non tralatitium bel-„lum, ægre expugnauit gubernator, vt „caduceatoris more Triphęna inducias fa-„ceret. Data ergo acceptaque patrio mo-„re fide, protendit ramum oleæ à tutela „nauigij raptum, atque in colloquium „venire auſa;

Quis furor, exclamat, pacem conuertit in arma?
Quid noſtra meruere manus? non Troius hoſtis
Hac in claſſe vehit decepti pignus Atridæ:

 Nec

Nec Medea furens fraterno ſanguine
pugnat:
Sed contemptus amor vires habet, & mihi fata
Hos inter fluctus quis raptis euocat armis?
Cui non eſt mors vna ſatis? ne vincite
pontum,
Gurgitibuſque feris alios immittite fluctus.

„Hæc vt turbato clamore mulier effudit, „hæſit pauliſper acies, reuocatæque ad „pacem manus intermiſere bellum. * Iam „Licas redire mecum in gratiam cœperat: „iam Triphęna Gytona extrema parte po„tionis ſpargebat, cum Eumolpus & ipſe „vino ſolutus dicta voluit IN CALVOS STI„GMOSOSQVE iaculari: donec conſumpta „frigidiſſima vrbanitate, rediJt ad carmi„na ſua: cœpitque CAPILLORVM ELEGI„DARION dicere.

Quod ſolum formæ decus eſt, cecidere CAPILLI:
Vernanteſque comas triſtis abegit hiems.
Nunc vmbra nudata ſua iam tempora
mœrent:
Areaque attritis videt aduſta pilis.
O fallax natura deûm: quæ prima dediſti
Ætati noſtræ gaudia, prima rapis!
Infelix, modo CRINIBVS NITEBAS
Phœbo pulchrior, & ſorore Phœbi:
At nunc læuior ære, vel rotundo

Horti

Horti tubere quod creauit vnda,
Ridentes fugis & times puellas.
Vt mortem citius venire credas,
Scito iam capitis periſſe partem.

,,Plura volebat proferre, credo & ineptio-,,ra præteritis, cum ancilla Triphænæ, Gy-,,tona in partem nauis inferiorem ducit, ,,CORYMBIOQVE dominæ pueri ADORNAT ,,CAPVT. Immo ſupercilia etiã profert de ,,pyxide, ſciteque iacturæ lineamẽta ſecu-,,ta, totam illi formam ſuam reddidit. * Er-,,go, etiam ſi repoſitum in priſtinum de-,,corem puerum gaudebam, abſcondebam ,,tamẽ frequentius vultum, intelligebam-,,que me non tralatitia deformitate eſſe ,,inſignitum, quem alloquio dignum nec ,,Licas quidem crederet. Sed huic triſtitiæ ,,eadem illa ſuccurrit ancilla, euocatum-,,que me non minus DECORO EXORNAVIT ,,CAPILLAMENTO: immo commendatior ,,vultus enituit, quia * flaucorum co-,,rymbion erat.

CAPVT

CAPVT XVII.

Diuerſæ religioſórum ſectæ apud Turcos: eorum capillatura & tonſura iconibus illuſtrata.

Nicolaus Nicolai libro nauigat. & pereg. Turcic. cap. 15. 16. & 17.

QVandoquidem portétoſum illud Mahumetanæ irreligioſitatis
Monſtrum horrendũ informe ingens, fidei cui lumen ademptum,
æque Iudæis atque Chriſtianis ſemper fuerit infenſum: viſum eſt de inordinatis Turcorum Sectariorum Ordinibus hoc primo libello differere: ijs præſertim, qui myſticum aliquid in ſua capillatura, vel eiuſdem raſura conſtituunt.

Secta Geomailariorum.

Prim⁹ igitur Ordo Geomailariorvm eſt, cuius ſectatores à ſecularium moribus parùm abſcedunt. Eorum ſiquidem plerique iuuentute florentes, pedibus gyrouagis, orbem circumeunt, Barbariam Ægyptum, Arabiam, Perſiam, Indias ipſas incurſantes, prætextu Religioſitatis peregrinationibus addictæ. Veſtis eorum tunica haud manicata coloris purpurei, quæ breuitate ſuâ genua vix tangat. Hęc ſupercincta eſt zonâ, cuius fimbrias excipiunt campanulæ, quales etiam tibiatim circumponunt, vt ſubſultim, motis ad ſonitum

ſonitum pedibus, cantantes *euohe* quoddam, non tam bacchicum quàm venereum, adſtantium aures demulceant adeoque crumenas emungant.

Eorum tunicam ſuperueſtit, inſtar pallij, tegmen integrum maculoſi Leopardi vel Leonis: cuius tibiæ ad pectus ligatæ. Calcei non ſcortei, ſed cordellis intertextis confecti. Aures, anulis argenteis oneratæ & ornatæ: quemadmodum & caput PILIS potiùs quàm capillis. pilis dico, CAPRINIS, quos crinibus ſuis natiuis non indecorè ſubponunt, ſic vmbram humeris facturi, & maiorem vulgo ſanctitatis opinionem venaturi, hâc corporis formâ.

SECVN-

Digitized by Google

Secvnda Religioſorum eiuſmodi Secta calenderiorvm eſt, quorum ſequaces votiuæ caſtimoniæ nauant operam, & de ſua virginitate miro modo populares auras aucupantur. Abſtinentiam & inſolita ceteris Turcis ieiunia, ſuperſtitioſè obſeruant. Hinc fana ſua verè profana (quæ *Techias* appellant) his verbis inſcribunt: Cæda-normac, dil ersin cvsivnge, al chachec civr. quaſi dicant: *Quiſquis hunc Ordinem profiteri præſumit, operum noſtrorum patrator &* continentiæ castitatisqve *obſeruator eſto.* *Secta Calenderiorum.*

Veſtis eorum togula, lanea ſine manicis, ſed ea ſetis equorum adeo intertextexta, vt meritò cilicium appellaueris. Capvt & mentvm omninò derasvm: Pilleus, qualem ſacerdotes Græcorum ferre conſueuerunt, alis latioribus, quibus fimbrias equiuis pilis confectas & palmum vnum longas adpendent. Svb eo capvt eſt depilvm, nec enim capillos alunt. Anulos ferreos collo brachijſque circumponentes: ijſdem etiam aures & (audebo dicere?) mentulam ſuam onerant, vt volentes nolentes continere cogantur, dum malè ſuadæ quandoque voluntati corpus obaudire non eſt potens, hoc anulo coërcitum. Procedunt vicatim cantantes odas quaſdam ſibi traditas à Narzimo primo ac pri-

ac primario eiuſdem ſectæ ſancto (ſcilicet) & Martyre: qui cùm aduerſus legem Mahometicam præter communem Turcorum hæreſim, quædam effutiuiſſet, linguæ ſuæ petulantiam, detractâ pelle excoriatus, luit A[illegible]miæ in Aſſyria. Iconem eiuſmodi Sectarij hic habes.

TER-

Digitized by Google

Secta Deruiſiorum. Tertivm. Ordinem conſtituunt Dervisii, duobus dumtaxat velleribus aut caprinis pellibus amicti, quas ſoli expoſitas & ſiccatas corpori circumligant. Anulos ex iaſpide fabrefactos auribus geſtitant. Toto capite rasi & barba deglabrati ſanctitatis opinionem venātur, quocumque procedunt. Diſcurſant autem æſtate totâ; & vagis peregrinationibus Orientem perluſtrant cultris & ſecuribus armati. In ſuburbijs ciuitatum hibernant, vbi conuentus ſuos habent, & Abbatem, quem Assembaba nominant, id eſt, *patrem patrum*. Primarium huius ordinis monaſterium in *Natolia* ſitum eſt, inter eos admodum nobile, quia inibi ſepultus eſt Scidibattal eiuſdem inſtituti heros ſanctimoniâ Mahumeticâ rebuſque fortiter geſtis præclarus: quippe quem bonā partem regni Turcici ſubiugaſſe referunt. Itaque ad id cœnobium quottannis ſemel conueniunt, ibidemque comitia generalia & capitulum celebrant. Stupendis facinoribus popularium gratiam venantur: nam ſumptâ herbâ quàm *Matſlac* appellant, in furorem acti ſeipſos dirè laniant membraque propria crudeliter inſcribunt & proſcindunt. In hoc nempe Mahumetem imitati, qui nimiâ abſtinentiâ maceratus, in delirium cecidit, & ex antro

Matſlac herba hominem mentis impotem reddit.

antro montis, quem incolebat, præcipitem ſeſe dare voluit. Sic furentes diuinare feruntur & arcana cœlica eructare, donec ſibi redduntur & digeſtâ herbæ violentiâ mentis compotes rurſum efficiuntur. Vulnera porrò ſua *fungis* perſanant quos læſis partibus applicantes ibidem deficere & in puluerem redigi patiuntur. Malè grati ſunt Conſtantinopoli, quia eorum vnus Imperatorem Mahumetem eius nominis ſecundum, quõdam ſuâ ſecuri auſus eſt adgredi: tamen & in ea ciuitate eleemoſynas ſicut & alibicumque locorum, corradunt his verbis: SCIAI MER DANESCHINE, id eſt; *Date in honorem Hali generi Mahumetis, qui primus inter nos arma geſſit.* Iconem DERVISII ſic CAPITE BARBAQVE RASI & glabri dare libuit.

Nota vim fungi.

Digitized by Google

CAPVT XVIII.

Religioſi Mexicani cultibus idolorum deuoti adtondebantur in CORONAM. *Virgines item Peruanæ, Sanctimoniales & Clauſtrales Idolorum crinem etiam tondebant.*

IOſephus à Coſta qui Naturalem ac Moralem Indiarum Orientalium & Occidentalium Hiſtoriam, Hiſpanico ſermone vulgauit, docet apud Mexicanos in circuitu Templi Idoli Vitzilipuztli, duo fuiſſe MONASTERIA, quorum alterum incoluere maſculi, alterum virgines. *Ioſeph. à Coſtâ lib. 5. cap. 16.*

Illi quidem adoleſcentes erât annorum duodeuiginti aut certè viginti, voluntariâ PAVPERTATEM, OBEDIENTIAM, & CASTITATEM profeſſi. Eorum munera quaſi Leuitarum, ſummo Sacrificulo famulâtium. Thus enim miniſtrabant, candelas accendebant, ſtromata veſteſque diſponebant & ligna ſubpeditabant igni, qui Sacræ Lampadis inſtar ante thronum Idoli iugiter ardebat. CAPVT illis in CORONAM TONSVM: crinis paullò longior, & qui collateraliter aures medias adtingeret: ab occipite verò defluentes in humeros nodulis coërcebant. Veſtis eorum linea, candida. Erant

& alij quaſi nouitij iuniores qui grandioribus ſubfamulabantur opere pręſertim manuali, ramos ornando Templo deferentes, nouaculas Sacrificijs deſtinatas acuentes, & petitas à fratribus præfatis eleemoſynas ad Cōuentum referentes. Vicatim namque procedebant quaterni, vultu in terram demiſſo ne mulierum obtutu labem animæ facerent ſtipem rogitando. Quòd ſi collecta non ſufficerent, ad agros recurrebant & impunè ſibi demetebant ſata quæque obuia: victus namque eorum ratio ab liberalitate populi dependebat. Numerus corū, vt ſummus, erat *quinquagenarius.* Media nocte ſurgebant & in Templo comparentes buccinas & cornua inflabant quibus ciues excitarentur in laudes *Idoli.* Viciſſim etiam aduigilabant eiuſdem focis, ne perpes flamma deficeret. Poſtquam nocturnum officium peregerāt Sacerdotes, hi Religioſi in ſacellum loco ſecretiore ſecedentes, ita ſacrificabant, vt ſanguinem ſibi nouaculis elicientes, eodem, ſua tempora confricarent ac demum aquâ ſtagneâ lauarent. Huiuſmodi pœnitentiæ profeſſio annua illis erat.

De Virginibus Peruanæ prouinciæ, quid dicemus? Et illæ pluria inibi *Monaſteria* incoluere domoſque clauſtrales, quas *Acllaguagi* vocitabant, id eſt, *Electarum*

lectarum ædes. Suas Abbatiſſas appellabant *Mamacomas*: Præpoſitum verò cœnobij omnium curam gerentem *Apopanaca* dicebant. CRINIS EARVM TONSVS ingreſſu primo, qui poſtmodum recreſcere ſinebatur ad tempus, denuò amputandus. Cæteros earundem ritus & inſtituta videre licet apud Auctorem præfatum eiuſdem libri capite XV.

DE
CORONIS ET TONSVRIS IVDÆORVM.
LIBER SECVNDVS.

CAPVT I.

De Nazareis Hebræorum Religioſis: eorum diſtinctio & nomen: item quanti apud Deum & homines.

PRima Religio legis antiquatæ re verâ fuit Nazaræorum, quorũ Regulas & ſtatuta per Moyſen inſtituta mox è ſacris codicibus propalabimus. Erant autem eiuſmodi Ordinis homines, qui, quò liberiùs interdiu noctuque meditationi rerum diuinarum vacarent, cæterorum hominũ commercio ſeſe ſubducebant. Porrò conſtabat hic Ordo ferè perſonis, abſtemium inſtitu-

tum

Digitized by Google

tum amplecterentur metaneæ vacaturi. Et hi quidem erant *pænitentes*, reliqui verò quaſi *contemplantes*. Vouebant Nazaræarum Regularum obſeruationem omnes, ſed aliter alij atque alij: vel ad mortē nempe, vel ad conſtitutum pœnitudinis ſuæ diem. Vnde, Samuelis ac Samſonis vota fuêre perennia, Sancti Pauli Gentium Apoſtoli non ita.

Erant autem eius Inſtituti viri Iudæis admodum pretioſi. Nec immeritò: quandoquidē DEVS ipſe per Prophetam Amos beneficia populo ſuo præſtita cōmemorās, recenſet hæc præſertim tria: *Ego ſum qui aſcendere vos feci de terra Ægypti: Ego exterminaui Amorrhæum: ego* SVSCITAVI *de filijs veſtris Prophetas, & de iuuenibus veſtris* NAZARÆOS. Idipſum confirmatur in hiſtoria Machabæorum: cum enim Iudæi congregarentur in Maſpha, audirentque Regis Anthiochi euercitū aduentare, *adtulerunt ornamenta ſacerdotalia, & primitias, & decimas, &* SVSCITAVERVNT NAZARÆOS, *qui expleuerant dies, & clamauerunt in cœlum dicentes: Quid faciemus iſtis & quò eos ducemus?*

Amos 2. 11.

Machab. lib. 1. c. 3. verſu 49.

Accedit inſuper Lyrani notula in caput VI. libri Numerorum: *Ponitur*, inquit, *illud capitulum immediatè poſt illa quæ dicta ſunt de muliere adultera: quia ſicut per illam populus*

Lyran. in cap. 6. lib. Num.

pulus peioratur, ſic PER NAZARÆOS *è contrario melioratur*. Quibus aduertimus quãto in pretio fuerint habiti tũ apud Deum, tum etiam apud populum.

Nazaræi vnde dicti? Verùm NAZARÆI vnde nomen ſumpſere? nunquid ab Hebraica radice נזר ſeparationem ſignificante? planè quidem, ſed quod rei noſtræ nucleum tangit נזר ipſum non modo ſeparationem ſed & CORONAM necnon *conſecrationem* ſignificat. Vnde verba illa de Ioſepho dicta: In vertice NAZARÆI eius inter fratres ſuos: vertit Chaldæus: *In vertice* CORONATI eius. Aſt de Ioſephi Nazaræatu ſuo loco diſſeremus.

CAPVT II.

Regulæ Vota & Tonſura Nazaræorum per Moyſen inſtituta.

Num. 6. „VIr ſiue mulier cùm fecerint VOTVM vt ſanctificentur & ſe voluerint Domino conſecrare à vino & omni quod inebriare poteſt abſtinebunt.

„Acetum ex vino & ex qualibet alia potione & quidquid de vua exprimitur non bibent, vuas recentes ſiccaſque non comedent cunctis diebus, quibus ex

VOTO

„VOTO Domino conſecrantur: quidquid „ex vinea eſſe poteſt ab vua paſſa vſque „ad acinum non comedent. Omni tem-„pore ſeparationis ſuæ NOVACVLA NON „TRANSIBIT SVPER CAPVT eius, vſque ad „completum diem quo Domino conſe-„cratur. SANCTVS ERIT CRESCENTE CÆ-„SARIE CAPITIS eius. Omni tempore con-„ſecrationis ſuæ ſuper mortuum non in-„gredietur, nec ſuper patris quidem & „matris, ſororiſque funere contamina-„bitur, quia conſecratio Dei ſui ſuper „caput eius eſt. Omnibus diebus ſepara-„tionis ſuæ ſanctus erit Domino. Sin „autem mortuus fuerit quiſpiam ſubitò „coram eo polluetur caput conſecratio-„nis eius: quod radet illicò in eadem „die purgationis ſuæ, & rurſum ſep-„timâ;. in octauâ autem die, offeret „duos turtures vel duos pullos colum-„bæ Sacerdoti in introitu fœderis teſti-„monij; facietque Sacerdos vnum pro „peccato & alterum in holocauſtum „& deprecabitur pro eo quia pecca-„uit ſuper mortuo ſanctificabitque ca-„put eius in die illo, & conſecrabit „Domino dies ſeparationis illius, of-„ferens agnum anniculum pro peccato; „ita tamen vt dies priores irriti fiant, „quoniam polluta eſt ſanctificatio eius.

Iſta

„Iſta eſt lex conſecrationis. Cum dies „quos ex VOTO decreuerat complebun„tur, adducet eum ad oſtium tabernacu„li fœderis & offeret oblationem eius Do„mino agnum anniculum immaculatum „in holocauſtum & ouem anniculam im„maculatam pro peccato & arietem im„maculatum, hoſtiam pacificam, caniſtrũ „quoque panum azymorum qui conſper„ſi ſunt oleo, & lagana abſque fermento „vncta oleo, & libamina ſingulorum, „quæ offeret Sacerdos coram Domino & „faciet tam pro peccato quàm in holo„cauſtum. Arietem verò immolabit ho„ſtiam pacificam Domino, offerens ſimul „caniſtrum azymorum & libamina quæ „ex more debentur. Tunc RADETVR NA„ZARÆVS ANTE OSTIVM TABERNACVLI „FOEDERIS, CÆSARIE CONSECRATIONIS „SVÆ, TOLLETQVE CAPILLOS EIVS ET PO„NET SVPER IGNEM qui eſt ſuppoſitus Sa„crificio pacificorum: & armum coctum „arietis tortamque abſque fermẽto vnam „de caniſtro, & laganum azymum vnum „& tradet in manus Nazaræi poſtquam „raſum fuerit caput eius, ſuſceptaque rur„ſum ab eo eleuabit in conſpectu Domi„ni: & ſanctificata Sacerdotis erunt ſicut „pectuſculum quod ſeparari iuſſum eſt & „femur. Poſt hæc poteſt Nazaræus bibere

vinum.

„vinum. Ita eſt lex Nazaræi cum vouerit „oblationem ſuam Domino tempore con„ſecrationis ſuæ, exceptis his quæ inue„nerit manus eius. Iuxta quod mente de„uouerat ita faciet ad perfectionem ſan„ctificationis ſuæ.

CAPVT III.

Ioſephi Nazareatus: qualis.

INſtitutionem Nazaræorum ſi quis ad ætatem Moyſis referat, opinione meâ non aberrabit à vero. Neque obſtat quod ab eodem legiſlatore, Ioſeph ille mancipium & ſeruus in Ægypto fratrum ſuorum factiosâ conſpiratione diuenditus, & mulieris libidine prurientis mendacio detruſus in carceres, vocetur NAZARÆVS. Facili enim ſcripturæ interpretamine, ſciendum eſt. Ioſeph inibi minimè appellari NAZARÆVM ratione voti vel inſtituti, ſed ratione dumtaxat nudi vocabuli, cùm NAZARÆVS *ſeparatum* ſignificet. Ioſeph autem plurifariam ſeparatus eſt à fratribus: morum integritate, notabantur enim ipſi *de crimine peſſimo:* conuerſatione, quia oderant eum, & non poterant ei quidquam pacificè loqui: loco, fuit enim in Ægypto annis pluſcu-

pluſculis carcere, vbi crinibus intonſis & quaſi conſecratus ac deuotus recluſus eſt. Inſuper hæc verba Geneſeos *in vertice Nazaræi inter fratres ſuos:* vertit Chaldeus *in vertice coronati & conſecrati,* נזר enim non modò *ſeparationem* ſignificare ferunt Hebræi, ſed & CORONAM *& conſecrationem.*

Quod autem Domino Deo ſuo totus fuerit conſecratus, clamor ille meretricantis & lenocinantis femellæ, caſtitatem eius vellicantis, & lacinia pallij à fugitante derelicti, ſatis indicant. Coronatum verò loquentur Ægyptij omnes, quando Pharao *conſtituit eum Dominum domus ſuæ & Principem omnis poſſeſsionis ſuæ*. Coronatum etiam appellabit, quiſquis aduertet eum diademate regni Iſraël in poſteris ſuis fuiſſe redimitũ. Præterea, Septuaginta Interpretes pro NAZARÆO reddunt: *Præfectum ſiue Ducem & Principem fratrum*. Atque ex hoc loco volunt aliqui Chriſtum vtpote Ioſephi antitypũ vocari NAZARÆVM. Cuius opinionis ſunt S. Ambroſius & Rupertus. vt ſit certè Ioſeph Nazaræus expreſſa figura CHRISTI Domini Nazaræi à Iudæis & à communi hominum vita ſeparati, Deo conſecrati & in ſummum orbis Regem ac Pontificem CORONATI.

Ambroſ. de bened. Patriarch. cap. 11.

CAPVT

CAPVT IV.

Sanctus Paulinus erudito poëmatio docet pueros educandos eſſe exemplo Samſonis Nazarei: quo quidem ſuper crinibus moralia complectitur.

Paul. ad Cytheriū.

SAnctum Chriſto Nazaranus VERTICEM
Paſsis adornet CRINIBVS,
Animæque pulchrum CRINE *virtutis caput*
Armetur operoſa fide:
Nec huius vnquam deſecans nouaculâ
Aſcendat in damnum COMÆ.
Et vt ille Samſon vi CAPILLORVM *potens,*
Virtute CRINITVS *ſacrâ,*
Sternat Leonem ſtrangulatum
Orationum brachijs.
Sed hoc ab exemplo monitus caueat ſibi,
Aliena adire fœdera.
Allophyla mulier, mens niſi adſit fortior,
In iura peccati trahet:
Excæcat oculos mentis, & radit caput,
Spolians & exarmans fidem.
Hâc parte Samſon nolo ſit noſter puer
* * * * * *
Licet ille fortis poſtea receperit
Robur, recretis crinibus.
In cæcitate corporis, mente intuens,
Vocauit vltorem Deum:
Et reſtituto mox CAPILLIS *robore,*

Proſtra-

Proſtrauit hoſtilem domum:
Cuius columnas fortior ſaxis manus
Vt clauſit amplexu graui,
Collapſa fulcris tecta ſubductis humo,
Cecidere in ipſum; ſed tamen
Et morte ipſa præpotens heros Dei
Hoſtes ruina miſcuit:
Et glorioſâ morte penſauit ſibi
Vita ſubacta dedecus,
Qui ſeruus hoſte gloriante vixerat.
Et plura moriens interemit millia
Quàm viuus interfecerat.
Imitetur iſtam filius noſter volo:
Sic morte mortem, vt permanens
In carne, carnem vincat & viuat Deo
Peccata carnis opprimens.

* * * * * *

Samſon in iſta parte ſiet qua iugiter,
Sanctus neque acciſus COMAM,
Per tota vitæ tempora, irrupto ſacrum
Pertexat æuum ſtamine;
Et inchoatam ſeruitute infantiam,
Vſque ad ſenectam penſitet.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT V.

Illuſtrantur loca ſcripturæ Leuit. cap. 19. verſ. 27. cap. 21. verſ. 5. & Ierem. cap. 9. verſ. 26. cap. 25. verſ. 23. cap. 49. verſ. 32.

VNde tot cautiones de coma capitis non radenda neque in *rotundum* adtondenda? Hôc vnico fonte quòd Pagani ſeſe raderent & Ægyptiorum Sacerdotes capillos in ſphæram circumciderent. Ecquis neſcit Gentiles, cùm ſe dæmonibus conſecrabant, CAPITA IN ROTVNDVM TOTONDISSE, quia cenſerét Deos orbiculari figura delectari, vtpote omniũ capaciſſima & perfectiſſima? Hinc Empedocles rogatus quid eſſet Deus? reſpondit: DEVS eſt CIRCVLVS cuius centrum eſt vbique, circumferentia nuſquam. Adpoſitè, cùm immenſitas ac maieſtas Dei terminetur nuſquam. Vnde ſuiipſius quaſi imaginem mundo cœloque impreſſit, quos ſphæricâ formâ creauit. Nec aliâ, ſicut opinor, cauſsâ, Veſtæ templum à Numa Pompilio, & Pantheon ab Auguſto formâ rotundâ fabrefacta fuere, cùm & Ariſtoteles teſtetur veteres gauiſos eiuſmodi ſpecie templa Dijs dicare. Huius etiam

Vatablus.

Pantheon etiã hodie B Mariæ Virgini Sacrum, vocatur Eccleſia Rotunda.

etiam ergô cum Dijs ſuis ſeſe deuouebant, cæſariem in rotundum adtondebant. Meritò itaque hoc ipſum Iudæis vetuit Dominus & cæremoniali lege cauit. Ita dixi cæremoniali, ideoque iam nobis Chriſtianis abolitâ.

CAPVT VI.

De TONSVRA *S. Iob, eiuſdem* STERQVILINIVM *quid & quale: ſuper hoc variè certatum & præter opiniones vulgares quædam adſerta.*

TOnſionem capitis fuiſſe hieroglyphicum cordolij, etiam apud Iudæos, ecce Iob vir magnus & inter ſuos magnas, tacens ac lugens docebit. Magnatem dixi, quem heroëm Pharaonis Ægyptiorum, eique à conſilijs bellicis aliquando fuiſſe Hebræi Talmudiſtæ mihi retulerunt cùm Auenione degerem. Certè principem extitiſſe oportuit, cui tot armenta camelorum, tot pecudum pecorumque millia, tot famulantium greges, tot amici Reges aut Reguli. Hic ille virûm VIR *erat in terra Hus:* qui facultatum deprædationibus ac natorum natarumque ſuarum auditis mortibus, *ſcidit veſtimenta ſua &* TONSO CAPITE *adorauit.*

Rabbi Ioſeph Mourdakai Hieroſolymita.

Iob. cap. 1.

quod

quod quidem ſubiungente D. Thomâ, *apud eos qui* COMAM *nutriunt ſolet eſſe doloris indicium. Vnde hæc duo ſigna triſtitiæ conuenienter præmiſſis aduerſitatibus reſpondent: nam ſciſsio tunicæ reſpōdet amiſsioni rerum*, TONSIO CAPITIS *amiſsioni filiorum.* Nec aliud potuit eſſe ſignificátius cordolij ſymbolum, in tantum quottidie quaſi lerna creſcentis; vt corpore etiam ſcabioſo vndique vermiculante, redactus fuerit vir tantus ad STERQVILINIVM. *D. Thom. in lib. Iob.*

Quid illud porro STERQVILINIVM? non domus, non domi reſtabat ſedes? an obruta, ſicut filiorum, ita & patris ædificia? non hoc in ſcriptura diuina lego. Et quid illi Reguli? tantiſne dierum ſpatijs, cum eo in fætutinâ ſedentes ac in STERQVILINIO philoſophantes? Ita cenſent ſcriptorum noſtrorum plerique: quorum ſenſibus ne ſubſcribam omnimoda vetat ratio. Quid ergo? conqueri meritò mihi poſſe videntur eruditi quique viri, pluſculos in ſacram paginam ſcriptores commentarijs ſuis tenebras locis obſcurioribus offundere potiùs, quàm lucem immittere. Hîc reuera factum eſſe vehementer me ſuſpicari, modeſtè malo dicere quàm fortiter conteſtari. Senſum itaque noſtrum paucis verbis apertum æquus Lector aure beniuolâ excipiat, *Nota de ſterquilinio.*

H

cipiat, & qualiſcumque mei ſenſus cenſor exiſtat.

Nabathæos, Sabæos atque Arabes (quos inter vixit Iob *in terra Hus*) mortuorum ſuorum cadauera in *ſtercoribus* ſepelire conſueuiſſe, teſtatum habemus apud Gregorium Giraldum. *Habebant*, inquit, *cadauera loco ſtercoris, ideoque in ſtercoribus ſepeliebant, ſuperponentes cænum, lutum, deinde terram*. Et Strabo notat ſuperiniecta ſtercora cadaueribus defunctorum. Vnde locum ſepulchralem, STERQVILINIVM meritò vocatum, quis non aduertit?

Iam verò non eſt quod arbitremur magnates olim, anguſtis (moderno Chriſtianorum ritu) loculamentis ſepultos. Cogita mihi primùm Ægyptios Arabibus vicinos. Ecce Reges duo Labyrinthum orbis ſtuporem, ambagibus mille conſtantem erexêre: inibi, XII. areæ: harum ſingulæ porticus XII. habuere quibus ad alias totidem areas patebat ingreſſus, vijs quibuſdam deuijs aut inuijs. Præterea IV. pyramydes in IV. angulis erectæ viſebantur, cum ſuis gradibus & ſcalis. M. I Ↄ. cubicula inferiora totidemque ſuperiora adfabrè facta cernebantur Caueæ verò Regum ſepulturis ibidem exædificatæ, non caueæ ſed palatia marmore & iaſpide

iaſpide parioque lapide conſtantia: in quibus præter alia decora, varij crocodili (quos ſacros appellabant) opere muſæo arati. Moles illa Hadriani Romæ, quid niſi ſepulchrum eiuſdem fuit? Deus bone, quantum aliquando demirati ſumus! Mauſolæum porro ab Artemiſia erectum tale fuit, vt cæteris nomen daret. Quin etiam Chriſtianorum ſepulchra, domorũ aut cauearum haud minimarũ inſtar fuiſſe docet hiſtoria S. Athanaſij menſes IV. in *paterno ſepulchro* deliteſcentis. Quid? Chriſtus Dominus, nunquid eo ſepulchro repoſitus, quod etiamnum hodie plurium hominum capax à peregrinantibus luſtratur? Aſt vt Hebræos Hebræis cõferamus, Abraham ipſe in *ſpelunca* ſepultus legitur quàm à magnitudine *duplicem* appellauit ſacer textus.

Hodie Caſtel de S. Angelo.

Vnde colligere eſt magnũ illum virum Iob, tot abundantem diuitijs, eiuſmodi ſepulchrũ, negotijs florentibus exædificaſſe & in miſeriarum anguſtia, TONSO CAPILLO ibidem cum amicis Regulis, vt in ſacra pagina legimus, philoſophaſſe. Senſus hîc mens talis eſto.

CAPVT VII.

Analogia Nazaræorum Iudæorum & Monachorum Chriſtianorum.

S.Greg. Nazian. Orat. in laud. S. Baſilij. S.Greg. Mag. lib. 32. Moral. Innoc. c. 4. 46. D.Thom. 2.2. qu. 186. a. 6.

NAzaræi Religioſorum noſtrorum vitam præſignâſſe docuerunt ſanctiſſimi ac eruditiſſimi viri Gregorius vterque, Innocentius, D. Thomas & alij recentioris notæ ſcriptores. Ipſo ſiquidem nominis æthymo ſeparationem & CORONATIONEM ſignificante, & Religioſi noſtri verè à communi hominum cætu ſegregati, Regum ac Cæſarum inſtar coronati ſunt, quaſi cœlo ſoloque dominantes: ſibi tamen imprimis, vt edomitis paſſionibus victores cluant. Nam vt ait Euſebius Emiſſenus: *Religioſus debet eſſe neglector quietis, fugax voluptatis, appetitor laboris, patiens abiectionis, impatiens honoris, pauper in pecuniâ, diues in conſcientiâ, humilis ad merita, ſuperbus ad vitia.* Vnde toto aberrant ſcopo qui clauſtricolæ effecti ſolaque tonſurâ cucullo que ſui Nazareatus contenti, *ex priſtinis moribus nihil abijciunt: quia ſcilicet non mutantur mente ſed veſte, non actu ſed habitu, non opere ſed ſermone. In religione enim ſeculariter viuunt, opinionem virtutis pro virtute*

B.Proſper de vita contemplatiua.

tute quærunt, prædicant magna nec faciunt, accuſant vitia nec deponunt: publicè ſibi diſplicere ſimulant quod occultè committunt.

Præterea, ſicut Nazaræi, ita & Religioſi vino omnique gulæ iritamento, quod mentem interturbare vel animam inquinare poteſt, abſtinere profitentur. Voto ſuo non obaudientem: duriter increpat Bernardus: *Legumina, inquis, ventoſa ſunt, caſeus ſtomachum grauat: lac capiti nocet: potum aquæ non ſuſtinet pectus: caules nutriunt melancholiam: choleram pori accendunt: piſces de ſtagno aut de lutoſa aqua meæ penitùs complexioni non congruunt. Quale eſt hoc vt in omnibus fluuijs, agris, hortis, cellulis, reperiri vix poſsit quod comedas? Puta te quæſo Monachum eſſe, non medicum; nec de complexione indicandum ſed profeſsione. Parce, obſecro, primùm quieti tuæ, parce deinde labori miniſtrantium, parce grauamini domus, parce conſcientiæ; conſcientiæ non dico tuæ, ſed alterius, qui prope te ſedens & edens, de tua ſingularitate murmurat, & de tua ſuperſtitione ſcandalizatur.* Bernardus ſuper Cãt. ſerm. 30.

Eandem in rem Hieronymus: *Sit vilis & veſpertinus cibus, olera & legumina: interdumque piſciculos pro ſummis ducas delicijs. Qui Chriſtum deſiderat, & illo pane* S. Hieron. ad Paulin. Monach.

 veſcitur,

veſcitur, non quærit magnopere de quàm pretioſis cibis ſtercus conficiat. & inferiùs paullò: *Nihil in te mediocre eſſe contentus ſum, totum ſummum, totum perfectum deſidero.*

Inſuper, Nazaræi etiam acinis abſtinere vouebant, ne, ſcilicet, gradatim ab eis ad vuas, ab vuis ad vinum deuenirent: Religioſi nonne minimam remotiſſimamque occaſionem gulæ peccatiſque cæteris etiam debent reſcindere, capientes vulpeculas quæ noſtrarum animarum ſenſim ſine ſenſu demoliuntur vineas? Nam vt adpoſitè quidam: *Viſum ſequitur cogitatio, cogitationem delectatio, delectationem conſenſus, conſenſum opus, opus conſuetudo, conſuetudinem neceſsitas, neceſsitatem deſperatio, deſperationem damnatio*. Audiamus ſanctum Antoninum: *Religiones, quæ cum magno feruore & vita ſanctimonia initium habuerunt, minima negligentes traditionum paternarum, in proceſſu temporis paulatim defluxerunt & exinanitæ ſunt vſque ad fundamentum in eis, vota ſcilicet ſubſtantialia: ſed miſeratione diuinâ à LXX. Annis pullulantes refloruerunt, in paucis ſe reformantibus ad vitam regularem.*

Gloſſa in illud Iob. 31. Pepigi fœdus cum oculis meis &c.

S. Anton. parte 2. tit 15. §. 2. qui obijt an. 1459.

Addo etiam, Nazaræis non licuiſſe lugere mortuos, ac ne parentes quidem. Ita Religioſus carnales omnes adfectus erga ſuos

ſuos adfines & ſanguine propinquos auerruncare debet, Chriſtum audiens: *Sequere me: dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos.* & illud Dauidis: *Audi filia & vide & inclina aurem tuam & obliuiſcere populum tuum & domum patris tui & concupiſcet Rex decorem tuum.* Matth. 8. 22. Pſal. 44.

Notari velim inſuper, quòd ſi pollueretur Nazaræus, dies præteriti Nazaræatus irriti cenſebantur, cogebaturque de nouo, voti tempus inchoare: Deus enim cathenatâ ſanctitate delectatur. Quid? nóne ita Religioſus ſi votiuæ iuratæque ſanctimoniæ oblitus graue quidpiam in ſe admiſerit, conatu nouo quaſi renaſcens primamque ſanctimoniæ ſemitam ingreſſus exclamare debet cum Pſalmiſta: *Ecce nunc cœpi?*

Poſtremò, peractis voti temporibus RADEBATVR Nazaræus, CAPILLVMQVE in altari holocauſti cremabat. *Quo ſignificabatur tunc nos ad perfectionis ſummum pertingere, cùm ſic deteriora vitia ſuperamus, vt etiam cogitationes ſuperfluas à mente reſecemus, quas nimirum ſacrificij igne concremare, eſt eas flammâ diuini amoris incendere, vt cor totum in Dei amore ardeat.* S. Greg. 2. Moral. cap. 39.

Hæc & alia plura videre licet apud Viegam Apocalypſeos cap. 9. Hieronym.

Platum libr. 2. de bono ſtat. Religion. cap. 19. Cornel. lib. Numer. capit. 6. & alios.

CAPVT VIII.

Locum Auguſtini ſuper Simeonis coronâ, mihi non intellectum, viris eruditioribus propono.

Aug. Sermone 13. de Temp. cap. 3. quē legit S. mater Eccleſia in feſto Purificationis B. Mariæ.

„SIc olim prædictum eſt: Mater Sion „dicet: *Homo & homo factus eſt in ea „& ipſe fundauit eam Altiſsimus*. O om„nipotentia naſcentis! O magnificentia „de cœlo deſcendentis! Adhuc in vtero „portabatur, & ex vtero matris à Ioan„ne Baptiſta ſalutabatur: in templo præ„ſentabatur & à Simeone ſene annoſo, „probato, coronato, agnoſcebatur. „Tunc cognouit, tunc adorauit, tunc „dixit: *Nunc Domine dimittis ſeruum „tuum in pace; quia viderunt oculi mei ſa„lutare tuum.*

CAPVT

CAPVT IX.

Agrippa Iudæus Tiberio reus agens Romæ, capillum demittit, quem à Caio Caligula liberatus demetit & tondet.

ANno Domini XXXVIII. Coſſ. Q. Plautio Plautiano & Sex. Papinio Gallieno, AGRIPPA Iudæus filius Ariſtobuli, Herodis ſenioris nepos, cùm aliquamdiu Romæ verſatus eſſet in officijs primùm Druſi, inde verò Caij, Tiberij Imperatoris nepotum, delatione liberti ſui Eutychi quòd mortem Tiberio & Imperium Caio precatus eſſet, eodem Tiberio agente in Tuſculano, mancipari vinculis iubetur; vbi per ſex menſes vſque ad eiuſdem Tiberij obitum INTONSO CAPILLO, more reorum manſit. Rem geſtam & Agrippæ TONSIONEM narrat his ferè verbis Ioſephus: Agrippa receptus à Caio in intimam amicitiam, quodam die dum vnà geſtatur incidit in cōfabulationem de Tiberio: & quia ſoli erant, præcatus eſt Tiberio, vt quàm primùm principatus locum Caio digniori cederet. Has voces excepit Eutychus Agrippæ libertus, & auriga. ac tum ſiluit. Inſimulatus deinde à patrono, quaſi

Rei Iudæi Romano more tractati.

Ioſeph. lib. 18. Antiq Iud. cap. 8.

quaſi veſtem ei furto ſubduxiſſet, ſicut reuera ſubduxerat, & ex fuga retractus cùm perductus eſſet ad Piſonem vrbi præfectum, rogatus fugæ cauſſam, ait ſe habere ſecreta quædam, quæ cuperet indicare Cæſari, ad ſalutem ipſius pertinentia. Itaque vinctus ad eum ductus, patronum ſuum adcuſare incipit. roganti Imperatori quidnam contra eum adferat, à quo libertatem acceperit, reſpondit: Domine, vectabantur in curru Caius iſte & Agrippa quos vides (vterque enim præſens tunc aderat) me ſedente illis ad pedes: vbi poſt multos ſermones vltrò citroque habitos, Agrippa his verbis ad Caium vſus eſt: O ſi iam tandem dies illa veniat, quâ ſenex iſte decedens, te orbi relinquat principem! nihil enim huic voto obeſſe poſſet nepos eius Tiberius, quẽ tu facilè opprimeres. Tũ verò ad publicam orbis fælicitatem mea quoque priuatim accederet. His verbis Tiberius facilè credens verſus ad Macronem: Huic, inquit, iniice vincula. At Macro non ſatis intelligens, quemnam ille diceret (neque enim de Agrippa ſuſpicari tale quid poterat) cunctabatur donec exactiùs rem perciperet. Interim Cæſar aliquantiſper geſtatus per circum, denuò Macronem appellans. An non, inquit, iuſſi

vt

vt huic vincula inijcias? quo ſciſcitante, cui tandem? Agrippæ, inquam, ille reſpondit. AGRIPPA verò ad preces verſus rogabat veniam, ſed fruſtra, prætorianis ita vt erat, purpuratum in vincula trahentibus. quo ex tempore CAPILLO INTONSO ſex circiter menſes permanſit.

Interea temporis, Tiberius modico primùm languore tentatus, ac inualeſcente iam morbo deſperabundus, Caium miro quodam fato ſucceſſorem Imperij inuitus ac nolens denominat; & moritur, cùm imperaſſet annos XXII. menſes V. dies XIII.

Romani, nunciato eius obitu, vehementer quidem gauiſi fuere, non tamen rumoribus planè auſi credere, ne ſi intempeſtiuè clauſum animo gaudium publicè adaperirent delatorum operâ in perniciem apertam irruerent, haud ignari quantum ſubeſſet ſpei fruſtratæ periculum, ſi tyranni mortem fortaſſis incertam, hilarâ fronte exciperent.

Marſias verò Agrippæ libertus, cognitâ morte Tiberij, curriculo ad patronum properauit, lætiſſimum ei nuncium afferens. quē cum offendiſſet petentē balneū, admoto capite, ſermone Hebraico: *mortuus eſt*, inquit *Leo*. Id ille ſatis intelligens, inopi-

inopinatoque, perfuſus gaudio: At tibi reſpondit, tum pro cæteris officijs, tū pro hoc nuncio, quam tandem dignam gratiam referam, ſi modò vera nuncias? Tum Centurio qui cuſtodiæ præerat, animaduertens tam Marſię feſtiuum aduentum, quàm inſecutā illius verba hilaritatem Agrippæ, ſuſpicatuſque noui aliquid accidiſſe, rogauit: Quâ, de re inter ſe cōferrent. Cui cùm aperuiſſet omnia, quaſi iam familiari, vincto ſuo tantam fælicitatem gratulari cæpit, cænamque lautam adpoſuit. Verùm dū epulis ſimul indulgetur & poculis, ecce ſuperueniens quidam, adfert incolumem eſſe Tiberium. quibus verbis territus grauiter Centurio, capitalis culpę ſibi cōſcius, quòd audito Cæſaris obitu, vincto conuiuiū exhibuiſſet, illicò Agrippam lectulo deturbans: Tune, intonat, impunè falles, Imperatoris mortem mentitus, & non capite lues hanc linguæ petulantiam? & cum dicto, vinciri iubet hactenus ſolutum, totamque eam noctem in his malis Agrippa exegit.

Vide alcā Fortunæ.

Poſtera demum luce, certiſſima de morte Tiberij nuncia increbuere, elapſiſque haud multis diebus, Caius Imperator adclamatus, accerſitū ad ſe Agrippam, tonderi ivbet, veſtemque mutare præcipit. Impoſito deinde in caput eius diademate,

tetrar-

tetrarchiæ quæ Philippi fuerat, Regē conſtituit, adiectâ Liſaniæ quoque tetrarchiâ, & pro ferreâ catenâ, eidem paris ponderis auream dedit.

CAPVT X.

S. Paulus, RASO CAPITE, Nazaræorum munus implet: & quare. eiuſdem Apoſtoli forma & ſtatura qualis.

ANno Domini LVIII. Imperatoris Neronis II. Petri XIV. Olympiadis CCVIII. An. IV. Agrippæ Iudæorum Regis An. XII. Q. Voluſio & P. Cornelio Scipione Coſſ. Cōuentus habitus eſt Hieroſolymis, cui etiam PAVLVS interfuit. In eo, cùm ſeniores aduertiſſent minùs opportunum tempus interdicendi Chriſtianis (quorum multa millia ibidem agebāt) *legalia*, conſultum eſſe viſum eſt vt PAVLVS Gentium Apoſtolus VOTVM exoluturus & CAPILLVM cum cæteris NAZARÆIS poſiturus, Templum ingrederetur; quo ſe Moſaicæ legis obſeruantiſſimum probaret.

Admiranda plane res & conſideratione digniſſima, PAVLVM, qui non ab homine ſed ab ipſo Chriſto munus Euangelicū acceperat, quique eâ de cauſſâ Petro Apoſtolorum

ſtolorum principi *in faciem* Antiochiæ reſtiterat, tantum ſeniorum modò conuentui detuliſſe. Stupenda res, inquam, eum qui ſæpius ſuis antehàc epiſtolis, de legalibus ablegandis aperta ſuffragia dederat, ſententiamque ſtabilierat, ſic Synodo obaudiſſe, vt eiuſdem arbitrio per diſpenſationem ea præſtaret, quæ nonniſi à ſanctioribus Iudaicæ legis obſeruatoribus exhiberi munera conſueuerant. Hiſtoriam paucis aperit Lucas rei geſtæ teſtis oculeiſſimus & Pauli comes : *Cùm*
Act. 21. *veniſſemus Hieroſolymam libenter exceperunt nos fratres. Sequenti autem die introibat* PAVLVS *nobiſcum ad Iacobum: omneſque collecti ſunt Seniores. quos cùm ſalutaſſet, narrabat per ſingula, quæ Deus feciſſet in Gentibus per miniſterium ipſius. At illi, cùm audiſſent, magnificabant Deum, dixeruntque ei: Vides, frater, quot millia ſunt in Iudæis qui crediderunt, & omnes æmulatores ſunt legis. Audierunt autem de te quia diſceſsionem doceas à Moyſe, eorum, qui per Gentes ſunt, Iudæorum, dicens non debere eos circumcidere filios ſuos, neque ſecundum conſuetudinem ingredi. Quid ergo eſt? vtique oportet conuenire multitudinem: audient enim te ſuperuixiſſe: Hoc ergo fac quod tibi dicimus: Sunt nobis viri quatuor* VOTVM *habentes*

habentes ſuper ſe, his aſſumptis ſanctifica te cum illis, & impende in illis vt RADANT CAPITA; *& ſcient omnes quia quæ de te audierunt falſa ſunt, ſed ambulas & ipſe cuſtodiens legem. De his autem qui crediderunt ex Gentibus, nos ſcripſimus iudicantes vt abſtineant ſe ab Idolis, immolato, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione.* *Act. 15. Azo. 29.*

Tunc PAVLVS *aſſumptis viris, poſterâ die purificatus cum illis intrauit in Templum, annuncians expletionem dierum purificationis, donec offerretur pro vnoquoque eorum oblatio.*

Quæ autem eſſent huius officij cerimoniæ ſacrique ritus à lege præſcripti, ſuperiùs apertè ſatis docuimus, nimirum vt abſtinerent à vino, CAPVT RADERENT, & completo Nazaræatus tempore, agnum, ouem, & arietem offerrent in templo, CAPILLOSQVE DEPONERENT QVI CREMARENTVR vnà cum Sacrificio pacificorum.

Sed quoniam certum tempus quo abſtinerent à vino NAZARÆI, lege definitum minimè reperitur, quid his temporibus ex conſuetudine communiter actitarent, docebit Ioſephus: *His autem qui morbo vel alijs neceſſitatibus implicantur,* *Ioſeph. de bel. Iud. lib. 2. c. 15.*

cantur, mos eſt orare per XXX. dies antequam immolarent hoſtias, abſtinere quoque à vino & CAPILLOS RADERE.

Paulus an abſtemius. Verũ quomodo vnà cũ Nazaræis PAVLVS ea omnia in Tẽplo exhibuiſſe potuerit officia, cùm inopinatò & ante diẽ tantùm, vt id cum alijs faceret præmonitus foret? quonam enim pacto XXX. dies abſtemius perſeuerauerit? Ex his profectò colligi planè poſſe videtur PAVLVM, qui magna ex neceſſitate Timotheo lãguenti ſtomacho, prohibuit aquã bibere, & vt modico vino vteretur, præcepit, à vino penitus temperaſſe; ſicque ei, (vtpote ſemper abſtemio) haud impoſſibile fuit Nazaræorum in templo, idque extemplò, munus explere. Alioquin, dicendus eſſet PAVLVS quaſi in theatro perſonam induiſſe, eumque ſcenicè efficto ſimulatæ ſanctitatis mendacio Iudæis illuſiſſe: quæ res indigna prorſus non tantùm Apoſtolo tanto, ſed etiã quolibet Chriſtianæ ſynceritatis profeſſore. At ſeniores forſan illi legem æmulantes, PAVLO etiam malè parato Nazaræorum numeros explere ſuaſerint ac perſuaſerint? abſit.

Hæc itaque dum agerentur vnà inſuper cum Nazaræis & PAVLVM CAPILLIS ABRASVM eſſe, imo etiam vt cæterorum capilli raderentur, curam impendiſſe

ſatis

ſatis acta declarant. Vnde etiam D. Hieronymus hâc eum interpellat apoſtrophe: *O* PAVLE, *& in hoc te rurſum interrogo: Cur* CAPVT RASERIS, *cur nudipedalia exercueris de cærcmonijs Iudæorum? cur obtuleris ſacrificia & ſecundum legem hoſtiæ pro te fuerint immolatæ? Vtique reſpondebis: Ne ſcandalizarentur qui ex Iudæis crediderunt.* Act. 21. Hieron. Epiſt. 89.

His ita de PAVLI RASVRA elucidatis ad eiuſdem *effigiem* veniamus, quam quidem natiuis coloribus depictam daturi, adtentè audiamus ea quæ Triephon Critiam catechumenum inſtituens effutit apud Lucianum, quem veriùs Tenebrianum appellaueris: *Ego*, inquit, *docebo te quid ſit vniuerſum, & quid fuerit ante omnia, & quæ item conſtitutio, quodue corpus vniuerſi. Quãdo enim me* GALILÆVS *ille conuenit* RECALVASTER, NASO AQVILO, *qui tertium vſque ad cælum per aërem ingreſſus eſt, quæque optima & pulcherrima ſunt inde didicit: per aquas nos renouauit, in beatorum veſtigia inſiſtere fecit, & ex impiorum regionibus nos reduxit.* Quem equidem hiſce coloribus atque notis, non alium quàm Paulum aculeato penicilli ſui ſtilo delineaſſe, omnes credimus ſatis intelligere. Nam alium aliquem ex Apoſtolorum vel Chriſtianorum grege, *tertium cœlum* conſcendiſſe noui- Forma S. Pauli. Lucian. in Philop.

mus neminem.

Staturam verò ipſius haud proceram fuiſſe, at potius breuiorem, tum ea quæ ipſe de ſe, tum quæ Chryſoſtomus ſcribit
2.Cor.10. facilè oſtendunt. Ad Corinthios enim ſecundo, exprimens quæ de ſe aliqui iactarent, refert his verbis: *Epiſtolæ inquiunt*
Chryſoſt. de princ. Apoſt.to.5. *graues ſunt, præſentia autem corporis infirma*. Quibus verbis adludens Chryſoſtomus: *Qui* TRICVBITALIS *eſt, cælum attingit*. His omnibus conſentiunt quæ demum
Niceph.l. 2.cap.37. à Nicephoro narrantur: PAVLVS CORPORE *erat* PARVO, & CONTRACTO *atque* INCVRVO, & PAVLVLVM INFLEXO, FACIE CANDIDA *annoſque plures præ ſe ferente*, & CAPITE MODICO, OCVLIS MVLTA *inerat* GRATIA, SVPERCILIA *deorſum verſus vergebant*, NASVS *pulchrè* INFLEXVS *idemque* LONGIOR, BARBA DENSIOR & *ſatis* PROMISSA, *eaque non minus quàm capitis* COMA CANIS RESPERSA *erat*. Verùm vnde hæc deſumpta? non aliunde quàm ab antiquis
Euſeb.cap. 14.lib.7. imaginibus quarum libro III. rurſum meminimus ex Euſebio, Petrum depingentes.

CAPVT

CAPVT XI.

Crinium comarumque luxibus iritatus Deus, Iudæis mulieribus caluitium interminatur. Vltiones diuinæ ea de cauſſa variæ.

VNicus mihi pro omnibus erit hac in materia prophetes Iſaias, cuius ore dura diraque minitatur Dominus puellis ac mulieribus Hebræis comarum veſtiumque luxu diffluentibus : *Pro eo quod eleuatæ ſunt filiæ Sion, & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant & ambulabant pedibus ſuis, & compoſito gradu incedebant;* DECALVABIT *Dominus* VERTICEM *filiarum Sion & Dominus* CRINEM *earum* NVDABIT. *In die illa auferet Dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas & torques, & monilia & armillas & mitras & diſcriminalia & periſcelidas & murenulas & olfactoriola & inaures & annulos & gemmas in fronte pendentes, & mutatoria & palliola & linteamina & acus & ſpecula & ſyndones & vittas & theriſtra: & erit pro ſuaui odore fœtor, & pro zona funiculus, & pro* CRISPANTI CRINE CALVITIVM *& pro faſcia pectorali, cilicium.* Vix vllo alio ſcripturæ loco repe- *Iſaiæ* 3.16

riatur tam prolixa aduerſum muliebres luxus inuectiua. Cauſſam reddit Chryſoſtomus immodicam vxorum mollitiem, per quam viros magna plus parte inducebant ad rapinæ nequitiam. quod & ſuperiùs paulo inſinuans ait: *Mulieres dominatæ ſunt eis*. Iuuat præfatam increpationem Prophetæ verſibus pandere:

Ioan. Carpenteius paraph. in Iſaiæ cap. 3. pag. mihi 37.

Ecce tuas, male ſana Sion, nataſque nuruſque
Turrito erectas collo & ceruice ſuperba
Sublimes, oculiſque loqui nutuque peritas,
Et manuum plauſu doctas, motuque petulcum
Compoſito ad numerum molles ſaltare choreas,
Ipſe Deus, Deus ipſe, nouo decorabit amictu:
Nam quæ nunc COMPTIS *geſtant laudata* CAPILLIS
TEMPORA, CALVITIES *mala* DEGLABRABIT, *& altum*
Area formoſi capitis deradet honorem;
Tum male nudatas mœrorque pudorque ſequetur
Nec ſatis hoc, pedibus Dominus ſuriſque ſuperbis
Detrahet auratis ſandalia fulgida vinclis;
Detrahet & fronti bullas & tortile læuî
Aurum ceruici & baccata monilia collo,
Quodque COMAS *rutilum flauas diſcriminat aurum.*
Armillas manibus capitique ligamina mitræ.
Faſ-

Faſciolaſque auro textas & murice, pexaſque
In nodos auro virgas; & lento argento,
Crurũ aptũ tegmen rapidis dabit ignibus vri.
Quid tot ſuffitus, tot odoramenta ſagacis
Delicias naris referam? Quid prodigioſis
Sumptibus ad fœdos reparata tot vnguina lu-
xus?
Hæc vltra oceanum magnis quæſita periclis,
Protinus abſumet diuini flamma furoris.
Detrahet auriculis aurum, diſcerpet inaures,
Fronti adimet gemmas, & tranſparentia filo
Suppara pertenui, prodendis vtile membris,
Qualia ſunt, tegmen. Muliebris denique
mundi
Cunctum inſtrumentum, bombycina tenuia,
acuſque
Ex auro ſolido FINGENDIS CRINIBVS *ap-*
tas.
Et ſpecula & vittas, multumque operoſa
theriſtra
Proterent irati feruens vindicta tonantis.
Atque vbi odoriferis flagrant nunc omnia
ſuccis
Compita, fœtor erit nullâ medicabilis arte.
Matronas laqueus, pro zona diuite, cin-
get;
Faſciaque eminulas compeſcere texta pa-
pillas,
Virgineos non vltra ſinus conſtringet: at
illi

Succedet ſaccus niger & cinere obſitus atro.

I NVNC, FINGE COMAS, VT PRO CRISPANTE CAPILLO

CALVITIVM DEFORME FERAS, TVRPEMQVE SENECTAM.

Plinius & Celſus lib. 6. cap 6.

Porro poëta per *aream*, capitis vitium intelligit, quo pili decidunt, cuius etiam meminere Plinius ac Celſus.

Quòd autem eiuſmodi capillorum & comarum illecebris ad iracundiam prouocatus Dominus, adeo grauia Iudæis interminetur, inde factum eſt, vt variè varijs temporibus inſurrectum ſit aduerſum luxus fęminarum, quas omninò *velari* voluere prudentes quique rerum publicarum moderatores. Hanc certè legem inter cęteras ſuis Corinthijs etiã indixit Paulus.

Mulieres Gentiles Hebrea & Chriſtiana velanda.

Nam ſicut optimi legiſlatoris officium ac munus eſt, non tantum egregijs moribus rempublicam inſtituere, ſed eiuſdem populi decentem corporis habitum ſimul componere: eodem ſanè modo, non modò Chriſtiani, ſed & Iudæi imò etiam pagani, haud virgines tantùm ſuas, ſed & vxores velatas eſſe voluere. De Gẽtilibus quidem exemplum habetur pernobile: ferunt enim Creüſam vxorem Æneæ, propter inſignem honeſtatem, ne cùm Troya quidem caperetur, perterritam ſe velamine detexiſſe, ſed etiam dum ab incendio fugitaret

De Creüſa meminit Clem. Alex. in pædag. lib. 3.

fugitaret manſiſſe *velo tectam*. De Romanis mulieribus id æquè claret ex Valerio: *Horridum C. quoque Sulpitij Galli maritale ſupercilium: nam vxorem dimiſit, quòd eam* CAPITE APERTO *foris verſatam cognouerat*. Tacitus quoque hæc de Poppæa Sabina: *Rari in publicum egreſſus, idque* VELATA PARTE ORIS, *ne ſatiaret adſpectum, vel quia ſic decebat*. De Arabibus, habes apud Tertullianum: *Iudicabunt nos Arabiæ fœmine ethnicæ, quæ non* CAPVT *tantùm, ſed faciem quoque ita totam tegunt, vt vno oculo liberato, contentæ ſint dimidiâ frui luce, quàm totam faciem proſtituere*. De Lacęnis mulieribus omnium laudatiſſimis illud à Plutarcho ſcriptis mandatum habetur, virgines apertâ facie, vxoratas verò mulieres velatas prodire ſolitas: eâ nimirum ratione vt ſic illæ maritos inuenirent, iſtæ verò viros habentes alijs placere non curarent. Sed ſicut & probro adſcribitur Lacænis virginibus quòd ſupra genua veſtes deductas induerent, ita nec laudátur quòd ſic virgineus pudor quaſi venalis expoſitus proderetur. Libet in hoc libelli pyctacium quaſdam æui noſtri Lacænas CAPITIS HABITV plane demirandas ab Heſperiæ finibus aduocare:

Valer. lib. 6. cap. 3. de ſen. 13.

Cornel. Tac. lib. 14.

Tert. de Veland. Virginib.

Hiſpaniam à Gallia diuiſerunt olim & hodie montes, quos ab crebris fulminum ignibus

Cantabria in montibus Pyrenais.

Pyrenei vnde dicti. ignibus Pyrenæos appellauere. Horum incolas *Cantabros* nominant ſicut moribus ita & veſtibus à cæteris Hiſpanis diſtinctiſſimos. Intendunt viri rebus nauticis, & militiæ Neptuniæ, docti pariter comminùs & eminùs fundis ac iaculis hoſtes ferire. Patrijs limitibus lubentes & tanto numero excedunt, vt ſequioris ſexus homines duodecim faciliùs reperias, quàm mares quatuor. Etiamnum hodie tenaciſſimos eſſe cenſent auitæ libertatis. Auitæ dixi, quàm fuſo ſæpiùs cruore tutatum iuerunt. Quin & ſuos crudeli miſericordiâ manibus generoſis trucidabant, ne in manus hoſtiles deuenirent & in patriæ libertatis diſcrimen ruerent. Miſerum ſimul & mirum illud, apud Munſterum, facinus: *In Cantabria cùm neceſſitas belli vrgeret, trucidabant matres proprios filios, & vorabant: ne ſcilicet inciderent in manus hoſtium. Legitur denique puerum quendam parentes ſuos & fratres* (vide impiam & piaculo dignam pietatem) *in captiuitate trucidaſſe, iuſſus ad hoc à patre qui gladium porrexit, vt illud faceret.*

Cantabrorum mores & ſtudia.

Mira libertatis tenacitas.

Munſterus lib.2.Coſmog. pag. mihi 61.

Mulieres Cantabræ. Ipſæ etiam fœminæ maſculum animum inceſſu virili præ ſe ferunt: quarum corpora valentioribus membris exurgunt quā cæterarum Hiſpanię mulierum. Negotiantur domi foriſque inſtar noſtratium belgicarum;

gicarum; nec vllis diffidentiæ repagulis intra parietes continentur, maritis nullo inibi philautiæ fritillo prurientibus: pudicitiæ etenim cultrices ſunt & pudori deuotiſſimæ. Hinc veſtitus earum ſimplex & non venatiuus oculorum malè caſtorum.

Innubiles puellæ RASO CAPITE ſine velis, ſine mitellis publicitùs & vicatim incedunt, eâ capitis raſurâ, quaſi virginitatis ſymbolo propalam gloriantes. Hinc, ſi qua pudicitiæ naufragium fortè paſſa fuerit, patrijs legibus, extemplò, capiti nubem inducere & capillos promittere cogitur. an non cõtractum peccato ſuo pudorem tectura? hoc reor. Virginum eiuſmodi quaſdã fronte capillatas notaui, cùm per montes Pyrenæos in Caſtiliam proficiſcerer, & ab ea mare conſcenſurus portum peterem Cãtabris *Portugalette* vocitatum, in Gallias nauigaturus. Alias inſuper circumducto crinium rariorum circulo raſas in CORONAM notat MSS. oculati pariter teſtis D. Antonij de Monde viri nobilis & Equitis aurati. Delineatã etiam habes apud Franciſcum Deſertz eo libello quem Henrico Borbonio Principi Nauarræo, poſtea Galliarum Regi eius nominis IV. dicauit anno Dom. M. DLXII. eam licet inibi non adtondeat in coronam.

Puellæ Virgines raſæ in CORONAM.

Liber MS. in quarto pag. 115.

Quærat

Quærat hic forſitan aliquis quid cauſſæ tandem ſubſit vt contra communem omnium gentium morem, eo capitis reuelati habitu procedant Cantabræ virgines? equidem neſcire me fatebor ingenuè; ſuſpicari tamen licet eas eiuſmodi ritum à Lacænis traditum in patrias leges transfudiſſe.

Cęterum, vt vnde diſceſſit eodem reuertatur oratio, Iudæas etiam mulieres crinibus capilliſue nequaquam adparentibus, aſt capite decenter velato proceſſiſſe, patet ex Tertulliano, qui de veteribus traditionibus agens: *Apud Iudæos*, inquit, *tam ſollenne eſt fœminis eorum* VELAMEN CAPITIS *vt inde noſcantur*. Nō ita ſanè apud Corinthios antequam Paulus ijſdem Dei verbum dictauiſſet. Tertullianum huc adpello: *Hodie Virgines ſuas Corinthij* VELANT. *quid docuerint Apoſtoli, quid didicerint adprobant*. Erat enim vt idem edocet, *velum* virginitatis inſigne. Vnde admirari licet ſtupēdam omninò puellarum eiuſdem patriæ conuerſionem, maximè ſi quis earum antea ſalacitatem audiat ex Strabone: *Fanum Veneris Corinthi ita fuit locuples, vt plures quàm mille habuerit ſacrorum famulas meretrices, quas Deæ viri mulieresque dedicarunt. Ob hæc igitur & magna hominum multitudo in ea vrbe & diuitiæ fuerunt: naucleri*

Tertull. de coron. Milit. cap. 4.

Tert. de Veland. Virg. ca. 9.

Strabo libro 8.

ćleri enim ſua facilè prodigebant. Vnde adagio locus: Non eſt Corinthum adire cuiuis integrum. Sed & Suidas: *Cotys dæmon apud Corinthios colitur præſes effæminatorum & impudicorum, ſiue illi ob turpem quæſtum, ſiue ob fœdam libidinem aliauc de cauſſa pudicitiam proſtituant, cuiuſmodi ſunt Cliſtenes & Timarchi.* Paulus igitur earum puellarum iam Chriſto per fidem famulantium capita ſic voluit eſſe compoſita, vt crinibus nuſquam adparentibus & ornatis velamine tecta, Hebræorum more, forent. Quin & Timotheum ſuum monens omnem illum à fœminis ſuperfluum laſciuumque amputauit ornatum, tanquam concupiſcentiæ fomitem: *Volo ſimiliter & mulieres in habitu ornato, cum verecundia & ſobrietate ornantes ſe,* NON IN TORTIS CRINIBVS, *aut auro, aut margaritis, vel veſte precioſa, ſed quod decet mulieres promittentes pietatẽ per opera bona.* Docuit eadem & Petrus. Sed quid Chriſtianæ religionis pædagogus? quonam modo ornatũ tẽperat vt luxum euitet? *Mulieribus* CRINES *mollire ſufficit, et tenui aliquâ fibulâ* COMAM *alligare frugaliter: ſimplici cultura pudicas* COMAS *in veram & germanam pulchritudinem alentibus. Meretricij autem* PILORVM *plexus & catenarum nexus, cùm eas deformes reddunt, tum etiam* PILOS *diſcerpunt artificioſis*

Suidas verbo Κοτύς.

1. Tim. 2.

1. Pet. 3.

Clemens Alexand. pædag. lib. 3. cap. 11.

cioſis inſertis vinculis euellentes.

Caſtigatio luxus veſtium & capillorũ. Porrò dubites vtrum magis ſtilo perſecuti fuerint Prophetę Moſayci & patres Chriſtiani, luxum veſtium an venatiuum concupiſcentiæ capillitium. Quid autem Patres loquor aut Prophetas? Deus ipſe vindicante dextrâ noſtros olim atauos egregiè proſecutus eſt, quando immiſsâ cælitus plagâ Belgicum hoc quod calcamus ſolum, miris quibuſdam ac miſerandis modis afflixit. Huius meminit Sigebertus hoc verborum tenore. *Sigebert. ad an. 1089.* *Annus M.LXXXIX. peſtilens maximè in Occidentali parte Lotharingiæ: vbi multi* SACRO IGNE *interiora conſumente computreſcentes, exeſis membris inſtar carbonum nigreſcentibus aut miſerabiliter moriuntur aut manibus & pedibus putrefactis, truncati miſerabiliori vitæ reſeruantur, multi verò neruorum contractione tormentantur.* Ita quidem anno præfato ſæuijt ignis ille ſacer in Occidentali parte Lotharingiæ, qui ſubſequentibus temporibus etiam noſtrates crudeliter inuaſit. Tornacenſes intelligo, quorum miſeram miſeriam hoc poëmatio placuit exponere:

Peſtis deſcriptio quaſi Ouidiana.

Principio cœlum ſpiſsâ caligine terras
Preſſit & ignauos incluſit nubibus æſtus.
Adgreſſa eſt miſeros damno grauiore colonos

Peſtis

Peſtis, & in magnæ dominatur mænibus vrbis.
Viſcera TORRENTVR primò, FLAMMISQVE fatiſcunt,
Indicium rubor eſt, & ductus anhelitus igni.
Putida membra iacent & putrida. Arentia ventis
Ora patent, auræque graues captantur hiatu.
Non ſtratum non vlla pati velamina poſſunt,
Dura ſed in terra ponunt præcordia, nec fit
Corpus humo gelidum, ſed humus de corpore feruet.
Nec moderator adeſt, inque ipſos ſęua medentes
Erumpit clades, obſuntque autoribus artes:
Quo propior quiſque eſt, ſeruitque fidelius ægro,
In partem lethi citiùs venit; atque ſalutis
Spes abijt, finemque vident in funere morbi.
Semianimes errare vijs dum ſerpere poſſent,
Adſpiceres, flentes alios terraque iacentes,

Laſſaque

Laſſaque verſantes ſupremo lumina motu:

Membraque pendentis tendunt ad ſydera cœli,

Hic, illic, vbi mors deprenderat exhalantes.

Quo ſe cumque acies oculorum flexerat, illic

Vulgus erat ſtratum, veluti cùm putrida motis

Poma cadunt ramis agitatæque ilice glandes.

Quid multis moror? Ipſa ciuitatis cartophilacia, graſſantem hanc luem, luis cauſſam eiuſque remedium valde Chriſtianum exponunt ſubſequenti narrationis ſerie: „Circa annos Domini M. LXXXXII. „Apoſtolicæ ſedis Præſidente Papa Vr- „bano, Remenſi verò Archiepiſcopo Re- „naldo, Tornacenſi ac Nouiomenſi E- „piſcopo Rabbodo, Francorum Regnum „regente Philippo, & Romanorum Im- „peratore Henrico, celebris PROCESSIO „percircuitum vrbis TORNACENSIS ab eo- „dem Epiſcopo Rabbodo fuit inſtituta, „pro IGNEA PESTILENTIA, quæ diuino iu- „dicio prouinciam longè lateque nimis „oppreſſerat, adeo vt plurimorum mem- „bra publicè comburi viderentur. quam- obrem

MS. Cartophilacia & monumenta Eccleſiæ Tornacenſis.

„obrem non ſolùm de ipſa prouincia, ve-
„rùm etiam de remotis, longeque poſitis
„regionibus, eodẽ igne ſuccenſi ad Eccle-
„ſiam beatæ MARIÆ in vrbe Tornacenſi
„conſtructam, quotidie congregati defere-
„bantur. Et probatum proculque prola-
„tum, ac diuulgatum erat, quòd Dei mi-
„ſericordiâ quàm plures iam ſanatos fuiſ-
„ſe in ea viderẽtur, ipſa Eccleſia tantorum
„infirmorũ multitudine replebatur, quòd
„mirati ſunt vniuerſi; nec ingredi poterãt
„fores Eccleſiæ ſuperuenientes infirmi, ſed
„decumbebant ante portale, & illâ occa-
„ſione modernis adhuc temporibus, IMA-
„GO PORTALIS Eccleſiæ nuncupatur, IMA-
„GO INFIRMORVM. Sic cùm vndique fuiſ-
„ſet infirmis repleta Eccleſia, & quòd ni-
„mium fætorem, ſeu nidorem infirmorum
„nullus ingrediẽtium ſufferre valeret, Ca-
„nonici neceſſitate compulſi, decreuerũt,
„vt quorum iam pedibus combuſtis tibię
„ſuccenſæ fuerant, ſanitatiſque eorũ nulla
„ſpes ſupererat, de ipſa Eccleſia eijceren-
„tur; qui ita eiecti, quoniam nec in alijs
„parochialibus Eccleſijs pro eorum intol-
„lerabili nidore recipiebantur, ad S. MAR-
„TINI Eccleſiam illo tempore vacuam &
„ſolitariam, à proximis ſuis & caritatiuis
„deferebantur, ibique eiuſdem ignis com-
„buſtione tandem defuncti ſepeliebantur.
Cuius

INSTITVTIO SVPPLICATIONIS TORNACENSIS.

„Cuius peſtis immanitate permotus ſupradictus Rabbodus Epiſcopus, totius „prouinciæ populum ad S. Mariæ Eccleſiã „congregari fecit. FACTOQVE CVNCTIS „GENERALI SERMONE, omnibuſque ni„nium perterritis, PLVSQVAM MILLE IVVE„NVM COMAS TOTONDIT VESTESQVE PER „TERRAM DEFLVENTES, & libidini potius „quàm neceſſitati ſeruiẽtes præcidit, dein„de vniuerſis vnâ ſextâ feriâ integrâ vſque „ad noctem ieiunare præcepit, ita vt nec „etiam infantuli nutricũ papillas ſugerent.

„Præterea inſequente S. Crucis Exalta„tione, populum vniuerſum cum ſancto„rum pignoribus, nudis pedibus, totam „vrbem forinſecus proceſſionem facientes „circuire conſtituit. Sicque iram Dei in „miſericordiam conuerſam experti ſunt „cuncti, multis pro ea orationibus & e„leemoſynis factis. Quæ proceſsio in pręfata ſanctæ Crucis Exaltatione, per eiuſ„dem vrbis circuitum, vſque in hodiernũ „diem ſeruatur, ita vt de circumpoſitis re„gionibus nonnumquam ad eam ferè cen„tum millia plebis diuerſi ſexus & ætatis „congregari cernantur.

Aduertiſti mi Lector, iuuenes fœmineo more cõptulos, cincinnatulos, calamiſtratos, decaluari: quibus etiam quadraſſet illa pædagogi Chriſtiani increpatio in mulie-

res

res icta: *Trahere veſtes ad ſũmos vſque pedes demiſſas, valde eſt arrogãs & ſuperbum: quod ambulandi actionem impedit; cùm veſtis inſtar verriculi quæ in ſoli ſunt ſuperficie ſordes ſecum adtrahat; ne fractis quidem & eneruatis ſaltatoribus qui cinædicam turpitudinem, mutam in ſcenam transferunt, veſtem cum tanto dedecore diffluentem conſpicantibus, quibus exquiſitæ veſtes fimbriarumque dilationes & curioſi figurarũm numeri illiberalem ac ſordidam Syrmatum mollitiem indicant.*

Clemens Alex. pædag. lib. 3. c. 10.

CAPVT XII.

Diuinum Moyſis edictum de leproſis: capillitij & Barbæ eorum luſtrationes & analogia. Item de quodam eorundem inſtituto monaſtico noſtrate.

HOmo, in cuius cute & carne ortus fuerit diuerſus color ſiue puſtula, aut quaſi lucens quippiam, id eſt plaga lepræ, adducetur ad Aaron ſacerdotem, vel ad vnum quemlibet filiorum eius. Qui cùm viderit lepram in cute, & PILOS in album mutatos, colorem ipſamque ſpeciem lepræ humiliorem cute & carne reliqua, plaga lepræ eſt, & ad arbitrium eius ſeparabitur. Sin autem lucés candor fuerit in cute, nec humilior carne reliqua, & pili coloris pri-

ſtini recludet eum ſacerdos ſeptem diebus. Et conſiderabit die ſeptimo: & ſi quidem lepra vltrà non creuerit, nec tranſierit in cute priores terminos rurſum recludet eũ ſeptem diebus alijs. Et die ſeptimo contemplabitur: ſi obſcurior fuerit lepra, & non creuerit in cute, mundabit eum, quia ſcabies eſt: lauabitque homo veſtimenta ſua, & mundus erit. Quòd ſi poſtquam à ſacerdote viſus eſt,& redditus munditiæ, iterum lepra creuerit, adducetur ad eum, & immunditiæ condemnabitur. Plaga lepræ ſi fuerit in homine, adducetur ad ſacerdotem, & videbit eum. Cumque color albus in cute fuerit, & capillorvm mutauerit aſpectum, ipſa quoque caro viua apparuerit: lepra vetuſtiſſima iudicabitur, atque inolita cuti. Contaminabit itaque eum ſacerdos, & non recludet, quia perſpicuæ immunditiæ eſt. Sin autem effloruerit diſcurrens lepra in cute, & operuerit omnem cutem à capite vſque ad pedes, quidquid ſub aſpectum oculorum cadit, conſiderabit eum ſacerdos, & teneri lepra mundiſſima iudicabit: eò quod omnis in candorem verſa ſit, & idcirco homo mundus erit. Quando verò caro viuens in eo apparuerit, tunc ſacerdotis iudicio polluetur, & inter immundos reputabitur. Caro enim

viua

uiua, ſi leprâ aſpergitur, immunda eſt. Quòd ſi rurſum verſa fuerit in alborem, & totum hominem operuerit, conſiderabit eum ſacerdos, & mundum eſſe decernet. Caro autem & cutis in qua vlcus natum eſt & ſanatum, & in loco vlceris cicatrix alba apparuerit, ſiue ſubrufa, adducetur homo ad ſacerdotem: qui cùm viderit locùm lepræ humiliorem carne reliqua, & pilos verſos in candorem, contaminabit eum: plaga enim lepræ orta eſt in vlcere. Quod ſi pilus coloris eſt priſtini, & cicatrix ſubobſcura, & vicina carne non eſt humilior, recludet eum ſeptem diebus. Et ſi quidem creuerit, adiudicabit eum lepræ. Sin autem ſteterit in loco ſuo, vlceris eſt cicatrix, & homo mundus erit. Caro autem & cutis quam ignis exuſſerit, & ſanata albam ſiue rufam habuerit cicatricem, conſiderabit eam ſacerdos, & ecce verſa eſt in alborem, & locus eius reliqua cute eſt humilior: contaminabit eum, quia plaga lepræ in cicatrice orta eſt. Quòd ſi pilorum color non fuerit immutatus, nec humilior plaga carne reliqua, & ipſa lepræ ſpecies fuerit ſubobſcura, recludet eum ſeptem diebus, & die ſeptimo contemplabitur: ſi creuerit in cute lepra, contaminabit eum. Sin autem in loco ſuo

candor ſteterit nõ ſatis clarus, plaga combuſtionis eſt, & idcirco mundabitur, quia cicatrix eſt combuſturæ. Vir ſiue mulier, in cuius capite vel barba germinauerit lepra, videbit eos ſacerdos, & ſi quidem humilior fuerit locus carne reliqua, & CAPILLVS flauus, ſolitoque ſubtilior, contaminabit eos, quia lepra capitis ac barbæ eſt. Sin autem viderit locum maculæ æqualem vicinæ carni, & capillum nigrum: recludet eum ſeptem diebus, & die ſeptimo intuebitur. Si non creuerit macula, & CAPILLVS ſui coloris eſt, & locus plagæ carni reliquæ æqualis: radetur homo abſque loco maculæ, & includetur ſeptẽ diebus alijs. Si die ſeptimo viſa fuerit ſtetiſſe plaga in loco ſuo, nec humilior carne reliqua, mundabit eum, totiſque veſtibus ſuis mundus erit. Sin autem poſt emundationem rurſus creuerit macula in cute, non quæret amplius vtrum capillus in flauum colorem ſit immutatus, quia apertè immundus eſt. Porro ſi ſteterit macula, & capilli nigri fuerint, nouerit hominem ſanatum eſſe, & confidenter eum pronũciet mundum. Vir, ſiue mulier, in cuius cute candor apparuerit, intuebitur eos ſacerdos. Si deprehenderit ſubobſcurum alborem lucere in cute, ſciat nõ eſſe lepram, ſed maculam coloris candidi, & hominem

nem mundum. Vir, de cuius capite CAPILLI fluunt, caluus & mundus eſt: & ſi à fronte ceciderint PILI, recaluaſter & mundus eſt. Sin autem in CALVITIO ſiue in recaluatione albus vel rufus color fuerit exortus, & hoc ſacerdos viderit, condemnabit eum haud dubiè lepræ, quæ orta eſt in CALVITIO. Quicumque ergo maculatus fuerit lepra, & ſeparatus eſt ad arbitrium ſacerdotis, habebit veſtimenta diſſuta, caput nudum, os veſte contectum, contaminatum ac ſordidum ſe clamabit. Omni tempore, quo leproſus eſt, & immundus, ſolus habitabit extra caſtra. Veſtis lanea ſiue linea, quæ lepram habuerit in ſtamine atque ſubtegmine, aut certè pellis, vel quidquid ex pelle confectum eſt, ſi alba vel rufa macula fuerit infecta, lepra reputabitur oſtendeturque ſacerdoti. Qui conſideratam recludet ſeptem diebus: & die ſeptimo rurſus aſpiciens ſi deprehenderit creuiſſe, lepra perſeuerans eſt: pollutum iudicabit veſtimẽtum & omne in quo fuerit inuenta; & idcirco comburetur flammis. Quod ſi eam viderit nõ creuiſſe, præcipiet, & lauabunt id in quo lepra eſt, recludetque illud ſeptem diebus alijs. Et cum viderit faciem quidem priſtinam non reuerſam, nec tamen creuiſſe lepram, immundum iudicabit, & igne comburet, eo

quod infuſa ſit in ſuperficie veſtimenti vel per totum, lepra. Sin autem obſcurior fuerit locus lepræ poſtquam veſtis eſt tota, abrumpet eum, & à ſolido diuidet. Quod ſi vltra apparuerit in his locis, quæ priùs immaculata erant, lepra volatilis & vaga, debet igne comburi. Si ceſſauerit, lauabit aqua ea quæ pura ſunt, ſecundo, & munda erunt. Iſta eſt lex lepræ veſtimenti lanei & linei, ſtaminis, atque ſubtegminis, omniſque ſupellectilis pelliceæ, quomodo mundari debeat, vel contaminari.

Leuit. cap. 14. Hic eſt ritus leproſi, quando mundãdus eſt: Adducetur ad ſacerdotem: qũi egreſſus de caſtris, cum inuenerit lepram eſſe mundatam, præcipiet ei qui purificatur, vt offerat duos paſſeres viuos pro ſe, quibus veſci licitum eſt, & lignum cedrinum, vermiculumque & hyſſopum. Et vnũ ex paſſeribus immolari iubebit in vaſe fictili ſuper aquas viuentes: alium autem viuum cum ligno cedrino, & cocco, & hyſſopo, tinget in ſanguine paſſeris immolati, quo aſperget illum, qui mundãdus eſt, ſepties, vt iure purgetur: & dimittet paſſerem viuum, vt in agrum auolet. Cumque lauerit homo veſtimenta ſua, *radet omnes pilos corporis*, & lauabitur aqua: purificatuſque ingredietur caſtra, ita dumtaxat vt maneat extra tabernaculum ſuum ſeptem diebus,

diebus, & die ſeptimo *radet capillos capitis, barbamque & ſupercilia,* ac totius corporis pilos.

Hactenus ſacer textus cuius interpres Cornelius docet quintam illam *capitis* & *barbæ* lepram, eiuſdem formæ & rationis eſſe cum lepra aliarum corporis humani partium. Vnde eius ſigna ſunt eadem. Illud tantum intereſt quod in reliquis partibus *pili* in albos commutentur; BARBÆ verò & CAPITIS mutentur in flauos ac tenues. Cuius rei cauſſa eſt, quòd capitis lepræ ſoleant innaſci achores (quos appellant *tineas*) quædam inquam vlcuſcula ſuccum liquidiori melli ſimillimum ſtillantia. Meritò itaque capilli pertenues inibi naſcuntur flaui, ſicut è reliquis partibus ſalsâ pituitâ imbutis ſupercreſcunt albi. Cauſſa verò ſaniei illius, haud alia eſt quàm bilis flauæ pertenuis, cum ſalſa pituita permiſtio. Vnde mulieribus illis quæ tineâ laborant, auro ſimiles oriuntur capilli. *Senſus tropolog. lepræ capillitij & barbæ.*

Quòd ſi præfatas lepras ad ſenſum tropologicum vocemus: cæteræ quidem morum vitia apprimè ſignificant, capitis autẽ & capillitij hęreſis eſt, quæ inſtar leprę ſerpit ſicut cancer. Vnde ſtatim tollẽda & ſeparanda. Diuo ſiquidem Hieronymo tradente: *Scintilla ſtatim vt apparuerit extinguenda* *Hieron. in cap. 5. ad Gal.*

Digitized by Google

guenda eſt & fermentum à maſſa vicinia ſemouendum: ſecandæ putridæ carnes & ſcabioſum animal à caulis ouium repellendum; ne tota domus maſſa, corpus, & pecora ardeant, corrumpantur putreſcant, intereant. Arrius in Alexandria vna ſcintilla fuit, ſed quia non ſtatim oppreſſa eſt totum orbem eius flamma populata eſt.

Greg. Tur. lib. 1. mirac. S. Martini cap. 11. & ex eo Baron. an. 560.

Refert Gregorius Turonenſis Regem Galliciæ cum ſubditis Arriana hæreſi infectum, ab vltrice omnipotentis manu ſic mulctatum eſſe, vt vniuersâ regione lepræ contagio vitiatâ Charraricus eius filius grauiter infirmari peneque animam exhalare cœperit. Conuerſus pater in ærumna dum in filij corpus infigitur ſpina, ad ſanctum Martinum donaria tranſmiſit & eius fidem amplexus filium ſuum tanquam euangelicus centurio ſanatum recipere meruit, populumque plagâ liberauit. *Nec vnquam vſque nunc*, inquit Gregorius, *lepra morbus ſuper aliquem apparuit.*

Lepra ergo in capite *capilliſque* adparens error eſt circa diuinitatem Chriſti, eiuſque Apoſtolos aut prophetas: per BARBAM enim homines perfecti ſignificantur qui Chriſto capiti cohærent quaſi barba, eiuſque influxum proximè ſuſcipiunt; de

Pſal. 132.

quo dicitur: *ſicut vnguentũ in* CAPITE *quod deſcen-*

deſcendit in BARBAM, BARBAM *Aaron.* CAPILLVS FLAVVS & ſolito ſubtilior eſt ſuperba cogitatio & ſui fiducia; ſicut NIGER eſt humilitas & OBEDIENTIA. Humilior carne locus, eſt erroneus articulus qui veritate Eccleſiæ longè eſt inferior. Si cutis & locus æqualis ſit, radendus eſt, id eſt, ei ſubtrahenda eſt facultas diſputandi, ne infirmo adhuc ingenio tanta myſteria diſcutere præſumat, agnita iam veritate Eccleſiæ, in qua conquieſcere quiſque & iudicium ſuum mancipare debet. Locus autem maculæ radi prohibetur, vt erroris ſui memoria homini relinquatur.

Rurſum capitis & CAPILLITII lepra, mentis arrogantia eſt, quam matrem hæreſeos eſſe perhibent. *Septempliciter,* inquit Bernardus, *occupauit nos lepra ſuperbiæ; Primo in proprietate poſſeſſionum; Secundo in gloria veſtium; Tertio in voluptate corporum; Quartò cùm in aduerſis murmuramus; Quinto cum in proſperis arroganter commendamus; Sextò propria voluntas & Septimo proprium conſilium ac iudicium quod eſt pater hæreſis.* Porro hæc lepra maximè viles abiectoſq; inuadit cùm ad dignitates & faſtigia eue-huntur, vti docet experientia. Aurelius Victor: *Compertum habeo humillimos quoſque, maximè vbi alta acceſſerũt ſuperbia atq; ambitione immodicos eſſe. Hinc C. Marius patrũ memo-*

Bern. ſer. 3. de reſurrect. Dom.

Aurel. Vict. de Cæſar.

memoriâ, hinc Diocletianus noſtrâ, communem habitum ſupergreſſi ſunt, dum animus potentiæ expers, tanquam inedia refecti, inſatiabilis eſt. Præclarè S. Auguſtinus: *Magna miſeria eſt ſuperbus homo, ſed maior miſericordia eſt humilis Deus*. Et rurſum: *Audeo dicere, ſuperbis vtilè cadere in aliquod apertum & manifeſtum peccatum, vnde ſibi diſpliceant, qui iam ſibi placendo ceciderant. Salubrius enim Petrus ſibi diſplicuit, quando fleuit, quàm ſibi placuit quando præſumpſit. Hinc ait pſaltes: Imple facies eorum ignominia & quærent nomen tuum Domine.*

Aug. de Catec. rudib.
Idem lib. 14. de ciuit. Dei.
Pſal. 82.

Cœnobiũ leproſorum iuxta Tornacum: forſitan & alibi pluria.

Denique vt obmiſſis tropologijs ad hiſtoricos recurramus & ab eorum penu de leproſis noſtris aliquid eruamus; Cùm floretiſſimi exercitus Chriſtiani milites haud pauci, qui in Paleſtinam profecti fuerant, lepram inibi terrarum cõtraxiſſent, reges, principes & magnates tam ſeculares quàm Eccleſiaſtici cœpere cogitare de condendis Xenodochijs, quæ eius generis infirmos admitteret. Factum eſt: & ita quidem, vt eorum quædam inſtar cœnobiorum foret: quorum monachi & monachæ huius illiuſque ſexus eſſent leproſi. Tale profecto fuit illud, quod ad Vallem de Orka Ciuitatis Tornacenæ ſuburbiũ Epiſcopus Gerardus fundauit anno Domini 1153. Eugenij

nij III. an. 9. Manuelis Imp. an. 10. Friderici Romanorum Regis an. I. Flandriæ comitatum gubernante Theodorico. *Veſtis, Conſtitutiones* & *Regulæ, vota* ipſa planè fuere monaſtica. *Veſtem* dixi, & in eâ, quidni TONSVRAM intelligi pariter velimus? ſi quis enim CORONAM habitus monaſtici partem adfirmarit, rectè dixerit. De leproſis præfatæ domus monachis memini me ſuperioribus annis & lingua & ſcripto pluria prælibaſſe quæ Dominis Eccleſiaſticis & ſecularibus eiuſdem moderatoribus MS. tum dicata, nunc inter cartophilacia noſtra ſermone Gallico reſeruamus aliquando lucem, donante lucis auctore, cùm alijs opuſculis conſimilibus viſura.

Hiſtor. Tornac. D. Ioan. Cogn. lib. 3. cap. 52. & lib. 4. cap. 10.

CAPVT XIII.

De Elia Thesbite, Propheta, Religioſo Nazaræo, PILOSO, COMATO, *Monachorum Patre & Ordinis à ſe denominati fundatore, eiuſque diſcipulo Eliſeo.*

ELiam Theſbiten Nazaræum fuiſſe agnouit Ochoſias Rex Samariæ, quando lapſus per cancellos cœnaculi ſui, de vita deſperabundus, vocatis ad ſe famulis iniun- *4. Reg. 1.*

iniunxit: Ite conſulite Beelſebub Deum Accaron, vtrum viuere queam de infirmitate mea hac. Angelus autem Domini locutus eſt ad Eliam Thesbiten dicens: Surge, & aſcende in occurſum nunciorum regis Samariæ & dices ad eos: Numquid non eſt Deus in Iſraël, vt eatis ad conſulendũ Deum Accaron? Quamobrem hæc dicit Dominus: De lectulo ſuper quẽ aſcendiſti, non deſcendes, ſed morte morieris. Et abijt ELIAS, *reuerſique ſunt nuncij ad Ochoſiam, qui dixit eis: Quare reuerſi eſtis? At illi reſponderunt ei: Vir occurrit nobis, & dixit ad nos: Ite & reuertimini ad regem qui miſit vos, & dicetis ei: Hæc dicit Dominus: Numquid quia non erat Deus in Iſraël mittis vt conſulatur Beelſebub Deus Accaron? Idcirco de lectulo ſuper quem aſcendiſti, non deſcendes, ſed morte morieris. Qui dixit eis: Cuius figuræ &* HABITVS *eſt vir ille, qui occurrit vobis, & nunciauit vobis verba hæc? At illi dixerunt:* VIR PILOSVS & ZONA PELLICEA *accinctus renibus. Qui ait:* ELIAS THESBITES EST.

Capillitio veſteque cognitum aduertimus eum qui ſingulari quodam ſolitudinis amore plurimos aſcetas collegerat *prophetarum filios* id eſt diſcipulos, quibus abbatiſſaret, qualiter adparet in ſacro ſcripturæ diuinæ textu. Eidem Archimandritæ per

per aëra ſublato ſuccéturiatus eſt ELISEVS, qui ſibi ſuiſque magno numero quottidie creſcētibus monaſteriola fabricaturus deſcendit ad ſolitudinem Hierecuntis.

In eremiticam & cœnobiticā vtriuſque prophetæ conuerſationē, quidnam olim & hodie ſenſerint ſcriptores, paucis adnotaſſe libuit. *Monachiſmus Eliæ & Eliſei.*

S. Hieronymimus & ipſe Monachus: *Noſter princeps* ELIAS, *noſter* ELISEVS, *noſtri duces filij prophetarum, qui habitabant in agris & ſolitudinibus, & faciebant ſibi tabernacula iuxta fluenta Iordanis.* *Hieron. Epiſt. 13.*

S. Iſidorus: *Vnde ad Monachos ſtudium defluxerit paupertatis, vel quis huius conuerſationis eſt auctor, cuius* HABITVM *imitemur? Quantùm adtinet ad auctoritatem veterum ſcripturarum, huius propoſiti princeps* ELIAS, ELISEVS *& diſcipuli eius fuerunt, ſiue filij prophetarum, qui habitabant in ſolitudine, vrbibuſque relictis faciebant ſibi caſulas iuxta fluenta Iordanis.* *Iſidor. lib. 8. de officijs cap. 9.*

Ioannes Caſſianus: *Monachum vt militem Chriſti accinctis lumbis iugiter oportet incedere: hoc enim habitu etiam illos ambulaſſe, qui in veteri teſtamento,* PROFESSIONIS HVIVS FVNDAVERE PRIMORDIA, ELIAM *ſcilicet &* ELISEVM, *diuinarum ſcripturarum auctoritate monſtratur.* *Ioan. Caſſian. lib. 1. de inſtit. renūciant. cap. 2.*

Ioannes

Ioan. 44. pat. Ieroſol. lib. de Inſtit. Monach. ca. 2. Ioannes XLIV. Patriarcha Ieroſolymitanus: *Propheta Dei* ELIAS MONACHORVM PRINCEPS PRIMVS EXTITIT, *à quo ſancta eorum primæua inſtitutio ſumpſit exordium: ipſe enim obtentu contemplationis diuinæ longè ab vrbibus recedens & ſeipſum cunctis terrenis exuens, religioſam & prophetalem* VITAM EREMITICAM *primus hominum propoſitò ducere cœpit, quam ſancto dictante ac mandante ſpiritu, inchoauit & inſtituit.*

Idem ibidē cap. 19. Idem Patriarcha: *Studuit* ELIAS *deinceps* RELIGIONEM *quam inchoauerat loco idoneo plantare: quare ad ſui ſuorumque diſcipulorum iugem manſionem, elegit præ alijs* EREMIS, *Carmeli montem, tanquam commodiorem ad propheticam diſciplinam, &* VITAM MONASTICAM *in eo docendam & exercendam. Mons quippe præbet* EREMITÆ HOMINI *ex ſua ſolitudine ſilentium & quietem, ex ſuis antris congruam manſionem, ex ſuo ſaltu iucunditatem, ex ſuo eminenti ſitu, aërem ſalubrem, ex ſuis herbis & fructibus paſtum vberem, & ex ſuo fonte aquæ viuæ hauſtum dulcem. Propter quæ omnia* ELIAS *in monte iſto non modo elegit habitare, verùm etiam domum orationi conſecratam appellatam* SEVNION *in eo ædificauit.*

Idem ibidē cap. 23. Idem ipſe rurſum & tertio: *Priuſquam* ELIAS *ab hoc mundo transferretur fuit, ei cura* MONACHOS *diſcipulos ſuos filios prophetarum*

phetarum ſigillatim viſitare & de PATRE *idoneo eis prouidere: propter quod deſcendentes ipſe &* ELISEVS *de monte Carmelo venerunt ambo in Calgola, deinde in Bethel & deinde in Iericho. Nam ſicut prædiximus in his locis habitabant viri Religioſi filij prophetarum* ELIÆ *diſcipuli.*

Tritthemius Abbas: ELIAS *propheta Domini eximius rectè & Catholicè* FVNDATOR CARMELITANÆ RELIGIONIS *dicitur, ſi eius facta ex voluminibus Regum abſque inuidia diſcutiantur. Enimuero ipſe montem Carmeli primus habitaſſe legitur à quo* FRATRES CARMELITÆ *nominantur. Triplici autem ratione oſtenditur quod iſtius obſeruantiæ princeps* ELIAS *habeatur: à loco videlicet, ab habitatione & conuerſatione. Cum ergo nomen Ordinis à loco ſumitur, merito* CARMELITARVM PRINCEPS ELIAS *memoratur, quia mons Carmelus cuius ille habitator extitit huic Ordini vocabulum dedit. Non loquor vana ſed teſtimonijs Scripturarum comprobata profero cùm* ELIAM *prophetam eundem locum longe ante Chriſti natiuitatem habitaſſe dico, qui* FRATRIBVS CARMELITIS *Religionis ſuæ nomen & exordium dedit.* *Tritth. de laud. Carmel. cap. 2.*

Baptiſta Mantuanus Carmelũ dilaudãs: *Mantuan. in ſacris diebus.*

Mons Patrum pietate ſacer, lateque priorum
Inclytus hoſpitio vatum: nam dicitur illinc

Diſcipulo

Diſcipulo ambuſtam iaciens ex aëre veſtem
Elias *ardenti cælum petijſſe volatu;*
Illinc perpetuis , ceu miſſi è fontibus amnes,
Religio *& ſacri fluxit reuerentia cultus.*
Quidquid habent alij montes pietatis , ab iſto
Ducitur : hæc vnâ plures è vite racemi
Diffuſi latè terras atque æquora complent.
Hinc Carthvsiacis *æterna ſilentia clauſtris,*
Hinc varias Benedictvs *oues collegit: ab iſto,*
Canabe nodoſâ tunicas arcere fluentes
Lignipedes *didicere viri ; quique arua colebant*
Innia & aſſiduo terras ardore calentes:
Et quos Cyriacvs *de littore vexit Ibero,*
Hinc orti, ſanctum & ſummo genus ordine dignum.
Hinc noſtri venere patres.

Hieronym. Platus de bono ſtat. Relig. cap. 19.

Hieronymus Platus: *Magnam huius vita* (monaſticæ) *ſimilitudinem geſsit* Elias *qui* sine vxore, *ſine liberis, ſine familia* castam cælibemq. vitam semper egit. *in tanta inſuper* pavpertate *vt veſtium loco* zona pellicea *amictus deſcribatur. victum autem modo à vidua, modo à coruo quaſi* mendicatvm *acciperet. Huius diſcipulus*

diſcipulus atq; inſtituto ſimillimus fuit etiam, vt legimus, ELISEVS *qui ab illo ad perfectiorem hanc formam inuitatus, paternis ſtatim agris & bobus, quin etiam parentibus & domo relictis, magnum etiam exemplum* RELIGIOSIS *dedit, quàm hæc impigrè pro Chriſti nomine deſerenda ſint. Tales etiam illi fuere qui horum vtriuſque ductum ſequentes, illorumque magiſterio ac diſciplina, perfectius quoddam inſtitutum tenentes, Prophetarum filij vocati ſunt. Hos enim à reliquo vulgo* SEGREGATOS *fuiſſe &* COMMVNEM *quandam inter ſe* VITAM *vixiſſe apparet ex miraculis quæ* ELISEVS *feciſſe ſcribitur tum aquis illorum rogatu ſanandis, tum ollæ amaritudine abſtergenda, tum etiam pane, qui omnibus vſui futurus erat multiplicando.* CASTITATEM *autem illud oſtendit, quod nullo loco vel vxorum vel liberorum fiat mentio, nec aliter in communem vitam conuenire potuerint. Denique etiam* OBEDIENTIA *facto illo ſatis declarata eſt, quod* ELISÆO *poſt* ELIÆ *raptum reuertenti occurrerunt omnes, eumque, vt ſcribitur,* PRONI ADORAVERVNT, *quaſi hoc externo reuerentiæ ſigno conteſtantes ſe* OBEDIENTIAM, *quam prius* ELIÆ *præſtiterant iam in ipſum transferre.*

Genebrardus ELISEVS *miris & inuſitatis operibus inſignis conſtruxit cellas prophetis in Hierecuntis* SOLITVDINE. *Manauit* *Geneb. Chron. lib. 1. ad an. 3280.*

inſtitutum & loci Religio *ad poſteros: fuitque deſertum hoc vſque ad Engaddi ab* Essenis *habitatum, hominibus* continentiæ *incredibilis.*

CAPVT XIV.

Legati Regis Dauidis ab Ammonitarum Rege malè habiti, minutis ignominiosè veſtibus, & barba semirasi *pelluntur.*

ANno mundi 2993. obijſſe refertur ab Torniello, Naas Rex Ammonitarum, in quem bello congreſſus quondam fuerat Saul anno regni ſui primo. Agebat hoc tempore Dauid annum ſui principatus quartum circiter & decimum: qui cùm olim ab Saule varijs vexaminibus preſſus peneque oppreſſus præfati Regis Ammonitarum beniuolam & beneficam manum perſenſiſſet, filio eius Hanon ſucceſſori peramicam legationem miſit, quâ gratiæ gratiam rependeret. Non ita creditum ab Ammonita, qui conſiliarijs ſuis malè in Dauidem adfectis credulus, fraudem, non gratiam ab eo ſibi parari perperam ratus, legatis tam beniuolis dimidiam barbæ partem radi mandauit veſteſque ad vſque nates circũcidi, eoque habitu

habitu cõfuſos regni finibus turpiter pelli mandauit inconſultiſſimè. Nam & malè ſibi conſcius Hanon ſui facinoris vltorem Dauidem metuens, Syros in auxilium vocat qui ſocias ad bellum copias conferrēt. Re ſicut erat perceptâ reduces in patriam legatos iubet Dauid manere in Ierico, donec creſceret BARBA eorum. Ioab autem coacto milite in hoſtem progredi imperat. Qui collectis ſtatim copijs, fratrem cum Ammonitis congredi iubet, dum ipſe Syris ingruit. Vtrimque prælia acriter committũtur: è quibus, cæſis hoſtibus, pedem retulere Dauidiani victores. Verum cùm haud multo poſt tempore, reparatis auctiſque copijs rurſus innouarent Syri bellum, Dauid ipſe progreſſus obuiam, cecîdit eorum equitum millia quadraginta, ducem exercitus interfecit & ſeptingentos hoſtium currus intercepit. Reſtabant fugâ lapſorum hominum quinquaginta octo millia qui ſubmiſſis armis deinceps victori Regi ſeruiere.

Quantùm autem ad retaliationem acceptæ gratiæ, ſic agit hiſtoria: *Factum eſt vt moreretur Rex filiorum Ammon, & regnauit Hanon filius eius pro eo. Dixitque Dauid: Faciam miſericordiam cum Hanon filio Naas, ſicut fecit pater eius mecum miſericordiam. Miſit ergo Dauid conſolans* 2.*Reg*.10.

 eum,

eum, per ſeruos ſuos, ſuper patris interitu, &c. Quæ vero qualiſue *miſericordia* Dauidi quondam ab Ammonitarum Rege facta? Hanc licet ſcriptura ſacra nuſquam tradiderit, dubitare tamen haud debemus Dauidem inſigne quoddam beneficium à Rege accepiſſe, tunc præſertim, quando perſecutionem patiebatur Saulis, cui Naas hoſtis erat acerrimus. Certè Diuus Hieronymus id arbitratur accidiſſe inter Dauidis fugam de Geth, & aduentum eiuſdem ad ſpeluncam Odollam.

Locus Reg. 2. interpretatus.

D. Hier. de locis Hebraicis.

Quid porrò ignominiæ fuit *barbâ ſemiradi?* hoc erat, ſi mores Gentium diſpiciamus, legatos ad ergaſtula tranſmittere, de quibus libro primo diſſeruimus.

CAPVT XV.

Tropologica quædam de CAPILLITIO *Abſalonis.*

Silentio mihi prætereundum non eſt, quod in ſacra Regum hiſtoria legitur: *Sicut Abſalon, vir non erat pulcher in omni Iſraël & decorus nimis: à veſtigio pedis vſque ad verticem non erat in eo vlla macula. Et quando*

2. Reg. 19.

quando TONDEBAT CAPILLVM (SEMEL *autem* IN ANNO TONDEBATVR *quia grauabat eum cæſaries) ponderabat* CAPILLOS CAPITIS SVI *ducentis ſiclis pondere publico*. Mira quidem humanæ pulchritudinis delineatio. Quis autẽ aut quid nobis eſt ABSALON niſi CHRISTVS ipſe *ſpecioſus forma præ filijs hominum*, cuique dicitur: *Diffuſa eſt gratia in labijs tuis, propterea benedixit te Deus in æternum*. Chriſtus autem non ſolum vt Deus habet infinitam pulchritudinem, aſt etiam vt homo tantis ditatus dotatuſque chraritibus eſt, vt omnis decor & pulchritudo creata ſimul accepta, ſi ei conferatur, non magis adpareat quam ſtella coram Sole. De illo ſiquidem inter pulchros pulcherrimo canit Sponſa: *Sicut malus inter ligna ſyluarum, ſic dilectus meus inter filios*.

Pſal. 44.

Cant. 2.

Verùm aliquid ſingulare atque inſigne ab Tropologicis interpretibus in præfato CAPILLORVM decore præſignari dubitare non poſſumus: cùm ios adteſtante Lyrano ſiclis ducentis diuenditos, mulieres ſtatuto tempore emerent vt capita cómerent.

Equidem CAPILLOS ſuperfluum quid eſſe ac ſuperabundans in homine nemo eſt qui ignoret: ac proinde pœnas,

 merita

merita ac paſsiones Chriſti ſuperaffluentes ac ſuperabundantes deſignat & à feminis ac mulieribus, ab animabus inquam melioribus,& in virtutem mollioribus comparantur ad ornatum; quando per indulgentias, paſſiones illas ſibi applicant vt ſic aliena CÆSARIE, id eſt meritis & pœnis alienis ornatæ, pulchræ, decoræ & immaculatæ in conſpectu Dei compareant. De pulchritudine enim eius omnes accepimus & *gratiam pro*
Ioan 1. *gratia*. Itâ Paulus Chriſti CAPILLITIO
Coloſſ. 1. decorabatur. Coloſſenſes adloquens: *Adimpleo ea quæ deſunt paſſionum Chriſti in carne mea*. Quid autem deeſſe poteſt paſſioni Chriſti? Hoc vnum certè vt nos ſimilia patiamur, ei conformemur, eam denique nobis applicemus. Qui ergo caſtigat & crucifigit corpus ſuum, qui ſacras Indulgentias dignè adipiſcitur, CAPILLIS Chriſti ornatur, CAPILLOS Chriſti emit, & illis ſeſe quaſi diademate coronat. Statuto autem tempore ſeu ſemel in anno TONSOS CAPILLOS impartiebantur: quoniam Indulgentiæ certis quibuſdam temporibus Pontifices fidelibus largiuntur vt glorioſi coram Deo appareant. Summopere enim Pater cœleſtis delectatur in homine iuſto qui Chriſti CAPILLIS, imitatione Chriſti, Chriſti gratiâ

gratiâ meritiſque exornatur. Et ſicut Iacob alienis pellibus cultior, patri ſuo Iſaac acceptiſſimus eiuſdem benedictionem accipere meruit: ita fidelis anima, meritis ac paſſionibus Dominicis per indulgentias decorata, Deo gratiſſima eſt & peccaminum remiſſionem plenariâ benedictione recipit.

Hactenus de tonſuris & coronis Iudæorum nunc ad Chriſtianos veniamus.

DE CORONIS ET TONSVRIS CHRISTIANORVM

LIBER TERTIVS.

CAPVT I.

Corona Clericalis & Monaſtica vnde & quare inſtituta. Item Corona Chriſti qualis, IVNCEA *an* SPINEA.

PEracto de TONSVRIS Hebræorum libello, vnde tertium hũcce de CORONIS Chriſtianorum aptius exordiar quam ab eo qui factus Ω figurarum antiquæ legis & A nouæ redemptionis humanæ litrum baiulans redimitus eſt CORONA *expreſſâ ſigno ſanctitatis, gloriæ & fortitudinis*. Huius enim ratione & exemplo adtonſos in ſphæ-

ram

Digitized by Google

ram eſſe monachos & clericos, venerabilis Beda docuit ſubſequenti verborum ſerie. *Inter omnes quas in Eccleſia vel in vniuerſo hominum genere reperimus* TONSVRAS, *nullam magis ſequendam amplectendamque iure dixerim, eâ, quam in capite ſuo geſtabat ille, cui ſe confitenti Dominus ait: Tu es* PETRVS. *Neque ob id tantum in* CORONAM *adtondemur, quia adtonſus ita eſt* PETRVS, *ſed quia* PETRVS *in memoriam Dominicæ paſſionis ita adtonſus eſt; idcirco & nos, qui per eandem paſſionem ſaluari deſideramus, ipſius* PASSIONIS SIGNVM *cum illo in vertice, ſummâ videlicet corporis noſtri parte, geſtamus. Sicut enim omnis Eccleſia, quæ poſt mortem ſui viuificatoris Eccleſia facta eſt, ſignum ſanctæ Crucis in fronte geſtare conſueuit, vt crebrò vexilli huius munimine à malignorum ſpirituum defendatur incurſibus, & crebrâ huius admonitione, doceatur ſe quoque carnem cum vitijs & concupiſcentijs crucifigere debere: ita etiam oportet eos, qui vel* MONACHI *votum, vel gradum* CLERICATVS *habentes, arctioribus neceſſe habent pro Domino ſe continentiæ funibus adſtringere, formam quoque* CORONÆ, *quam ipſe in paſſione ſua ſpineam portauit in capite, vt ſpinas ac tribulos peccatorum noſtrorum*

Beda de geſtis Angl. lib. 5. cap. 22.

Nota contra hæreticos.

ſtrorum portaret, id eſt, *exportaret ac auferret à nobis, ſuo quemque in capite*, *per* TONSVRAM *perferre; vt ſe etiam irriſiones & opprobria pro illo libenter ac prompto animo ſufferre, ipſo etiam frontiſpicio, doceant: vt* CORONAM *vitæ quam repromiſit Deus diligentibus ſe ſemper expectare proque huius perceptione & aduerſa ſe mundi & proſpera contemnere deſignent.*

De ſpinea corona Domini. Eadem tradunt Albinus Flaccus agens de diuinis officijs, Rabanus de inſtitutione clericorum & alij: quibus prætermiſſis non abs re modò fuerit de CORONA CHRISTI DOMINI paucis tractare, cuius imaginem à monachis ac ſacerdotibus in capite geſtari adſerimus. Itaque vt de ea miſcellaneè quædam proferamus in medium, auctor eſt Clemens Alexandrinus, Chriſtianos ob reuerentiam ſpineæ coronæ Saluatoris, coronis intextis floribus tempora ornare, Gentilium more, exhorruiſſe. Sed & Tertullianus eadem pluribus: vulgatamque ait fuiſſe diſciplinam Chriſtianorum vt coronis abſtinerent. *Tertull. de corona milit. cap. 1.* Godefridus etiam Hieroſolymorum Rex adclamatus, negauit auream capite coronam laturum ſe ea in ciuitate quam humani generis Redemptor obambularat ſpineo diademate redimitus.

Itane igitur *ſpinea* CORONA fuit? audiatur

diatur Gregorius Turonenſis: apud Baronium: *Ferunt ipſas coronæ ſentes, quaſi virides apparere, quæ tametſi videantur aruiſſe folijs, quottidie tamen reuireſcere virtute diuinâ.* Vnde nullatenus audiendos reor eos qui ex iunco marino Domini coronam contextam dixere: cum certũ ſit, Ioãnis & Matthæi adſertionibus, *milites plectentes coronam de ſpinis* eandem ſacratiſſimo eius capiti ſuperpoſuiſſe. Longè enim diuerſa eſt ſpinarum ac iunci ratio: huius ſiquidem fuſti vel ramis, mille adhærent ſpinæ: cuius dumtaxat cacumina in ſpinas deſinunt. Sed & vnde, rogo, præ militum Hieroſolymis agentium manibus, eiuſmodi iuncus? quo litore lectus aut carptus? ex ſpinis igitur, quæ circa vrbem illam naſci ſolerent, paratam ab illis *coronam* Chriſto, ratio perſuadet & docet experimentum: cùm quæ hactenus adſeruatæ reperiantur ex eadem coronâ ſpinę, verè decerptas ex ſentibus noſcantur, quibus ſimile nihil cum iunco marino fuiſſe adparet. Eas certè quas in varijs Eccleſiarũ Lipſanophilacijs Francię, Italiæ & Germaniæ indignis hiſce meis oculis vſurpare merui, verè ſpinas fuiſſe liquet; quod & adſeuerat etiam Baronius in Annalibus.

Bar. ad an. 34.

Ioan. 19.
Matt. 27.

CAPVT

CAPVT II.

Sancti Petri Apoſtoli effigies & CORONA vel adtonſio : quales.

EVſebius Pamphilus, qui ſub Conſtantino Magno, Cæſarienſi præfuit Eccleſiæ, cùm in hiſtoria ſua ſuper ſtatua IESV CHRISTI ab Emorrhoyde femina erectâ, & à ſe visâ, diſſeruiſſet, ſubiungit: *Nec plane mirum eos qui ex gentilibus prognati à Seruatore, dum inter homines viuebat, beneficijs affecti fuiſſent, iſta effeciſſe; cùm & nos* PETRI *& Pauli Apoſtolorum & Chriſti etiam ipſius imagines in picturis colorum varietate expreſſas conſeruataſque adſpeximus.*

Euſeb. hiſtor. lib. 7. cap. 14.

Adfirmat etiam noſtrorum ſcriptum apex Auguſtinus, effigiari conſuêſſe Saluatorem, hinc PETRVM, inde Paulum pictos habentem. Vnde poſteris haud difficile fuit ipſorum vultus apellæis quibuſdam lineamentis exprimere, quales Scriptorum monumentis fuerunt nobis commendati. Nam & Nicephorus imaginem S. PETRI ſtilo ſuo quaſi penicillo exprimens ſic delineauit: PETRVS

Auguſt. de conſen. Euang. l. 1. c. 10.

Niceph. lib. 2. hiſt. cap. 37.

TRVS *quidem* HAVD CRASSA CORPORIS STATVRA *fuit*, *ſed qui* ALIQVANTO *eſſet* ERECTIOR, FACIE SVBPALLIDA & ALBA ADMODVM, CAPILLI CAPITIS *&* BARBÆ CRISPI *&* DENSI, *ſed* NON *admodum* PROMINENTES *fuere*. OCVLI QVASI SANGVINE RESPERSI, NIGRI: SVPERCILIA PROPE EVVLSA: NASVS *autem* LONGIOR *ille quidem*, NON *tamen* IN ACVMEN DESINENS *ſed* PRESSVS SIMVSQ. *magis*.

Iconicè profectò: ſed vbi adtonſio & CORONA! dabit illam nobis Germanus Patriarcha Conſtantinopolitanus ſubſequenti verborum ſerie: *Duplex*, inquit, CORONA *circumpoſita capiti ſacerdotis, capillorum ſignificatione, imaginem refert venerandi capitis Apoſtoli* PETRI; *qui cùm miſſus eſſet ad prædicationem Domini & magiſtri, ei* TONSA *eſt ab his qui eius ſermoni non credebant, vt illuderetur ab ipſis: eique* CHRISTVS *magiſter benedixit & infamiam in honorem, illuſionem in gloriam conuertit; & poſuit ſuper caput eius* CORONAM *non ex lapidibus, ſed lapide & petra fidei eius fulgentem ſuper aurum & topazium & lapides pretioſos.* *German. in theor. rer. Eccl ſiaſt.* Quæ cùm ſcribat Germanus quantumlibet vnde acceperit auctorem non citet, ex maiorum tamen traditione,

eum

eum mutuatum eſſe credendum eſt. Cùm enim probè ſciamus conſueuiſſe eiuſmodi ludibrio Romæ affici ſapientes viros, qui philoſophi dicerentur, eandem in Petrum illatam eſſe contumeliam, haud vanum erit exiſtimare.

Vide primum librum huius opelli.

CAPVT III.

Ceolfridus Abbas ſententiam ſuam ſuper Eccleſiaſtica corona rogatus, mittit Regi Pictonum qui ſeptentrionales Britanniæ plagas inhabitabant.

„Domino excellentiſſimo & glorioſiſſimo Regi Naïtano, Ceolfridus „Abbas, in Domino ſalutem &c. Tonsvram de qua vobis literas fieri voluiſtis „hortor vt eccleſiaſticam & Chriſtianæ fidei congruam habere curetis. Et quidem „ſcimus, quia neque Apoſtoli omnes vno „eodemque ſunt modo *attonſi*, neque nunc „eccleſia catholica ſicut vna fide, ſpe, & „charitate in Deum conſentit, ita & iam „vna atque indiſſimili totum per orbem „tonſuræ ſibi forma congruit. Denique „vt ſuperiora, id eſt, patriarcharum tempora reſpiciamus, Iob exemplar patientiæ, ingruente tribulationum articulo „*caput totondit:* probauit vtique, quia tempore

„tempore fœlicitatis *capillos* nutrire con-
„ſueuerat. At Ioſeph & ipſe caſtitatis, hu-
„militatis, pietatis, cæterarumque virtu-
„tum executor ac doctor eximius, cum
„eſſet ſeruitio abſoluendus *attonſus* eſſe
„legitur: patet profectò quia tempore ſer-
„uitutis intonſis in carcere crinibus ma-
„nere ſolebat. Ecce vterque vir Dei diuer-
„ſum ab altero vultus habitum foris præ-
„monſtrabat, quorum tamen intus con-
„ſcientia in parili virtutum ſibi gratia cō-
„cordabat. Verùm ſi profiteri nobis libe-
„rum eſt, quia tonſuræ diſcrimen non no-
„ceat quibus pura in Deum fides & cha-
„ritas in proximum ſyncera eſt, maximè
„cùm nunquam patribus catholicis ſicut
„de Paſchæ vel fidei diuerſitate conflictus,
„ita etiam de tonſuræ differentia legatur
„aliqua fuiſſe controuerſia. Inter omnes
„tamen quas vel in eccleſia vel in vniuer-
„ſo hominum genere reperimus TONSV-
„RAS, nullam magis ſequendam nobis am-
„plectendamque iure dixerim ea, quam in
„capite ſuo geſtabat ille, cui ſe confitenti
„Dominus ait: *Tu es Petrus & ſuper hanc* *Matth. 16.*
„*petram ædificabo eccleſiam meam, & portæ*
„*inferi non præualebunt aduerſus eam, &*
„*tibi dabo claues regni cœlorum.* Nullam ve-
„rò magis abominandam deteſtādamque
„meritò cunctis fidelibus crediderim eâ
quam

„quam habebat ille, cui gratiam ſancti
„Spiritus comparare volenti dicit idem
„Petrus: *Pecunia tua tecum ſit in perditio-*
Act. 8. „*nem: quoniam donum Dei exiſtimaſti pecu-*
„*nia poſſideri. Non enim eſt tibi pars neque*
„*ſors in ſermone hoc*. Neque verò ob id tan-
„tum in coronam attondemur, quia Pe-
„trus ita attonſus eſt: ſed quia Petrus
„in memoriam dominicæ paſſionis ita
„attonſus eſt, idcirco & nos, qui per
„eandem paſſionem ſaluari deſideramus,
„ipſius ſignum cum illo in vertice, ſum-
„ma videlicet corporis noſtri parte, ge-
„ſtamus. Sicut enim omnis eccleſia, quæ
„per mortem ſui viuificatoris eccleſia fa-
„cta eſt, ſignum ſanctæ crucis eius in fron-
„te portare conſueuit, vt crebro vexilli
„huius munimine à malignorum ſpiri-
„tuum defendatur incurſibus, crebra hu-
„ius admonitione doceatur, ſe quoque
„carnem ſuam cum vitijs & concupiſcen-
„tijs crucifigere debere, ita etiam opor-
„tet eos, qui vel monachi votum, vel gra-
„dum clericatus habentes, arctioribus ſe
„neceſſe habent pro Domino continen-
„tiæ frænis aſtringere. Formam quoque
„coronæ, quam ipſe in paſſione ſua ſpi-
„neam portauit in capite, vt ſpinas ac tri-
„bulos peccatorum noſtrorum portaret,
„id eſt, exportaret & auferret à nobis, ſuo
quem-

„quemque in capite per tonſuram præ-
„ferre. Vt ſe etiam irriſiones & opprobria
„pro illo libenter ac prompto animo ſuf-
„ferre, ipſo etiam frontiſpicio doceant: vt
„coronam vitæ æternæ, quam repromiſit
„Deus diligentibus ſe, ſe ſemper expecta-
„re, proque huius perceptione & aduerſa
„ſe mundi & proſpera contemnere deſi-
„gnent. Cæterum tonſuram eam quā Ma-
„gum ferunt habuiſſe Simonem, quis ro-
„go fidelium non ſtatim cum ipſa magia
„primo deteſtetur & meritò exufflet? Quæ
„aſpectu in frontis quidem ſuperficie co-
„ronæ videtur ſpeciem pręferre, ſed vbi ad
„ceruicem conſiderādo perueneris, decur-
„tatam eam quam te videre putabas inue-
„nies coronam. Vt meritò talem ſimonia-
„cis & non Chriſtianis habitum conueni-
„re cognoſcas, qui in præſenti quidem vi-
„ta à deceptis hominibus putabātur digni
„perpetuæ gloria coronæ, ſed in ea quæ
„hanc ſequitur vitam non ſolum omni ſpę
„coronæ priuati, ſed æterna inſuper ſunt
„pœna damnati. Neque verò me hæc ita
„proſecutum æſtimes, quaſi eos qui hanc
„tonſuram habent condēnandos iudicem,
„ſi fide & operibus vnitati catholicæ faue-
„rint, imò confidenter profiteor plurimos
„ex eis ſanctos ac Deo dignos extitiſſe. Ex
„quibus eſt Adamnanus abbas & ſacer-

M dos

„dos Columbienſium egregius, qui cum
„legatus ſuæ gentis ad Alfridum regem
„miſſus, noſtrum quoque monaſterium
„videre voluiſſet, miramque in moribus ac
„verbis prudentiam, humilitatem, religio-
„nem oſtenderet, dixi illi inter alia collo-
„quens: Obſecro ſancte frater, qui ad co-
„ronam te vitæ quæ terminum neſciat tē-
„dere credis, quid contrario tuæ fidei ha-
„bitu terminatam in capite *corona* imagi-
„nem portas? Et ſi conſortium beati Petri
„quæris, cur eius quem ille anathematiza-
„uit tonſuræ imaginem imitaris, & non
„potius eius cum quo in æternum beatus
„viuere cupis, etiam nunc habitū te, quan-
„tum potes, diligere monſtras? Reſpondit
„ille: Scias pro certo frater mi dilecte, quia
„& ſi Simonis tonſuram ex conſuetudine
„patriæ habeam, ſimoniacam tamen perfi-
„diam tota mente deteſtor ac reſpuo: bea-
„tiſſimi autem Apoſtolorū principis, quan-
„tum mea paruitas ſufficit, veſtigia ſequi
„deſidero. At ego: Credo, inquam, verè
„quòd ita ſit, ſed tamē indicio ſit, quòd ea
„quæ Apoſtoli ſunt Petri, in abdito cor-
„dis amplectimini, ſi quæ eius eſſe noſtis
„etiam in facie tenetis. Namque pruden-
„tiam tuā facillimè diiudicare reor, quòd
„aptius multo ſit eius, quem toto corde
„abominaris, cuiuſquē horrendam faciem
videre

„videre refugis, habitum vultus à tuo vul-
„tu Deo iam dicato ſeparare: & è contra e-
„ius, quem apud Deum patrem habere pa-
„tronum quæris, ſicut facta vel monita cu-
„pis ſequi, ſic etiam morem habitus te imi-
„tari condeceat. Hæc tunc Adamnano di-
„xi, qui quidem quantum conſpectis ec-
„cleſiarum noſtrarum ſtatutis profeciſſet
„probauit, cum reuerſus ad Scotiam mul-
„tas poſtea gentis eiuſdem turbas ad ca-
„tholicam temporis Paſchalis obſeruantiã
„ſua prædicatione correxit. Tametſi eos
„qui in Hij inſula morabantur monachos
„quibuſque ſpeciali rectoris iure præe-
„rat, nec dum ad viam ſtatuti melioris re-
„ducere valebat. *Tonſuram* quoque ſi tan-
„tum ſibi autoritatis ſubeſſet, emendare
„meminiſſet.

„Sed & nunc tuam prudentiã, Rex, ad-
„moneo, vt ea quæ vnitati catholicæ & a-
„poſtolicæ eccleſiæ concinunt, vna cum
„gente cui te Rex regum & Dominus do-
„minorum præfecit, in omnibus ſeruare
„contendas. Sic enim, fit vt poſt accep-
„tam temporalis regni potentiam ipſe
„beatiſſimus Apoſtolorum princeps cœ-
„leſtis quoque regni tibi tuiſque cum cæ-
„teris electis libens pãdat introitum. Gra-
„tia te Regis æterni longiori tempore re-
„gnantem ad noſtram omnium pacem cu-

„ſtodiat incolumem, dilectiſſime in Chri-
„ſto fili. Hæc epiſtola cum præſente re-
„ge Naitano multiſque viris doctioribus
„eſſet lecta, ac diligenter ab his qui intel-
„ligere poterant in linguam eius propriam
„interpretata, multum de eius exhortatio-
„ne gauiſus eſſe perhibetur: Statim nam-
„que iuſſu publico mittebantur ad tranſ-
„ſcribendum, diſcendum, obſeruãdum per
„vniuerſas Pictorum prouincias. Atton-
„debantvr omnes in coronam mini-
„stri altaris ac monachi: & quaſi no-
„uo ſe diſcipulatui beatiſſimi Apoſtolorũ
„principis Petri ſubditam eiuſque tutan-
„dam patrocinio gens correcta gaudebat.

CAPVT IV.

Quid ſyncerè ſentiendum ſit de præfato Ceolfridi Abbatis ſcripto à Beda literis commendato, in Coronam. Itemque de Corona S. Petri.

Beda hiſtor. Angl. lib. 5. cap. 122.

EQuidem ſi fides adhibenda ijs quæ ab erudito ſcriptore Beda recitãtur, iam ipſis Apoſtolorum temporibus, non modo Simon Petrvs adtonſus eſt, ſed & Simon Magvs tonſuræ quoddam genus excogitauerat: Verùm quia hæc à maioribus tradita non leguntur, meritò labaſcat in

hoc

hoc noſtra fides, adeo vt nihil fidei ſuper eiuſmodi ſcripto Ceolfridi relinquendum videatur. Nam & de eadem epiſtolâ, quam recitat vir ille *ſanctitate venerabilis*, locutus eſſe videtur Amalaricus qui eam haud tanti pretij fuiſſe adſeuerat, vt ab omnibus recipiatur. Ipſe namque de tonſuræ origine diſputans ſcitè quidem atque prudenter, *interrogatur*, inquit, *ab aliquibus quis primus tonſus ſit noſtro more? Legi in epiſtola cuiuſdam viri:* PETRVS. *Sed quia non tantæ auctoritatis eſt, vt ex illa firmare valeamus noſtram ſententiam, maluimus eam ſilentio præterire. Non tamen abs re eſt ſi dixerimus illum aut aliquem ſucceſſorem eius primo fuiſſe tonſum noſtro more: quoniam ab illa Eccleſia ſumptus eſt talis vſus, in qua illi ſederunt. Sed quid ad nos, cùm multa agamus ex conſuetudine præſentis Eccleſiæ, quorum auctores non perferuntur ſpecialiter: ſicut nec obſeruationes Quadrageſimalis temporis ante Paſcha? Scimus tamen ex demonſtratione S. Auguſtini, conſenſione Eccleſiæ, eſſe roboratam. Sic & nos dicimus* TONSVRAM *noſtram ex auctoritate & conſuetudine Romanæ Eccleſiæ eſſe roboratam.* Amalaric. de Eccleſ. offic. cap. 5.

Quod autem ait, etſi non à Petro ſaltem ab aliquo Petri ſucceſſore tõſuræ vſum antiquam ſibi originem vindicare: certè de nullo alio quàm de Aniceto eſt teſtimo-

nium; qui cùm vicinus adeò fuerit Apoſtolorum temporibus, quidquid ordinauit, ab ipſiſmet Apoſtolis cõſtitutum eſſe potuit. Irenæus namque teſtatur, ad vſque ſua tempora (Eleutherij nempe) traditiones Apoſtolicas in Eccleſia Romana illibatas atque incorruptas eſſe ſeruatas: vt meritò eâ de cauſsâ ſcriptor idem, Romanam Eccleſiam appellet *diues depoſitum Apoſtolicarum traditionum.*

Iren. lib. 3. c. 3. & 4.

CAPVT V.

Tonſuram Monaſticam primo ſeculo vſitatam docemus auctoritate S. Dionyſij Areopagitæ: cuius ſenſum aduerſum Nouatores defenſamus.

AB Apoſtolis diſcedens & ad eorundem diſcipulos deſcendens, DIONYSIVM Areopagitã inuenio TONSVRÆ MONASTICÆ VINDICEM egregium. Sic enim apertè ſcribit: *Summus eorum omnium qui initiantur & perficiuntur*, ORDO *eſt* SANCTORVM MONACHORVM, *cùm & omni piaculo tota vi omnique actionum ſuarum ſanctimoniâ expiatus ſit, & omnis myſterij, (quod quidem ei fas ſic aſpicere) ſpectator particepſque*

Dionyſ. Areop. de Eccleſ. hierarc. cap. 6.

cepſque ſit factus, perficientiſque pontificum Ordinis ſtatum exprimere conatus, ac diuinis eorum illuſtrationibus hierarchiciſque traditionibus edoctus, ſanctorum rituum, qui eum attingunt, ſacras quas aſpexerit actiones, atque ſanctâ eorundem ſcientiâ, pro modo ſuo, ad ſummam perfectionem euectus. Hinc diuini præceptores noſtri ſanctis eos nominibus appellari voluerunt: alij THERAPEVTARVM, *alij* MONACHORVM, *à puro Dei famulatu & cultu, indiuiduaque ac ſingulari vitâ; quippe quæ eos vnum faciat ſanctis rerum diuiduarum coniunctionibus, ad diuinam vnionem Deoque gratam perfectionem adipiſcendam. Itaque perficiendi eis munus ſancta lex conceſſit, dignataque eſt eos inuocatione quæ vim conſecrandi habet, non pontificiâ quidem (ea enim eſt tantùm penes ſacerdotum Ordines) ſed ſacerdotali, quæ à ſanctis ſacerdotibus, ſecundo à pontificio munere loco adhibetur.*

Sacerdos quidem ſtat ante diuinum altare, precationem quæ MONACHOS *attingit, recitans ac pronuncians; is autem qui conſecratur & initiatur ſtat poſt ſacerdotem, nec vtrumque genu flectit, nec alterum: nec caput habet ſuppoſitum à Deo traditis Euangelijs, ſed tantum præſto eſt ſacerdoti, qui myſticam precationem pro ipſo recitat. Sacerdos verò eâ peractâ cùm ad eũ qui initiatur venit,* *Myſterium cõſecrationis monaſtica.*

 illum

illum rogat primùm: Num remittat nuncium, non ſolùm diuiduis diſtinctiſque vitis, verùm etiam imaginationibus. Deinde perfectiſſimam ei vitam exponit, hoc pro teſtimonio dicens, eum mediam vitam ſuperare ac tranſilire oportere. Quæ vbi omnia is qui initiatur continenter profeſſus eſt ſe eſſe facturum, SACERDOS SIGNO CRVCIS EVM CONSIGNATVM, TONDET, *appellans tres perſonas diuinæ beatitudinis,* OMNIQ. VESTE DETRACTA, ALIAM INDVIT *& cum alijs ſanctis viris qui adſunt, cùm eum ſalutauit participem facit diuinorum myſteriorum.*

Quod neutrum genu flectit, neque habet caput diuinis libris ſubiectum, præſtoque eſt ſacerdoti precationem recitanti, declarat MONACHORVM ORDINIS *non eſſe alios deducere, ſed in ſe ac per ſe perſtare in ſingulari ſanctoque ſtatu ſacerdotum ordines affectantem, & ab eis ad diuinam ſacrorum, quæ illum attingunt, ſcientiam facilè traduci. Diuiſarum autem diuerſarumque non ſolùm vitarum ſed etiam viſionum, vt ita dicam, abrenunciatio, perfectiſsimam* MONACHORVM *philoſophiam ſignificat quæ in præceptorum quæ vnum faciunt ſcientia vim & efficacitatem habent. Eſt enim vt dixi, non medij eorum qui initiantur Ordinis, ſed ſummi omnium. Itaque multa eorum quæ impunè ac ſine improbatione à medio Ordine geruntur,*

omni

omni ratione ſingularibus MONACHIS *interdicta ſunt : quippe qui cùm vno coniungi debeant & cum ſacra monade colligi atque ad ſacerdotum vitam, quantùm licet, formari, quod ei Ordini in multis Ordo ille ſimilis ſit, & vnus ex omnibus eorum qui initiantur ad eum proximè accedat. Signum verò figuræ crucis, vt iam à nobis dictum eſt, declarat vniuerſarum ad corpus pertinentium cupiditatum priuationem.*

CAPILLVS *autem* TONSVS *puram nullaque figura fucatam vitam indicat, quæ non fictarum figurarum aut colorum inductione deformitatem mentis ornet, ſed per ipſa in ſe ipſa, non humanâ pulchritudine, verùm ſingulari & vnicâ ad Dei exactiſſimam ſimilitudinem excitetur.* DETONSIO MONASTICA.

PRIORIS *vero* VESTIS DETRACTIO, & ALTERIVS INDVCTIO, *ſignificat à media ſancta vita ad perfectiorem traductionem: quemadmodum in ortu à Deo ſeu baptiſmo, veſtis viciſsitudinem ac mutationem à vita expiabatur, ad contempldtionis ſapientiæque ſtatum & habitum, migrationem ſignificare dicebamus.* *Veſtis monaſtica mutatio.*

Quod ſi nunc etiam & ſacerdos & omnes ſancti qui interſunt, eum qui initiatus eſt conſalutant, intellige ſanctam eorum, qui diuinitatem imitantur, ſocietatem, amanter cum diuina lætitia inter ſe gratulantium.

Poſtremò

Poſtremò ſacerdos ad diuinam communionem inuitat eum, qui initiatus eſt, ſanctè indicans illum qui conſecratus eſt, ſi verè ad MONACHORVM *inſtitutum quod ſingulare eſt peruenerit, non ſolùm ſpectatorem ſacrorum quæ ei permiſſa ſunt, fore, nec ritu medij Ordinis in ſanctiſſimorum ſacramentorum ſocietatem communionemque venturum, ſed cum diuinâ eorum ſacrorum quæ percepit, communione, venturum eſſe ad diuinæ ſocietatis adeptionem.*

Vindecia ſcriptorum S. Dionyſij Areopagita.

De Monachorum inſtitutione, veſtitione, vel TONSVRA, quid aptius aut apertius dici potuerit, non video. Verùm haud parùm reluctantur huius auctoris fidei auctores non pauci, ſed malæ fidei penè omnes. Fatentur enim Magdeburgenſes Centuriatores, verè de Monachis ſcripta quæ ſuperiùs à Dionyſio deſcripta recenſuimus: ſed eum negant eſſe Dionyſium Apoſtoli Pauli diſcipulum. Negat idipſum Laurentius Valla, Eraſmus, Lutherus, Caluinus necnon hæretici omnes. Quibus aliquot argumentis reſponſuri, certis temporum ſcalis, ad Eccleſiæ naſcentis cunas aſcendentes oſtendamus in ſingulis ſeculis probatos horum Dionyſij ſcriptorum adſertores extitiſſe.

Magdeburgenſ. cent. 1. lib. 2. cap. 10. col. 624.

Primùm

Primùm hoc noſtro Seculo decimo ſeptimo, nobis occurrit Petrus Lanſſelius Grauelinganus Soc. Ieſu presbyter qui perdoctam *de S. Dionyſio deque ſcriptis eius apologeticam diſputationem* euulgatum iuit, qualem tomo primo Bibliothecæ patrum cum adiunctis Leonardi Leſſij cenſuris videre licet. Et ille quidem auctor hic mihi pro Climaco penè totus, vt quâ ſeculorum ſerie deſcendit, eâdem aduſque Dionyſij tempora ſcandam.

SECVLO XVI. Eruditiſſimus Budæus manuſcriptum vnum reliquit curis vigilijſque ſuis diligenter emendatum notiſque illuminatum, quæ Pariſijs deinde in lucem prodierunt. Petrus Faber Stapulēſis libros eoſdem perpetuis annotationibus illuſtrauit, Ioachimus Perionius in Latinum vertit. Prętereа præſtantiſſimi viri atque illuſtriſſimi, Baronius, Bellarminus, alijque, eorum obiectiones doctè refutarunt, qui & auctorem & eius ſcripta in dubium reuocaſſent.

SECVLO XV. Cardinalis Beſſario doctrinâ ſuâ quàm purpurâ ſplendidior, eadem ſcripta vera & legitimâ eſſe defendit. Marſilius Ficinus in Latinum conuertit librum de diuinis nominibus, & quē de Myſtica Theologia ſcripſit & rem omnem Commentarijs illuſtrauit. Ijſdem

ferè

ferè temporibus, Ioannes Picus Mirandulanus, cuius ingenij magnitudo atque excellentia orbem vniuerſum obſtupefecit ſuis laudibus eum ad cælum extulit, præſertim eo libro quem doctiſſime elucubrauit: *De ente & vno*.

Secvlo xiv. Nicephorus Calixtus Xátopulus, qui Eccleſiaſticam Hiſtoriam memorabili operâ contexuit, ſub Andronico Paleologo, inter alia quæ de viro ſancto memorat, ait illum & lauacro ſalutari tinctum, & Athenis Epiſcopum renunciatum, manibus D. Pauli. Tum indicem proponit eorum voluminum quibus fruimur, quæque temporum iniuriâ deſiderantur.

Secvlo xiii. Georgius Pachymedes inter Græcos politâ & excultâ paraphraſi, Dionyſij libros illuſtrauit: & è Latinis D. Thomas celſiſſimus apex theologiæ, libros *De diuinis nominibus*, luculenter expoſuit, & in *Theologica Summa*, alijſque in locis citat eos frequenter ad abſtruſiſſima quæque myſteria & reconditas fidei quæſtiones comprobandas.

Secvlo xii. Hugo de S. Victore qui ſub Ludouico Iuniore florebat, dictus vulgo *ſecundus Auguſtinus* propter vberrimam elegantiſſimamque doctrinam, & ingenij præſtantiam, ſplendidiſſimos & ſua-

ſuauiſſimos Commentarios in Cæleſtem Hierarchiam edidit: quos eidem Regi dedicauit.

SECVLO XI. Fuit Euthymius cognomento Zigabenus inter doctos ſuæ ætatis clariſſimus in Græcia, qui in Panoplia ſententias ſæpe atque floſculos è Dionyſio noſtro decerptos delectoſque laudat.

SECVLO X. Symeon Metaphraſtes cuius viri auctoritas in Oecumenico Florentino Concilio Seſſ. VII. adducitur, S. Dionyſij vitam literis mandauit, & libros qui in manibus ſunt vt veros ac germanos agnouit. Suidas qui eodem ſcribebat ſeculo, de eius vita moribuſque ſimilia memorat: nec in libris recenſendis diſſentit.

SECVLO CIRCITER IX. Libri S. Dionyſij miſſi fuerunt in Galliam à Michaele Imperatore Conſtantinopolitano, qui eos, velut magnificum regiumque munus, Ludouico Imperatori Occidentis, cognomento Pio, dedit; cùm didiciſſet quantâ obſeruantiâ & religione magnum Dionyſium proſequeretur; quam etiam videretur habere quaſi propriam & hæreditariam, cùm eundem auus atauuſque Imperator Carolus Magnus & Pipinus coluiſſent. Ludouicus Pius ſumma letitia exceptos è veſtigio miſit ad Hilduinum Mona-

Libri S. Dionyſij mittuntur in Galliã ab Imperatore.

Monaſterij S. Dionyſij Abbatem in Francia. Michael Singulus qui tum viuebat, rem publicâ laudatione celebrauit & Methodius in eius honorem Græcâ linguâ confecit acta, quæ vſque in hodiernam diem reperiuntur. Ioannes Exingena Græcis & Latinis literis doctus, paulo poſt, libros eos primus in Latinum vertit: idque iuſſu Caroli Calui, qui in Imperium paternamque pietatem ſucceſſerat anno ferè octingenteſimo ſexageſimo. Anaſtaſius qui eodem æuo Bibliothecarius fuit ſanctæ ſedis Apoſtolicæ, ad eundem ſcripſit Imperatorem literas, quarum initium eſt: *Inter cætera ſtudia*. Vbi adparet quantum ſtudij, induſtriæque poneret ſummus ille Galliæ & totius Occidentis moderator in ſcriptis B. Dionyſij legendis & intelligendis.

Secvlo viii. S. Ioannes Damaſcenus lux & decus eorum Theologorum, qui à præſtanti eruditione *Scholaſtici* nomen habent, opera ſæpe illius laudat, neque id ferè vnquã ſine præfatione honoris, meritoque præconio; quippe quem nominat: *diuinum Areopagitam, ſanctiſſimum & eloquentiſſimum Dionyſium*, & Tractatu *De ijs qui in fide quieſcunt*, appellat: *Diuinis rebus abundantem, profundumque Dionyſium*.

Ioan. Damaſc. orat. de fidel. defunctis.

Secun-

Secundum Generale Concilium Niceæ celebratũ anno DCCXXVII. ſub Adriano Papa citat eundem, & *Magnum Dionyſium appellat*. Idem Pontifex Maximus ſcribens ad Carolum Magnum, vocat Areopagitam *Epiſcopum Athenarum, hominem Apoſtolicum:* aitque dictum fuiſſe à S. Gregorio: *Antiquum patrem & Doctorem*; à ſacris item conſilijs & deceſſoribus ſuis cõprobata illius fuiſſe opera: ex ijſdẽ fuiſſe laudatas prõptaſque ſentẽtias; & prȩſertim ex Epiſtolâ, quã ad D. Ioannem ſcribit, ad imaginum cultum & religionem tuendam.

Concil. Nicen. c. 2. tom. 3. Concil. Adrian. Pap. ad Carolum Magn. tõ. 3. Conc. ep. 3. c. 36.

SECVLO VII. Hoc eſt circa annum Domini DCXL. floruit Maximus, excellenti artium cognitione vere maximus, & ſingulari auctoritate apud Heraclium Imperatorem; cui ſe lubens à comitatu palatioque ſubduxit, quòd peſtem in eo graſſantem Monothelitarũ videret, religioſis ſe clauſtris addixit, in quibus placidâ quiete perfruẽs multos edidit confecitq; libros: inter quos Scolia ſunt in opera Dionyſij Areopagitæ. Tandẽ ipſi lingua euulſa fuit, hæreticorum factione impioque maleficio inclytuſque martyr è ſordibus cuſtodiæ, & pædore carceris ad beatæ æternitatis vſuram euolauit. Eodem ſeculo vigebat Sophonius Patriarcha Hieroſolymitanus, qui ad Sergium Conſtantinopolytanũ

item

item Patriarcham ſcribens literas, quæ in vndecima actione ſextæ ſynodi inſeruntur, Dionyſij auctoritatem adhibet ad cōfutandos errores Monothelitarum, eumque Dionyſium à D. Paulo captum ait ex Areopago, Deoque mancipatum. Eadem etiam erat vſus auctoritate Macharius Archiepiſcopus Antiochenus, præfata hæreſi imbutus, vt conſtat ex fine Actionis ſecundæ.

Secvlo vi. Anaſtaſius Epiſcopus Antiochenus dictus Synaïta, vir exquiſitæ eruditionis & exemplar ſanctitatis, vt auctor eſt Euagrius, in eximio quodam Cōmentario quem inſcripſit: *Contemplationes Anagogicas in examerōn*, illum indigetat celeberrimum rerum diuinarum myſtam, Apoſtolicum Dionyſium. Diuus Gregorius Magnus *antiquum venerandumque patrem* nominat; vtiturque eius auctoritate, vt probet Tutelares ex infimo eſſe Ordine vltimæ hierarchiæ.

Greg. homel. 34. de drachma perdita.

Secvlo v. Si Liberato Afro qui anno DXX. floruit adhibemus fidem, Sanctus Cyrillus Alexandrinus Antiſtes, eum laudat, in Theodorum & Diodorum agens Neſtorianorum primipilos: quod etiam fecit libro, *de incarnatione*.

Liberatus Afer Diaconus in Breuiario de cauſa Neſtoris & Eutychetis cap. 10.

Secvlo iv. D. Gregorius Nanzianzenus eundem haud obſcurè deſignat vbi

ſcriptoris

ſcriptoris antiqui meminit, qui præſtabili quadam ſapientia diſputaſſet de Seraphinis qui Tabernaculum operiunt & τελεσάγιον magno ardore decantant: cùm certum ſit magnum Dionyſium compoſuiſſe περὶ τῶν θειων ὕμνων: *De diuinis Hymnis.* cuius meminit ſub finem capitis ſeptimi de Cæleſti Hierarchia. Eodem ſeculo S. Ioannes Chryſoſtomus eleganter eum nominat πετεινὸν τοῦ οὐρανοῦ. Vt legitur in Epiſtola Anaſtaſij Bibliothecarij ad Carolum Caluum.

SECVLO III. Dionyſius Alexandrinus Origenis auditor luculentos in eius opera ſcripſit Commentarios, vt Maximus, vir doctiſſimus, prodidit. *S. Max. in c. 5. caleſt. Hier. orat. 38.*

SECVLO II. Dionyſius Corinthi Epiſcopus, ait illum Antiſtitem Athenarum. *Euſeb. lib. 4. cap. 23.*

PRIMO SECVLO D. Lucas eius deſcribit nomen, & ad fidem Chriſtianam conuerſionem. Vide pluria primo libro operis illius quod inſcripſi: De Fūdaminibus Regulis & Progreſſibus omnium Ordinum. vbi quæ hic deeſſe vides ad plenarias vindecias Dionyſiani ſcripti de Tonſura Monachorum, affatim ſuppeditamus. *Act. 17.*

CAPVT VI.

Iſidorus & Durandus quidnam ſenſerint de Eccleſiaſtica Tonſura.

Iſid. de diuin. offic. in Cōcil. Aquiſgran. ca. 1.

„TOnſuræ Eccleſiaſticæ vſus à Nazaræis, ni fallor, exortus eſt: qui prius „crine ſeruato denuo poſt vitæ magnam „continētiam, deuotione completa, caput „radebant, & CAPILLOS in ignem ſacrificij ponere iubebantur: ſcilicet vt perfe„ctionem deuotionis ſuæ Domino con„ſecrarent. Huius ergo exempli vſus ab A„poſtolis introductus eſt, vt qui diuinis „cultibus mancipati, Domino conſecran„tur, quaſi Nazaræi, id eſt, ſancti Dei, CRI„NE PRÆCISO innouentur. Hoc quoque & „Ezechieli Prophetæ iubetur, dicente do„mino: *Tu fili hominis, ſume tibi gladium* „*acutum, & duces ſuper caput tuum &* „*barbam*. Videlicet quia ipſe ſacerdota„li genere Deo in miniſterio ſanctifica„tionis ſeruiebat. Hoc & Nazaræos „Priſcillam & Aquilam, in Actis Apo„ſtolorum primos feciſſe legimus, Pau„lum quoque Apoſtolum & quoſdam diſ„cipulorum Chriſti, qui huiuſmodi cultu „imitandi extiterunt.

Ezechiel. 5

Eſt-

„Eſt autem Clericis TONSVRA ſignum „quoddam, quod in corpore figuratur, & „in anima agitur: ſcilicet vt hoc ſigno & „religione vitia reſecentur, & criminibus „carnis noſtræ, quaſi crinibus exuamur: „atque inde innouatis ſenſibus, vt comis, „rudibus, eniteſcamus, *expoliantes nos*, iux„ta Apoſtolum, *veterem hominem cum a„ctis ſuis, induentes nouum, qui renouatur „in agnitione Dei*: quàm renouationem in „mente oportet fieri, ſed in capite demon„ſtrari, vbi ipſa mens noſcitur habitare. *Tonſuræ ſignum quale.* *Ad Coloſ. 3*

„Quod verò detonſo capite ſuperius, in„ferius circuli corona relinquitur; ſacer„dotium regnumque Eccleſiæ in eis exiſti„mo figurari. Tiara enim apud veteres cō„ſtituebatur in capite ſacerdotum: hæc ex „byſſo confecta, rotunda erat, quaſi ſphæ„ra media, & hoc ſignificabatur in parte „capitis tonſi: Coronæ autem latitudo au„rei circuli eſt, qui regum capita cingit. V„trumque itaque ſignum exprimitur in ca„pite clericorum, vt impleatur corporis „etiam quâdam ſimilitudine, quod ſcrip„tum eſt Petro Apoſtolo prædocente: *Vos „eſtis genus ſanctum, regale ſacerdo„tium.* *1. Petr. 2.*

„Quæritur autem, cur ſicut apud anti„quos Nazaræos, non ante coma nutritur, „& ſic tondetur? ſed qui hæc exquirunt,

„animaduertant. Quid ſit inter illud pro-
„pheticum velamentum, & hanc Euange-
„lij reuelationem, de qua dicit Apoſtolus:
2. Cor. 3. „*Cum trăſieris ad Chriſtum, auferetur vela-*
„*men*. Quòd autem ſignificabat velamen
„interpoſitum inter faciem Moyſis, & aſ-
„pectum filiorum Iſrael, hoc ſignificabat
„illis temporibus coma ſanctorum. Nam
„& Apoſtolus comam pro velamento di-
„cit eſſe; Proinde iam non oportet vt ve-
„lentur crinibus capita eorum, qui domi-
„no conſecrantur; ſed tantùm vt reuelen-
„tur: quia quod erat occultum in ſacra-
„mento prophetiæ, iam in Euangelio de-
„claratum eſt.

Hactenus quidem Iſidorus, cuius ſen-
tentiæ ſubnectendum ratus fui Durandi
ſenſum de corona clericorvm. Sic e-
nim apud eum lego:

Guill. Durand. in Ration. lib. 2. cap. 1.

„Circa coronam clericorvm, tria ad-
„tendenda ſunt, ſcilicet capitis abraſio,
„capillorum detruncatio, formæ circula-
„tio: Capitis abraſionem tria ſequuntur;
„ſcilicet, munditię conſeruatio, deforma-
„tio, & denudatio: Munditiæ conſerua-
„tio quia ex capillis ſordes in capite ag-
„gregantur: Deformatio, quia capilli ad
„ornatum ſunt. Significat ergo tonsvra
„mundum & non formabilem vitam, id
„eſt, quòd Clerici debent habere mundi-

tiam

„tiam mentis interiùs & non formabilem „vitam, hoc eſt non exquiſitum habitum „exterius ſecundum Dionyſium in Eccle„ſiaſtica Hierarchia.

„Raſura quoque & tonſura capillorum „eſt depoſitio omnium temporalium. Cle„rici enim victu & veſtitu contenti, om„nia communia habere debent, *xi. q. 1.* „*clericus, & cap. dilectiſsimis*. Vnde iuxta „Apoſt. COMAM NON NVTRIANT: ſed ca„put deſuper in MODVM SPHÆRÆ RA„DANT XXIII. diſt. prohibitæ. Denuda„tio autem ipſa ſuperioris partis capitis, „nullum debere eſſe medium inter nos & „Deum demonſtrat, vt reuelata facie „gloriam Domini liberè contemplemur. „Rurſus radimus caput relictis inferius „IN MODVM CORONÆ capillis, quia caput „mentem ſignat: capilli verò ſeculares co„gitationes. Sicut ergo caput mundatur „ſuperius à capillis, ita mens noſtra dum „ſuperiora, id eſt, cœleſtia cogitat, à „ſecularibus cogitationibus mundari de„bet. Sed pars inferior capillos habet: „quia non eſt prohibitum aliquando de „ſecularibus cogitare, ſine quibus vita „præſens duci non poteſt, *1. quæ. 1. ſi quis* „*obiecerit*. Circa detruncationem capillo„rum notandum eſt, quia illa ſignificat, „quòd clerici omnes ſuperfluas cogitatio-

 nes

„nes debent à mente abſcindere. Abton-
„ſo igitur capite & patentibus auribus, in-
„cedere debent, ne capilli creſcendo au-
„res operiant, & oculos impediant, *xxiii. dist. non liceat, quoniam prouidendum est*;
„nec ſeculares cogitationes aures & men-
„tis oculos impediendo, nos ad ſecularia
„trahant. Vnde capillos svper avres
„tondeamvs: vt quinque capitis ſenſus
„expeditos ad Dei ſeruitium habeamus.
„Bene igitur ad Ezechielem dicitur: *Sa-*
Exod. 44. „*cerdotes caput ſuum non radant, neque co-*
„*mam nutriant: ſed tondentes attondeant ca-*
„*pita ſua*. Siquidem vt ait Greg. in pa-
„ſtorali, lib. ii. c. xviii. *Capilli in capite*
„*exteriores, ſunt cogitationes in mente. Qui*
„*dum ſuper cerebrum inſenſibiliter oriun-*
„*tur, curas vitæ præſentis exprimunt. Quæ*
„*quia ex negligenti ſenſu importunè ali-*
„*quando prodeunt, quaſi non nobis ſentien-*
„*tibus procedunt. Quia ergo Sacerdotes qui*
„*ſunt ſacri fidelium duces, ſolicitudines ex-*
„*teriores habere poſſunt, nec tamen eis ve-*
„*hementer incumbere debent, rectè caput ra-*
„*dere, & comam prohibentur nutrire, vt*
„*cogitationes cordis de vita ſubditorum, nec*
„*à ſe funditus amputent, nec rurſus ad creſ-*
„*cendum nimis relaxent*. Et bene ſubditur:
Ezec. 14. „*Tondentes attondeant capita ſua: vt vi-*
„*delicet curæ temporalis ſolicitudines, &*
quan-

„*quantum neceſſe eſt, prouideant: tamen*
„*reſcindantur citius, ne immoderatius excreſ-*
„*cant. Dum ergo per adminiſtrationem ex-*
„*teriorem, prouidentia corporum, vita prote-*
„*gitur, & rurſum per moderatam cordis in-*
„*tentionem non impeditur, capilli in capite*
„*Sacerdotis reſeruantur, vt cutem cooperiant:*
„*& reſecentur, ne oculos claudant.* Circa for-
„mæ CIRCVLATIONEM ſeu CORONAM ſciē-
„dum eſt: quod fit propter multa. Primò
„in ſignum quòd Chriſtus Rex noſter ſe-
„ipſum in ara crucis oblaturus, SPINEAM
„CORONAM portauit. Vnde & nos, qui per
„eandem paſſionem ſaluari deſideramus,
„Dominicæ paſſionis ſignum, id eſt, for-
„mam ſpineæ Coronæ, quam ipſe vt ſpi-
„nas peccatorum noſtrorum auferret in
„paſſione portauit in capite, in vertici-
„bus noſtris portamus, vt ſicut ille pro no-
„bis, ſic & nos pro illo irriſiones & oppro-
„bria paratos eſſe libenter ſufferre mon-
„ſtremus. Secundò, circulus capillorũ, vir-
„tutem æqualitatis vndique rationi cõſen-
„tientem deſignat. Tũc etiã temporales res
„benè cogitãtur, ſi cõueniant rationi. Ter-
„tiò CIRCVLARIS FIGVRA fit, quia hęc figu-
„ra nõ habet principiũ, neq; finẽ. Per quod
„datur intelligi quod clerici ſunt miniſtri
„Dei, qui nõ habuit principiũ neque habe-
„bit finem. Quartò, hæc figura nullũ habet

„angulum, per quod ſignificatur, quòd „clerici non debent habere ſordem in vita: „quoniam vbi angulus, ibi ſordes, vt dicit „Bern. Et quòd debent habere veritatem „in doctrina, quoniam veritas angulos nō „amat: vt dicit Hieron. Quintò, quia hæc „figura, omnium figurarum eſt pulcherri„ma. Vnde in hac Deus cæleſtes creaturas „fecit, per quòd ſignificatur, quòd clerici „debent habere pulchritudinem interius „in mente: & exterius in conuerſatione. „Sextò, quia hæc figura eſt omnium ſim„pliciſſima. Nam ſecundum Aug. nulla „figura ex vna linea tantum conſiſtit, niſi „ſola circularis, quæ vnica linea claudi„tur: per quod ſignificatur, quod clerici de„bent habere ſimplicitatem columbinam: „iuxta illud *Eſtote ſimplices, ſicut columbæ*, „*vi. q. i. ex merito.* Septimò corona cleri„cos eſſe ſpecialiter regnum Dei demon„ſtrat. Ipſi namque ſecundùm Hier. xii. q. „i. duo ſunt, *Reges, & Sacerdotes*, id „eſt, Regales Sacerdotes, & ſunt Reges, id „eſt, ſe & alios in virtutibus regentes: & „ita in Deo regnum habent. Sanè raſura „capitis clericorum fit, ſicut ait Beda in „hiſtoria Anglorum, in memoriam eius, „quia cùm B. Petrus in Antiochia prædi„caret, abraſerunt ſummitatem capitis e„ius in cōtumeliam nominis Chriſtiani & Domi-

Matth. 5.

Vide quæ ſuperius diximus.

„Dominicæ paſſionis: quod quidem ho-
„die toti clero in honorem traditur.

„Fuerunt tamen, qui dicerent, quod tõ-
„ſuræ eccleſiaſticæ vſus à Nazaræis, qui
„omnia veteris legis cuſtodiunt, exortus
„eſt, XXIV. q. III. ver. Nazaræi. Hi enim
„prius crine ſeruato, denuo poſt magnæ
„vitæ continentiam, CAPVT RADEBANT:
„& capillos in igne ſacrificij mittebant, vt
„perfectionem deuotionis ſuo Domino
„conſecrarent. Quorum exemplo ab Apo-
„ſtolis introductum eſt, vt & Nazaræi ac
„ſancti Dei crine prætonſo innouentur:
„quamuis olim Chriſtiani à Iudæis quaſi
„in opprobrium Nazaræi vocarentur, pro
„eo, quod Saluator noſter à vico quodam
„Galilææ Nazarænus appellatus eſt.

„Poteſt etiam dici, quod vſus tonſuræ à
„lege occaſionem traxit. Sacerdos namque
„legis, tyaram, id eſt, pileum ex byſſo in
„modum mediæ ſphæræ in capite; Rex ve-
„ro coronam geſtabat, pars verò capitis
„raſa tyaram, circulus criniũ deſignat co-
„ronam, ad notandum, quod inſtituit eos
„Deus genus electum in *Regalem Sacer-* 1. Pet. 2.
„*dotem*. Rurſus lex coronam quatuor di-
„gitorum, ſuper menſam, & deſuper au-
„reolam fieri iubebat. Cæterùm ad Eze- Ezech. 5.
„chielem Dominus dicit: *Sume gladium, a-*
„*cutum, & educ per caput tuum & barbam.*
Longi-

„Longitudo namque capillorum multitu-
„dinem ſignificat peccatorum. Hinc igi-
„tur clerici barbas ſibi radere informan-
„tur. Ratio namque pilorum barbæ, qui ex
„ſuperfluis ſtomachi prouenire dicuntur
„humoribus, deſignat, quod vitia & pec-
„cata, quæ in nobis ſuperflua ſunt, reſeca-
„re debemus. Radimus enim barbas, vt per
„innocentiam & humilitatem puri videa-
„mur, & Angelis, qui ſemper in iuuenili æ-
„tate florent, coæquemur. In ieiunijs ta-
„men quandoque capillos creſcere per-
„mittimus, quia cogitationes quæ contra
„Deum non ſunt, vt eſt eccleſiam ædifica-
„re, agrum colere, & ſimilia, quæ tempo-
„re abſtinentiæ fieri ſolent, prohiberi non
„debent. Concilium Carthaginenſe, ſta-
„tuit: extrà de vita & honeſtate cleric.
„XXXIII. diſt. *ſi quid: Clerici neque comam
„nutriant, neque barbam.*

CAPVT VII.

Raſura Clericorum ac Monachorum alia in Oriente, alia in Occidente.

QVoniam non æque Monachi omnes, nedum Clerici, abraſis barbis incedere conſueuerunt, nec Pædagogus Chriſtianus barbam nouaculæ ſubiecit, ſed tantum

Clem. Alex. in Pædagog. li. 3.

tantum forficibus; aliam prorſus diuerſamque Orientalē ab Occidentalibus conſuetudinem moremque fuiſſe, certum eſt. In Eccleſia ſiquidem Orientali nunquam barba raſos inuenimus monachos vel clericos: ſecus autem in Eccleſia Occidentali. Cuius rei diuerſitatis originem accuratiùs perueſtigauit Baronius.

Ac vt primùm dicamus de Clericis, qui in Eccleſia præſertim Occidentali ſunt Monachis antiquiores: inuenimus hac ex parte ſecundum morem diuerſarum prouinciarum, tam laicos quàm Clericos inter Gentiles viuentes, agere conſueuiſſe: & in primis quia in Oriente tam Iudæi quàm Græci, barbati incederent, Chriſtianos ibidem cõuiuentes idem factitaſſe. In Occidente verò, atque potiſſimũ Romæ, quoniã præſertim qui maturioris ætatis (vt auctor eſt A. Gellius) eſſent, tanquã quoddam nobilitatis inſigne radere barbam conſueuerant, Chriſtiani Romæ agentes, cur non ſicut cæteri abraſo mento incederent, cùm honeſtus ſpectatuſque haberetur eiuſmodi communis omnium cultus, nec aliqua, vel leuis ſaltē eſſet eius obſeruationis ſuperſtitio? Nam alia ratio erat Iſidis Sacerdotum ſua etiam ſupercilia radentium. Neque verò refert notatum à Dione & alijs, Hadrianum Imperatorem *barbatum*

Gell. lib. 3. cap. 4.

Dio in Hadriano.

barbatum inceſſiſſe, alioſque poſt eum paucos; non enim cæteri Romanorum in imitationem iuêre. Itaque ſic Clementem, ſic Pudentem Senatorij ordinis homines, ſic denique ſiue Romanos ſiue cæteros Romæ agentes, exceptis Orientalibus, adtonſos barbâ fuiſſe, nulla dubitatio ſuboritur.

Certè veſtitu tantum ab Ethnicis diſtinctos fuiſſe Chriſtianos, eoſque *palliatos* inceſſiſſe, Tertullianus ſæpiculè teſtatur; neque enim aduertimus paganos illos & calamis prurientibus poëtas, *barbam* eorum ſugillaſſe, ſicut ſugillauere *pallium*.

Verùm, adfectata illa nimis barbæ non adtõſio vel abraſio, ſed auulſio & pilorum auerruncatio potius dicẽda, ab ipſis etiam Gentilibus condemnatur, vt de Iulio Cæſare & Othone prodidit Suetonius. Tertullianus huiuſcemodi notat cùm ait: *Barbam acriùs cædere, interuellere circundare capillum & componere, &c.* Chirurgi ſiquidem inſtrumento * *Volſella* dicto alijſque medicaminibus femineum vultũ penitus adfectabant. Cæterùm, barbæ illa abraſio, quæ more maiorum, abſque fuco arteue, ſimpliciter facta eſſet, Romanis omnibus æque communis fuit.

Tertull. de cultu fœmin. cap. 8.
* *Tert. lib. de pallio cap. 4.*

Quin etiam inter Græcos, nonnullos in

in ſuis ipſorum Regionibus quò ſe Romanorum ſtudioſos exteriori ſymbolo declararent, teſtatur Dio cõſueuiſſe contra Gręcorum omnium ſuorumque Gentilium cõſuetudinem, barbâ raſos inceſſiſſe. Verùm iſtud ipſum quod agerent Eccleſiæ Romanæ Chriſtiani, pręſtitiſſe etiam cæteros orbis Occidentalis Fideles facile quis poterit exiſtimare. Nàm de Sacerdotibus Galliarum, perſpicuum eſt barbâ raſos fuiſſe. Eſt eâ de re, manifeſtiſſimum exemplum in Sidonio Apollinari, qui Germanicum Epiſcopum Cantillanenſem ſic deſcribit vt eius fuerit *veſtis adſtricta, tonſus Cothurnus,* CRINIS IN ROTÆ SPECIEM *accisus*, BARBA INTRA RVGARVM LATEBRAS MERSIS *ad crucem* SECTA FORFICIBVS. Dio. Chry. Orat. 36. Sidon. lib. 4. Epiſt. 13.

Seruare igitur in his locorum conſuetudinem, vt ſecundum cuiuſque prouincię mores vel barbati vel adtonſi barbis incederent Sacerdotes & Monachi, velut lege quâdam fuiſſe præſcriptum, ex eo ſaltẽ poteſt facilè perſpici; quòd cùm ſæpiſſimè Occidentales vnà cum Oriẽtalibus Sacerdotibus ad publicos conuentus Epiſcopi conueniſſent, nullum vnquam ſuper his inuicem exorta controuerſia reperiatur: ratis nimirum omnibus id eſſe legitimum, quod quiſque pro more ſuorum gentilium facere videretur.

Qui primus omnium iſthæc de *barba* Latinis Sacerdotibus auſus eſt exprobrare, Phocius fuit, Epiſcopus Conſtantinopolitanus ad Nicolaū Pontificem Romanū ſcribens; hæc inquam præſumpſit homo ſchiſmaticus, cùm alioqui eſſet ipſe Eunuchus Glaber. Hactenus fere Baronius in Annalibus ſeculo primo.

CAPVT VIII.

Monachi à Clericis tonſurâ diſtincti: & qualiter ad cutem raſi. Item de ſemitonſis Chriſtianis ad metalla damnatis.

DIſtinctam fuiſſe tonſuram Monachorum ab ea quæ eſt Clericorum, certum eſt, cùm illi non tantùm verticem capitis, ſed totum ferè caput radere conſueuiſſent: vt ſic nimirum quodnam eſſet ipſorum vitæ ſtudium declararent. Abraſionem quippe capitis, ſymbolum ac hieroglyphicum fuiſſe lugentis atque mærentis, non ſolùm teſtimonijs diuinæ ſcripturæ ſed & externorum adſertionibus ſuis locis hoc in Opello prodidimus.

Vt

Vt igitur quod Monachorum erat officij, ſolitariam nempe vitam agere, ac peccata deplorare, hoc etiam corporis cultu profiterentur, optimè iureque conſultum eſt, vt ipsâ initiatione monaſticæ conuerſionis, capita raderent.

De ea Monachorum tonſura Paulinus ad Seuerum ſcribens agit hiſce verbis: *Nos adeant & reuiſant conſeruuli & compallidi noſtri, non veſtibus pictis ſuperbi, ſed horrentibus cilicijs humiles: nec chlamyde curta lini, ſed ſagulis palliati: nec baltheo, ſed veſte ſuccincti: nec improbâ* ATTONSI CAPITIS FRONTE CRINITI, *ſed caſtâ informitate* CAPILLVM AD CVTEM CÆSI *&* INÆQVALITER SEMITONSI, *&* DESTITVTA FRONTE PRÆRASI, *& ornatu pudicitiæ inornati.* Paulin. Epiſt. 7.

Quod autem SEMITONSOS vocitet; an reſpexit fortaſſe æui ſuperioris mores & in Chriſtianos etiam ad metalla pro Chriſto damnatos tyrannidem? Hoc reor, nam qui ſeruitia ſua capite teſtarentur Monachi, mancipiorum & ergaſtulorum inſtar ſemiraſi incedebant. De mancipijs paganis dixi libro primo, niſi etiam hîc inter eos adnumerare velim Chriſtianos ſeruos quorum non ſine cordolio meminit Cypria-

Cyprianus eoſdem epiſtola ſubſequente conſolatus. In ea verò martyrum ad metalla damnatorum ſingulis tormentis ſingula ſolatia pulchra antitheſi opponens.

Cyprianus Nemeſiano, Felici, Lucio, alteri Felici, Litteo, Poliano, Victori, Iaderi, Datiuo, Coepiſcopis. Item compresbyteris & Diaconibus & cæteris fratribus in metallo conſtitutis, Martyribus Dei Patris omnipotentis & Ieſu Chriſti Domini & Dei conſeruatoris noſtri æternam ſalutem.

Epiſtola S. Cypriani 77. Gloria quidem veſtra poſcebat, beatiſſimi ac dilectiſſimi fratres, vt ad conſpectum atque ad complexum veſtrum venire ipſe deberem, niſi me quoque ob confeſſionem nominis relegatum præfiniti loci termini coercerent: ſed quo modo poſſum repræſento me vobis, & ad vos etiam ſi corpore & greſſu venire non datur, dilectione tamen & ſpiritu venio, exprimens litteris animum meum, quo in iſtis virtutibus laudibus veſtris lætus exulto, participem me computans vobis etſi non paſſione corporis, conſortio caritatis. An ego poſſim tacere & vocem meam ſilentio premere, cum de cariſſimis meis tam multa & glorioſa cognoſcam, quibus vos diuina dignatio hono-

honorauit, vt ex vobis pars iam martyrij ſui conſummatione præceſſerit, meritorum ſuorum coronam de domino receptura: pars adhuc in carcerem clauſtris, ſiue in metallis & vinculis demoretur, exhibens per ipſas ſuppliciorum moras corroborandis fratribus & armandis maiora documenta; ad meritorum titulos ampliores tormentorum tarditate proficiens, habitura tot mercedes in cæleſtibus præmijs, quot nunc dies numerantur in pœnis? Quæ quidem vobis fortiſſimi ac beatiſſimi fratres, pro merito religionis ac fidei veſtræ accidiſſe non miror, vt vos ſic Dominus ad gloriarũ ſublime faſtigium clarificationis ſuæ honore prouexerit; qui ſemper in eccleſia eius cuſtodito fidei tenore viguiſtis, conſeruãtes firmiter dominica mandata, in ſimplicitate innocentiam, in caritate concordiam, modeſtiã in humilitate, diligentiam in adminiſtratione, vigilantiam in adiuuandis laborantibus, miſericordiam in fouendis pauperibus, in defendenda veritate conſtantiam, in diſciplinæ ſeueritate cẽſuram. Ac ne aliquid ad exemplum bonorum factorum deeſſet in vobis, etiam nunc in confeſſione vocis & paſſione corporis, fratrum mentes ad diuina martyria prouocatis, duces vos exhibendo virtutis: vt dum

grex paſtores ſuos ſequitur, & quod fieri à præpoſitis cernit, imitatur, paribus obſequiorum meritis à Domino coronetur. Quod autem fuſtibus cæſi prius grauiter & afflicti, per eiuſmodi pænas initiaſtis confeſſionis veſtræ religioſa primordia, execranda nobis iſta res non eſt. Neque enim ad fuſtes Chriſtianum corpus expauit, cuius eſt ſpes omnis in ligno. Sacramentum ſalutis ſuæ Chriſti ſeruus agnouit, redemptus ligno ad vitam æternam, ligno prouectus eſt ad coronam. Quid vero mirum, ſi vaſa aurea & argentea in metallum, id eſt, auri & argenti domicilium dati eſtis, niſi quod nunc metallorum natura conuerſa eſt, locaque quæ aurum & argentum dare ante conſueuerant, accipere cœperunt? Impoſuerunt quoque compedes pedibus veſtris, & membra felicia ac Dei templa infamibus vinculis ligauerunt; quaſi cum corpore ligetur & ſpiritus, aut aurum veſtrum ferri contagione maculetur. Dicatis Deo hominibus & fidem ſuam religioſa virtute teſtantibus, ornamenta ſunt iſta, non vincula; nec Chriſtianorum pedes ad infamiam copulant, ſed clarificant ad coronam. O pedes feliciter vincti, qui non à fabro, ſed à Domino reſoluuntur! O pedes feliciter

ter vincti, qui itinere ſalutari ad paradiſũ diriguntur. O pedes in ſeculo ad præſens ligati, vt ſint ſemper apud Dominum liberi. O pedes compedibus & tranſuerſarijs interim cunctabundi, ſed celeriter ad Chriſtum glorioſo itinere curſuri; Quantum vult hic vel inuida crudelitas, vel maligna, nexibus vos ſuis & vinculis teneat; cito à terris & pænis iſtis ad cœlorum regna venietis. Non fouetur in metallis, lecto & culcitris corpus, ſed refrigerio & ſolatio Chriſti fouetur. Humi iacent feſſa laboribus viſcera, ſed pæna non eſt cum Chriſto iacere: ſqualent ſine balneis membra ſitu & ſorde deformia, ſed ſpiritaliter intus abluitur quod foris carnaliter ſordidatur. Panis illic exiguus: at non in ſolo pane viuit homo, ſed in ſermone Dei. Veſtis algentibus deeſt: ſed qui Chriſtum induit, & veſtitus abundanter & cultus eſt. SEMITONSI CAPITIS CAPILLVS HORRESCIT, ſed cũ ſit CAPVT VIRI CHRISTVS, qualecunque illud caput deceat, neceſſe eſt, quod ob Domini nomen inſigne eſt. Omnis iſta deformitas deteſtabilis & tetra gentilibus, quali ſplendore penſabitur? Sæcularis hæc & breuis pœna, quàm clari & æterni honoris mercede mutabitur, cum ſecundum beati Apoſtoli vocem, *transformauerit Dominus*

corpus humilitatis noſtræ, conformatum corpori claritatis ſuæ?

CAPVT IX.

Expenduntur miſeriæ deglabratorum in ſeruitute Turcica, noſtris etiam temporibus, Chriſtianorum.

PRimo huius Opelli libro memini diſſertationem prolixiorem de ergaſtulis vſtulatis, raſis ac ſemitonſis apud Romanos egiſſe: nunc occaſione nobis à B. Cypriano, capite ſuperiori, præſtitâ, Chriſtianos non iam à præfatis Romanis malè habitos, verùm ſub ſeruitute Turcica turpiter deglabratos ac miſerè gementes, velut in catabulo conſpiciamus.

Ac ne vagari per ampliſſimum tyranni Mahumetani dominium oratione fuſiore cogamur, vnicam nobis Argelam luſtrare decretum eſt: præducente ſcriptore, qui quæ oculis vſurparat poſteris commendauit.

I. B. G. de Reg. Arg. cap. 29. Barbaria, & in ea præcipuè Argela, Chriſtiani orbis flagellum, Barbarici murus, Europæ terror, frænum vtriuſque Heſperiæ, Inſularum maſtix, pyratarum latibulum, omnis crudelitatis arena, & impie-

tatis

tatis aſylum, duriſſimè ſeruitutis iugo preſſos detinet Chriſtianos ad centum viginti millia, omnes ferè ſubditos Regis Hiſpaniarum; ex quibus partim Turcarum opibus, pyratarum fortunâ, Genizerorum honoribus, ſociorum blanditijs decepti, partim deſperatæ libertatis & quotidianarum calamitatum tædio victi, quouis anno ad Mahometiſmum tranſeunt plus quàm quingenti, præter pueros violenter circũciſos, vix pauciores quinquaginta.

Ad redemptionẽ captiuorum per ordines SS. Trinitatis & Beatæ Mariæ de Mercede, cõmunibus annis colliguntur & impenduntur, tã Hiſpanis, quam Italis, centũ circiter & quinquaginta aureorum millia. Ex Anglia, Francia, Polonia, Hungaria, Germania & Belgio à memoria hominum, nullus per eleemoſynam ereptus eſt, quo fit vt tales ferè in hanc miſeriarum vallẽ detruſi impotes conſilij, & ſpe deſtituti eiurent religionem, cum ingenti Chriſtianorum damno, nationis & Principum in ea dominantium dedecore.

Vt autem captiuorũ infelicitas ad cõmiſerationẽ moueat omnes bonæ notæ Principes, Antiſtites & Chriſtianos breuiter illud deploratiſſimum vitæ genus quod Argelæ vidimus, ob oculos ponẽdũ duximus.

Inprimis itaque ſi quæ nauis in Turcarum venit manus, ſtatim ingenti clamore à pyratis inuaditur, & ſi inimica eſt diripitur, ſi amica, id eſt, confæderatorum Franciæ, Angliæ, Hollandiæ, tamen occupant, auferunt arma, puppim & loca munitiora ſecluſaque milite complét, ſarcinas excutiunt, quæ ad cibum potumque ſunt, ſuo velut iure capiunt; demum nauarchas ad ſuam nauem deducunt & in conſilio pyratico examinant, homineſne an merces Hiſpanicas deuehant; nec verbis, aut litteris contenti, pueros & ſenes infinitis verberibus cogunt fateri quod non eſt, & promittere quod non habent, vniuſque confeſſio ſufficit ad prædam. Subinde opibus nauium inhiantes, homines in mare proijciunt, & vacuam cum mercibus nauem adtrahunt, deſertam à ſuis iactantes: aliàs non contenti, palis funibuſque renes miſerorum maceraſſe, manus pedeſque vinctos ſurſum trahunt & flagellant, fune nodoſo caput ſtringentes cerebrum pæne elidunt, aciculis digitos configunt, calceatos pedes igni torrent; aquâ ſalsâ per os violenter infuſa corpus inflant, & pedibus ventrem prementes eructare cogunt; ſulfure nares & os fumigato opplent; ſuſpenſi in altum pedes ponderibus alligatis diſtendunt,

ſtendunt, fune obligatos ſubtus nauem per mare trahunt; & finis tormentorum captiuitas. Si quis in naui hoſtis, & is demum catenis & compedibus vinctus, in carinam & locum fætidiorem nauis detruditur, & vix mucido biſcocto & aqua vitam ſuſtinet. Si non plane ſatisfactum eſt de mercium hominumque, qui in naui ſunt qualitatibus, quotidie tormenta renouantur; & ſi pueri, blanditijs & minis inuitantur vt deficiant, & ſæpe compelluntur, & mox circumciduntur. Atque eadem planè eſt facies captorum in littore aut Inſulis qui cateruatim concatenantur, & halecum inſtar aceruati in imo nauis, ad lanienam aut mercatum ſeruantur.

Vbi ad portum ventum eſt, cum riſu & ludibrijs infinitis, in triumphum ducuntur miſeri, & loco publico per triduum vænum exponuntur, & denique per ſubhaſtationem plus offerenti venduntur. Si quis fortè ex nauſea, morbo, aut vulnere malè habeat, pro ſolatio & medicina dumtaxat exprobrationes & blaſphemias audit, citiuſque cani languenti Turca ſuccurret, quàm Chriſtiano, quem etiam ſi diutiùs langueat, aut de valetudine deſperetur, in mare ſemi-viuum præcipitari, in agris, beſtijs, & feris obijci familiare eſt.

In foro videas nudos ambulare, & flagellis impelli ad currendum, ſaltandumque, vt membrorum diſpoſitio internoſcatur, & vendenti pretium augeat. Denique elapſo triduo videas triſte ſpectaculum, auelli ab vberibus & conſpectu parentum infantes & pueros, maritos ab vxoribus, amicos & populares ab inuicem, cum infinitis lachrymis & eiulatu. Et eorum quidam Mauros ſorciuntur dominos & ad agros pertracti, vel hortos curant, quæ melior conditio eſt, & fructus ad forum deferunt humeris aut aſinis, & coguntur ferè certum pretium patronis repræſentare dietim, niſi vapulare malint; quidam nudi vnctique pinguedine inter Numidas & Arabes gregem curant, & ad viliſſima ſordidiſſimaque obſequia applicantur, aratrum ducentes, aut etiam cum aſinis trahentes, flagellorum perpetuo imbre curua dorſa in aſinorum contubernio macerãte, & ſic modicâ aquâ & farinâ ſpiritum infælicem trahentes.

Alij denique in triremibus & nauibus occupantur ſemper vincti, & terni quaternique iunctim remigantes inter tonitrua flagellorum & continuos ictus, biſcocto mucido & modico & aquâ fætente in diem ſubſtentantur, & ſi in terram deſcendunt compedes longaſque cathenas trahunt, &

in

in ergaſtulis concluduntur, humi cubantes & vili *capoto* dumtaxat tecti, non niſi canum nomine interpellati. Si ventus minus proſper, in odium Chriſtiani nominis crucem plantis pedũ inurunt, ſi cum ſocio loqueris, ſuſpicionem ſiniſtram ingeris, & trecentis aut quadringentis verberibus eneruatis, aut etiam notis Arabicis in faciẽ vſtis ſignaris, aut etiam auribus naribuſque truncatus deformaris. Fœlix qui crudeliſſima mortis genera nulla ſæpe ex cauſa ſeruis infligi ſolita, euadas.

Alij denique particulares in opido dominos ſorciuntur, & in domibus quæuis ſeruitia nocte dieque pendunt Barbaris, ea maximè quæ aliorum nemo cupit; bonaque dominorum pars tam inclemens eſt, vt ne veſtem quidem aut panem mancipio tribuat, interim vix horam ad ſomnum indulgens. Fontanam ex agro, ſtercus in agrum & hortos, ſordes in mare, materialia ad fabricas, merces ad officinas, eſculenta ad forum portare, molam aſinariam domi vertere, pinſere, coquere, fodere, ordinaria ſunt eorum exercitia. Si per viam obambulant, vt ad tertium verbum *Balec Sydi*, id eſt, *extra viam Domine*, inclamet, & ſalutet Barbaros; à ſputis, lapidibus, truſionibus, deiectionibus in terrã, irriſionibus, alapis,
baculis,

baculis, non eſt immunis.

Si minimum quid delinquat Chriſtianus, aut viuus exuritur, aut in terra vt in mortario, contunditur, aut in vncum ferreum è muro præcipitatur, aut crucifigitur, aut viuus excoriatur; & ad ſupplicia obuios quoſque Chriſtianos tortorum loco applicăt, nec agaſonum, mulionum, cacularum, lanionum & coquorum ſordibus, præter Chriſtianos vlli ſubſeruiunt. Plurimi & præſertim pueri & adoleſcẽtes verberibus quotidianis penè enecantur, & in puteis & carceribus annos ſæpe multos detinentur, donec eiurent religionem: etſi qui liberalioris formæ, ad nefarios vſus & horrenda nefandaque ſcelera domi concluduntur & continentur, & denique ad certiſſimam perniciem donũ magno Turcæ, eiuſque officiatis mittuntur.

Si quis mitioris genij dominum fortè nactus eſt, is ipſe periculum incurrit, quaſi Nazarenis faueret, quod in Mahometiſmo peccatum eſt longè maximum, & idcirco fidem cũ Chriſtianis fallere, pactiones non ſeruare, amicitias ſolo lucro metiri, regum fædera pro re nata & vſu æſtimare aut violare, Agarenis proprium eſt; mentiri, perpetuum; Chriſtiano bene facere, piaculum. Et exemplis recẽtibus, memini Legatos Tunetanos ſuæ gentis homines

mines, contra fidem publicam in vincula detrudi, Conſules Galliæ multis menſibus ergaſtulo concludi, ad triremes damnari, quingentis verberibus elumbari, & pæne necari, in exilium mitti, & nouiſſimè viuos comburi; Anglorum conſuli niſi cautè ſe ſubduxiſſet idem pæne obueniſſe; Redemptores Hiſpaniæ teterrimo carceri, per multos annos mancipari, & centum quadraginta per vnum redemptos ad ſeruitutem retrahi.

Iam verò quod expiſcando & ſæpe falſos teſtes producendo, alium te faciunt quàm es; ſi clericus, epiſcopum; ſi nobilis, ducem; ſi miles, capitaneum; ſi mercenarius, mercatorem; & hoc vt extremam ſanguinis tui & tuorum guttam hauriant. Et ſi de litro conuenit, vix tum etiam ſecurus es; reſiliunt enim à pactis, & ſi quid perijſſe ſibi ſuſpicantur decuplo fænore conantur, quo iure qua iniuriâ recuperare.

Atque hæc corporis diſpendia ſunt, quibus longè maiora animam affligunt, quàm ad deſperationem & mortem ſæpe cogunt tormenta, ad apoſtaſiam ſeducunt ſocij, mulieres prædæ. De virginibus & fæmineo ſexu nil dico, quarum pudicitia & honor proſtituitur; atque vtinam tantum vaſe naturali! Proles ex ei natæ circumciduntur,

ciduntur , & in conſpectu matrum inter Turcas adoleſcunt & auitam religionem oppugnant, occupante eorum infantiam blaſphemiarum horrore, pueritiam libidinum ſordibus, adoleſcentiam vitiorum omnium conſuetudine, reliquâ ætate circa omne malum occupatâ.

Et miremur in iſta lachrymarum valle oppreſſos & deſperantes à proximis annis decem, defeciſſe ex Germania ſuperiore & inferiore natos viros octingentos quinquaginta ſeptem; Anglos venientibus in numerum paucis, qui ad pyratas deficientes ſtipendia ſua faciunt, trecentos: Francos quinquaginta octo, idque in ſolo Regni Argelenſis diſtrictu, vbi gementes & ſpe aliqua à nobis lactatos reliquimus, & magiſtratibus ſingulorum locorum aut amicis nominatim ſubmiſimus: Hamburgenſes centum triginta octo, Danos & Oſtrelingos centum ſexaginta; Polonos, Hungaros & Moſcos ducentos quinquaginta; Belgas centum triginta. Miſeremini Reges & Principes, miſeremini magiſtratus & populares, & paucis ſuperſtitibus & cura paſtorum gregi dominico inuigilantium, perſeuerantibus, manus auxiliatrices afferte.

Iam appendicis loco hic ſubijciã Chriſtianorum ſupplicia quædam & exempla

Chri-

Chriſtianus ſi Moſquettã ingrediatur aut verba illa ſolemnia Turcis : *Laylah Ala Mahomos Aëra Cufra Alah Tangari Bir Berem Yla Erac*, id eſt, Deus eſt & Deus erit & Mahomet eius nuncius ſeu conſiliarius, Deus ſolus, & verus Propheta, pronuncians, non curet ſe circuncidi, & ſi circumciſus ad Chriſtum redire velle conuincitur, ad flammas damnatur, vnctus nuduſque circumductus præcone cauſam necis præclamante, palo terræ infixo, cathena per medium corpus conſtrictus, igne in circuitu ſtructo torretur, & ad cineres vſque comburitur ordinariè, & ſæpe ante combuſtionem fuſtigatur aut aliquo membro truncatur. Proditionis ſuſpecti aut palo acuto per nates intruſo & transfixo, aut in vncum ferreum, è muro aut patibulo prominente deſuper proiecti, manus pedeſque vincti ſemiuiui relinquũtur, & per multos ſæpe dies perſeuerant in tormentis; tandem lapidibus deiecti & obruti; aut crucifiguntur clauis quattuor, fune corpus medium ſtringente & cruce muro ciuitatis affixa, aut viui excoriantur, aut in mortario contunduntur, quæ omnia genera ſuppliciorum ſemeſtri iſto ferè vidimus.

Modus cõburendi Chriſtianos.

Modus impalandi Chriſtianos.

In mari porrò delinquẽtes aut ſuſpectos

poſt

[library stamp]

poſt varia tormenta antennæ, aut puppi alligatos ſagittis confodere, truncos manus & pedes opponere, aut imponere orificio tormentorum bellicorum, vt cùm explodantur diſſipentur, alligatos quatuor nauibus in diuerſam partem remigātibus, in totidē partes diſcerpere, è rupibus pręcipites dare in pelagus, membratim diſſecare, & feris eſcam carnes obijcere ordinarium; cum ſtrangulari & in culeos inſui mergique minus leue ſit. Capitale etiam eſt manus in Genizerum inferre, imò limbum collari tunicæ obtexere, quo ſigno *Genizeri* ab alijs diſtinguntur; cum Mahumettana rem habere; etſi hoc poſterius minus rigidè obſeruetur, cùm omne libidinum & immunditiæ genus laxis habenis exerceatur impunè, imò & Sodomiæ; adulteria occulta expientur lotione vna in balneis aut mari. Et ex hoc capite eſt quod vix vllus vel vlla alicuius notæ ſit, qui non ter hebdomatim balnea frequentet, fæminæ à meridie vſque ad quintam veſpertinam, viri reliquo tempore.

Alia Chriſtianorum tormenta.

Diſtinctio Genizerorum.

Hactenus ille teſtis oculatus de ſeruorum cordolijs & cruciatibus: quibus turpiſſimam capitis & barbæ deraſionem adiungendam fuiſſe, didici ab eis qui plures annos pœnalem eam ſeruitutem miſerè paſſi fuerant. Illam verò deglabrationem

cauſsā

cauſsâ duplici inuentam autumo; tum ne vermibus à pædore ſeruituti proprio natis exedantur; tum vt pedibus ſibi conſulentes ipsâ raſurâ faciliùs internoſcantur à Turcis & ad dominos mille verberibus tundendi retrahantur.

CAPVT X.

Tonſura olim frequens Clericis & Monachis; raſura verò vix cognita: noſtris verò temporibus indiſcretus vſus inualuit.

OBſeruatu ſane dignum, olim non tam RASVRAM quàm TONSVRAM in vſu fuiſſe. Tondebãtur enim demiſsè quidem, ita tamen vt tecta remaneret cutis. Adparet id ex Clemente Alexandrino. PILI, inquit, TONDENDI *ſunt, non nouaculâ, ſed tonſorum* FORFICIBVS. Hinc Optatus Mileuitanus acriter Donatiſtas arguens, quòd Catholicis Sacerdotibus per vim capita raſerint: *Docete*, exclamat, *vbi vobis mandatum ſit* RADERE CAPITA SACERDOTIBVS; *cùm è contrario tot ſint exempla propoſita fieri non debere*. Quin & Hieronymus ſcribens in Ezechielem, docet Sacerdotũ non eſſe comas alere, nec radi; ſed ita tonderi vt cutis intecta haud maneat.

Clem. Alexand. libr. 3. Pædagogi cap. 11.
Optat. Mileuit. lib. 2. contra Parmenianũ.
Hieronym. in Ezech. cap. 44.

Denique,

Denique, Dionyſius, Epiphanius, Athanaſius, Palladius, Auguſtinus, Iſidorus, Beda, Concilia Carthaginenſe & Toletanum, nuſquam nominant *raſuram* ſed ſolam *tonſuram*.

Vnicus eſt Anicetus Papa, qui *raſuræ* meminit: aſt non eſt ea epiſtola prorſus indubitata; fortaſſis enim ementito titulo condecoratur.

Neque tamen ideò repræhendendus hodierni temporis Monachorum aut Clericorum radendi vſus: nuſquam enim prohibitam raſuram comperimus: & eiuſmodi ceremoniæ pro temporum ac locorum diuerſitate variari poſſunt: quod Bellarminus paullò fuſiùs edocuit, & iam vſus radendi vel tondendi libere, inoleuit. Certè enim vt aliorum Ordinum ritus hîc taceam, placuit in præfatos raſuræ atque tonſuræ modos, Conſtitutionum noſtrarum decreta producere: Rasvra *ſuperior ſiue (vt dicitur)* corona *ſit ampla, vt Religioſos decet; ita ſcilicet, vt inter ipſam &* tonsvram, *quæ deſuper aures tam Clericis quam Laicis vel Conuerſis Fratribus omnibus æqualiter fieri debet, reſeruentur Fratribus Clericis nõ minus quàm duo digiti capillorum: Laicis verò atque Conuerſis, nullo modo concedatur deferre* coronam. Rasvra *verò fiat de quindecin in quindecim*

Bellarm. lib. 2 de Mon. cap. 40.

Conſtit. Ord. FF. Erem. S. Auguſt. parte I. cap. 8.

cim dies in æſtate, in hyeme verò ſingulo menſe. Nulli autem Fratri cuiuſcunque conditionis exiſtat, niſi infirmitatis cauſſa, liceat differre, vel præuenire tempus RASVRÆ, *abſque ſuperioris licentia. Concedimus tamen, quod prædicatores qui hebdomada immediatè antecedenti quinquageſimam* RASI *fuerint, ſi ſequenti quadrageſima quotidie prædicauerint, vſque ad octauam paſcha* RADI *non teneantur; alijs verò totius anni temporibus, hoc noſtrum decretum penitus ſeruare cogantur.*

TONSVRA *autem tam* BARBÆ *quàm* CORONÆ, *ita fieri volumus, ſi quando fieri oporteat, vt tantum de* BARBA *&* CAPILLIS *incidatur, quantum forſicibus mediante pectine, incidi poteſt*. Quo quidem decretò aduertis nunc raſuram iuberi, nunc tonſuram indulgeri.

CAPVT XI.

Clericos olim, monachorum more fere fuiſſe adtonſos, non vana coniectura eſt.

ACcidit quondam in Hiſpania, vt occaſione quorundam hæreticorum, qui eandem cum Catholicis vſurparent capillorum tonſuram, ac proinde eo ſigno vellent videri Catholici; illius re-

gionis Epiſcopi, conuentu habito, dilatādam eiuſmodi capitis tonſuram ſtatuerint hoc canone: *Omnes Clerici vel Lectores, ſicut Leuitæ & Sacerdotes detonſo ſuperiùs capite toto, inferiùs ſolam circuli coronam relinquant: non ſicut huc vſque in Galliciæ partibus facere Lectores videntur, qui prolixis, vt laici, comis, in ſolo capitis apice modicum circulum tondent. Ritus enim iſte in Hiſpanijs huc vſque hæreticorum fuit. Vnde oportet pro amputando ab Eccleſijs ſcandalo, hoc ſignum dedecoris auferatur, & ſit vna tonſura vel habitus, ſicut totius Hiſpaniæ eſt vſus. Qui autem hoc non cuſtodierit, fidei Catholicæ reus erit.*

Concil. Tolet. 4. c. 40.

Hæreticorũ corona.

Porrò, eandem CORONÆ formam in S. Nicetio Epiſcopo Treuirenſi diuinitus efformatam habes apud Gregorium Turonenſem: *Sanctus Nicetius Epiſcopus, ab ipſo ortus ſui tempore Clericus eſt deſignatus: nam cùm partu fuiſſet effuſus, omne caput eius, vt eſt conſuetudo naſcentium infantium, à capillis nudum quidem cernebatur, in circuitu verò modicorum* PILORVM ORDO *apparuit, vt putares ab iiſdem* CORONAM CLERICI *fuiſſe ſignatam.* Vnde videre eſt olim quibuſdam ſaltem in diſtrictibus, eam coronæ formā à Sacerdotibus ſecularibus latam eſſe, qualem modò ſoli Monachi circumferunt.

Gregor. Turon in vita S. Patr. c. 17.

S. Nicetius naſcitur coronatus.

CAPVT XII.

De TONSVRA *Clericali vt eſt diſpoſitio ad ſacros Ordines.*

TOnſura non eſt Ordo ſed diſpoſitio ad Ordinis ſuſceptionem. Ordo namque Sacramentum eſt; & Tonſura Sacramentum non eſt. Sicut enim Catechiſmus non eſt cauſſa rei ſacræ à ſacrando dictæ, niſi mediante baptiſmo, ſic nec Tonſura, niſi mediante Ordine. Vnde quamuis ſit quid ſacramentale non eſt tamen Sacramentum: atque vt docet Richardus, licet Tonſura ſit ſignum alicuius rei ſacræ, tamen haud eſt ſignum rei ſacrantis, quam efficiat. Non enim cùm aliquis tonſuratur, ex vi tonſurationis, ſacer efficitur.

Ex Richardo diſt. 24. art. 1. q. 2. lib. 4. & Ioan. Tytz in lex. Theol.

De tonſura agit etiam Petrus Paludanus, quam appellat *Coronam*, docens per eam hominem ſolùm deputari ad chorum, vbi non habet aliud ſpeciale officium ſed commune, ideo nec eſſe Ordinem: niſi ſicut dicitur Ordo religionum, qui eſt deputatio ad collegium in quibuſdã ceremonijs: & ſic dicitur de ætate & qualitate Ordinandorum cùm contingat, quòd per propriã tonſurã clericalis Ordo confertur.

Petrus Palud. diſt. 24. q. 3. ar. 1. l. 4.

Subiungit idem auctor, tonſuram eſſe diſpoſitionem congruitatis, non autem neceſſitatis, reſpectu Ordinis. Verùm reſpectu beneficij eſt neceſſitatis, necnon reſpectu iuriſ-dictionis Eccleſiæ; quia ius ſpirituale non cadit in laicum. Vnde non tenet collatio beneficij vel commiſſio iuriſ-dictionis facta non tonſurato: non Clericus enim, non eſt capax. Alius effectus tonſuræ eſt, quòd tonſuratus gaudet priuilegio fori, ita ſcilicet vt coram Eccleſiaſtico indice conueniri debeat.

Præterea, quiſquis in eum manus violentas miſerit, illicò excommunicationem incurrit: quod quidem priuilegium confert etiam tonſura Monachalis.

CAPVT XIII.

Afri Coronæ Monaſticæ deriſores VVandalorum flagellis dirè vapulabant, & pœnas luunt.

VVandali Africam ingreſſi.

ANno Domini CCCCXXVIII. Imperantibus Theodoſio & Valentiniano, Pōtificatum agente Cœleſtino, ſub Coſſ. Tauro & Felice, VVandalorum graſſationibus Africa vaſtari cœpit. Simulac enim

enim anno ſuperiore per freti Gaditani anguſtias ſeſe eò terrarum immiſere, fauente iam illis Bonifacij Comitis exercitu, cùm deeſſet omninò qui occurrendo reſiſteret, & adeſſet qui cooperando incenderet; haud ſecus ac impulſu venti flamma reddita vehementior, cuncta ſimul ſacra profanaque deuaſtauerunt.

Quibus autem piaculis meruerit ea prouincia tam immani flagello vapulare, ſatis edocet Saluianus Maſſilienſis Epiſcopus ſuorum temporum ſcriptor egregius. Quis enim eo teſtante, neſcit Africam vniuerſam velut Ætnam fuiſſe abominandis iugiter fornicationum ignibus eructantem? *Quis non omnes omnino Afros impudicos generaliter ſciat, niſi fortè ad Deum conuerſos, id eſt, fide & religione mutatos? Sed hoc tam rarum eſt, ac nouum, quàm rarum videri poteſt, quemlibet ganeonem non eſſe ganeonem, aut quemcumque ſæuum non eſſe ſæuum. Tam infrequens eſt enim hoc & inuſitatum, impudicum non eſſe Afrum, quàm nouum & inuſitatum, Afrum non eſſe Afrum. Ita enim generale in eis malum impuritatis eſt, vt quicumque ex eis impudicus eſſe deſierit, Afer non eſſe videatur.* *Saluian. de vero Iudicio.*

Quid autem commercij fuerit tam impuris, cum hominibus caſtitati deuotis,

 quilibet

quilibet iudicare poteſt. Hinc namque factum arbitror, vt odio quodam canino Monachos proſequerentur; & eorum tonſuram quæ adfectionum externarum abdicationem ſignificat, ſubſannarent & deriderent. Saluianus iterum nobis audiendus: *Non ſine cauſſa iſtud fuit, quod intra Africa ciuitates & maximè intra Carthaginis muros,* PALLIATVM *&* PALLIDVM, *& reciſis comarum fluentium iubis* AD CVTEM TONSVM *videre, tam infelix ille populus quàm infidelis ſine conuitio atque execratione vix poterat. Et ſi quando aliquis Dei ſeruus aut de Ægyptiorum* COENOBIIS *aut de ſacris Hieroſolymorum locis, aut de ſanctis* EREMI *venerandiſque ſecretis, ad vrbem illam, officio diuini operis acceſſit, ſimul vt in populo apparuit, contumelias, ſacrilegia & maledictiones excepit. Nec ſolum hoc, ſed* improbiſſimis flagitioſorum hominum cachinnis & deteſtantibus ridentium ſibilis quaſi taureis cædebatur: verè vt ſi quis ea inſcius rerum fieri videret, non aliquem hominem ludificari, ſed nouum inauditumque monſtrum abigi, atque exterminari arbitraretur.**

Saluian. loco præfato.

Et miramur ſi nunc barbaros illi perferunt, cùm videamus quòd ſancti viri in illis barbaros pertulerunt? Iuſtus eſt ergo Dominus

Dominus & rectum iudicium ſuum. Pertulere quidem barbaros, qui centum annis eam prouinciam vaſtauere. Nunc ad alia quædam monachorum grauamina deſcendamus; quorum cœnobia; Principum carceres effecta, & Magnatum per ignominiam pœnosè detonſorum ergaſtula quondam fuere.

CAPVT XIV.

Imperatores, Reges & Magnates, ab hoſtibus victi, tonſi, raſi & monaſterijs incluſi.

PRimo huius Opelli libello, plures ad ignominiam tonſos aut raſos, ab Imperatore præſertim Domitiano, Romæ conſpeximus. Nunc Magnates & Reges haud paucos, ac inter eos, Imperatores aliquot pudendè miſereque TONSOS, in MONASTERIA pelli connotenus. Itane in Monaſteria? planè quaſi in ergaſtula, ſeruorum inſtar, pulſi, tonſi, abraſi, tantùm non *inſcripti*. Hancce miſerorum ablegationem, ab Orientalibus primùm excohabitatam, Occidentales poſtliminiò imitatum iue-

re: vt ferè quotquot victores, iniectâ manu, ſuum hoſtem caperent, quaſi hoſtiam * adtonſam, ab caſtris ad clauſtra cum adfinibus & ſanguine iunctis, tranſmitterent in immolandum. Hinc Imperatrices, Reginas eorumque liberos, hoc ipſo non liberos, agmine copioſo ſubſequens Tabella laconicè complectitur, vnico Lectoris adſpectu contemplandos.

* *Soluiſſe hoſtias tõderi docet Virgilius* ſummas carpens media inter cornua ſetas.

TABEL-

Digitized by Google

E T

IM

Co
riti

Ma
VI

Zo
vxo

Th
ni I
III.

Zo
vxo

The
trix

Eud
tini
V. v

Digitized by Google

NSI,

icipa-
Du-
ctum.

Dux
Du-

anus,
Dux

E

IM

Co
riti

Ma
VII

Zo
vxo

Th
ni I
III.

Zo
vxo

The
trix

Eud
tini
V. v

NSI,

icipa-
Du-
etum.

Dux
Du-

anus,
Dux

E

IM

Co
riti

Ma
VII

Zo
vxo

Th
ni I
III.

Zo
vxo

The
trix

Eud
tini
V. v

Digitized by Google

NSI,

icipa-
Du-
etum.

Dux
Du-

anus,
Dux

Google

E

IM

Co
riti

Ma
VI

Zo
vxo

Th
ni I
III.

Zoe
vxo

The
trix

Eud
tini
V. v

Digitized by Google

re: vt ferè quotquot victores, iniectâ manu, ſuum hoſtem caperent, quaſi hoſtiam * adtonſam, ab caſtris ad clauſtra cum adfinibus & ſanguine iunctis, transmitterent immolandum. Hinc Imperatrices, Reginas eorumque liberos, hoc ipſo non liberos, agmine copioſo ſubſequens Tabella laconicè complectitur, vnico Lectoris adſpectu contemplandos.

* *Solniſſe hoſtias tõderi docet Virgilius* ſummas carpens media inter cornua ſetas.

TABEL-

NSI,

icipa-
Du-
ctum.

Dux
Du-

anus,
Dux

E

IM

Co
riti

Ma
VI

Zo
vxo

Th
ni
III.

Zoe
vxo

The
trix

Eud
tini
V.

Q
R
pe
Il
ch
lig
Ep
Co
NV
Pal
ced
riqu
SAP
eua
C
C
Cont
A
In
Para
riſtote
ſeruan

Eſt autem quod demiremur eorum aliquot ſic intruſos, inſignes pietate, ſcriptis claros, & Eccleſiaſticâ dignitate celebres euaſiſſe. Vide mihi Flauium MICHAELEM VII. Orientis Imperatorem à famæ quæ ſub ipſo inualuit, cognomento PARAPINACEVM, quem anno M.LXXX.Imperij moderamine ſpoliauit Nicephorus III. Botoniates. Sic coactus, ſic in monachum adtonſus, veri monachi, veri Religioſi mentem induit; vt Metropolites Epheſi creatus, ad vſque tempora Alexij Comneni Cæſaris, vitam produxerit. *Michael VII. imperator factus monachus creatura Epiſcopus.*

Quid, quòd Ioannes V. CANTACVZENVS, à Ioanne VI. Imp. Andronici filio Paleologo, genero, anno M.CCCLVII. cedere & in monaſterium ſecedere, tondérique coactus, & mutato nomine F. IOASAPH appellatus, Scriptor haud ignobilis euaſit? Scripſit enim iam monachus, *Ioan. V. Cantacuzenus monachus ſcriptor.*

Contra Saracenorum hæreſim, Apologias IV. Baſileæ excuſas in fol.

Contra Machometem Oratione IV. impreſſ. ibidem.

Contradictiones aduerſus Prochorũ Cydonẽ.

Alia capita contradictoria, in eundem.

In eundem, librum alterum.

Paraphraſim in quinque libros Ethicorum Ariſtotelis, quæ Græca conſcripta, Venetijs adſeruantur, in Bibliotheca S. Ioannis & Pauli.

Ad

Ad Imperatrices, quod adtinet, nulla mihi maiori digna cordolio videtur, quàm Constantina Tiberij Imperatoris filia, quæ Mauricio Imperatore marito, filijſque à Phocâ tyranno crudeliter interemptis, in monaſterium detruſa eſt, cum filiabus tribus. Ibidem dum adtonſæ, velatæque ſanctimoniales viuere peroptant, à Petronia famula ſua (vide impiam ſerpentem) delatæ; quaſi ſaluti Imperatoris inſidiantes, poſt diutinam membrorum torturam, eodem ipſo, quo cæſus occiderat Mauritius gladio, percuſſæ interierunt. Quarum ſepulchrum propè Conſtantinopolim ſic inciſum ferunt:

Hic ſita ſum Regum dolor, heu! miſeranda duorum,
Mauritij coniux, filia Tiberij,
Quæ partu monſtrante meo fœcunda probaui,
Multorum eſſe etiam poſſe bonum imperium.
Militis huc furor & populi leuis ira, maritum
Me, ſobolemque meam, ſanguinolenta tulit.
Hei mihi! Quid gemitis Nioben? ego mortua ſpiro,
Aſpera continuis ſaxa rigans lachrymis.

Cladibus

Cladibus haud Hecuba certent Iocaſtaque noſtris,
Nam leuior dolor eſt, caſus vterque parens.
Saue quid infantes perimis, vitijque doliqué
Ignaros? atas quid dedit illa mali?
Non tibi, Roma, meis iam prabeo frondibus vmbras,
Turbine Treïcio ſtirpitus interij.

Quærat fortaſſis hiſtoriarum aliquis curioſus indagator, vnde mihi copia Magnatū Tabellæ ſuperiori inſcriptorū, ac per vim detonſorum: Orientales hiſtorici, ſed & Baronius, maximè autem Arnoldus VVion copiam mihi fecere.

CAPVT XV.

Virgines Deo dicata etiam olim in Monaſterijs amputato capillitio, tonſa. Eam in rem hiſtoria producta Sanctimonialis fatuitatem ſimulantis.

CApite ſuperiori, non modò viros ſed & mulieres in monaſteria quaſi ergaſtula detruſas dixi. Itane etiam raſas aut tonſas? omnino. nam & Virgines quæ caſtitatem amplexuræ Deo ſe vouebant, capite detonſo initiabantur, & diuiſibilibus renunciabant. Poſſet hoc ipſum pluribus hiſtorijs

ſtorijs cõprobari, quarum vnicam in medium producere ſatis eſſe duxi; egregiam ſanè, & quæ viraginis Tabenneſiotæ inſignem virtutem deſcribit. Tabenneſis locus eſt in Thebaide quem multorum millium Monachorum ac Nonnarum Pater & Abbas Pachomius incoluit. Inter has autẽ Sanctimonialis virgo fuit, quæ propter Chriſtum amentiam ſimulabat, ſublimiorem humilitatis gradum faciliùs conſecutura. Vnde veluti cœnobij ſpongia, vilia quæque munia exequebatur, & in omnibus, ancillis ipſis ancillabatur, adimplens illud Euangelij: *Qui vult inter vos eſſe magnus, ſit omnium ſeruus & omnium miniſter*. Et illud: *Si quis videtur eſſe inter vos ſapiens in hoc ſeculo, ſit ſtultus vt fiat ſapiens*. Eius hiſtoriam ſubſequenti ferè dictionis contextu proſequitur Palladius:

Matth. 2. Marc. 10. 1. Cor. 3.

Aliarum quidẽ VIRGINVM erat eiuſmodi HABITVS vt eſſent TONSÆ & haberent CVCVLLOS IN CAPITE, ipſa verò panno caput obuoluta obibat earum omnium miniſterium. Eam, nulla ex trecentis, vidit mandentem omnibus annis vitæ ſuæ. In menſa numquam ſedit, neque vmquam fragmentum panis comedit, ſed micarum menſas ſpongiâ colligens, & ollas lauans his erat contenta. Neque verò ea vmquam induit

Palladius in hiſtor. Lauſiaca cap. 41. Verbotenus.

induit calceos, non murmurauit,non paruum vel magnum quid locuta, etſi contumeliâ afficeretur, & pugnis tunderetur & maledictis appeteretur & plurimæ eam abominarentur.

De hac ſancta, ſancto Pitirum anachoretæ qui ſedebat in porphirite viro probatiſſimo in virtute exercitationis, adſtitit reuelans Angelus, qui ei dixit: Cur tibi places,& te magnificè circumſpicis, ob ea quæ à te rectè & ex virtute geruntur, vt qui ſis pius & religioſus, & ſedeas in hoc loco? Vis videre mulierem te magis piam ac religioſam? Abi in monaſterium fœminarum Tabenneſiotarum & inuenies illic vnā quę habet DIADEMA IN CAPITE. Ea eſt te melior; quæ cum tanta turba decertans, & omnibus indiſcriminatim ſeruiens, cor numquam abduxit à Deo, etſi ab omnibus ſuperbè contemnatur. Tu autem etiamſi hîc ſedeas per vrbes tamen vagaris cogitatione, qui orbem habitabilem numquam calcaſti pedibus. Surgens autem magnus Pitirum venit vſque ad Monaſterium Tabenneſiotarum: & rogat magiſtros vt liceat tranſire vſque ad Monaſterium fœminarum: vt qui eſſet ergo inter patres magnæ æſtimationis, & conſenuiſſet in exercitatione, bono ac fidenti animo, tranſmiſſo fluuio,

Idem ibidē cap. 42.

ſluuio, eum introduxerunt. Cùm autem oraſſent, petijt Magnus Pytirum, vt virgines omnes coram ex facie videret. Cùm omnes ergo in medium acceſſiſſent, illa nō apparuit. Tādem dicit eis ſanctus Pitirum: Cunctas ad me adducite. Cùm autem dicerent: Adſumus omnes, dicit eis: Deeſt vna, quam oſtendit mihi Angelus. Eæ verò dicunt: vnam habemus *Salem* quæ eſt in culina; ſic enim vocant illic eas quæ non ſunt ſanæ mentis. Dicit eis Magnus: Illam quoque adducite, ſinite vt eam videam. Iuerūt itaque ad eam vocandam; illa verò nequaquam obedijt, vt quæ rem ſentiret. Nam fortè ipſi quoque fuerat reuelatum. Eā ergo vi trahunt, ipſi dicentes: Sanctus Pitirum vult te videre. erat enim is magni nominis. Ea ergo adducta, vidit Magnus eius faciem, & pannū in capite, & fronte eius; & cadens ad pedes eius, dicit ei: Benedic, Amma. Cadens autem ad pedes eius ipſa quoque, dicebat: Tu mihi benedic domine mi. Cùm hoc autem cūctæ vidiſſent obſtupuerunt, & ei dixerunt: Ne tibi fiat probrū ac vituperium; eſt enim *Sale*. Eis dicit ſanctus Pitirum: vos eſtis *Sale*; hæc enim & me & vobis eſt melior; eſt *Amma*(ſic enim vocant matres ſpirituales) & quæſo vt eā dignus inueniar in hora iudicij.

Sale, id eſt ſtulta vel ſtultus, inde S. Simeon Salus apud Surium.

Eæ autem cùm audiſſent ceciderunt ad pedes

pedes eius flentes, & confitentes omnes, quòd beatam diuerſis modis afficerent cõtumeliâ. Alia quidẽ dicens: Ego hanc ſemper ſubſannabam. alia: Ego eius humilem habitum irridebam. & alia: Ego eam tacentem afficiebam contumeliâ. & rurſus alia: Ego quadræ eluuiem ſæpe in eam effudi. alia: Ego ei plagas inflixi. alia rurſus: Ego ea ſum, quæ ei pugnos incuſſi. alia rurſus: Ego ſinapio nares eius aſperſi. Et vt ſemel dicam, ſignificabant omnes ſe eam varijs affeciſſe contumelijs. Cùm harũ ergo confeſſionem accepiſſet Sanctus Pitirũ, & pro eis ſimul cum ipſa oraſſet, & diu eſſet conſolatus venerandã Chriſti ſeruam, ſic exijt. Paucis autem poſt diebus, cùm ab omnibus valde honoraretur, & ab omnibus obſeruaretur, non ferẽs beata gloriam & honorem quo afficiebatur ab omni fraternitate, & excuſationes onus eſſe arbitrans, clam exijt ex monaſterio: & quonam iuerit, aut quem locum ſubierit, aut vbi obierit, nemo cognouit in hodiernum diem.

Hactenus quidem Palladius in hiſtoria ſua monaſtica quam Lauſo præfecto dicatam *Lauſiacam* appellari voluit. Floruit autem is auctor ſub finẽ quarti ſeculi, agitq; de eo Baronius anno CCCLXXXVIII. numero CIII. & ſeqq. item Bellarminus anno CCCXC. fuitque natione Galata a-

gens

gēs aliquot annos in eremo cum Euagrio. Ab eo ſatis apertè docemur eius temporis Sanctimoniales tonderi ſolitas vt mirum nobis non ſit Imperatrices, Reginas, earumque natas, tonſas, raſaſue in monaſteria pelli & concludi ſolitas, ea ſerie temporum, quā in Tabella capitis præfati partim manifeſtauimus.

CAPVT XVI.

Conſtitutio Sixti V. Pont. de Tōſura per Clericos ſeu milites Græcos, beneficia ſiue penſiones, obtinentes, deferenda; & pœnis contra inobedientes inflictis: publicata Romæ die XVIII. Ian. an. M. DLXXXIX.

CVm ſacroſancta &c. Hâc noſtrâ perpetuo valiturâ conſtitutione præcipimus, & mandamus, omnibus, & quibuſcumque Clericis non ſolum in ſacris ſed etiam in alijs minoribus ordinibus conſtitutis, & clericali tantum tonſura inſignitis, & nedum beneficia eccleſiaſtica qualiacunque, etiam ſimplicia, nunc & pro tempore obtinentibus, & in illis vel ad ea ius habentibus, verùm etiam penſiones ſuper quibuſuis fructibus, redditibus,

bus, aut prouentibus quarumuis Patriarchalium, Primatialium, Metropolitanarum, Cathedralium & aliarum quarumcunque eccleſiarum, ſeu Abbatialium, capitularium, & conuentualium menſarum, nec non Monaſteriorum, Præpoſiturarum, Prioratuum, Præceptoriarum, Hoſpitalium, canonicatuum, præbendarum, dignitatum, perſonatuum, adminiſtrationum, officiorum, & beneficiorum quorumcunque eccleſiaſticorum, ſæcularium, & quorumuis Ordinum regularium, ſeu illorum diſtributionibus quotidianis, ac iuribus; emolumentis & obuentionibus vniuerſis ſibi reſeruatas, aut fructus ipſos, prædicare, aut bona eccleſiaſticas loco penſionum ſibi aſſignatos, vel aſſignata ex quacunque conceſſione, ſeu diſpenſatione Apoſtolica, percipientibus etiam coniugatis, præſertim ſi ijdem Clerici coniugati iuxta conſtitutionem piæ mem. Bonifacij Papæ VIII. prædeceſſoris noſtri in Concil. Trid. innouatam priuilegijs clericalibus vti velint, tã in Rom. curia degentibus, quàm extra eam vbilibet gentium, & locorum conſtitutis, vt ipſi & eorum quilibet quantumuis, & exempti exiſtant, & quouis priuilegio, vel immunitate gaudeant, quacunque dilatione, aut tergiuer-

ſatione poſtpoſitâ debeant omninò, qui in vrbe præſentes fuerint, intra quindecim dies, qui verò citra montes intra quatuor menſes, qui denique vltra montes conſtituti ſunt, intra octo menſes, à die publicationis præſentium literarum, in Rom. curia faciendæ, TONSVRAM, & habitũ CLERICALEM, veſtes, ſcilicet talares: aut milites infra dicendi, quibus penſiones, aut fructus, aliaue bona eccleſiaſtica reſeruata ſunt, ſuæ militiæ conuenientem quacũque remotâ excuſatione, aſſumere, & iugiter deferre: in futurũ autem non niſi actu clericis in habitu clericali & TONSVRA; & militibus infra dicendis in militari incedentibus ſuæ militiæ propria, aut alia quacunque eccleſiaſtica, etiam ſimplicia beneficia reſpectiuè conferantur, aut cõmendentur, aut penſiones fructuſue, aut bona eccleſiaſtica reſeruẽtur. Alioquin ipſos & ipſorum quemlibet, qui quoad geſtandum habitum clericalem, & militarem ſupradictum, lapſo huiuſmodi tempore, eorũ vnicuique vt ſupradictum eſt, præfixo, noſtris huiuſmodi præcepto, & mandato, nunc & in poſterum perpetuis futuris temporibus cum effectu non obediuerint, præter alias pænas contra eos inflictas, etiam quibuſcunque dignitatibus, adminiſtrationibus, officijs canonicatibus, & præbendis, ac beneficijs

etiam

etiam ſimplicibus, & præſtimonijs per eorum quemlibet in titulum, commendam, vel alias pro tempore obtentis, nec non penſionibus, & fructibus, ac prædijs, boniſque eccleſiaſticis huiuſmodi, quocũque modo eis reſeruatis, vel reſeruandis, omnique iure ſibi in eis, vel ad ea quomodolibet competenti, harũ ſerie ex certâ noſtrâ ſciẽtiâ, deque Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine priuamus, ac ſine vlla alia monitione, citatione, iudicis decreto, aut miniſterio, ipſo facto priuatos declaramus, ac tam beneficia ipſa per priuationẽ huiuſmodi vacare, libere alijs conferri poſſe quàm etiam penſiones caſſatas, extinctas eſſe, & fore, ac fructuum, vel aliarum rerum reſeruationes ceſſare, & quemquam vlterius ad illorum ſolutionem minimẽ teneri, & ob non ſolutionem cenſuras, & pœnas aliquas incurrere non poſſe, nec debere decernimus; ipſaſque dignitates, perſonatus, adminiſtrationes, officia, nec non canonicatus, & præbẽdas, & beneficia ſic pro tempore vacantia, & collationi, prouiſioni, & diſpoſitioni nõſtræ & Romani Pontificis pro tẽpore exiſtentis, perpetuo reſeruamus. Statuentes ſic in præmiſſis vniuerſis, & ſingulis, per quoſcunque iudices, & cõmiſſarios etiam cauſarum Palatij Apoſtolici auditores, & S. R. E. Cardinales, ſublata eis, &

eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, & interpretandi facultate, in quauis cauſa, & inſtantia iudicari, & definiri debere, nec non irritum & inane quicquid ſecus ſuper his à quoquam quauis authoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari. Cæterum milites, quarumuis militiarum ſub regula aliqua approbata canonicè inſtitutarum, vel alij Romanæ curiæ officiales, qui non vti clerici, ſed potius tāquam milites iuxta priuilegia, & diſpenſationes Apoſtolicas eis in genere, vel in ſpecie per nos, aut prædeceſſores noſtros nominatim conceſſa, & ſub felicis rec. Pij Papæ V. prædeceſſoris noſtri conſtitutione, quæ incipit: Sacroſanctum &c. huiuſmodi priuilegiorum forſan reuocatoria minimè comprehenſa, beneficia militiæ, quàm profeſſi regularia obtinent, ſeu penſiones ſuper quibuſuis fructibus, redditibus, & prouentibus eccleſiaſticis etiam prædictarum eccleſiarum, & beneficiorum ſæcularium, aut fructus ipſos ſibi reſeruatos percipiunt, aut obtinebunt, vel percipient in futurum, ſiue clericali charactere inſigniti ſint, ſiue non ſint: qui verò clerici ſunt etiam ſi ab initio tempore reſeruationis penſionum, ſeu fructuum huiuſmodi regularem habitum nondum ſuſceperint, nec militijs officiorum Rom.

curiæ

curiæ aſcripti fuerint, ſed poſt factas eorum cuique reſeruationes, ante vel poſt publicationem præſentis conſtitutionis, milites effecti extiterint, ſub præcepto, & mandato præfatis de habitu, & TONSVRA CLERICALI deferendis, nolumus comprehendi; ſed ijs permittimus; vt regulari habitu militiæ, quam profeſſi ſunt conuenienti, vel ſi ipſi milites Rom. curiæ officiales fuerint, qui penſiones, aut fructus aliaue prædia aut bona eccleſiaſtica ex diſpenſatione, ſeu priuilegio Apoſtolico percipiant, habitu militari ſupraſcripto abſque alicuius cenſuræ vel pœnæ eccleſiaſticæ incurſu licitè vti valeant; & nihilominus tam beneficia ſuæ militiæ regularia retineat, quàm etiam penſiones ſuper eccleſiarum, & beneficiorum prædictorum etiam ſecularium fructibus, ſeu bona, vel fructus præfatos ſibi protempore reſeruatos percipiant.

CAPVT XVII.

Gallorum iam Chriſtianorum antiquæ leges, capillitij tonſione ſontes ſuos plectebant.

AB Oriente ad Occidentem, à Græcia in Galliam noſtram veniamus, ſontes capillitij deglabratione coërcitos animaduerſuri. Nam & ille primus Occidentis Imperator Carolus, multis nominibus præſertim vero fidei defenſione Magnus, coniurationis reos hac ſanctione caſtigat: *Quicumque facere præſumpſerunt, & ſacramento quamcumque conſpirationem firmauerunt, triplici ratione iudicentur. Primo: vbicumque aliquod malum per hoc perpetratum fuit, auctores facti interficiantur: Adiutores verò eorum ſinguli, alter ab altero flagellentur, & nares ſibi inuicem procidant; vbi verò nihil mali perpetratum, ſimiliter quidem inter ſe flagellentur, &* CAPILLOS *ſibi inuicem* TONDEANT. Sed & rurſum alibi: *Qui epiſtolam noſtram, quocumque modo deſpexerit, iuſſu noſtro ad palatium veniat, & iuxta voluntatem noſtram, congruam ſtultitiæ caſtigationem accipiat. Et ſi homo liber aut miniſterialis*

Lib. 3. de legib. Caroli Magni, art. 9. de conſpirationibus.

Lib. 4. artic. 17.

rialis comitis hoc fecerit, honorem qualemcũque, ſiue beneficium amittat; & ſi ſeruus, nudus ad palum vapulet, & CAPVT EI TONDEATVR. Auctores quidam, per eam CAPITIS TONSIONEM, reorum eiuſmodi in clauſtra detruſionem, & eorumdem monachiſmum ſignificari cenſuere. Verùm quantum à verimoniæ ſcopo aberrent ij, docent ipſæ Francorum leges, quæ ſeruos & mancipia, monachatu interdicunt.

Erat igitur reuera pœna non mediocris delinquentium, ſiue capitis ſiue menti depilatio; vnde frequens illa in ore proauorum noſtrorum adagialis imprecatio: *Que n'eſt il tondu! Ie veux qu'on me tonde. Ie luy feray la barbe.* Cum enim Gallia *comata* foret, dedecoris fuit capite tonderi aut barbâ minui. Nec alio fine Dagobertus Princeps adhuc iuuenis Gubernatori cuidam ſuo barbam iritatus abradi mandauit. Nullus itaque non comatus ac imberbis in Gallia, ſi monachos omnes & ſacerdotes aliquot excipias; donec Franciſcus Rex eius nominis primus in capite vulneratus, medicis ſuadẽtibus, comã depoſuit. Venerunt in imitationem primo principes deinde nobiles reliqui; poſtremo, Gallicus *Regis ad exemplum, totus compoſitus orbis.*

CAPVT XVIII.

Sanctiſſimus pater noſter Auguſtinus an barbatus: an coronatus. diſceſſum ab opinione Iconographorum noſtrorum.

NOn planè ad guſtum iconographorum noſtri ſeculi paucula loqui cogar, ſi de Tonſura CAPILLORVM & BARBÆ S. P. N. AVGVSTINI agere cœpero. Quid enim? demiſſo in pectus crine barbatũ dabimus, recentiorum more pictorum, qui Africano corpori, ceruicem Italicam eamque modernam adſunt? Auguſtinũ hîc in Auguſtino requiro, quoties eiuſmodi effigies contemplor. Nec alium antipictorem volo quàm ipſummet, qui Carthaginenſe Concilium vnà cum alijs Epiſcopis celebrans, apertiſſimis verbis decreuit, *vt Clericus nec comam nutriat, nec* BARBAM.

Concil. 4. Carth. cap. 42. alia lectio habet, Clericus barbam tondeat.

Vnde Ludouicus ab Angelis inſtituti noſtri Doctor Luſitanus, eo opere quod laborioſiùs, dicam, an curioſiùs, DE VITA ET LAVDIBVS S. AVGVSTINI elucubrauit: *Africani Eccleſiaſtici Romanam ſemper Eccleſiam imitati,* BARBAM MINIME PRO-

Ludouic. Ab Angel. lib. 4. de vita & laudib. S. Aug. ca. 2.

LIXAM

LIXAM *gerebant.*

Verùm nonne fortaſſis eremi latebras excolens, mentò quoque pilorum ſiluam ante clericatum aluit? Eremitam date, altorem barbæ non dabitis, repugnantibus eiuſdem æui ſcriptoribus, ſtatutis, moribus. Imo verò fortiter obiurgat ipſemet intonſos eiuſmodi, vocatque ſcandaloſos & Eccleſiæ perturbatores; eo libro quem de Monachorum operibus ſcripſit: *Sunt alij quos iſto ſermone corripimus: illos autẽ qui vno* VITIO CAPILLORVM, *contra præceptum Apoſtoli* DEMISSORVM, *offendunt & perturbant Eccleſiam.* Merito itaque præfatus ſcriptor noſter Luſitanus: BARBAM *etiam geſtauit* (Auguſtinus) *decenter* ABRASAM *more Latinorum qui à Græcis & barbaris diſtinguebantur* IMBERBES, *etiam ſeculares; nec enim vſum* BARBÆ *prolixæ ſuſceperunt niſi poſt Auguſtinum in Africa celebrem.* Quòd vero BARBAM ABRASAM dicat, non facilè ſuffragabor & propter cauſſas citatas reponi velim, ADTONSAM. Pro Corona eiuſdem teſtes omni exceptione maiores, duos produco Hieronymum & hunc ipſum de quo loquor Auguſtinum. Ac prior quidem ad eummet epiſtolium ſcribens, concludit hâc periodo: *Fratres tuos Dominum meum Alipium & Dominum meũ Euodium, vt meo nomine ſalutes, precor* CORONAM TVAM.

Aug. de opere Monachor. cap. 33.

Ludouic. ab Aug. loco præfato.

Hieron. apud Aug. epiſt. 26.

Alter

Alter autem æquè apertè ad proculianum
Auguſt. epiſt. 147. Epiſcopum ſcribens: *Per* CORONAM NOSTRAM *nos adiurant noſtri; per coronam veſtrã vos adiurant veſtri.* Vnde adparet, populum Chriſtianum enixiùs aliquid ab Epiſcopo petentem, ſoluiſſe eum per CORONAM obteſtari.

CAPVT XIX.

Vtrum Monachorum Nouitij olim in Coronam adtonſi: Hiſtoria S. Placidi Ordinis Benedictini producitur, & aliquot locis obſcurioribus elucidatur.

PRæclariſſimus ille Monachorum Occidẽtalium fundator Benedictus, inter primos ac primarios inſtituti ſui ſectatores, Maurum & Placidum habuit; hũc puerum, illum maturioris ætatis iuuenem; vtrumque natalibus & virtutibus inſignem.
D. Gregorius lib. 2. dialog. *Quadam verò die dum idem venerabilis Benedictus in cella conſiſteret, prædictus* PLACIDVS *puer ſancti viri* MONACHVS, *ad hauriendam de lacu aquam egreſſus eſt: qui vas, quod tenuerat, in aquam incautè ſubmittens, ipſe quoque cadendo ſecutus eſt. quem mox vnda rapuit & penè ad vnius ſagittæ curſum eum à terra*

terra introrſus traxit. Vir autem Dei intra cellam poſitus, hoc protinùs agnouit, & Maurum feſtinè vocauit, dicens: Frater Maure, curre, quia puer ille qui ad hauriendam aquã perrexerat, in lacum cecidit, iamque eum longius vnda trahit. Res mira & poſt Petrum Apoſtolum inuſitata. Benedictione etenim poſtulatâ atque perceptâ, ad patris ſui imperium concitus perrexit Maurus, atque vſque ad eum locum quò ab vnda deducebatur puer, per terram ſe ire exiſtimans, ſuper aquam cucurrit, EVMQVE PER CAPILLOS TENENS, *curſu rapido rediit.* Hanc hiſtoriam à Magno Gregorio præfatis verbis expreſſam, verſibus etiam alij cecinere. Carpenteius imprimis noſtras, domo Atrebatenſis:

Pone metum PLACIDE *ô placidiſſime, terra tenax eſt,* *Ioã. Carp. in vita S. Bened.*
Quam tu reris aquam: viden' vt TE CRINE PREHENSVM
Maurus aquas calcans, ſaluum incolumemque reducit?
Salua quoque vrna: Deo, fluuij & liquida omnia parent.

Præfato poëtæ ſuccinat Sangrinus Abbas inſignis cœnobij Montis-Caſini:

Dum puer haurit aquam PLACIDVS, *malè cautus in illam*
Labitur. Hac ſanctus mente pericla videns, *Sangrinus in vita S. Bened.*

Aduocat

Aduocat atque iubet puero ſuccurrere Maurum;
Impiger in medios irruit ille lacus.
Tum liquidas calcans, quas terram exiſtimat, vndas,
CRINE RAPIT PLACIDVM, *reſtituitque Patri.*

Placidum habemus vtique monachum, ſub vigilantiſſima perfectiſſimi archimandritæ diſciplina merentem; ſed reuera CRINITVM & promiſſo capillitio præhenſionis anſam Mauri manibus exhibentem. Quid ſuper his ſentiemus? aut quis nobis illius ænygmatis Oedypus? non alius ſanè quã ipſuſmet eiuſdẽ hiſtoriæ ſcriptor Gregorius, qui Fortunato Neapolitanæ ciuitatis Epiſcopo ſcribẽs, cautelam hanc obſeruari mandat: *Monaſterijs omnibus fraternitas veſtra diſtrictiùs interdicat, vt eos quos ad conuertendum ſuſceperint, priuſquam bienniũ in conuerſatione compleant,* NVLLO MODO AVDEANT TONSVRARE. *Sed hoc ſpatio, vita moreſque eorum ſolicitè comprobentur ne quis eorum aut non ſit contentus quod voluit, aut ratum non habeat quod elegit.*

Greg. lib. 8. epiſt. ad Fortun. Epiſcop. Neapol.

His ita de TONSVRA S. Placidi declaratis, viſum eſt de eiuſdem CORONA non manufactâ quædam ſubdere. martyrium intelligo, cuius certamen ab Eccleſia Romana ſic decantatur: *Meſſanæ in Sicilia natalis San-*

lis Sanctorum Martyrum PLACIDI *monachi discipuli B. Benedicti Abbatis, & fratrum eius Eutychij & Victorini, ac Flauiæ virginis eorum ſororis; item Donati, Firmati, Diaconi, Fauſti, aliorumque XXX. Monachorum, qui à Manucha pirata pro Chriſti fide necati ſunt.* Extant eorum Acta à Gordiano conſcripta, vt ferunt, Imperatoris Iuſtiniani iuſſu. Inibi legitur PLACIDVS Martyrio coronatus anno XIII. eiuſdem Imperatoris, Chriſti verò DXLI. ſed in numeri notam errorem irrepſiſſe chronographorum nemo dubitare poteſt, cùm annus XIII. præfati Iuſtiniani coïncidat in annum orbis redempti DXXXIX. Quin & Molanus Gordianum ſecutus, refert S. Placidum enecatum à Manucha pyrata *quem Abdalla barbarus Hiſpaniæ Rex miſerat.* Itane Abdallam tunc temporis in Hiſpania regnaſſe? Imò verò Theudius Viſigothorum Rex XIII. eâ tempeſtate regebat Hiſpanias; agebatque ſui regiminis annũ XI. vt ex Vaſæo & alijs Hiſpaniæ ſcriptoribus liquet: quibus etiam referentibus, patet Saracenos ſiue Arabes Hiſpanias non ingreſſos ante annũ Domini DCCXIV. Et quis eorum Regum Abdalla vocatus, ante annũ DCCLV. quo illius nominis Rex primus imperare cœpit; cui anno DCCLXXVI. ſucceſſit Abdallas II. Primi filius? Itaque

Martyrol. Rom. 5. Octob.

Habentur Acta apud Suriũ & Lipoman.

Lapſus Molani in addition. ad Vſuard. 5. Octob.

PLA-

PLACIDVS adſerẽdus eſt Martyrio coronatus, non à Saracenis aut Agarenis, ſed à pyratis, quorum Dux Manucha vocitatus.

Quinam autẽ hi pyratę fuerint, etſi difficile ſit adſeuerare, tamen in re dubia licebit coniecturis agere. Nec malè cẽſebimus eos fuiſſe Hunnorum populos, *Abares* appellatos quorum incurſionibus & rapinis maxima Aſiæ & Europæ pars deuaſtata legitur. Suidas hîc nobis audiẽdus: *Abares internecione Bulgari deleuerunt. Abares autem hi, Sabinores expulerant, cum ipſi à gentibus litus Oceani incolentibus profligati fuiſſent; qua quidem gentes ſuam regionem deſeruerant, ob caliginem ex Oceani æſtu exortam, & Griphium multitudinem ingruentem. His itaque malis agitati, impetum in finitimos fecerunt.* Eloquitur haud diſſimilia Sigonius: *Eodem anno (DLIX.) noua gens Hunnorum qui Abares dicebantur, ad ripas Iſtri venit, & amnem per hiemem conglaciatum nacta, flumine tranſmiſſo, in Moeſiam prouinciam Romanam irrupit, ac variè populari agros hoſtili exemplo incœpit. Hi in omnibus rebus reliquorum Hunnorum cultui, præterquam in religatione capillorum, ſimiles extitere.*

Suidas.

Sigonius lib. 20. de regno Occidentali.

Ex quibus adparet Gordianum eiuſque ſequaces affinitate nominũ eſſe deceptos, qui Abares vel Agares, arbitrati ſunt Abarenos aut Agarenos de quibus in pſalmis: *Agareni,*

Agareni, Gebal, & Ammon & Amalech, &c. quique poſtea florentiſſimas Aſiæ & Europæ plagas, plagoſis cladibus quaſi plagiarias affecere. Sed neque ſolum ab eo lapſu erigendus & ab hoc deuio dirigẽdus Gordianus, cuius etiam epiſtolæ mendoſæ (ei fortaſſis adſictæ) apud Leonem Oſtiẽſem in appendice leguntur Chronici Caſſinenſis. In eis quippe nulla cohærentia conſulum, cum annis Iuſtiniani Imperatoris ibidem notatis. Et vt hæc obiter adtingamus, extant ibidem epiſtolæ eiuſdem Iuſtiniani ad Placidum nepotem ſuum datæ, anno duodecimo ipſius Imperij ſub Coſſ. Boëtio & Cethego III. Iuſtiniani quidem annus XII. reſpondet anno Chriſti DXXXVIII. Conſuleſque habuit Ioannem & Voluſianum: quorum ne vmbellæ quidẽ ſuccenturiati leguntur Cethegus & Boëtius, qui conſulatum re verâ geſſere, ſed diuerſis planè temporibus; ille anno Domini DIV. hic autem DX. Eadem cenſurâ corrigas, quæ ei ſubijcitur, epiſtolá Theodoræ ad S. Placidum datam, ijſdem conſulibus & Imp. anno.

Sed maiori indigent caſtigatione eiuſdem Imperatoris Iuſtiniani nomine literæ illæ ijſdem cõiunctę; quibus ſalua vult eſſe Caſſinẽſi monaſterio, quæ Tertullius Placidi parens quæue Iuſtinus ſenior Imp. eidem

dem cœnobio contuliſſet, nempe villas, rura, caſtra, opida, ciuitates & municipia ibidem recenſita, & quidem non parua vel exigua numero. At quænam ſub Theodorico Gothorum Rege, eſſe poterant alicui Romanorum Patricio, opida & ciuitates, vel quæ Iuſtinus Imperator huiuſmodi in Italia exiſtentia, potuit donaſſe non ſua? Nec enim glebam Imperator Orientis ſub Theodorico Rege in Italia poſſidebat.

Et quid illud ad finem: *Ex minio manu propria ſubſcripſimus*. cùm, teſte Suida, Iuſtinianus literas penitus ignoraret? & quomodo (vt ſuperiores epiſtolæ) eadem data legitur ſub Coſſ. Boëtio atque Cethego, anno XII. eius Imperij? Quàm inſuper illa ridenda ſubſcriptio teſtium:

Theodoricvs rex aqvilifer.
Belisarivs draconifer.
Mavricivs leonifer
Tiberivs lvpifer.

Ac denique quonam modo ſubſcripſiſſe potuit ei priuilegio anno XII. Iuſtiniani Imperatoris Theodoricus Gothorum Rex, cùm longè ante hæc tempora deceſſiſſet, & poſt eum Athalaricus, inde Theodatus ac poſtea Vitiges eo anno XII. Iuſtiniani regnaret? Sed iſthæc miſſa faciamus & ad coronidem prope libelli properemus.

CAPVT

CAPVT XX.

Trium librorum præcedentium Anacephaleoſis; & quædam in eis prætermiſſorum additamenta.

PRo coronide noſtri *De Coronis* Opelli, viſum eſt quædam ſubdere, quæ me ſuperiora ſcribentem præterfugerunt. Ac primùm eccam tibi SVEVI iconem: Sueuorum autem capite II. libri I. meminimus, quorum mos fuit *horrentem capillum ligare in ſummo, vt hoſtibus terrori forent.*

FRANCVM adiungimus CORONATVM ſanè, qualem anaglypticæ quædam tabulæ mihi ſubminiſtrarunt: quē glabro vertice mi- *Vide Ioan. Cognatum in hiſtor. Torna l. 1. 24 & 38.*

ce militaſſe arbitror, ne præhenſionis anſā hoſtibus daret.

Quantæ verò ignominiæ fuerit olim in Oriente BARBA minui, varijs licet in locis docuerim, hîc tamen additū velim lepidulum ſtratagema, quo BALDVINVS Comes Edeſſanus militibus ſuis ſtipendium conparauit. Habebat ſocerum hominem nummoſum mage quàm cautum nomine Michaëlem. Ad eum itaque numeroſo ſtipatus milite, conſutis dolis, Melitenā venit bonus gener. Rege regaliùs ſocerinis in ædibus excipitur. Exactis demū aliquot inibi diebus, cùm vnà fabularentur Balduinus & Michael, interuênere iuxta condictum, aliquot cohortium Duces primarij; quorum vnus ad Comitem conuerſus, longâ & accuratâ dictionis ſerie, cœpit debitum

Guill. Tyrius de Bello Sacro lib. 2. c. 2.

bitum militibus ſtipēdium expoſcere. Cūque Comes ſibi præſentem pecuniam eſſe negaret, ſubiunxit Orator ille: Militibus iam iā impatiētiâ rebellaturis, Comes, aut ſtipendiū numerandū aut promiſſum iuratumque pignus tandem perſoluendū. Arrectis auribus adſtans Michaël, doloſi ſtratagematis neſcius, generum ſuum ementitè perturbatum, rogare cœpit quodnam illud iurato promiſſum pignus foret: cui ille: Hæc BARBA quam geſto, mi pater. Stupefactus vir ſimpliciſſimus adtonitoque ſimilis, & graui cordolio ſuſpirans generum grauiter iurgare cœpit, quòd is virilitatis inſigne, faciei decus, & honoris ſui charagma leuiter adeo proſtituiſſe velle videretur. Conſertis demū vltrò citroque varijs ſermonibus, Michaël ſui generi ſortem, quam rebatur, iniquam miſeratus, obpignoratam (ſcilicet) eius BARBAM, XXX circiter ſcutorum millibus redemit. Et ſic emūcto ſene Comes Edeſſam repedauit & militibus ſtipendium perſoluit. Ex hac equidem hiſtoria ſatis aduertimus, quàm grauis illa fuerit quę noſtrorū atauorum ore voluebatur, inſultatio vernacula: *Ie luy feray la barbe*. Ipſam etiam virilitatis inſigne creditam eſſe ſuis temporibus, non inſcitè cuidam ſeſe radenti exprobrauit Diogenes: *An putas Naturā* *Vide caput 17. huius libri 3.*

aberraſſe, quòd potius virum te, quàm mulierem effinxerit. Nec alia de cauſſa quibuſdam gentibus in more poſitum fuiſſe legimus, vt ſi quid lugubre luctuoſumque viro contigiſſet, is non prius lamentaretur quàm BARBAM depoſuiſſet: quaſi indecorum ratus virum, cum virili ornamento, gemitibus & vlulatui femineo vacare.

De Caluitio. Ad ſuperiores diſſertationes inſuper faciet laurea Cæſaris CORONA, quâ caluitium ſuum quaſi profuſioris libidinis indicium tegebat. Sanna enim in eum tryumphantem iacta fuit à militibus: *Viri, ſeruate vxores, mœchum caluum adducimus.* Hinc Elnonēſis Poëta Caroli Calui Galliæ Comatæ Regis & Imperatoris gratiam venaturus, Libellum ſcripſit quem inſcripſit DE LAVDE CALVORVM: cùm alioqui caluities, ea temporis tempeſtate, vituperio non careret. Libellus ille bellus eſt totus, conſtans CXXXIII. verſibus heroicis, quorum ſingula verba literam C. capitalem habent. Auctor ille Nouatoribus noſtri ſeculi ruborē parat, qui anno DCCC. XXC. clarus, CORONÆ & TONSVRÆ, non modò Monachorum, ſed & Epiſcoporum ac Clericorum, vindex exiſtat. Et Monachos quidem ratione depilati ſacrâ raſurâ capitis CALVOS etiam vocat; & eorum encomiaſtes exiſtit poëmario ſubſequente:

Carmina

Carmina clariſona CALVIS *cantate Camenæ;*
Complures CALVOS *cogunt caſtiſſima* CLAVSTRA,
Cætica certatim celebrãtes cãtica CHRISTO.
VERTICE CRINE CARENT, *colluſtrant culmina cœli;*
Cœlica concipiunt, cohibent curare caduca,
Cõponunt cartas, concinnant carmina clara,
Catholicum canonẽ certum conſcribere curant.
Commulcant carnem, congeſtãt corde calorem
Conſtantem, caſtum; communi currere curſu
Contendunt celeres, cœlique capeſſere culmen.

De Epiſcopis autem, Sacerdotibus & Clericis verba faciens, ita concinit:

Coniubilant CALVI *celſo clamore canori,*
Continuantque choro caſtas cantare choreas,
Conformes capiti, concordi corpore cuncti,
Complicitas Cleri cõtendunt condere caulas;
Correpto cornu cœleſtia claſsica clangunt:
Conficiunt charũ Chriſti cognomine chriſma,
Conſociant cuneo conſperſos chriſmate cœtus;
Concordes cautè celebrant commitia cœnæ.
Conſaturant Chriſti conuiuas carne, cruore.

Meminit auctoris huius Ioannes Tritthemius Abbas Spanheimenſis: *Hugbaldus* inquit, *Monachus Elnonenſis cœnobij, Ordinis Sancti Benedicti, natione Gallus, vir tam in diuinis ſcripturis, quàm ſecularibus literis eruditiſsimus, in muſica, poëſi, philoſophia, & ceteris artibus humanitatis nulli ſuo tempore* *Ioan. Trith. de Scriptor. Eccleſ. Ord. S. Bened.*

ſecundus; quod multa ab eo conſcripta teſtantur, de quibus ego tantum adhuc reperi ſubiecta: Ad Carolum Caluum Imperatorem, mirabile opus CXXXIII. verſuum, in quo omnia verba ab vna litera C. incipiunt, vt Carmina clariſona caluis cantate camœnæ, quod prænotatur:

De laude Caluorum	*Lib.* I.
De arte Muſica	*Lib.* I.
Geſta S. Lebuini	*Lib.* I.
Epiſtolarum ad diuerſos	*Lib.* I.

Vitas etiam multorum ornato deſcripſit eloquio, & cantus in honore ipſorum dulci & regulari melodia compoſuit. Claruit tẽporibus Caroli Calui Imperatoris anno DCCC.LXXX.

Eſt autem ELNONENSE COENOBIVM mediâ inter Tornacum & Valencenas viâ ſitum, vetus, & pernobile, auctore SANCTO AMANDO erectum, multis dotatum priuilegijs, multis ditatum prouentibus.

Vin' iam, Bone Lector, ipſam Opelli coronidē? tribus verbis effabor. Quod ARCHIPRÆSVLI multis nominibus PERMAGNO, huius Opelli mei PATRONO, ſuperius voui, idē tibi mihiq; voueo. Quid illud inquies? Ipſiſſimam, nempe, CORONAM VITÆ *quàm repromiſit Deus diligentibus ſe.*

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google